

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ЕКОНОМІСТА

За редакцією професора С. М. Гончарова

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2009

ББК 65.01я2
Г 65
УДК 33(038)

Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1.4/18-Г-1550 від 26.09.2007)

Рецензенти:

Гринчуцький В. І. — доктор економічних наук, професор (Тернопільський національний економічний університет);

Парфенцева Н. О. — доктор економічних наук, професор (Державна академія статистики, обліку і аудиту Держкомстату України);

Смоленок П. С. — кандидат економічних наук, професор, академік АЕНУ (Хмельницький приватний інститут бізнесу).

Гончаров С. М., Кушнір Н. Б.

Г 65 Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С. М. Гончарова. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 264 с.

ISBN 978-966-364-783-8

Тлумачний словник-довідник економіста містить 2250 основних економічних термінів із загальноекономічних, аудиторських, фінансових, бухгалтерських, маркетингових, управлінських та інших понять з їх російськими відповідниками.

Словник буде корисним для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів, учителів, економістів, менеджерів, державних службовців, а також для всіх, хто вивчає ринкову економіку.

УДК 33(038)
ББК 65.01я2

ISBN 978-966-364-783-8

© Гончаров С. М., Кушнір Н. Б., 2009
© Центр учбової літератури, 2009

Передмова

У сучасних умовах розвитку українського суспільства виникає нагальна потреба у проведенні глибоких економічних реформ, які за своєю суттю і спрямованістю відповідали б об'єктивним умовам національного відродження, переходу до цивілізованої соціально орієнтованої економіки.

Незаперечною є істина про те, що високоефективну і конкурентоспроможну національну економіку можуть створити та розвивати лише професійно компетентні фахівці всіх рівнів, перш за все господарські керівники з належною економічною підготовкою.

Україна активно просувається у світову економіку. Прийняті Верховною Радою України нові закони про підприємницьку діяльність, цінні папери, фондову і валютну біржу, приватизацію підприємств та землі створюють ринкові умови для розвитку національна економіки держави. В Україні уже функціонують десятки бірж, сотні комерційних банків, тисячі підприємств з різною формою власності. Мільйони громадян стають власниками і співвласниками підприємств, фірм, магазинів, створюють власний бізнес. Вищі навчальні заклади України розпочали підготовку бакалаврів, спеціалістів та магістрів за галуззю знань “Економіка і підприємництво”. За цією ж галуззю знань здійснюється перепрофілізація фахівців з вищою освітою через Державну службу зайнятості. У зв'язку з цим виникає потреба у знанні нової ринкової термінології, що владно і назавжди увійшла в наше життя. Але багато хто з нових підприємців і керівників ще не оволодів термінологією ринку, велика кількість людей отримує ринкові спеціальності. На такі категорії, насамперед, і розрахований пропонований тлумачний словник. Він містить 2250 ринкових термінів, які характеризують ринкову економіку, управління, маркетинг, аудит, бухгалтерію, банківську і біржову справу, юриспруденцію тощо. Терміни наводяться українською мовою з російськими відповідниками та короткими тлумаченнями.

Автори сподіваються, що це видання допоможе бажаючим створити власне підприємство, продати чи купити цінні папери, відкрити рахунок у банку, укласти торговельні угоди, здійснити брокерські операції тощо. Воно стане добрим порадином у пізнанні такого нового явища у нашому житті, як бізнес.

У тлумачному словнику враховано також вимоги навчальних програм з економічної теорії, менеджменту, маркетингу, фінансів, банківської справи, економічного аналізу, статистики, економетрії та інших економічних дисциплін вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв, гімназій, бізнес-шкіл, середніх загальноосвітніх шкіл, спецкурсів з поглибленим вивченням ринкової економіки.

Автори вдячні докторам економічних наук, професорам В.Я. Гуменюку та М.А. Хвесик за слушні поради, які сприяли підготовці до друку цього словника.

Довідник розрахований на викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів, підприємців, учителів, економістів, менеджерів, державних службовців, фермерів, а також для усіх інших, хто вивчає ринкову економіку і бажає досягнути у ній успіху.

С.М. Гончаров, Н.Б. Кушнір.

Алфавітний покажчик

А

Абонент
Абонементна плата
Абонентська заборгованість
Абсолютна перевага
Абсолютна рента
Абсолюція
Аваль
Авальний кредит
Аванс
Авансова закупівля
Авансований капітал
Авансовані засоби
Авансовий вексель
Авансовий звіт
Авансовий платіж
Авансування
Авізо
Аварійний запас
Автаркія
Авторитет керівника
Автентичний
Автентичний текст
Авуари
Агент
Агент торговий
Агент-делькредере
Агенти-резиденти
Агентство
Агентські операції
Агресивні цінні папери
Агрегатний індекс цін
Агрегація ринку
Агрегування економічних показників
Адаптація товару
Адаптований маркетинговий комплекс
Адвокат-канали
Адекватна якість

Аджестер
Адміністративні методи управління
Адміністративно-управлінські витрати
Ажистувати
Ажіо
Ажіо-конто
Ажіотаж
Ажур
Аквізитор
Аквізиція
Акорд
Акордна оплата праці
Акредитив
Акредитив авізований
Акредитив грошовий
Акредитив компенсаційний
Акредитив неподільний
Акредитив непокритий
Акредитив переказний
Акредитив покритий
Акредитивна форма розрахунків
Акт інкорпорування
Акт комерційний
Актив
Активна неприйнятність
Активний суб'єкт ринку
Активні операції банку
Активні рахунки
Активно-пасивні рахунки
Акцизна марка
Акцизний збір
Акціонерний регістратор
Акціонування
Акцепт
Акцептний кредит
Акцептоване платіжне доручення
Акцептований вексель
Акцептований чек
Алеба
Алієнтація
Аллонж
Альпарі
Альтернатива

Альтернативна вартість
Альтернативна оцінка
Альтернативна ціна
Альянс маркетинговий
Амальгамація
Амортизаційний період
Амортизаційний фонд
Амортизація
Аналіз
Аналіз безбитковості
Аналіз бізнес-портфелю
Аналіз господарської діяльності
Аналіз діяльності підприємства
Аналіз макроекономічний
Аналіз мікроекономічний
Аналіз ринку
Аналітичний облік
Аннуїтети
Анонімне акціонерне товариство
Анонімний рахунок
Антидемпінгове мито
Антидемпінгове розслідування
Антидемпінгова практика
Антимонопольний комітет
Антреприза
Апарат управління
Апеляція
Апорт
Арбітр
Арбітраж
Арбітражна комісія
Арбітражний суд
Арбітражні угоди
Аргумент
Арешт майна
Арешт на вклад
Артикул
Асигновка
Асигнування
Асортимент
Асорті
Асоціація
Атака

Атестація
Атестація кадрів
Атестація продукції
Атомістична економіка
Аудит
Аудитор
Аудиторський звіт
Аудиторські організації
Аудиторські служби, фірми
Аукціон
Аукціон подвійний
Аутрейд
Аутсайдери
Афіліація
Афілірована компанія

Б

База
База даних
База даних покупців
База контракту
Базар
Базис
Базисна валюта
Базисна умова поставки
Базисна ціна
Базисний прибуток
Базова рентабельність
Базова ставка банку
Базовий рік
Баланс
Баланс бухгалтерський
Баланс доходів і витрат
Баланс консолідований
Баланс ліквідаційний
Баланс оборотних засобів
Баланс основних фондів
Баланс платежів
Баланс попиту й пропозиції
Баланс робочого часу
Баланс руху капіталу

Баланс сальдовий
Баланс торговий
Балансова вартість
Балансовий звіт
Балансовий лист
Балансовий прибуток
Балансовий рахунок
Балансовий трансферт
Банк
Банк-гарант
Банк-дилер
Банк інвестиційний
Банк іпотечний
Банк комерційний
Банк офшорний
Банківська гарантія
Банківська документація
Банківська таємниця
Банківський баланс
Банківський вклад
Банківський капітал
Банківський кредит
Банківські білети
Банківські монополії
Банківські офшорні зони
Банківські ресурси
Банкіри
Банкрутство
Бартер
Бартерна операція
Бартерна угода
Безвалютний обмін
Безготівковий грошовий обіг
Безготівкові розрахунки
Безмитне ввезення товарів
Безнадійні борги
Безпроцентний кредит
Безробіття
Безстрокове боргове зобов'язання
“Бики”
Бідність
Бізнес
Бізнес державний

Бізнес малий
Бізнес підприємницький
Бізнес споживчий
Бізнес трудовий
Бізнес-план
Білет державної скарбниці
Біржа
Біржа валютна
Біржа праці
Біржа
Біржа фондова
Біржова спекуляція
Біржова сесія
Біржова торгівля
Біржова ціна
Біржовий бюлетень
Біржовий комітет
Біржовий курс
Біржовий маклер
Біржові збори
Біржове мито
Бланковий кредит
Блокада
Блокада економічна
Блокована валюта
Блокування рахунків
Бонд
Бонд-брокер
Боніфікація
Бонус
Бонусні знижки
Борг
Боргова вимога
Боргове зобов'язання
Бригада виробнича
Брокер
Брокераж
Брокерідж
Бронзовий вексель
Бутлегер
Бухгалтерія
Бухгалтерська звітність
Бухгалтерський баланс

Бухгалтерський облік
Бюджет
Бюджетна система
Бюджетний дефіцит
Бюджетні кредити
Бюджетні рахунки
Бюджетні резерви
Бюджетні ресурси
Бюджетне фінансування

В

Валідність
Валова продукція
Валова продукція підприємства
Валовий дохід підприємства
Валовий внутрішній продукт
Валовий національний продукт
Валовий прибуток
Валюта
Валюта векселя
Валюта оплати
Валюта угоди
Валюта ціни
Валютна біржа
Валютна виручка
Валютна інтервенція
Валютна корзина
Валютна криза
Валютна монополія
Валютна позиція
Валютна система
Валютна спекуляція
Валютний виторг
Валютний коефіцієнт
Валютний курс
Валютний паритет
Валютний ризик
Валютний ринок
Валютні кліринги
Валютні кредити
Валютні обмеження

Валютні операції
Валютні рахунки
Валютні резерви
Валютні ресурси
Вантажна митна декларація
Вартісний аналіз
Вартість
Ввіз
Ввіз безмитний
Ввізне мито
“Ведмеді”
Вексель
Вексель бронзовий.
Вексель гарантійний
Вексель до отримання
Вексель дружній
Вексель комерційний
Вексель комісійний
Вексель короткотерміновий
Вексель пролонгований
Вексель терміновий
Вексель товарний
Вексель фінансовий
Вексельний кредит
Вексельний курс
Вексельні брокери
Венчур
Венчурне підприємництво
Венчурний бізнес
Венчурний капітал
Вертикальна маркетингова система
Взаємний маркетинг
Взаємні розрахунки
Взаємозамінні товари
Вибір сегментів ринку
Вивіз капіталу
Вивізне мито
Вигода втрачена
Видача позичок
Види банківського кредиту
Виконавчий лист
Викуп
Викуп підприємства

Вилучення майна
Виплата дивідендів
Виробіток
Виробництво
Виробнича потужність підприємства
Виробнича сфера
Виробничі основні фонди
Виручка
Витрати виробництва
Витрати експлуатаційні
Витрати загальні
Витрати калькуляційні
Витрати маркетингу
Витрати непередбачені
Витрати непрямі
Витрати обігу
Витрати податкові
Витрати приведені
Витрати
Витрати прямі
Витрати умовно-постійні
Витрати фінансові
Відкрите акціонерне товариство
Відкриті торги
Відкриття рахунків
Відмивання грошей
Відмиваючий продаж
Відмова від акцепту
Відновлена вартість основних засобів
Відомість балансова
Відстрочка погашення кредитів
Відтворення капіталу
Відтік капіталу
Відшкодування збитків
Вільна торгівля
Вільна економічна зона
Вільно конвертована валюта
Вклади до запитання
Вклади на поточні рахунки
Вклади на пред'явника
Власник
Власні кошти
Внески

Внутрішній ринок
Внутрішня державна позика
“Втеча від грошей”

Г

Галузь
Гарант
Гарантійне зобов'язання
Гарантійний лист
Гарантійний термін
Гарантія
Гарантований дохід
“Гарячі гроші”
Генеральний дистрибутор
Генеральний постачальник
Гербова марка
Гербовий збір
Гербовий знак
Гешефт
Гіпер
Гіперінфляція
Гіпермаркет
Гнучкі ціни
Головна книга
Головний розпорядник кредитів
Горизонтальна диверсифікація
Горизонтальна інтеграція
Господарство
Господарська самостійність
Господарський механізм
Господарський ризик
Господарський розрахунок
Господарські витрати
Готівка
Граничний дохід
Граничні видатки
Гривна
Гроші
Гроші кредитні
Грошова одиниця
Грошова реформа

“Грошовий голод”
Грошовий обіг
Грошовий ринок
Грошовий чек
Грошові доходи населення
Грошові знаки
Грошові нагромадження
Грошові системи
Грошово-кредитна політика
Груповий аукціон
Гуманітарна допомога

Д

Давальницька сировина
Давність
Давність набуття
Давність позовна
Дарча
Дебет
Дебітори
Дебіторська заборгованість
Девальвація
Девізи
Деградація
Дегресія
Дезавування
Дезінтеграція
Дезінфляція
Дезінформація
Декларація
Декларація митна
Делегування повноважень
Делівері
Демаркетинг
Демографія
Демпінгова ціна
Деномінація
Депозитарій
Депозити
Депозитний рахунок
Депонент

Депонування
Депонування коштів
Депорт
Держава
Державна власність
Державна казна
Державна контрольно-ревізійна служба
Державна митна служба
Державна податкова адміністрація
Державне банкрутство
Державне замовлення
Державна служба зайнятості
Державне казначейство
Державний кредит
Державне регулювання
Державний арбітраж
Державний борг
Державний пенсійний фонд
Державний сектор економіки
Державні позики
Державні цінні папери
Дестабілізація
Дефінітив
Дефіцит
Дефіцит бюджету
Дефіцит платіжного балансу
Дефляційна політика
Дефляція
Дефолт
Децентралізація
Децентралізовані джерела
Джанк-облігації
Джентльменська угода
Джерела фінансування
Джерело податку
Джобер
Диверсифікація
Диверсифікація багатогалузева
Диверсифікація вертикальна
Диверсифікація виробнича
Диверсифікація експортна
Диверсифікація імпортна
Диверсифікація кредитів

Дивіденд
Дизажю
Дилер
Директ мейл
Директива
Директивні методи управління
Дирекція
Дискваліфікація
Дискаунт
Дисконт
Дисконтна політика
Дискредитація
Диспропорція
Дистриб'ютор
Дисципліна
Дисципліна договірна
Дисципліна касова
Дисципліна платіжна
Дисципліна трудова
Дифамація
Диферент
Диференція доходів
Диференціація продуктів
Диференційований тариф
Диференціювання цін
Діапазон
Ділова послуга
Діловий ринок
Ділові активи
Ділові операції
Діяльність
Діяльність підприємницька
Добробут
Довгострокова позика
Довгострокові програми
Довгострокові проекти
Довіреність
Договір
Договір генеральний
Договір господарський
Договір засновницький
Договір колективний
Договір купівлі-продажу

Договір оренди
Договір про наміри
Договір страхування
Договір трудовий
Договірна ціна
Додаткова вартість
Додаткові витрати
Документація
Документація податкова
Документація тендерна
Домашнє господарство
Домінування
Доплата
“Дорогі гроші”
Дослідження попиту
Дослідження ринку
Дотація
Дохід
Дохід громадян
Дохід держави
Дочірнє підприємство
Дублікат

Е

Еволюція
Евристика
Егіда
Егоїзм
Екаунтант
Екаутінг
Еквівалент
Еквівалент загальний
Еквівалент ринкової ціни
Еквівалентна заміна
Екологічні фонди
Економ
Економетрика
Економіка
Економіка відкрита
Економіка закрита
Економіка інституціональна

Економіка міжнародна
Економіка перехідна (трансформаційна)
Економіка підприємства
Економіка регіональна
Економіка світова
Економіко-математичні методи
Економіко-математичні моделі
Економікс
Економічна війна
Економічна дестабілізація
Економічна експансія
Економічна залежність
Економічна інтеграція
Економічна інтервенція
Економічна інфраструктура
Економічна кібернетика
Економічна криза
Економічна культура
Економічна модель
Економічна політика
Економічна самостійність
Економічна система
Економічна теорія
Економічне мислення
Економічне регулювання
Економічне середовище
Економічне стимулювання
Економічний аналіз
Економічний бойкот
Економічний стан
Економічний суверенітет
Економічний тренінг
Економічні важелі
Економічні відносини
Економічні закони
Економічні методи управління
Економічні потреби
Економічні реформи
Економічні стимули
Економія
Експансія
Експансія кредитна
Експансія торгова

Експерт
Експертиза
Експертиза бухгалтерська
Експертні оцінки
Експлуатація
Експортер
Експорт інфляції
Експорт капіталу
Експортна квота
Експортна програма підприємства
Експортна субсидія
Експортні кредити
Експортні товари
Екстенсивний
Екстенсивний шлях розвитку
Еластичність
Еластичність заміщення
Еластичність попиту
Еластичність пропозиції
Електронний документ
Електронні гроші
Ембарго
Емісійні операції
Емісійна система
Емісійна ціна
Емісійний банк
Емісія
Емісія казначейська
Емісія цінних паперів
Емітент
Ергономіка
Естимативна вартість
Етап
Етап зрілості
Етапи життєвого циклу товару
Етика
Етика підприємництва
Етикет
Етикетка
Ефект
Ефект бумеранга
Ефект економічний
Ефективність

Ефективність виробництва
Ефективність капітальних вкладень
Ефективність кредитування
Ефективність суспільного виробництва

Є

Євровалюти
Євродолар
Єврокредити
Єврооблігації
Європейська валютна одиниця
Європейська валютна система
Євроринок
Єврочеки
Єдиний економічний простір
Єдині оптові ціни
Ємність ринку
Ємність ринку грошова
Ємність споживчого ринку
Ємність товарного ринку

Ж

Женевські вексельні та чекові конвенції
Жирант
Жират
Жирирувати
“Жирний кіт”
Жиро
Жиробанк
Жиророзрахунки
Жирочеки
Життєвий рівень народу
Життєвий цикл товару
Життєві інтереси
Жорстка економічна політика
Жорсткі ціни
Журнальний запис
Журнальні форми обліку
Журнально-ордерна форма обліку

Забалансові операції
Забезпеченість кредиту
Забезпечення
Забезпечення грошей
Забезпечення кредиту
Заборгованість за відсотками
Заборгованість капітальна
Заборгованість кредиторська
Заборгованість пролонгована
Заборгованість прострочена
Заборона
Заборонні тарифи
Загальна власність
Загальна рентабельність
Загальне замовлення
Загальний дохід
Загальний еквівалент
Загальний кліринг
Загальний обсяг попиту
Загальний прибуток
Загальновиробничі витрати
Загальне управління якістю
Задоволення споживача
Задаток
Задачі економічні
Зайнятість
Зайнятість населення
Закладні листи
Закон
Закон вартості
Закон грошового обігу
Закон Енгеля
Закон конкуренції
Закон попиту
Закон пропозиції
Законні платіжні засоби
Закордонні інвестиції
Закрита акціонерна компанія
Закрита підписка
Закрите депонування
Закритий ринок

Закриті торги
Закриття рахунків
Закупівля
Залежність
Залишкова вартість основних засобів
Залік
Залік взаємних вимог
Залучені кошти
Замінники
Заміщення
Замовлення
Замовлення державне
Замовлення соціальне
Замовлення-наряд
Замовник
Заморожений рахунок
Замороження
Заощадження
Запаси
Запаси буферні
Запаси валютні
Запаси виробничі
Запаси стратегічні
Запис
Запит
Заповіт
Зарахування
Заробітна плата
Засвідчені товари
Засновники
Засновницькі акції
Засновницькі витрати
Засновницькі документи
Засоби виробництва
Застава
Застава генеральна
Застава іпотечна
Заставна
Заставник
Заставні операції
Заставотримач
Застереження
Затоварювання

Захист
Захист патентний
Захист прав споживачів
Заявка
Збалансований бюджет
Збалансований ринок
Збалансованість
Збитки
Збитки непрямі
Збитки прямі
Збитковість підприємства
Збиток майновий
Збиток моральний
Збір
Збір кліринговий
Збір комісійний
Збір митний
Збір портовий
Збір ринковий
Збут
Збут товару
Збутова знижка
Зведений баланс
Звичайні акції
Звільнення від податків
Звіт
Звітність
Зворотній демпінг
Зворотність кредиту
Земельний кредит
Земельний податок
Земля
Злиття
Зміна вартості запасів
Змінні витрати виробництва
Змінність показника стійкості
Змішана економіка
Змішані підприємства
Змова
Знак
Знаряддя виробництва
Знаряддя праці
Знецінення грошей

Знижка
Знижка оптова
Знижка сезонна
Знижка торгова
“Знімання вершків”
Зобов’язання
Зобов’язання безстрокове
Зобов’язання довгострокове
Зобов’язання часткове
Зовнішнє фінансування
Зовнішні державні позики
Зовнішні платежі
Зовнішній державний борг
Зовнішній рахунок
Зовнішньоекономічна діяльність
Зовнішня позика
Зовнішня торгівля
Золота акція
Золота валюта
Золота квота
Золоте забезпечення
Золоте покриття
Золотий запас
Золотий стандарт
Золоті аукціони
Золотовалютні резерви
Золото
Золото-доларовий стандарт
Зона
Зона вільної торгівлі
Зразок
Зростання
Зустрічна пропозиція
Зустрічні векселі

I

Ідеал
Ідеальний
Ідентифікація
Ідея
Ідея товару

Ієрархія
Ізоляція
Ілюзія
Імідж
Імобілізація оборотних коштів
Імітаційна модель
Імітація
Імобілізація
Імпічмент
Імпонувати
Імпорт
Імпорт видимий
Імпорт невидимий
Імпорт побічний
Імпортер
Імпортна вартість товару
Імпортна квота
Імпортне мито
Імунітет
Інаудит
Інвентаризація
Інвестиції
Інвестиційна діяльність
Інвестиційна компанія
Інвестиційна політика
Інвестиційні банки
Індекс
Індекс бідності
Індекс вартості життя
Індекс Доу Джонса
Індекс заробітної плати
Індекс промислового виробництва
Індекс рівня життя
Індекс собівартості
Індекс споживчих цін
Індксація
Індксація грошових доходів населення
Індксація цін
Індкеси акцій
Індкеси котирування біржових курсів
Індкеси фондові
Індвдуальна трудова діяльність
Індккативне планування

Індикатор
Індосамент
Індосант
Індосат
Ін'єкції грошові
Інженер
Інжиніринг
Інжиніринг фінансовий
Інжинірингова компанія
Ініціатива
Інкасатор
Інкасація
Інкасо
Інкасове доручення
Інкорпорація
Інкримінування
“Інкубатори”
Інноваційний фонд
Іноземна валюта
Іноземні інвестиції
Іноземні позики
Інспектор
Інспектор фінансовий
Інспекція
Інспекція податкова
Інстанція
Інституціоналізм
Інструкція
Інструкція посадова
Інструментарій
Інструменти регулювання ринку
Інтегральні економічні показники
Інтегральні показники конкурентоспроможності
Інтеграція
Інтелект
Інтелект ринку
Інтелектуальний продукт
Інтелектуальні інвестиції
Інтенсивність
Інтенсифікація
Інтенсифікація виробництва
Інтерактивний маркетинг
Інтервенційні операції

Інтервенція біржова
Інтервенція валютна
Інтерес
Інтереси економічні
Інтернаціоналізація
Інтернет
Інтерполяція
Інтрапідприємництво
Інфляційна спіраль
Інфляційні очікування
Інфляція
Інфляція галопуюча
Інфляція очікувана
Інфляція повзуча
Інфляція попиту
Інформаційна технологія
Інформаційне забезпечення
Інформаційні системи
Інформація
Інформація економічна
Інфраструктура
Інфраструктура виробнича
Інфраструктура економіки
Інфраструктура ринку
Інфраструктура фірми
Іпотека
Іпотечні банки
Іпотечний кредит
Іпотечний ринок
Іпотечний сертифікат
Істеблiшмент

К

Кадастр
Казна
Казначейство
Казначейський білет
Казначейські векселі
Календар
Календарний рік
Калькулювання

Калькуляція
Калькуляція собівартості
Канал маркетингу
Канал нульового рівня
Канал розповсюдження
Канали товаропросування
Канцелінг
Капітал
Капітал акціонерного товариства
Капітал амортизаційний
Капітал вкладений
Капітал декларований
Капітал змінний
Капітал інвестиційний
Капітал номінальний
Капітал постійний
Капітал фіктивний
Капіталізація прибутку
Капіталізм
Капіталовіддача
Капітальні вкладення
Капітальні витрати
Картель
Картка банківська
Картка грошова
Картка пластикова
Картка платіжна
Картотека
Каса
Касова готівка
Касова книга
Касовий дефіцит
Касовий журнал
Касовий оборот
Касовий ордер
Касові операції
Каталог
Категорії
Категорії економічні
Категорія
Каф
Кваліфікація
Квитанція

Кворум
Квота
Кейсіанство
Керівництво
Кероване ціноутворення
Кількісні показники
Кінцевий продукт
Клан
Клас
Класифікація
Класифікація бухгалтерських документів
Класифікація податків
Клієнт
Клієнти банку
Кліринг
Кліринг багатостроковий
Кліринг банківський
Кліринг внутрішній
Клірингові розрахунки
Книга акціонерів
Книга обліку облігацій
Книга трансфертів
Коаліція
Кодекс
Кодування
Коефіцієнт
Коефіцієнт еластичності
Коефіцієнт змінності
Коефіцієнт ліквідності
Коефіцієнт оборотності обігових коштів
Коефіцієнт оновлення основних фондів
Коефіцієнт покриття
Коефіцієнт рентабельності
Коефіцієнт трудомісткості
Колегіальність
Колектив
Колектив трудовий
Колективне підприємство
Коливання курсу
Команда
Командитне товариство
Комбінація
Комерційна тасмниця

Комерційна торгівля
Комерційний директор
Комерційний кредит
Комерційний ризик
Комерційний розрахунок
Комерційні банки
Комерційні витрати
Комерційні організації
Комерційні ціни
Комерція
Комівояжер
Комісійна винагорода
Комісійні операції
Комісія
Комітент
Комітет
Комітет наглядовий
Компанія
Компаньйон
Компенсаційна позика
Компенсаційна торгівля
Компенсаційні виплати
Компенсаційний пакет
Компенсація
Компенсація моральних збитків
Компетентність
Компетенція
Комплекс
Комплекс маркетингу
Комплексна програма
Компроміс
Комунальний
Комунальні тарифи
Комунікабельність
Комуникативність
Конвеср
Конверсійний маркетинг
Конвертація
Конвертовані валюти
Конвертованість валюти
Конгломерат
Конкурент
Конкурентоздатність

Конкуентоспроможність товару
Конкуенція
Конкуенція ідеальна
Конкуенція нецінова
Конкуенція олігополістична
Конкуенція хижацька
Конкурс
Коносамент
Консалтинг
Консигнація
Консолідація
Консорціум
Конткорент
Контрабанда
Контрагенти
Контракт
Контрмаркетинг
Контролінг
Контроль
Контрольний пакет акцій
Конфіскація
Конфлікт
Конфронтація
Концентрація
Концепція
Концепція маркетингу
Концепція товару
Концерн
Концесія
Кон'юнктура
Кон'юнктура ринку
Кооператив
Кооперативні банки
Кооперування праці
Кооперація
Координація
Кореспондентський рахунок
Корн
Корпоративна культура
Корпорація
Котирування
Котирування облігацій
Кошторис

Кошторисна вартість
Кошторисна документація
Крах
Кредит
Кредит
Кредитна експансія
Кредитна картка
Кредитний ризик
Кредитори
Кредиторська заборгованість
Кредитоспроможність
Криза
Критерій
Кругообіг грошей
Кругообіг капіталу
Культура управління
Купівельна спроможність грошей
Купони
Купюра
Курс облігацій
Курсова різниця
Курсова ціна
Куртаж
Кустарне виробництво

Лл

Лаг
Лаж
Латентна економіка
Легалізація
Легальний
Легітимність
Легка промисловість
Лист заставний
Лист пакувальний
Лихварство
Лібералізація
Лідер
Лідерство у цінах
Лізинг
Лізинг експортний

Лізинг звичайний
Лізинг зворотний
Лізинг імпортований
Лізинг класичний
Лізинг фінансовий
Лізингодавець
Лізингоодержувач
Ліквідатор
Ліквідаційна вартість
Ліквідація
Ліквіди
Ліквідний ринок
Ліквідні активи
Ліквідні засоби
Ліквідні кошти
Ліквідність
Ліквідність акцій
Ліквідність ринку
Ліміт
Ліміт валютних операцій
Ліміт видач
Ліміт кредитування
Ліміт цін
Лімітування кредиту
Лінійно-функціональна система управління
Лінія ціни
Ліфо
Ліцензійна торгівля
Ліцензійний збір
Ліцензія
Ліцензія генеральна
Ліцензія експортна
Ліцензія імпортована
Ліцензія на виробництво
Ліцензування
Лобі
Логістика
Локалізація
Ломбарди
Ломбардна ставка
Ломбардний кредит
Лот
Лотерея

М

Магазин торгівельний
Мажоритарний
Майно
Майнова декларація
Майнове страхування
Майновий
Майнові права
Майнові спори
Маклер
Макроекономіка
Макроекономічна політика
Макроекономічний аналіз
Макроекономічні показники
Макрорівень
Макроструктура ринку
Мале підприємство
Маніпуляція
Маржа
Маржа прибутку
Маржинальний дохід
Марка виробнича
Марка торгова
Маркетинг
Маркетинг взаємодії
Маркетинг внутрішній
Маркетинг глобальний
Маркетинг диференційований
Маркетинг зовнішній
Маркетинг концентрований
Маркетинг масовий
Маркетинг мікс
Маркетинг підтримуючий
Маркетинг поновлюючий
Маркетинг протидіючий
Маркетинг стимулюючий
Маркетинг стратегічний
Маркетинг стримуючий

Маркетинг, що розвивається
Маркетингова інформаційна система
Маркетингова програма
Маркетингова служба підприємства
Маркетингове дослідження
Маркетингове управління
Маркетинговий аналіз
Маркетинговий аудит
Маркетинговий план
Маркірування
Марочний продукт
Марочний товар
Маса
Маса грошова
Маса критична
Масове виробництво
Масштаб цін
Матеріали
Матеріали основні
Матеріалоємність
Матеріалозберігаючі технології
Матеріальне виробництво
Матеріальне стимулювання
Матеріальні витрати
Матеріальні ресурси
Матеріальні цінності
Матеріально-технічна база
Мафія
Межа цін
Меморіал
Менеджери
Менеджмент
Менеджмент персоналу
Менеджмент фінансовий
Мерчандайзинг
Меркантильність
Мертва точка
Метод
Метод аналогій
Метод впливу
Метод “Дельфі”
Метод критичного шляху
Метод ранжирування

Метод середньої ціни
Метод ціноутворення
Методи управління
Методика
Методологія аналізу
Механізм
Механізм управління
Меценатство
Митна блокада
Митна політика
Митний кордон
Митний огляд
Митний тариф
Митниця
Мито
Мито державне
Міграція
Міграція капіталу
Міграція робочої сили
Міжнародна економіка
Міжнародна торгова палата
Міжнародний валютний фонд
Міжнародний кредит
Міжнародний ринок
Міжнародні економічні відносини
Міжнародні монополії
Міжнародні платіжні засоби
Мікроекономіка
Мікромаркетинг
Мікросегментація
Мікросередовище
Мікроструктура ринку
Мінімальна заробітна плата
Мінімум неоподаткований
Місцеві податки і збори
Мобілізація
Мобільність
Моделювання
Модернізація
Мозковий штурм
Монета
Монетаризм
Монетний двір

Моніторинг
Монополіст
Монополія
Монопольна ціна
Монопольне становище
Моральний знос
Мораторій
Мотивація
Мультиплікатор
Муніципальний бюджет

Н

Набір
Навмисний демпінг
Нагляд
Нагромадження
Надання позик
Надбавка
Надійність
Надійність ринку
Надлишок товарних цінностей
Надлишкова пропозиція
Надлишковий попит
Надлишок капіталу
Надлишок касової готівки
Наднормативні запаси
Надплановий прибуток
Найбільше сприяння
Наймана праця
Накладна
Накладні витрати
Накопичувальний вклад
Напівфабрикат
Нарахування на заробітну плату
Нарахування процентів
Наряд
Наряд-замовлення
Натуральне господарство
Натуральні позики
Натуральні трансфери
Наукова організація праці

Науковий ступінь
Наукові дослідження
Науково-технічний прогрес
Наукоємність
Націнки
Націоналізація
Національна економіка
Національне багатство
Національний банк України
Національний дохід
Національний продукт
Національні інтереси
Національні рахунки
Невидимі операції
Невизначеність
Невиробнича сфера
Невиробничі витрати
Невиробничі послуги
Негативний попит
Недобросовісна конкуренція
Недоїмка
Недостача
Нееластичний попит
Незавершене виробництво
Незаконна діяльність
Незворотні витрати
Незмінні ціни
Некомерційна організація
Неконвертовані валюти
Неліквіди
Нематеріальні цінності
Ненормовані активи
Ненормовані оборотні кошти
Неплатоспроможність
Неповна зайнятість
Непрацездатність
Непродуктивна праця
Непрямі податки
Нераціональний попит
Нерегульований попит
Нерухомість
Неспроможність
Нетоварне споживання

Неговарні платежі
Неустойка
Нецінова конкуренція
Новація
Номенклатура
Номінал
Норма виробітку
Норма запасу
Норма затрат часу
Норма ліквідності
Норма оборотних засобів
Норма обслуговування
Норма прибутку
Норма чисельності працівників
Нормативи
Норми амортизації
Норми споживання
Нормування
Нотаріат
Нотифікація
“Ноу-хау”
Нувориш
Ньюс-мейкери

О

Обговорення
Обґрунтованість прогнозу
Обертання вкладів
Обертання кредиту
Об'єднання
Об'єкт
Об'єкт власності
Об'єкт кредитування
Об'єкт оподаткування
Об'єкт фінансування
Об'єктивність
Обіг
Обіг грошовий
Обіг товарів
Обладнання
Облігації іменні

Облігації іпотечні
Облігації конвертовані
Облігація
Облігація звичайна
Облігація купонна
Облігація серійна
Облік
Облік майна
Облік управлінський
Облік фінансовий
Облікова ставка
Обмеженість ресурсів
Обмеження
Обмін
Обмін безвалютний
Обмінний курс
Оборот
Оборот активів
Оборот безготівковий
Оборот капіталу
Оборот основних і оборотних фондів
Оборотний капітал
Оборотні засоби
Оборотні кошти
Оборотні фонди
Оборотність
Оборотність товарів
Обсяг
Обсяг виробництва
Обсяг попиту
Обсяг пропозиції
Овердрафт
Одиниця вимірювання
Одиниця оподаткування
Окупність витрат
Окупність капітальних вкладень
Окупність основних фондів
Олігархія
Олігополія
Оперативна звітність
Оперативне планування
Оперативне управління
Оператор

Операції біржові
Операції венчурні
Операції господарські
Операції депозитні
Операції комерційні
Операції комісійні
Операції форвардні
Операційні витрати
Операційні доходи
Операційні рахунки
Операція
Операція торговельна
Опитування
Оподаткування
Оптимальний розмір підприємства
Оптимізація
Оптова торгівля
Оптовик
Опціон
Орган
Органи управління
Організаційна структура
Організація
Організація виробництва
Організація праці
Ордер
Ордер прибутковий касовий
Ордерна книга
Ординарний
Оренда
Орендар
Орендна плата
Орендний підряд
Орендні відносини
Орендодавець
Оригінал
Орієнтація
Основний капітал
Основні засоби
Основні фонди
Особиста власність
Особистий дохід
Особова карточка

Особові рахунки
Особливий режим кредитування
Оферта
Офіс
Офіційна облікова ставка
Офшор
Офшорні зони
Офшорні компанії
Оцінка вартості
Ощадні вклади

П

Паблік рілейшнз
Паблісіті
Падаючий попит
Падіння курсу
Пай
Пайовик
Паперові гроші
Параметр
Парасолька податкова
Парасолька цін
Паритет купівельної спроможності
Паритетна ціна
Партія
Партнерство
Пасив
Пасиви
Пасиви балансу
Пасивний баланс
Пасивний торговий баланс
Пасивні операції банку
Пасивні рахунки
Паспорт підприємства
Пастка
Патент
Патентна чистота
Патентний збір
Пеня
Первинний документ
Первинний облік

Первинний ринок цінних паперів
Перебудова
Перевиробництво
Перевитрати
Перевірка
Передоплата
Переказ
Переказ вкладів
Переоблік
Переоцінка
Перерахування
Перерахунок
Перерозподіл коштів
Перехідні залишки
Період
Періодична звітність
Персонал
Перспективний план
Питомі витрати ресурсів
Підзвітні суми
Підпільна економіка
Підприємець
Підприємництво
Підприємство
Підрозділ
Підряд
Пільги
Післяплата
Плаваюча процентна ставка
План
План рахунків
Плани державні
Плани директивні
Плани індикативні
Плани перспективні
Плани поточні
Планування
Плата
Платежі
Платіжна відомість
Платіжне доручення
Платіжне повідомлення
Платіжний баланс

Платоспроможність
Плинність
Повернення
Повне товариство
Повноваження
Погашення
Податки
Податкова декларація
Податкова політика
Податкова система
Податковий кодекс
Податкові канікули
Податкові пільги
Податок з обороту
Податок з продажу
Податок на власність
Податок на додану вартість
Податок на дохід
Податок на доходи громадян
Податок на майно підприємства
Подвійна бухгалтерія
Подвійне оподаткування
Подвійний запис
Поділ праці
Позабюджетні кошти
Позика
Позикодавець
Позичальник
Позичка
Показник
Показники економічні
Показники звітності
Показники конкурентоспроможності
Показники статистичні
Політична економія
Попередня оплата
Попит
Попит ажіотажний
Попит нееластичний
Попит нерациональний
Попит ринковий
Попит сукупний
Порто-франко

Портфель
Портфель замовлень
Портфельні інвестиції
Посередник
Послуга
Послуга комерційна
Поставка товару
Постачальник
Постачання
Постійні витрати
Потенціал
Потенціал виробничий
Потенціал трудовий
Потенційна конкуренція
Потенційний ринок
Поточна вартість основних засобів
Поточний рахунок
Поточні витрати
Потреби
Потужність виробнича
Право власності
Право на працю
“Прайм рейт”
Праця
Предмет праці
Предмет розкоші
Предмети споживання
Презентація
Прейскурант
Претензія
Преференції
Прибутковий ордер
Прибуток
Приватизація
Приватна власність
Приватник
Примусове банкрутство
Примусовий курс
Приріст
Природна монополія
Природні ресурси
Приход
Приходний касовий ордер

Проблема
Проводка
Прогнозування
Прогнозування попиту
Продаж
Продаж боргу
Продукт
Продуктивні сили
Продуктивність праці
Продукція
Проект
Прожитковий мінімум
Пролонгація
Пролонгація векселя
Промисловість
Пропозиція
Протекціонізм
Професійна орієнтація
Професійний відбір
Процентний ризик
Процент позичковий
Прямі податки

Р

Район
Ранжирування
Рантьє
Рахунок
Рахунок кліринговий
Рахунок “Лоро”
Рахунок “Ностро”
Рахунок-фактура
Реалізація
Реалізація продукції
Реальна заробітна плата
Реальний дохід
Ревальвація
Ревізія
Ревізія маркетингу
Регіон
Регіональна економіка

Регіональний бюджет
Регіональні ринки
Регістр
Регістр кредиторів
Регресувати
Регулювання економіки
Реекспорт
Реєстр
Реєстри облікові
Режим економії
Режим найбільшого сприяння
Резерв
Резерви виробництва
Резервна валюта
Резидент
Реінвестування
Реінжиніринг
Рейтинг
Реквізит
Рекет
Реклама
Реклама загальнонаціональна
Реклама зовнішня
Реклама на транспорті
Реклама нагадувальна
Реклама престижна
Рекламація
Рекламна компанія
Рекламне агентство
Рекламний проспект
Рекламодавець
Рекомендація
Реконструкція
Ремаркетинг
Ремітент
Ремонт
Ремонт аварійний
Ремонт плановий
Ремонт поточний
Ренаціоналізація
Ренегат
Реновація
Реноме

Рента
Рентабельність
Рентабельність підприємства
Рентабельність продукції
Рентинг
Реорганізація
Ремонт
Репорт
Ресурси
Ресурси економічні
Ресурси трудові
Ресурси фінансові
Рефакція
Реформа
Рецесія
Реципієнт
Ріелтер
Річний план
Ризик
Ринкова економіка
Ринкова інфраструктура
Ринкова ніша
Ринкова стратегія
Ринкова ціна
Ринкове вікно
Ринкове саморегулювання
Ринковий ризик
Ринковий сегмент
Ринок
Ринок виробника
Ринок вторинний
Ринок капіталів
Ринок покупця
Ринок праці
Ринок продавця
Ринок споживача
Рівень безробіття
Рівень бідності
Рівень життя
Рівень цін
Рівновага ринкова
Рівноважна ціна
Річний баланс

Річний звіт
Рішення
Робота
Робоча сила
Робочий день
Робочий час
Роздержавлення економіки
Роздрібна торгівля
Роздрібна ціна
Розпорядник кредитів
Розпорядник товару
Розрахунки
Розрахунковий баланс
Розрахунковий рахунок
Розрахункові документи
Розрахунок ціни
Розробка стратегії маркетингу
Розряд кваліфікаційний
Розстрочка
Розтрата
Розцінка
Рухомість

С

Саботаж
Салон
Сальдо
Сальдо активне
Сальдо негативне
Сальдо платіжного балансу
Самообслуговування
Самоокупність
Саморегулювання
Самоуправління
Самофінансування
Санація
Санкція
Світова ціна
Світове господарство
Світовий ринок
“Свіфт”

СВОП
СДР
Сегмент ринку
Сегментація ринку
Сезонні ціни
Сектор
Сектор державний
Сектор економіки
Сектор приватний
Сепаратизм
Сервіс
Середні витрати
Серійне виробництво
Серія
Сертифікат
Сертифікат якості
Сертифікація
Синдикат
Синтетичний облік
Синхромаркетинг
Сировина
Система
Система маркетингової інформації
Системний підхід
Ситуаційне управління
Ситуація
Сітьове планування й управління
Сіф
Сkonto
Слоган
Собівартість
Собівартість продукції
Соціальна активність
Соціальна допомога
Соціальна політика
Соціальна сфера
Соціальне забезпечення
Спад
Спекуляція
Спеціалізація
Спеціаліст
Спеціальні фонди
Спеціальність

Списання
Спільне підприємство
Споживання
Споживач
Споживча вартість
Споживчий кошик
Споживчий кредит
Спонсор
Спосіб виробництва
Спот
Стабілізація
Стабільність цін
Ставка
Стагнація
Стагфляція
Стандарт
Стандартизація
Статистика
Статистична звітність
Статистичне моделювання
Статус
Статут
Статутний капітал
Статутний фонд
Стиль керівництва
Стимулювання
Стратегія
Стратегія маркетингу
Стратегія ринку
Страхові запаси
Страхування
Структура
Субвенція
Суб'єкт
Суборенда
Субпідрядник
Субрахунок
Субсидія
Суд
Сумісництво
Супермаркет
Сфера
Сфера послуг

Табель
Таблиці рішень
Тасмниця вкладу
Тасмниця підприємницька
Таймінг
Такса
Тактика маркетингу
Тантьєма
Тара
Тариф
Тарифікація
Тарифна система
Тарифна сітка
Тарифна ставка
Тарифні коефіцієнти
Телекомунікація
Телемаркетинг
Телешопінг
Тенденція ринку
Тендер
Теорія корисності
Техніка
Техніка обліку
Техніко-економічне обґрунтування
Техніко-економічний аналіз
Технічний проект
Технології безвідходні
Технологічна дисципліна
Технологія
Титульний список
Тіньова економіка
Товар
Товари виробничого призначення
Товари короткочасного користування
Товари особливого попиту
Товари повсякденного попиту
Товари споживчого призначення
Товари тривалого користування
Товариство
Товарна марка
Товарна маса

Товарна політика
Товарна продукція
Товарний асортимент
Товарний знак
Товарознавство
Товарооборот
Торги
Торгівля
Торгова марка
Торгова націнка
Торговий знак
Торговий кредит
Торговий посередник
Транзит
Транспортні витрати
Трансфер
Трансфертні платежі
Трасат
Трасувати
Тратта
Трейдер
Трудова діяльність
Трудовий колектив
Трудоємність

У

Угода
Уклад економічний
Ультимо
Уміння
Умови платежу
Умови поставок
Універмаг
Універсальні банки
Універсам
Унітарна держава
Уніфікація
Унція
Упаковка
Управління активами
Управління підприємством

Управління попитом
Управління ризиком
Управління ринком
Управління якістю продукції
Уречевлена праця
Урядові закупки
Успадкування
Установа
Установчий договір
Утилізація
Уцінка
Учасник

Ф

Фабрика
Фабрикат
Фаворит
Фаза зрілості продукту
Факторинг
Фактор попиту
Фактор часу
Фактор виробництва
Фактура
Фальсифікат
Фальсифікація
Фанатизм
Фас
Фасування
Фермерське господарство
Фізична особа
Фіксація
Фіксовані платежі
Фіктивний
Фіктивний капітал
Філіал
Фінанси
Фінансова блокада
Фінансова група
Фінансова криза
Фінансова політика
Фінансова система

Фінансовий звіт
Фінансовий контроль
Фінансовий план
Фінансовий ринок
Фінансовий рік
Фінансовий стан
Фінансові показники
Фінансові резерви
Фінансування
Фірма
Фірмовий знак
Фірмовий стиль
Фіск
Фіскальна політика
ФОБ
Фонд
Фонд державного майна
Фонд оплати праці
Фондові операції
Фондовіддача
Фондоозброєність
ФОР
Форвардні операції
Форми бухгалтерського обліку
Форми власності
Форми заробітної плати
Форми кредиту
Форми розрахунків
Формування попиту
Форс-мажорні обставини
Форфейтинг
Фотографія робочого часу
“Франко”
Франко-борт
Франчайзинг
Фрахт
Фрахтовий ринок
Функції маркетингу
Функції управління
Функціональна організація
Функціональна структура
Ф’ючерси
Ф’ючерсна угода

Х

Хабар
Хабарництво
Хайринг
Хакер
Халатність
Характер
Характеристика
Хеджинг
Хеджирування
Хронометраж
Художні промисли
Хунта

Ц

Цейтнот
Централізація
Централізована економіка
Цивільний позов
Цикл життєвий
Цинізм
Цифрові гроші
Цільове фінансування
Цільовий маркетинг
Ціна
Ціна державна
Ціна довідкова
Ціна договірна
Ціна закупівельна
Ціна контракту
Ціна ліцензії
Ціна “ноу-хау”
Ціна оптова
Ціна роздрібна
Цінні папери
Цінова дискримінація
Цінова еластичність
Цінова конкуренція
Цінові знижки
Ціноутворення

Ч

Чартер
Чартерна угода
Чартерні перевезення
Час виробництва
Час робочий
Часткова власність
Часткова участь
Чек
Чек банківський
Чек грошовий
Чек дорожний
Чек золотий
Чек іменний
Чек на пред'явника
Чек ордерний
Чек товарний
Чекова книжка
Чекові бланки
Черговість платежів
Чистий дохід
Чистий прибуток
Чистий ризик

Ш

Шаблон
Шанс
Шантаж
Шахова оборотна відомість
Швидкість обігу грошей
Шеф
Шефство
Шифр рахунків
Шифр товару
Шкідництво
Шкода матеріальна
Шокова терапія
Шоуїнг
Шпигунство промислове
Штатний розпис

Штраф
Штрафні санкції
Штрихове кодування товару

Ю

Юридична адреса
Юридична особа
Юрисдикція
Юрисконсульт
Юстиція

Я

Якість
Якість праці
Якість продукції
Ямайська валютна система
Ярлик
Ярмарки
Ясак

Абонент (абонент) – особа чи організація, що користується або має право користуватись абонементом.

Абонементна плата (абонементная плата) – внески, сплачувані за обслуговування чи користування чим-небудь.

Абонентська заборгованість (абонентская задолженность) – несвоєчасна сплата сум зобов'язань абонента за надані йому послуги. У такому разі він може бути позбавлений права надалі одержувати ці послуги, а суми несплати можуть бути стягнені з нього в примусовому порядку.

Абсолютна перевага (абсолютное преимущество) – досягнення підприємством, фірмою, окремою фізичною особою вищих показників результативності – економічної ефективності діяльності.

Абсолютна рента (абсолютная рента) – частина додаткової вартості, одержувана землевласником внаслідок монополії приватної власності на землю; надлишок вартості над суспільною ціною виробництва с.-г. продуктів.

Абсолюція (абсолюция) – постанова суду, за якою підсудний звільняється від покарання.

Аваль (аваль) – поручництво за векселем, яке робить особа, що бере на себе відповідальність за виконання вексельних зобов'язань якоюсь особою-акцептантом, векседавцем, індосандом. Оформляється у вигляді гарантійного запису, зробленого авалістом на векселі чи додатковому листі (алонжі).

Авальний кредит (авальный кредит) – застосовується комерційними банками в якості гарантійної послуги. Його призначення - покрити зобов'язання, клієнта, якщо він не зможе виконати їх самостійно. Існує у вигляді різноманітних форм гарантій або доручень: доручення по кредиту, гарантія платежу, гарантія постачання, гарантія надання позики, податкові, митні, судові доручення.

Аванс (аванс) – грошова сума або натуральна продукція, що видається наперед у рахунок майбутніх платежів, за виконані роботи та надані послуги. Розмір А. становить приблизно 10...15 відсотків від суми угоди або контракту. У разі їх розірвання чи невиконання взятих зобов'язань, А. підлягає поверненню.

Авансова закупівля (авансовая закупка) – форма комерційно-торговельних операцій, договірних зобов'язань. Сторона, зацікавлена у продажу своїх товарів у вигляді авансових поставок, надає визначеному покупцю партію товару на підставі відповідних договорів. Товари можуть подаватись на засадах передоплати, неповної оплати або авансом з оплатою після продажу товару стороною-покупцем.

Авансований капітал (авансованный капитал) – грошовий капітал, призначений для придбання засобів виробництва організації (фірми),

підприємницької справи, здійснення бізнес-проектів, які в майбутньому мають принести прибуток.

Авансовані засоби (авансированные средства) – кошти, заздалегідь виділені для започаткування, реалізації певних підприємницьких програм, досягнення певних цілей.

Авансовий вексель (авансовый вексель) – вексель, який застосовувався в нашій країні протягом 1922-1929 років при взаємному кредитуванні господарських організацій шляхом авансування майбутніх поставок товарів або надання послуг.

Авансовий звіт (авансовый отчет) – звіт підзвітної особи на бланку типової форми про витрачання грошей, виданих їй наперед юридичною особою для виконання певного службового доручення.

Авансовий платіж (авансовый платеж) – попереднє надання (перерахування) грошей за товари, послуги до моменту їх одержання або виконання.

Авансування (авансирование) – економічний процес, в якому витрачені грошові кошти, проходячи різні фази кругообігу вартості, повертаються до свого вихідного пункту з прирощенням у вигляді додаткової вартості продукту. Існують різні напрямки авансування: в поточне виробництво, основні виробничі фонди, наукові розробки. Авансування може здійснюватись за рахунок власних коштів підприємств, кредитів, асигнувань з бюджету.

Авізо (авизо) – письмове повідомлення клієнта, здебільшого про зміни в розрахункових операціях. До А. вноситься номер, дата та характер виконаної операції, сума і номер рахунка, платник, одержувач та ін. В залежності від способу пересилки А. діляться на поштові і телеграфні.

Аварійний запас (аварийный запас) – запас, який створюється на підприємстві (окрім страхового запасу) як технічно необхідний резерв матеріалів, палива чи устаткування для ліквідації можливої аварії, а також запобігання ймовірного зупинення виробництва через перебої у постачанні, пов'язані з аваріями за межами підприємства.

Автаркія (автаркия) – економічна політика держави, спрямована на господарське відособлення даної країни, створення закритої економіки, що самозабезпечується.

Автентичний (аутентичный) – дійсний, рівнозначний, той, що ґрунтується на першоджерелі.

Автентичний текст (аутентичный текст) – офіційний текст міжнародного акту, договору, підписаного уповноваженими представниками і скріпленого печатками відповідних держав.

Авторитет керівника (авторитет руководителя) – загальновизнане значення, вплив, яким користується керівника і може впливати на навколишніх.

Авуари (авуары) – 1. У широкому розумінні – різні активи, гроші, чеки, векселі, перекази та акредитиви, за рахунок яких проводять платежі за

зобов'язаннями; 2. У вузькому розумінні – ліквідна частина активів, до якої належать кошти банку (рахунки, депозити), цінні папери, що легко реалізуються. Найчастіше термін А. вживають стосовно коштів банку в іноземній валюті, які знаходяться на його рахунках у закордонних банках.

Агент (агент) – у комерційній діяльності фізична чи юридична особа, яка представляє покупця або продавця на довгостроковій основі, виконує обмежену кількість функцій і не є власником товарів.

Агент торговий (агент торговый) – особа, яка діє від імені фірми і виконує одну чи кілька таких функцій: виявлення потенційних клієнтів, налагодження комунікацій, реклама, збут, організація обслуговування, збирання інформації і розподіл ресурсів.

Агент-делькредере (агент-делькредере) – біржовий агент, який за спеціальну винагороду здійснює певні комерційні операції, що забезпечують реалізацію товару та оплату за послуги.

Агенти-резиденти (агенты-резиденты) – іноземні агенти, які перебувають у країні принципала, тобто фірми, що здійснює імпорتنі операції за його рахунок. Окрім агентських, вони надають широке коло послуг щодо зберігання товарів іноземних постачальників і забезпечення їх реалізації. Для цього здійснюють ряд маркетингових функцій.

Агентство (агентство) – 1. Організація, що виконує певні доручення юридичних і фізичних осіб. 2. Назва основної, як правило, великої, відомої організації чи установи, що представляє інтереси, веде справи, виконує доручення цієї структури у певному регіоні держави чи за її кордонами.

Агентські операції (агентские операции) – торговельно-посередницькі дії з наданням певних послуг, пов'язаних із купівлею-продажем товарів, цінних паперів, нерухомості, які здійснюються за дорученням однієї сторони (принципала) іншою стороною (агентом) від імені й коштом принципала.

Агресивні цінні папери (агрессивные ценные бумаги) – перспективні цінні папери зі зростаючим курсом відповідно до кон'юнктури ринку. Закуповуються у зв'язку зі зростанням попиту й намірами одержання значних сум прибутків. Проте купівля таких паперів пов'язана з певним ризиком.

Агрегатний індекс цін (агрегатный индекс цен) – узагальнюючий показник динаміки і співвідношення рівня цін. Найчастіше використовується в аналізі та прогнозуванні динаміки цін товарів. Залежно від завдань аналізу обчислюють агрегатний індекс цін усіх видів товарів народного споживання (загальний агрегатний індекс) або окремих груп товарів (груповий агрегатний індекс).

Агрегація ринку (агрегация рынка) – об'єднання всіх або окремих сегментів товарного чи регіонального ринку з метою розширення сфери впливу на ринки, а також для кращого аналізу його кон'юнктури чи прогнозування розвитку.

Агрегування економічних показників (агрегирование экономических показателей) – об'єднання, укрупнення економічних показників (інформації)

за певними ознаками. Застосовується у плануванні, статистичній звітності \, економічних моделях тощо.

Адаптація товару (адаптация товара) – передбачає внесення відповідних змін до споживчих цінностей товару внаслідок впливу специфічних факторів, умов, традицій, культури народу певної країни, окремого регіону, місцевості, а також шляхом застосування активних, ефективніших методів організації торгівлі.

Адаптований маркетинговий комплекс (адаптированный маркетинговый комплекс) – маркетингова стратегія, що використовується в міжнародному маркетингу. Її суть полягає у пристосуванні елементів маркетингового комплексу до особливостей цільового зарубіжного ринку, її реалізація пов'язана з додатковими витратами, однак дозволяє охопити більшу частину ринку та отримати більший прибуток.

Адвокат-канали (адвокат-каналы) – представники розподільчих товаропровідних каналів, торгові представники підприємств, організацій, фірм, компаній, які мають зв'язки і вихід на представників цільової аудиторії споживачів, покупців.

Адекватна якість (адекватное качество) – обґрунтоване судження, експертне ствердження (припущення), що базується на порівнянні фактичних і бажаних характеристик, якісних оцінок, параметрів виробів.

Аджестер (аджестер) – службова особа, яка складає документ-диспашу, засвідчуючи цим суму витрат у разі аварії транспортного судна і встановлює пропорції витрат, які нестимуть власники судна, особа, що його застрахувала та власник вантажу.

Адміністративні методи управління (административные методы управления) – методи управління, які ґрунтуються на організаційних засадах впливу. За характером впливу адміністративні методи управління поділяються на дисциплінарні, розпоряджувальні та організаційно-стабілізаційні. Адміністративні методи управління взаємодіють з економічними, соціально-психологічними методами і методами правового регулювання.

Адміністративно-управлінські витрати (административно-управленческие расходы) – витрати на утримання апарату управління та його обслуговування. Складаються з витрат на утримання органів державної влади і державного управління й апарату управління виробництвом безпосередньо на промислових та с.-г. підприємствах, будовах тощо. Включають заробітну плату працівників адміністративно-управлінського персоналу, охорони, нештатних працівників, інші витрати (відрахування у пенсійний фонд, фонд соціального страхування, утримання легкового автотранспорту, вартість службових відряджень, канцелярські, друкарські, поштові, телефонно-телеграфні витрати та на утримання й поточний ремонт будівель тощо).

Ажистувати (ажюстировать) – правильно складати (порівнювати, звіряти) бухгалтерські рахунки.

Ажіо (ажіо) – 1. Надбавка до ціни золота, що за умови золотого обігу стихійно складається на ринку в результаті знецінення паперово-грошових одиниць щодо золота. Обчислюється у процентах. 2. Перевищення ринкової ціни золота над офіційною. 3. Перевищення ринкових курсів грошових знаків, векселів, цінних паперів щодо їхньої номінальної вартості.

Ажіо-конто (ажіо-конто) – рахунок в обліку грошових операцій, на якому відображаються прибутки й видатки.

Ажіотаж (ажіотаж) – неспокій, збудження, що призводить до різних змін кон'юнктури, цін, спекуляції на біржах, ринках.

Ажур (ажур) – стан ведення обліку, за якого бухгалтерські записи на рахунках виконуються негайно після здійснення відповідних господарських операцій, що дає можливість у будь-який час знати про господарський і фінансовий стан підприємства.

Аквізитор (аквизитор) – агент транспортних або страхових організацій, який залучає нових клієнтів до страхування чи перевезення вантажів.

Аквізіція (аквизиция) – діяльність зі зкуповування акціонерами (групою акціонерів) акцій окремих підприємств з метою повного заволодіння ними.

Акорд – домовленість сторін про умови виконання певних двосторонніх зобов'язань.

Акордна оплата праці (аккордная оплата труда) – форма відрядної оплати праці, за якої загальну суму заробітної плати робітникові або найчастіше колективові робітників встановлюють за весь обсяг виконаної роботи (акорд) на підставі реальної обгрунтованості норм виробітку, витрат необхідного часу роботи і відрядних розцінок на окремі види робіт або операцій. Нараховану суму виплачують за умови якісного виконання всього комплексу запрограмованих робіт.

Акредитив (аккредитив) - платіжний документ, за яким кредитна установа дає розпорядження іншій кредитній установі за рахунок спеціально заброньованих коштів оплатити товарно-транспортні документи за відвантажений товар чи виплатити пред'явнику А. визначену суму грошей. Розрізняють грошові і товарні А. Товарний А. використовується під час розрахунків між продавцем і покупцем у внутрішньому та зовнішньому торговельних оборотах. Він може бути поштовим або телеграфним. відкличним або невідкличним. Грошовий А. – це доручення про виплату грошей одержувачу протягом передбаченого строку за виконання умов, визначених А.

Акредитив авізований (аккредитив авизированный) – акредитив, за яким банк-емітент звертається з дорученням до іншого банку, щоб повідомити бенефіціара про відкриття акредитива без зобов'язання з боку авізуючого банку.

Акредитив грошовий (аккредитив денежный) – видається банком своєму клієнтові на право одержання повної зазначеної в ньому суми або окремими частками в інших банках протягом зазначеного часу.

Акредитив компенсаційний (аккредитив компенсационный) – форма розрахунків за експортно-імпортні операції, за якою у розрахунках за допомогою акредитиву компенсаційного використовують два акредитиви. Перший (головний) акредитив за дорученням іноземного покупця його банк виставляє бенефіціарові, який є посередником. Другий – за дорученням бенефіціара-посередника його банк виставляє бенефіціарові, який є постачальником товарів.

Акредитив неподільний (аккредитив неделимый) – акредитив, яким передбачена оплата суми поставок товарів (здебільшого експортних) лише після завершення поставки у певному обсязі, передбаченому угодою.

Акредитив непокритий (аккредитив непокрытый) – акредитив, оплату за яким у разі тимчасової відсутності у платника коштів гарантує банк-емітент шляхом надання банківського кредиту.

Акредитив переказний (аккредитив переводной) – акредитив, який може бути переданий для будь-яких розрахунків іншій особі.

Акредитив покритий (аккредитив покрытый) – акредитив, за яким банк переводить власні кошти платника, що містяться на його рахунку, або наданий йому кредит у розпорядження бунку-постачальника.

Акредитивна форма розрахунків (акредитивная форма расчетов) – одна із форм іногородніх безготівкових розрахунків за товари і послуги. Застосовується, якщо вона передбачена договором між постачальником і покупцем, що затримує платежі при розрахунках платіжними вимогами.

Акт інкорпорування (акт инкорпорирования) – дозвіл, засвідчення державного органу на створення корпорації.

Акт комерційний (акт коммерческий) – офіційний дво- чи багатосторонній документ, який складається у разі виникнення суперечностей між договірними сторонами при транспортуванні товарів або при виявленні в пункті призначення нестачі, пошкоджень чи псування вантажу.

Актив (актив) – частина бухгалтерського балансу (частіше ліва сторона); характеризує склад розміщення та використання коштів.

Активна неприйнятність (активное неприятие) – рішення споживача не приймати (відхилити) новий товар.

Активний суб'єкт ринку (активный субъект рынка) – суб'єкт ринку (фізична чи юридична особа), що веде пошук потенційних покупців товарів разом із забезпеченням сервісного обслуговування споживачів. Усі послуги надаються за певну плату.

Активні операції банку (активные операции банка) – операції, за допомогою яких банки розміщують ресурси, що є в їхньому розпорядженні. Поділяються на кредитні операції та банківські інвестиції. Кредитні операції – це видача та погашення різноманітних позичок, які класифікуються за рядом ознак. За характером забезпечення розрізняються позички забезпечені і бланкові (без забезпечення). За строками погашення – позички до запитання, короткострокові (до 1 року), середньострокові (до 5

років) і довгострокові (більше 5 років). Банківські інвестиції це вкладання коштів в цінні папери.

Активні рахунки (активные счета) – бухгалтерські рахунки для обліку стану та руху господарських засобів і контролю за їх збереженням.

Активно-пасивні рахунки (активно-пассивные счета) - бухгалтерські рахунки для обліку розрахункових відносин за активними і пасивними операціями, результатом яких можуть бути як дебетові, так і кредитові залишки. Це, зокрема: розрахунки з різними дебіторами й кредиторами; з покупцями й замовниками; внутрівідомчі та внутрігосподарські розрахунки тощо.

Акцизна марка (акцизная марка) – спеціальний знак, що ним маркують товари, на які встановлюють акцизний збір і наявність якого підтверджує сплату акцизного збору, легальність увезення та право реалізації цих виробів не території держави.

Акцизний збір (акцизный сбор) – непрямий податок на високорентабельні та монополні товари, що включаються до їх цін. Сплачують виробники та імпортери підакцизних товарів. Ставки акцизного збору встановлено у відсотках до вартості товарів у відпускних цінах, а для імпортих товарів – до повної вартості з урахуванням митних зборів і мита.

Акціонерний реєстратор (акционерный регистратор) – список власників акцій, який реєструє компанія або за її дорученням спеціальна організація.

Акціонування (акционирование) – форма приватизації майна державної та приватної форм власності, за якої здійснюється перетворення частини державної чи приватної власності в акціонерну, коли співвласниками даного підприємства можуть бути його окремі працівники, трудовий колектив і держава. Водночас відбувається передача господарських функцій від державних організацій чи установ акціонерним товариствам.

Акцепт (акцепт) – згода на оплату або гарантування оплати грошових і товарних документів у внутрішньому та зовнішньому товарообороті. За своєю формою А. буває негативний (мовчазний) і позитивний (письмовий). Негативний А. застосовується в розрахунках майже всіх підприємств та організацій і означає, що якщо госпорган в зазначений для акцепту строк не подав до банку письмового забезпечення оплати платіжної вимоги, вона вважається акцептованою. Лише для вимог сільрад і кооперативів встановлено інший порядок акцепту: вимоги вважаються акцептованими, коли від платника надійшла письмова згода на оплату. Розрізняють А. вексельний, чековий та документів. Вексельний А. – згода на оплату векселя, що оформляється надписом акцептанта на векселі. Чековий А. означає акцепт банком-платником.

Акцептний кредит (акцептный кредит) – один з видів кредиту, який надається комерційними банками своїм клієнтам. Кредитна угода оформлюється з використанням переказного векселя, облік якого може бути здійсненим в банку, що його акцептував. В цьому випадку банк стає не тільки

гарантом, а й безпосереднім кредитором клієнта, За надання акцептного кредиту банк стягує акцептну комісію в розмірі 0,25 відсотків в місяць.

Акцептоване платіжне доручення (акцептованное платежное поручение) – доручення, що має акцепт банку, тобто гарантію його оплати. Акцептований екземпляр доручення передається платнику та повертається ним після одержання товару чи послуг від отримувача коштів.

Акцептований вексель (акцептованный вексель) – вексель, що має акцепт боржника (трасата) на його оплату. Акцепт оформляється написом на векселі (“акцептовано”, “прийнято”, “зобов'язуюсь сплатити”) та підписом трасата. Акцепт може бути як безумовним, так і обмеженим частиною вексельної суми (частковий акцепт).

Акцептований чек (акцептированный чек) – чек, що має акцепт банку, гарантує нарахування коштів на рахунок одержувача вказаної в ньому суми. Банк приймає чек для акцепту за наявності коштів на рахунку чекодавця, оплачується тільки повністю і не обмінюється на готівку.

Алеба (алеба) – відмова від акцепту.

Алієнтація (алиентация) – 1. Відчуження майна. 2. Дія, пов'язана зі зміною власника акцій, майна, капіталу, тобто передача власності однією особою іншій.

Аллонж (аллонж) – додатковий лист, який прикріплюється до векселя і на якому робиться передатний гарантійний запис, якщо на зворотній стороні векселя він не вміщується. Перший передатний запис на А. виконується впоперек (починається на векселі, а закінчується на А.) На А. також може бути зроблений аваль.

Альпарі (альпари) – відповідність біржового курсу валюти, цінних паперів, переказних векселів їхній номінальній вартості (паритету).

Альтернатива (альтернатива) – наявність вибору між двома чи кількома різними можливостями (варіантами), які можуть заперечувати чи виключати одна одну.

Альтернативна вартість (альтернативная стоимость) – теоретичний показник, який показує, на скільки одиниць треба зменшити виробництво одного товару, щоб за рахунок вилучених факторів виробити одиницю іншого альтернативного товару.

Альтернативна оцінка (альтернативная оценка) – заключна стадія прийняття рішень: процес оцінки альтернативних товарів (послуг) і прийняття рішень споживача про надання переваги певному різновиду товарів (послугі), певній марці, фірмі.

Альтернативна ціна (альтернативная цена) – робочий час, необхідний для виробництва одиниці одного товару, виражений через робочий час, необхідний для виробництва одиниці іншого товару.

Альянс маркетинговий (альянс маркетинговый) – форма стратегічного партнерства з метою створення міцного багатостороннього союзу, в якому кожна сторона сприяє зміцненню сильних сторін учасників альянсу. Може

здійснюватись у таких формах: альянс на базі товарів чи послуг; спільні заходи щодо просування товарів на ринки; матеріально-технічний союз; ціновий альянс.

Амальгамація (амальгамация) – злиття двох або декількох банків, які раніше були самостійними, в процесі конкурентної боротьби. Розрізняють два види А.: 1. Поглинання одним великим банком іншого, який при цьому втрачає самостійність 2. Утворення нового банку шляхом злиття банків, які втрачають при цьому самостійність і передають активи новому банку. Новоутворений банк одержує і нову назву, яка часто поєднує назву банків, що злились.

Амортизаційний період (амортизационный период) – економічно доцільний термін експлуатації основних фондів, який визначається залежно від їх видів і груп з урахуванням морального зношення, умов експлуатації та інших факторів.

Амортизаційний фонд (амортизационный фонд) – цільовий фонд накопичення фінансових коштів, який утворюється за рахунок амортизаційних відрахувань і призначається для відтворення основних фондів (устаткування, машин, будівель тощо), котрі в процесі виробництва піддаються фізичному та моральному зносу, через що втрачають частину споживчої вартості.

Амортизація (амортизация) – об'єктивний процес поступового перенесення вартості засобів праці (по мірі їх зносу) на вироблені з їх допомогою продукцію або послуги. Шляхом проведення амортизаційних відрахувань, що включаються в витрати на виробництво і послуги, формується амортизаційний фонд, який використовується для відтворення основних фондів. Нарахування амортизаційних сум має постійний і безперервний характер, а їх використання на відтворення основних фондів відбувається після закінчення нормативних строків використання фондів. Амортизаційний фонд формується під впливом багатьох факторів: рівня норм амортизації, вартісної оцінки основних фондів, їх складу, структури, галузевої структури народного господарства.

Аналіз (анализ) – взаємопов'язані і взаємозумовлені методи вивчення і наукового дослідження певних явищ, процесів, дій, результатів. У економіці застосовується з метою виявлення закономірностей і тенденцій розвитку економічних процесів, що позитивно чи негативно впливають на показники ефективності.

Аналіз беззбитковості (анализ безубыточности) – здійснюється з метою визначення кількості одиниць товару, необхідної для продажу, чи обсягу реалізації послуг, аби окупити всі витрати.

Аналіз бізнес-портфелю (анализ бизнес-портфеля) – метод, за допомогою якого керівництво виявляє і оцінює різноманітні напрямки діяльності, що визначають профіль компанії (фірми).

Аналіз господарської діяльності (анализ хозяйственной деятельности) – комплексне вивчення результатів практичної роботи підприємств (фірм) за

певний період, оцінка ефективності діяльності з метою виявлення резервів та визначення шляхів діяльності й надання необхідної інформації та оперативного керівництва різними ланками діяльності, одержання передбачених бізнес-планом показників. Найважливішими для аналізу господарської діяльності є статті активу балансу – основний капітал і оборотні активи (готівка, матеріально-виробничі запаси, дебіторська заборгованість – короткострокова і довгострокова).

Аналіз діяльності підприємства (анализ деятельности предприятия) – проводиться власними економічно-фінансовими структурними підрозділами організацій, підприємств, фірм або з зазначенням консалтингових організацій, аудиторських фірм з метою оцінки фінансового стану, результатів господарської діяльності за певний період (звітний рік, півріччя, квартал). Здійснюється шляхом вивчення даних оперативної статистики за поточний рік чи порівняння з минулим роком з використанням господарсько-фінансових показників для порівняльного аналізу та оцінки кінцевих результатів діяльності підприємства: виробничої, комерційної, торговельної, фінансової тощо. Аналізу підлягають: бухгалтерський баланс, фінансові документи, звіти окремих підрозділів, дані про надходження та використання основних фондів і оборотних коштів, про формування та витрати безготівкових і готівкових сум, відрахування у бюджет, сплату податків, зборів. Виявляються причини негативних показників діяльності або недоліків конкретних структур, комерційно-господарських підрозділів. Оцінюються також можливі наслідки діяльності підприємства в існуючому режимі. На підставі результатів аналізу можуть складатися одно або багатоваріантні прогнози розвитку підприємства (фірми), зміцнення його позицій на ринку.

Аналіз макроекономічний (анализ макроэкономический) – аналіз узагальнених економічних показників основних галузей народного господарства, соціальної інфраструктури, що становлять основу економічного розвитку країни, фундамент її матеріально-технічної бази. На основі макроекономічного аналізу будується поточна й перспективна економічна політика держави.

Аналіз мікроекономічний (анализ микроэкономический) – аналіз результатів фінансово-економічної діяльності організацій, фірм, компаній, що належать до основних галузей промисловості, АПК як складових частин усього народногосподарського комплексу – макроекономіки.

Аналіз ринку (анализ рынка) – комплекс дій, спрямований на глибоке вивчення всієї багатогранності факторів, умов, ситуацій, які впливають на стан і розвиток ринку, на зміни його обсягів, структури, масштабів. У ході аналізу виявляють обсяги, структуру, широту і якість попиту, пропозиції за певний час та тенденції розвитку ринку, визначають ступінь збалансованості попиту та пропозиції, встановлюють відхилення між цими найважливішими категоріями ринку.

Аналітичний облік (аналитический учет) – детальне відображення в натуральних і грошових показниках господарських операцій, наявність основних фондів та обігових коштів і джерел їх формування на аналітичних (бухгалтерських) розрахунках. Аналітичний облік коштів здійснюється в грошовому виразі, а засобів виробництва – в натуральному і грошовому вираженнях для забезпечення контролю за виробничим процесом та станом розрахунків для збереження майна тощо.

Аннуїтети (аннуитеты) – різновид державної довгострокової позички, за якою кредитор отримує щорічний прибуток (ренту), що встановлюється з урахуванням сплати боргу разом із відсотками. А. поділяються на строкові і довічні. За строковим А. право кредитора обмежується визначеною кількістю років та може передаватися іншим особам. За довічним А. закінчення сплати ренти пов'язане зі смертю власника.

Анонімне акціонерне товариство (анонимное акционерное общество) – акціонерне товариство з акціями на пред'явника.

Анонімний рахунок (анонимный счет) – банківський рахунок, який дає право виконувати будь-які операції на рахунку, розпорядитися коштами його без встановлення банком особистості вимагача. Найбільшого поширення набув номерний рахунок, коли його уповноважена особа ідентифікується за допомогою номера, що вказаний у документі, виданому банком клієнту, про факт укладення договору номерного рахунку.

Антидемпінгове мито (антидемпинговая политика) – різновид мита, що забезпечує захист внутрішнього ринку від ввозу товарів за демпінговими цінами. Береться з імпорتنих товарів, що реалізуються за низькими цінами або ввозяться з країн, які субсидують експорт.

Антидемпінгове розслідування (антидемпинговое расследование) – розслідування, що проводиться урядами країн-імпортерів з метою виявлення субсидування імпорتنих товарів державою-експортером для поставки їх на зовнішній ринок за демпінговими цінами. За результатами розслідувань застосовуються антидемпінгові та компенсаційно-митні розслідування.

Антидемпінгова практика (антидемпинговая практика) – порушення монополіями норм конкурентної боротьби шляхом завоювання домінуючого положення на ринку, яке дозволяє обмежити доступ на нього іншим виробникам, диктувати ціни та інші умови комерційної діяльності.

Антимонопольний комітет (антимонопольный комитет) – державний орган, підпорядкований ВР України. Його основними завданнями є здійснення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, реалізація заходів щодо захисту прав та інтересів підприємців і споживачів від його порушень.

Антреприза (антреприза) – ризиковане підприємство, підряд, ризикована підтримка якоїсь підприємницької діяльності.

Апарат управління (аппарат управления) – окремі органи, структурні підрозділи організацій, установ, підприємств різних форм власності, що

виконують функції управління у масштабах держави, регіонів, галузей, організацій, фірм.

Апеляція (апелляция) – офіційне звернення до вищої інстанції з метою оскарження будь-якої постанови (рішення суду) чи з прохання переглянути справу.

Апорт (апорт) – майно, яке надходить акціонерному товариству у вигляді оплати за акції. Може бути представлений у вигляді товарів, будівель, які оцінюються і прирівнюються до визначеної суми грошового капіталу, внеску.

Арбітр (арбитр) – 1. Службова особа, яка розв'язує майнові спори (претензії) між суб'єктами підприємницької діяльності, установами, організаціями. 2. Суддя – член арбітражного суду. 3. Посередник, визначений (обраний) договірними сторонами для розв'язання майнових спорів (претензій). 4. Суддя на спортивних змаганнях.

Арбітраж (арбитраж) – спосіб вирішення спірних питань, що виникають між юридичними особами в процесі їх господарської діяльності через арбітрів. Останні вибираються самими юридичними особами, або призначаються згідно з законом.

Арбітражна комісія (арбитражная комиссия) – створена біржовим комітетом правнича комісія, що розв'язує майнові спори між юридичними особами (сторонами), які уклали на біржі чи ярмарках угоди.

Арбітражний суд (арбитражный суд) – державний, офіційний, третейський суд, створений для розв'язання майнових спорів між юридичними особами різних форм власності.

Арбітражні угоди (арбитражные соглашения) – 1. Укладені на біржових торгах торговельні двосторонні угоди, спрямовані на досягнення прибутків за рахунок різниці в цінах на біржах, завдяки різниці в цінах у різні строки поставки товарів. 2. Обмінні операції з різними акціями з метою отримання прибутку за рахунок різниці в цінах.

Аргумент (аргумент) – 1. Підстава, доказ, які обґрунтовують, підтверджують що-небудь. 2. У підприємницькій діяльності: елемент рекламного звернення, що сприяє формуванню позитивного ставлення до окремих товарів чи послуг.

Арешт майна (арест имущества) – накладання заборони на право розпоряджатися майном з метою його збереження до визначення подальшої долі цього майна.

Арешт на вклад (арест на вклад) – призупинення банком операцій з видачі грошей з рахунку вкладника. Накладається тільки за постановою суду, а також у передбачених законом випадках розгляду справ про конфіскацію майна. Знімається за рішенням тих самих органів, які його накладали.

Артикул (артикул) – узагальнений показник, що характеризує основні функціональні та якісні показники товару: шифр, тип, об'єм, призначення.

Асигновка (ассигновка) – документ, на підставі якого проводиться одержання і видача кредитів, позичок позичальникам – юридичним або фізичним особам.

Асигнування (ассигнование) – 1. Виділити певну суму грошей для цільового призначення. 2. Переносно-спонсорувати, надавати грошову підтримку.

Асортимент (ассортимент) – склад, набір різних видів товарів, призначених для продажу. Застосовується здебільшого для товарів народного вжитку. Виробничо-технічна продукція і надання послуг визначається терміном “номенклатура”.

Асорти (ассорти) – набір однорідних предметів різних сортів.

Асоціація (ассоциация) – добровільне об'єднання фізичних або юридичних осіб для досягнення спільної мети на засадах взаємовигідної співпраці при збереженні самостійності, правової та майнової незалежності її членів. У господарській практиці в асоціації об'єднуються виробничі, торговельні чи інші підприємницькі структури.

Атака (атака) – в економіці – активна цінова політика фірм, компаній, спрямована на здобуття пріоритетних позицій на товарних або регіональних ринках.

Атестація (аттестация) – 1. Визначення рівня професійної кваліфікації кадрів, оцінка їхніх ділових якостей, здібностей, професіоналізму. 2. Визначення технічних характеристик, споживчих якостей товарів народного споживання та продукції виробничого призначення.

Атестація кадрів (аттестация кадров) – процедура перевірки та оцінки можливостей фізичної особи виконувати роботи з відповідних спеціалізацій.

Атестація продукції (аттестация продукции) – система організаційних, науково-технічних та економічних заходів, спрямованих на всебічну оцінку технічного рівня і якості продукції. Застосовується як адміністративний захід в умовах відсутності ринкового механізму контролю.

Атомістична економіка (атомистическая экономика) – економіка, що характеризується високим ступенем конкуренції, яка створюється великою кількістю дрібних незалежних виробництв в усіх галузях. Вони пристосовують випуск своєї продукції до ринкової ціни, яка утримується на відносно сталому рівні.

Аудит (аудит) – аналіз (ревізія) господарсько-фінансової діяльності підприємства, організації, установи, що проводиться спеціалізованими незалежними службами з метою оцінки їх фінансового стану, встановлення правильності ведення бухгалтерського обліку, виявлення недоліків, резервів господарювання, а також розробки рекомендацій і пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності.

Аудитор (аудитор) – особа, що перевіряє стан фінансово-господарської діяльності акціонерних компаній, комерційних банків та інших суб'єктів ринкової економіки на основі угоди, що укладається з нею. А. купує

спеціальний дозвіл (повноваження) у державних установ, що стежать за діяльністю – відповідних акціонерних товариств, банків тощо. Головне завдання А. – давати інформацію про фінансовий стан суб'єктів ринковою економіки, що контролюються, яка у визначеному законом порядку друкується в річному звіті про діяльність даного акціонерного товариства разом з його офіційним балансом, прибутками і витратами. А. можуть також надавати послуги стороннім організаціям та особам.

Аудиторський звіт (аудиторский отчет) – висновок аудитора про стан бухгалтерської роботи підприємства та його фінансове становище, що публікується у встановленому порядку в річному звіті про діяльність даної компанії разом з її офіційним балансом і розрахунком прибутків та збитків.

Аудиторські організації (аудиторские организации) – фірми, що виконують контрольні, консультативні та інші функції на основі угод з різними юридичними та фізичними особами.

Аудиторські служби, фірми (аудиторские службы, фирмы) – спеціальні підрозділи великих фірм, спеціалізовані установи, контори, фірми, що виконують консультативні, облікові, аналітичні, контрольні та інші функції за дорученням органів державної влади, здебільшого – на підставі угод з юридичними або фізичними особами.

Аукціон (аукцион) – спосіб публічного продажу товарів в попередньо обумовлений час і в певному місці. Торг ведеться на конкурсній основі і у відповідності з аукціонними правилами, що регламентують доставку товарів на А., продаж їх, оформлення придбаних товарів. Аукціонний торг із підвищенням цін може здійснюватись у гласний або негласний спосіб. А. можуть бути і примусовими, які організують судові органи або органи влади з метою продажу майна неплатоспроможних боржників, продажу безхазяйного майна.

Аукціон подвійний (аукцион двойной) – організаційна форма ведення аукціону, коли конкурують між собою і продавці, і покупці відповідно до змін кон'юнктури, пропорцій попиту і пропозицій, або коли кількість продавців збігається з кількістю покупців.

Аутрейд (ауттрейд) – незавершена торговельна угода, яка не відбулась через суб'єктивні причини – відсутність згоди сторін або одної сторони з невідомих причин, технічних помилок.

Аутсайтери (аутсайдеры) – 1. Підприємства, які не входять до монопольних об'єднань своєї галузі діяльності і ведуть з ними конкурентну боротьбу. 2. Біржові ділки – непрофесіонали, які мають право бути присутніми на торгах бірж, але з обмеженими правами.

Афіліація (аффилиация) – приєднання невеликих підприємств до великої материнської компанії на правах філії, відділення.

Афілірована компанія (аффилированная компания) – дочірня компанія, яка є у підпорядкуванні материнської компанії.

База (база) – 1. Сукупність цифрових значень, які належать до конкретного часу й використовуються як основа для порівняння з іншими аналогічними показниками. 2. Будівля (приміщення) – місце складування товарів, перебування (базування людей).

База даних (база данных) – сукупність інформаційних матеріалів, числових даних, значень, згрупованих за певними ознаками, які використовуються в аналізі й прогнозуванні.

База даних покупців (база данных покупателей) – згрупований за певними ознаками, доступний обсяг інформації про покупців, що постійно змінюються й доповнюються. Використовується для таких маркетингових цілей, як створення основної групи оптових та індивідуальних покупців, характеристики їх попиту на товари та послуги, а також ефективність відносин торговельної організації з покупцями. Використовується для прогнозування, розробки ринкової стратегії фірми.

База контракту (база контракта) – визначена двостороннім біржовим контрактом кількість різновидів товарів, представлена на продаж за ціною, що дорівнює базисній ціні, за якою товар котирується на біржі.

Базар (базар) – 1. Спеціально відведене місце у населених пунктах для демонстрації товарів повсякденного попиту. 2. Періодичні торги, які організуються в закритих приміщеннях і на майданах у приурочені до певних подій дні. Напр., книжковий, шкільний, ялинковий.

Базис (базис) – 1. У біржовій практиці надбавка до первинної (базисної) ціни біржового котирування або знижка з неї, що є предметом торгів. Вона залежить від споживчих якостей товару, умов поставки тощо. 2. Сукупність виробничих відносин суспільства (держави) у певний час, що відповідають характеру та розвиткові продуктивних сил даного суспільства.

Базисна валюта (базисная валюта) – валюта, яка є базовою, зрівняльною відносно курсу, до якого встановлюється котирування інших валют (напр., долар США, Євро).

Базисна умова поставки (базисное условие поставки) – визначені зовнішньоекономічними контрактами, угодами умови поставок експортної продукції, якими передбачаються розподіл зобов'язань: види документів, порядок їх оформлення, сум і строків оплати, розподіл транспортних, митних, страхових та інших витрат, відповідальність за збереження вантажу тощо.

Базисна ціна (базисная цена) – ціна певного товару відповідної якості, розміру, хімічного складу. Фактична ціна відрізняється від Б.ц., а тому застосовуються надбавки і знижки до Б.ц. Відхилення фактичних цін від Б.ц. визначається умовами реалізації товару і станом економіки країни.

Базисний прибуток (базисная прибыль) – розрахунковий, очікуваний прибуток поточного звітного року, який береться, як правило, при

розрахунках основних показників економічної ефективності діяльності підприємства, організації та оцінці прогностичних величин.

Базова рентабельність (базовая рентабельность) – рентабельність попереднього року, яка використовується при плануванні прибутку за допомогою аналітичного методу. Визначається як відношення базового прибутку з порівняльної або усієї товарної продукції за звітний період до її повної собівартості.

Базова ставка банку (базовая ставка банка) – річна процентна ставка банку, яку він визначає як розмір плати у відсотках за різноманітні види його кредитів.

Базовий рік (базисный год) – рік, який береться як основний, відправний, базовий при аналізі динаміки розвитку економічних показників.

Баланс (баланс) – в економіці – система взаємопов'язаних показників, що характеризують наявність матеріальних, трудових, грошових ресурсів та їх використання. Баланс може бути плановим або звітним.

Баланс бухгалтерський (баланс бухгалтерский) – одна з найважливіших форм бухгалтерської звітності, що відображає стан, обсяги, склад, розміщення, використання і джерела формування матеріальних, фінансових засобів підприємств, організацій, установ різних форм власності на певну дату – найчастіше на кінець і на початок облікового (звітного) періоду. Він складається з двох частин: активної (лівої) та пасивної (правої). Активи відображають склад і розміщення засобів підприємства (фірми), а пасиви – джерела їх утворення і розміщення.

Баланс доходів і витрат (баланс доходов и расходов) – система показників, яка характеризує джерела та обсяги утворення і використання фінансових ресурсів окремого регіону, держави в цілому. Використовується для розрахунків попиту населення і можливостей його задоволення, визначення обсягів грошових платежів та грошового обігу загалом.

Баланс консолідований (баланс консолидированный) – інтегрований сукупний баланс групи підприємств – юридичних осіб – асоційованих членів корпорацій або зведений балансовий звіт про комерційно-фінансову діяльність головної компанії з дочірніми компаніями, філіями.

Баланс ліквідаційний (баланс ликвидационный) – бухгалтерський звітний баланс, що відображає матеріально-фінансовий стан підприємства, організації чи іншої структури на дату припинення її діяльності. Складається ліквідаційною комісією і затверджується власником підприємства або іншим органом, що прийняв рішення про ліквідацію.

Баланс оборотних засобів (баланс оборотных средств) – баланс співвідношень формування і надходження оборотних засобів, з одного боку, та їх витрат (видатків) – з другого, за певний період.

Баланс основних фондів (баланс основных фондов) – система показників, яка характеризує рух основних фондів за планом або звітом. Є

складовою частиною балансу народного господарства країн з централізованою плановою економікою.

Баланс платежів (баланс платежей) – статистична система, в межах якої відображаються всі операції між економікою даної країни та економікою інших країн за певний період (місяць, квартал, рік). Складається у національній валюті країни згідно з рекомендаціями МВФ. Використовується для визначення валютних курсів, для врівноваження попиту й пропозиції іноземної валюти. Знаходиться у стані рівноваги, коли національна економіка добре пристосована до світової економіки.

Баланс попиту й пропозиції (баланс спроса и предложения) – двостороння система згрупованих економічних показників, які характеризують обсяги, структуру й співвідношення між потребою в товарах і послугах, що відображається в платоспроможному попиті споживачів, і пропозицією, яка складається з суми усіх товарів, що знаходяться на ринку або можуть бути просунуті на ринок.

Баланс робочого часу (баланс рабочего времени) – баланс, що фіксує ресурси робочого часу працівників компанії і його використання у виді таблиці розподілу робочого часу. Б.р.в. дозволяє виявити резерви використання робочого часу.

Баланс руху капіталу (баланс движения капитала) – розрахунковий документ показників притоку матеріальних і фінансових засобів у країну та їх вибуття з країни.

Баланс сальдовий (баланс сальдовый) – баланс цифрових значень розрахункових залишків бухгалтерського обліку на певну дату.

Баланс торговий (баланс торговый) – співвідношення вартості експорту та імпорту товарів країни за певний проміжок часу.

Балансова вартість (балансовая стоимость) – вартість основних та оборотних коштів підприємства на певний час. Розраховується, як початкова вартість придбаного капіталу, за якою він обліковується у балансі за мінусом нагромадженої суми зносу.

Балансовий звіт (балансовый отчет) – звіт про основні показники ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності, формування їх активів (надходжень і нагромаджень матеріальних коштів), пасивів і чистої вартості власного капіталу за певний час.

Балансовий лист (балансовый лист) – документ, у якому зафіксовані кошти, що знаходяться на балансі.

Балансовий прибуток (балансовая прибыль) – прибуток підприємства від усіх різновидів його виробничої і невиробничої діяльності, відображений у бухгалтерському балансі. Включає прибуток від реалізації продукції і фінансових операцій. Це важливе джерело самофінансування підприємства.

Балансовий рахунок (балансовый счет) – реальні кошти, сконцентровані на банківському рахунку суб'єкта підприємницької діяльності або іншої юридичної особи.

Балансовий трансферт (балансовый трансферт) – документально підтвержене власником цінних паперів право передачі його власності (цінних паперів) іншому власникові без зазначення особи, якій вона передається.

Банк (банк) – установа, що акумулює грошові кошти і нагромадження, надає кредити, здійснює грошові розрахунки, облік векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції з золотом, іноземною валютою тощо. За функціями і характером операцій банки розподіляються на емісійні, комерційні, інвестиційні, іпотечні, ощадні та інші. В Україні функціонує дворівнева банківська система. На першому рівні працює Національний банк України, на другому – комерційні банки різних форм власності, спеціалізації та сфери діяльності.

Банк-гарант (банк-гарант) – банк, що поручився за свого клієнта. Видає гарантії за дорученням та за рахунок клієнтів, а також банків-кореспондентів, відповідає перед кредитором за виконання боржником його платіжних зобов'язань за контрактом.

Банк-дилер (банк-дилер) – комерційний банк, що здійснює операції з реалізації державних цінних паперів на фондових ринках.

Банк інвестиційний (банк инвестиционный) – комерційний банк, який спеціалізується на придбанні та реалізації виробничих організацій (корпорацій). Його основні фінансові ресурси та прибутки формуються здебільшого за рахунок торгівлі власними акціями.

Банк іпотечний (банк ипотечный) – банк, який спеціалізується на операціях з надання довгострокових кредитів під заставу нерухомості, в основному на будівництво житлових і виробничих споруд, під порівняно високі відсоткові ставки.

Банк комерційний (банк коммерческий) – банк, який здійснює універсальні банківські операції з різними організаціями, установами здебільшого за рахунок власних коштів та залучення кредитних ресурсів своїх клієнтів. Становлячи переважну більшість у загальнонаціональній банківській системі, вони є базовою основою кредитної системи держави.

Банк офшорний (банк офшорный) – банк, який розміщений в офшорній зоні, і який не підпорядковується національній банківській системі. Всі операції ведуться без будь-яких обмежень у національних валютах з урахуванням котирувань відповідно до кон'юнктури міжнародного валютного ринку.

Банківська гарантія (банковская гарантия) – поручительство (запорука) банку-гаранта за свого клієнта. Означає, що банк бере на себе зобов'язання здійснити платіж за свій рахунок у разі неможливості сплати клієнтом у строк платежів за договором. Видається банком клієнту під його відповідні майнові забезпечення.

Банківська документація (банковская документация) – сукупність документів, що використовуються банком і прислугується письмовими

свідоцтвами виконаних операцій і обґрунтуванням відображення операцій в бухгалтерському обліку.

Банківська таємниця (банковская тайна) – відомості, що не підлягають розголошенню. До них належать відомості про стан рахунків клієнтів та виконуваних операцій. Б.т. є різновидом комерційної таємниці, яка полягає в тому, що фірми і банки приховують одне від одного відомості про операції з метою одержання вищих прибутків.

Банківський баланс (банковский баланс) – бухгалтерський баланс, який відображає стан залучених та власних коштів, їх джерела, розміщення в кредитних та інших операціях. За даними балансу здійснюється контроль за формуванням та використанням банківських ресурсів, станом кредитних, розрахункових, касових та інших банківських операцій.

Банківський вклад (депозит) (банковский вклад(депозит) – вклади, що надходять у банк від вкладника на умовах повернення і платності. Відносини банку і вкладника регулюються відповідними договорами. Юридичні особи не мають права перераховувати кошти, що перебувають на банківському вкладі іншій особі.

Банківський капітал (банковский капитал) – сукупність грошових капіталів, залучених банком, які використовуються ним у вигляді банківських ресурсів для кредитно-розрахункових та інших операцій. Власний (акціонерний і резервний) капітал банку складає меншу частину Б.к. На відміну від торговельно-промислового капіталу власний капітал банку, вкладений у банківське діло, і становить банківський прибуток. Зрощування Б.к. з промисловим утворює фінансовий капітал.

Банківський кредит (банковский кредит) – основна форма кредиту, при якій грошові кошти надаються банками у тимчасове користування (готівкою та безготівкою) юридичним та фізичним особам і державі.

Банківські білети (банкноты, банковские билеты) – різновид кредитних грошей. Випускаються центральними банками для кредитування економіки держави відповідно до приросту офіційних золото-валютних резервів. Забезпечення Б.б. державними позичками (зобов'язаннями) викликає перевищення банкнотного обігу над потребами держави та народного господарства у наявних грошах, а також знецінення Б.б., що наближає сучасні Б.б. до паперових грошей.

Банківські монополії (банковские монополии) – найбільші банки та їх об'єднання в країнах з розвинутою економікою. Характеризуються високим ступенем концентрації і централізації банківського капіталу.

Банківські офшорні зони (банковские оффшорные зоны) – світові фінансові центри, котрі володіють географічною та юридичною екстериторіальністю і використовуються їх учасниками для проведення банківських операцій з нерезидентами на умовах, відмінних від наявних на внутрішньому національному ринку капіталів.

Банківські ресурси (банковские ресурсы) – сукупність коштів, що знаходяться у розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій. Діляться на власні та залучені.

Банкіри (бакиры) – менеджери та власники грошового капіталу, які спеціалізуються на здійсненні банківських операцій.

Банкрутство (банкротство) – неспроможність боржника (підприємства, фірми, банку тощо) виконати свої боргові зобов'язання. Від дня офіційного оголошення Б. боржник втрачає право самостійно управляти та розпоряджатися своїм майном. Це право переходить до ліквідаторів – осіб, призначених розпоряджатися майном боржника та примусово ліквідувати організацію. Усі вексельні зобов'язання боржника підлягають терміновому погашенню. Всі претензії кредиторів з моменту Б. пред'являються лише до ліквідаторів і задовольняються на конкурсній основі.

Бартер (бартер) – прямий натуральний товарообмін на безготівковій основі, коли визначена кількість одного чи кількох товарів обмінюється на еквівалентну за ціною кількості іншого чи інших товарів. Торгова операція, що здійснюється за схемою “товар за товар”.

Бартерна операція (бартерная операция) – товарообмінна двостороння дія, у якій сторони обмінюються еквівалентно товарами (послугами) без грошових розрахунків – без участі грошей.

Бартерна угода (бартерный договор) – товарообмінна операція з передачею права власності на товар без платежу грішми (натуральний обмін). В сучасних умовах Б.у. здійснюється не тільки в зовнішньоторговому обороті, але і в межах держави, що підриває стійкість грошової одиниці.

Безвалютний обмін (безвалютный обмен) – міжнародний обмін товарами, послугами та іншими результатами наукової, економічної і культурної діяльності на безвалютній основі, аби уникнути ризику матеріальних збитків внаслідок знецінення валюти, якою здійснюються платежі.

Безготівковий грошовий обіг (безналичный денежный оборот) – грошовий обіг, за якого рух грошей здійснюється шляхом перерахунків у кредитних установах з урахуванням обопільних вимог. Рух грошей у безготівковій формі відбувається у сферах грошового обігу.

Безготівкові розрахунки (безналичные расчеты) – спосіб грошових розрахунків без використання готівки, перерахування (переказ) грошових сум з рахунків платників на рахунки кредиторів або зарахування взаємних вимог. Застосовуються як у межах держави, так і в сфері міжнародних економічних відносин. Здійснюються за допомогою векселів, чеків, кредитних карток та інших платіжних документів. За проведення Б.р. банки беруть з клієнтів винагороду або домовляються про безплатне здійснення перерахування коштів, що зберігаються на банківських рахунках.

Безмитне ввезення товарів (беспшлинный ввоз товаров) – 1. Необмежене ввезення у державу товарів без митних зборів на підставі

міжнародних угод з метою розширення міжнародних економічних зв'язків і наповнення ринку товарами. 2. Відповідно до міжнародного права – безмитне завезення товарів, що здійснюється посольствами, дипломатичними представництвами та дипломатами.

Безнадійні борги (безнадежные долги) – дебіторська заборгованість, одержати яку визнано неможливим. Окремі підприємства (фірми) у разі неплатоспроможності стають фінансовими банкрутами. Добровільне банкрутство виникає тоді, коли в суд про це заявляє сам боржник, примусове – при зверненні до суду кредиторів.

Безпроцентний кредит (беспроцентный кредит) – кредити, які надаються без утримання процента. Найчастіше такі кредити надаються за рахунок спеціальних цільових грошових фондів, створеними економічно розвиненими країнами для надання допомоги країнам, що розвиваються.

Безробіття (безработица) – соціально – економічне явище в суспільстві, за якого частина активного працездатного населення не може знайти роботу, яку вона здатна виконувати, що обумовлено перевищенням пропозиції праці над попитом на неї. Види безробіття: застійне – породжується тривалою відсутністю роботи; приховане – виражається в режимі неповного робочого дня (тижня); технологічне (структурне) – пов'язане зі змінами в технології виробництва з причин: ліквідація застарілих технологій; поява нових професій, обумовлених технічним прогресом; зміна споживчих смаків; фрикційне – пов'язане з пошуком нового місця роботи з різних причин: зміна місця проживання; тимчасова втрата сезонної роботи; звільнення; пошук більш вигідної роботи; циклічне (сезонне) – виникає в періоди економічного спаду та обумовлене зниженням сукупного попиту на робочу силу.

Безстрокове боргове зобов'язання (бессрочное долговое обязательство) – безстроковий вклад у банку, який дає право його власникові в будь-який час одержати необхідну чи повну суму.

“Бики” (“быки”)(біржовий жаргон) – біржові маклери, діяльність яких ґрунтується на грі на підвищення курсу цінних паперів та валют. “Б.” купують акції за курсом, зафіксованим при укладанні угоди, розраховуючи на підвищення їх курсу в момент виконання угоди, тобто з метою одержання прибутку від різниці курсів.

Бідність (бедность) – стан, за якого основні потреби індивіда або сім'ї перевищують наявні засоби для їх задоволення.

Бізнес (бизнес) – ініціативна економічна (виробнича, підприємницька, посередницька) діяльність в умовах ринкової економіки, спрямована на створення власної справи для одержання прибутку шляхом використання своєї праці, власних або запозичених коштів.

Бізнес державний (бизнес государственный) – здійснення державою через засновані нею організації – суб'єкти підприємницької діяльності бізнесово-фінансово-кредитних операцій з метою наповнення державного

бюджету шляхом використання власних засобів виробництва, продукції інтелектуальної праці, цінних паперів, фінансових, грошових ресурсів.

Бізнес малий (бізнес мелкий) – підприємницька діяльність малих фірм, що включає в себе трудову діяльність громадян, які наділені статусом юридичної особи (або не мають його) з метою отримання прибутку. До них належать: приватні індивідуальні, сімейні підприємства, фермерські господарства, які функціонують на правах малого підприємства та інших формах власності з обмеженою кількістю громадян. В Україні до структур малого бізнесу належать підприємства, у яких кількість зайнятих не перевищує: у роздрібній торгівлі – 15 осіб; у галузях невиробничої сфери – 25; у науці – 100; у промисловості і будівництві – 200; в інших галузях виробничої сфери – 50 осіб.

Бізнес підприємницький (бізнес предпринимательский) – бізнес, об'єктом діяльності якого може бути виробництво продукції, надання послуг, торгівля, комерційно-посередницька діяльність. Все те, що може задовольнити потреби споживачів і пропонується на ринку для придбання, використання, споживання з метою одержання підприємницького прибутку.

Бізнес споживчий (бізнес потребительский) – найпоширеніший вид бізнесу, який здійснюється переважно більшістю громадян і відображає загальну участь населення у системі ділових економічних відносин. Учасниками споживчого бізнесу виступають також самі підприємці, як споживачі продукції і послуг інших підприємницьких структур.

Бізнес трудовий (бізнес трудовой) – бізнес громадян, які працюють у різних сферах виробництва і невиробничої інфраструктури за наймом на підставі трудової угоди з власниками чи керівниками відповідних структур – суб'єктів економічних відносин. Діловий бізнесовий інтерес найманих працівників реалізується через їх працю шляхом одержання винагороди за кількість і якість виконаної роботи чи витраченого часу на здійснення певних операцій. Основою трудового бізнесу є приватна власність на робочу силу.

Бізнес-план (бізнес-план) – документ, у якому подані аналіз і оцінка діючої або запланованої до реалізації програми, заходу дій на підприємстві, характеризує і оцінює фактори, які впливають на ефективність (прибутковість) запланованих дій, акцій. Основними розділами бізнес-плану є: опис бізнес-програми; стратегія бізнес-проєкту; оцінка ринку і маркетингова стратегія; характеристика стану виробництва і його функціонування; система управління; визначення джерел формування і напрямів оптимального використання фінансів; факторів і ступенів ризику; оцінка конкурентів; прогноз сильних і слабких сторін бізнес-проєкту, альтернативних стратегій його реалізації і досягнення прибутку.

Білет державної скарбниці (казначейские билеты) – паперові гроші, які випускаються державною скарбницею і не обмінюються на золото та срібло, а також короткострокові зобов'язання державної скарбниці, що перебувають в обігу.

Біржа (биржа) – організаційно оформлений, постійно функціонуючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами і оптова торгівля товарами. Розрізняють валютну, товарну і фондову біржу.

Біржа валютна (биржа валютная) – спеціалізована біржа, на якій відбувається купівля-продаж іноземної валюти й золота. В основному тут відбувається міжбанківська торгівля валютою. Офіційні біржові котирування є основою розрахунків у банках з їх клієнтами за касовими валютними операціями та платіжними оборотами.

Біржа праці (биржа труда) – організація, яка здійснює реєстрацію безробітних (центр зайнятості), сприяє їх працевлаштуванню, а також виступає посередником між робітниками та роботодавцем в здійсненні акту влаштування, найму на роботу, забезпечення організації, підприємств трудовими ресурсами.

Біржа товарна (биржа товарная) – здійснює оптову торгівлю головним чином сировиною, матеріалами і продовольчими товарами. Товари продаються за стандартами або зразками, які мають перелік основних характеристик. До участі в торгах допускаються брокери, біржові маклери, старший маклер, помічники брокерів і біржових маклерів, співробітники біржі. Правила торгівлі здійснюються на основі дотримання таких головних принципів: ціноутворення відбувається тільки на основі дотримання реального попиту і пропозицій, що складаються на основі гласно проведених торгів; об'єктивного використання інформації; формування взаємовідносин брокерів і клієнтів на договірній основі.

Біржа фондова (биржа фондовая) – спеціалізована фінансова організація, яка зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу. Створюється як акціонерне товариство, засновниками якого можуть бути торговці цінними паперами. Членами Ф.б. можуть бути юридичні особи, які оплатили на біржі місце з метою укладання угод з цінними паперами. Члени біржі користуються такими ж правами, як і акціонери біржі, за винятком права на одержання дивіденду по акціях. Основними операціями Ф.б. є: проведення обліку цінних паперів, їх прийняття, надання рекомендацій по встановленню початкової котирувальної ціни; організація оформлення угод по купівлі-продажу цінних паперів; виконання централізованих взаєморозрахунків в середині біржового ринку цінних паперів; забезпечення правового оформлення угод.

Біржова спекуляція (биржевая спекуляция) – здійснення на біржі операцій з цінними паперами з метою одержання спекулятивного прибутку від різниці між курсами на час укладання та реалізації угоди. Головний метод Б.с. – купівля-продаж цінних паперів на строк. Завершується угода не фактичною передачею цінних паперів контрагенту, а оплатою різниці у цінах.

Біржова сесія (биржевая сессия) – спеціально встановлений час, інтервал робочого дня, протягом якого здійснюється торгівля на біржі, укладаються угоди.

Біржова торгівля (биржевая торговля) – організація торгівлі товарами, цінними паперами, нерухомістю на біржах або з участю біржі як посередника.

Біржова ціна (биржевая цена) – ціна на товари, цінні папери, яка складається під час біржової торгівлі з урахуванням кон'юнктури ринку, співвідношення попиту і пропозицій на біржових торгах. Публікується у спеціальних друкованих засобах бірж (найчастіше у біржових бюлетенях).

Біржовий бюлетень (биржевой бюллетень) – періодичний друкований орган біржі, в якому публікуються курси цінних паперів і біржові ціни товарів. Випускається, як правило, щоденно з зазначенням переліку цінних паперів, вищого, нижчого і заключного курсу по кожному виду цінних паперів.

Біржовий комітет (биржевой комитет) – орган управління біржею. Обирається загальними зборами членів біржі на обумовлений час. Визначає економічну політику та основні напрями діяльності біржі, здійснює контроль за роботою структурних підрозділів.

Біржовий курс (биржевой курс) – продажна ціна цінних паперів. Б.к. безпосередньо залежить від розміру дивіденду, а опосередковано – від норми позичкового процента. Номінальна ціна акції на Б.к. не впливає, тому що вона (акція) не підлягає викупу підприємством, яке її випустило. Б.к. облігації залежить від її номінальної ціни, він тим вищий, чим ближче строк викупу.

Біржовий маклер (биржевой маклер) – офіційний комерційний співробітник біржі, який бере участь у біржових операціях як організатор акцій купівлі-продажу товарів, цінних паперів і в укладенні та реєстрації біржових угод.

Біржові збори (биржевое собрание) – зібрання членів біржі (робочий сеанс), під час якого реалізуються операції купівлі-продажу цінних паперів або біржових товарів учасниками зборів безпосередньо чи через брокерів, з можливим укладанням відповідних угод. Проводяться у визначені дні та години. Порядок їх проведення визначається біржовим комітетом.

Біржове мито (биржевая пошлина) – мито, яке збирає біржовий комітет з тих, хто придбав цінні папери, за право укладання біржових угод (як правило, у розмірі 2 відсотків продажної ціни).

Бланковий кредит (бланковый кредит) – кредит, що надається без забезпечення товарно-матеріальними цінностями або цінними паперами. Ним користуються здебільшого клієнти, які мають давні ділові зв'язки із банком та високу платоспроможність.

Блокада (блокада) – політична, економічна чи військова ізоляція; оточення певної держави або її частини, групи держав, примусове блокування її зовнішніх зв'язків певною групою (блоком) інших держав з метою виконати вимоги держав-організаторів блокади.

Блокада економічна (блокада экономическая) – система насильницьких економічних заходів, спрямованих на господарську ізоляцію блокової країни з метою підриву її економіки шляхом порушення її торговельних зв'язків із

зовнішнім світом, застосування ембарго, заходи для знецінення її валюти тощо. Часто поєднується з політичною і нерідко – з військовою.

Блокована валюта (блокированная валюта) – іноземна валюта на рахунках у банках, використання якої заборонене або обмежене відповідними урядовими органами країни, де ця валюта вміщена. До Б.в. не належать кошти на банківських рахунках, що мають обмежений режим використання (рахунки клірингові, цільового призначення).

Блокування рахунків (блокирование счетов) – скасування органами державної влади права власників банківських рахунків розпоряджатися цими рахунками. Здійснюється з метою застосування економічних санкцій до іншої країни, валютних та кредитних обмежень, а також за рішенням судових органів. Розрізняють повне та часткове Б.р.

Бонд (бонд) – 1. Облігація з фіксованим прибутком, за якою її емітент зобов'язується сплатити у певний строк зазначену суму або сплачувати за певний строк фіксований процент від зазначеної суми. 2. Митна застава, у якій зазначено розмір податку на транспортований вантаж з оцінкою його вартості для визначення митного збору.

Бонд-брокер (бонд-брокер) – брокер, який у торговельному залі фондової біржі проводить операції з цінними паперами – облігаціями.

Боніфікація (бонификация) – 1. Доплата до ціни товару, фактична якість якого вища передбаченої угодою, стандартом. 2. Повернення податків, стягнених за товари, що вивозяться за кордон, з метою підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку. 3. Державна субсидія, що дозволяє зменшити розмір процента за кредит і надається певній категорії осіб, які отримують позички. 4. Одноразовий грошовий внесок, який робить власник облігації державної позики під час її конверсії.

Бонус (бонус) – 1. Додаткова винагорода, доплата (премія), яку отримує торговий посередник у вигляді відсотка до загальної суми комерційної операції, проведеної за його участю. 2. Додаткова знижка на вартість товару, надана продавцем покупцеві до умов угоди про купівлю-продаж, або для зацікавлення постійних покупців у подальшій співпраці.

Бонусні знижки (бонусные скидки) – пільгові знижки, що надаються постійним покупцям, які стабільно купують в обумовлених обсягах у певний період товари.

Борг (долг) – грошова сума, взята на конкретно визначений термін за певними зобов'язаннями щодо сплати за боргові послуги і з гарантіями на обов'язкове повернення.

Боргова вимога (долговое требование) – вимога кредитора, постачальника товарів (продавця), представлена дебіторові (покупцеві), щодо погашення його зобов'язань.

Боргове зобов'язання (долговое обязательство) – документ, який видається позичальником (кредитором) боржнику (дебітору) при одержанні кредиту. Засвідчує факт одержання фізичною чи юридичною особою у борг

грошей чи інших цінностей і зобов'язання дебітора своєчасно повернути їх у повному обсязі.

Бригада виробнича (бригада производственная) – первинна ланка трудового колективу, що об'єднує працівників для спільної праці, виконання завдань на основі спільної зацікавленості й відповідальності за результати роботи.

Брокер (брокер) – посередник при укладанні різних угод між покупцями та продавцями товарів, цінних паперів, валют і інших цінностей на товарних і фондових біржах, валютних, страхових та фрахтових ринках. Біржові операції Б. здійснює за дорученням та за рахунок клієнтів, отримуючи за посередництво певну плату (брокерську комісію).

Брокераж (брокераж) – проведення комерційних біржових операцій з цінними паперами за дорученням продавця або покупця цінних паперів.

Брокерідж (брокеридж) – винагорода (премія), яку отримує брокер за проведені комерційні операції на фондових чи товарних ринках.

Бронзовий вексель (бронзовый вексель) – фіктивний вексель, боргове зобов'язання, що не має під собою реального забезпечення. Виписують їх неспроможні платники один на одного з метою дисконту цих векселів у банках.

Бутлегер (бутлегер) – торговець забороненими виробами, контрабандними товарами.

Бухгалтерія (бухгалтерия) – 1. Функціональна структура підприємства, організації, установи, яка проводить бухгалтерський облік, здійснює фінансовий контроль за проведенням господарських операцій та надає звітність державним установам відповідно до чинного законодавства. 2. Ведення бухгалтерського обліку.

Бухгалтерська звітність (бухгалтерская отчетность) – система узагальнених підсумкових показників бухгалтерського обліку, що характеризує рівень виконання планових показників, господарсько-фінансовий стан організації.

Бухгалтерський баланс (бухгалтерский баланс) – система облікових показників, згрупованих за економічною однорідністю операцій, коштів і цінностей у таблицю, яка відображає у грошовому виразі на певну дату стан, розміщення і використання коштів (актив), а також джерела їх надходження. Банки, наприклад, складають два види Б.б. – щоденний і звітні. За допомогою щоденного балансу виявляється правильне виведення залишків в особових рахунках. Якщо актив і пасив балансу однаковий, то це означає, що залишки по рахунках, підраховані правильно і можна починати новий операційний день. Звітні Б.б. використовуються для аналізу діяльності банку, контролю за станом коштів і цінностей.

Бухгалтерський облік (бухгалтерский учёт) – певна система суцільного, безперервного, взаємопов'язаного і документального спостереження та контролю за господарською діяльністю ланок господарства в грошовій формі.

Б.о. включає систему засобів і прийомів: баланс, рахунки, подвійний запис, документацію, інвентаризацію і узагальнення даних поточного обліку на певну дату в бухгалтерському балансі та інших звітних формах.

Бюджет (бюджет) – 1. Встановлений і затверджений державою, її органами, органами місцевого самоврядування, організаціями, установами збалансований кошторис грошових прибутків і витрат на певний строк (рік, півріччя, квартал). Складається з прибуткової (надходження) і видаткової (витратної) частин.

Бюджетна система (бюджетная система) – сукупність всіх бюджетів; формується під впливом державного устрою і адміністративно-територіального поділу країни. Б.с. її структура, взаємозв'язок окремих бюджетів характеризують бюджетний устрій країни. Б.с. включає центральний бюджет і місцеві бюджети.

Бюджетний дефіцит (бюджетный дефицит) – перевищення видатків по державному бюджету над доходами, показник кризового стану державних фінансів, один з факторів розвитку інфляції. Причини появи і зростання дефіциту бюджету – це посилення економічної нестабільності, скорочень надходжень до бюджету в зв'язку із зниженням ефективності виробництва, безконтрольне зростання витрат із бюджету. Покриття Б.д. може здійснюватись шляхом отримання державних позик і емісії грошей. Скорочення Б.д. може бути досягнуте шляхом скорочення видатків із бюджету.

Бюджетні кредити (бюджетные кредиты) – кошти, які видаються з бюджету на фінансування певних витрат і мають цільове призначення. Б.к. надаються відомствам, відділам виконкомів місцевих Рад народних депутатів, підприємствам, організаціям, установам на фінансування витрат, передбачених в їх фінансових планах, кошторисах витрат. Керівники організацій, установ, які мають право розпоряджатись асигнуваннями, називаються розпорядниками кредитів. Б.к. не можуть перевищувати загального обсягу асигнувань і відкриваються по окремих розділах і статтях бюджетної класифікації.

Бюджетні рахунки (бюджетные счета) – рахунки, що їх відкривають у банках, для обліку доходів і видатків з бюджетів. Б.р. поділяються на доходні, видаткові, поточні рахунки коштів місцевих бюджетів та поточні рахунки позабюджетних коштів. Для обліку кожного виду доходів і видатків з певного бюджету відкривають окремі бюджетні рахунки.

Бюджетні резерви (бюджетные резервы) – спеціальні фонди грошових коштів, що створюються в державних бюджетах з метою забезпечення стабільного фінансування всіх непередбачених заходів. Б.р. дозволяють маневрувати бюджетними ресурсами, створюють умови для динамічного розвитку економіки, відшкодовують збитки від стихійного лиха, для покриття витрат при невиконанні планів надходження доходів до бюджету. Б.р. виступають у формі: резервних фондів Кабінету Міністрів; фондів

непередбачених витрат; виконкомів обласних Рад народних депутатів; оборотної касової наявності по місцевих бюджетах; перевищення доходів над витратами за затвердженим бюджетом.

Бюджетні ресурси (бюджетные ресурсы) – бюджетні кошти, що надходять в державний бюджет у вигляді його доходів. Вони складають значну частину централізованих фінансових ресурсів країни. Б.р. використовуються для фінансування: розвитку народного господарства і його структурної перебудови; спеціальних потреб; витрат на оборону і утримання органів управління. Джерелом формування Б.р. є прибуток підприємств і організацій, доходи населення, спеціальні відрахування, що включаються в собівартість продукції, зовнішні надходження.

Бюджетне фінансування (бюджетное финансирование) – надання коштів з державного бюджету підприємствам, організаціям для повного або часткового покриття їх витрат відповідно з планами їх фінансово-господарської діяльності. З бюджету повністю фінансуються витрати установ і організацій, які не мають власних коштів і прибутків. Госпрозрахункові підприємства фінансуються із бюджету частково: на капітальні вкладення, наукові роботи, операційні витрати, на покриття збитків, на відшкодування різниці в цінах. Б.ф. є цільовим. Видача коштів проводиться під конкретні об'єкти і під контролем фінансових органів.

Вв

Валідність (валидность) – ознака надійності, чинності вихідної інформації, яка використовується в економічних дослідженнях; реальність інформації, відсутність у ній помилок, можливих через неточність обраної методики збирання та обробки даних.

Валова продукція (валовая продукция) – показник, що характеризує загальний обсяг виробництва продукції народного господарства, окремих промислових та сільськогосподарських підприємств у грошовому виразі.

Валова продукція підприємства (валовая продукция предприятия) – показник, який відображає загальний обсяг продукції, виготовленої підприємством за певний період (рік, квартал) у грошовому обчисленні. До її складу входить повна вартість готових виробів, приріст залишків напівфабрикатів і незавершеного виробництва, а також роботи промислового характеру, виконані “на сторону”. Обсяг В.п.п. обчислюють у поточних і порівняльних оптових цінах.

Валовий дохід підприємства (валовый доход предприятия) – новостворена вартість колективом підприємства за певний проміжок часу (місяць, квартал, півріччя, рік). Тобто виручка підприємства від реалізованої

продукції, послуг та інших надходжень (від невиробничої діяльності, одержання суми від повернення безнадійних боргів тощо).

Валовий внутрішній продукт (валовый внутренний продукт) – один із найважливіших показників, що виражає обчислену в ринкових цінах сукупну вартість кінцевого продукту (продукції, товарів і послуг), створеного протягом року в країні з використанням факторів виробництва, які належать даній країні, а також з урахуванням показників одержаного валового продукту завдяки економічній діяльності за межами країни.

Валовий національний продукт (валовый национальный продукт) – узагальнюючий показник соціально-економічного розвитку країни, що відображає кінцеві результати діяльності підприємств і організацій виробничої та невиробничої сфер. В розрахунок приймаються результати економічної діяльності всіх господарських одиниць – підприємств, організацій установ, сфери матеріального виробництва і невиробничої сфери, особистих підсобних господарств населення, окремих громадян, зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю.

Валовий прибуток (валовая прибыль) – сумарний прибуток без будь-яких відрахувань.

Валюта (валюта) – в широкому розумінні – означає грошову одиницю будь-якої країни (долар, фунт стерлінгів, гривна тощо). Проте нерідко використовується для позначення коштів, виражених в грошових одиницях тільки іноземних держав чи міжнародних кредитних організацій – готівки, вкладів на банківських рахунках, платіжних документів (векселів, чеків тощо), тобто як грошей інших країн. В залежності від країни-емітента валютних коштів, валюта підрозділяється на іноземну і національну, валюту експортера і валюту імпортера і в залежності від режиму використання – на валюту платежу, валюту клірингу, валюту ціни, валюту операцій, валюту векселя тощо.

Валюта векселя (валюта векселя) – грошова одиниця, в якій виставлений вексель. Векселі, що циркулюють у внутрішньому обігу країни, виставляють, як правило, у валюті цієї країни, а в міжнародному обігу – у валюті країни-боржника чи країни-кредитора або третьої країни.

Валюта оплати (валюта оплаты) – валюта, яка враховує оплату товару за зовнішньоекономічною угодою або погашення кредиту. Незбіг В.о. із валютою угоди спостерігається тоді, якщо фірма-експортер встановлює ціну товару в своїй національній валюті, коли клірингові розрахунки ведуться у валюті іншої країни тощо. У такому разі в угоді, як правило, зазначається, за яким курсом валюту угоди слід привести у відповідність до В.о.

Валюта угоди (валюта сделки) – валюта, що виражає ціну товару за зовнішньоторговельною угодою або суму наданого кредиту.

Валюта ціни (валюта цены) – одна з умов, яка разом з валютою оплати погоджується у зовнішньоторговельних контрактах між експортером та

імпортером. Валюта оплати, за допомогою якої здійснюються розрахунки, може як збігатися із валютою ціни, так і відрізнитися від неї.

Валютна біржа (валютная биржа) – організаційно оформлений регулярний ринок, на якому відбувається торгівля валютою на основі попиту і пропозиції.

Валютна виручка (валютная выручка) – іноземна валюта, одержана від продажу по експорту товарів чи послуг, виконання робіт в інших країнах, надання міжнародних кредитів, а також реалізації товарів, послуг та виконання робіт в середині країни за іноземну валюту.

Валютна інтервенція (валютная интервенция) – втручання центрального банку в операції на валютному ринку для того, щоб впливати на курс національної валюти. Здійснюється шляхом купівлі-продажу іноземної валюти: щоб підвищити курс національної валюти, центральний банк продає іноземну валюту, а щоб знизити його - скуповує. Є складовою частиною валютної політики держави. Здійснюється за рахунок офіційних золото-валютних резервів або за рахунок міжбанківського кредиту за системою “СВОП”.

Валютна корзина (валютная корзина) – добірка національних валют, що використовується під час котирування іноземної валюти, а також для визначення валютного курсу національної або міжнародної колективної валюти, що дозволяє повніше враховувати купівельну спроможність валют, вплив загальноекономічних умов обміну. При розрахунках В.к. у ролі терезів використовуються показники питомої ваги даної країни у сукупному валовому національному продукті, зовнішньоторговельному обігу певної групи країн.

Валютна криза (валютный кризис) – надзвичайно гострий розлад грошової системи країни, який проявляється в різкому коливанні валютних курсів, в швидких і значних за масштабами переміщеннях валютних резервів, девальваціях та ревальваціях валют, в погіршенні міжнародної валютної ліквідності.

Валютна монополія (валютная монополия) – виключне право держави на здійснення операцій з валютними цінностями, а також розпоряджатися належним їй золотом – валютними резервами. В.м. – складова частина монополії держави на зовнішньоекономічні зв'язки.

Валютна позиція (валютная позиция) – співвідношення вимог і зобов'язань в іноземній валюті банку чи фірми. Якщо величини вимог і зобов'язань співпадають, валютна позиція вважається закритою, тобто такою, що не вимагає додаткових зусиль по врегулюванню. Якщо ж вони не співпадають, то валютна позиція вважається відкритою. В цьому випадку вона пов'язана з валютним ризиком і може призвести до збитків і навіть банкрутства банку чи фірми. Тому в багатьох країнах розмір відкритої валютної позиції регламентується державними фінансовими органами. Цей досвід слід запровадити і в практику українських банків і підприємств.

Валютна система (валютная система) – це державно-правова форма організації валютних відносин. Слід розрізняти національну, міжнародну (регіональну) та світову валютні системи.

Валютна спекуляція (валютная спекуляция) – операції з іноземними валютами з метою одержання прибутку на різниці курсів. Об'єкт В.с. – паперові валюти, курси яких значно змінюються.

Валютний виторг (валютная выручка) – іноземні гроші, що їх мають у своєму розпорядженні фірми та підприємства. Він створюється шляхом відрахувань від виручки під час експортно-імпортних операцій в результаті реалізації готової продукції та послуг на зовнішньому ринку.

Валютний коефіцієнт (валютный коэффициент) – курсове співвідношення при переведенні цін та грошових сум з однієї валюти в іншу; одна з форм курсу національних валют, що використовується в окремих країнах.

Валютний курс (валютный курс) – ціна грошової національної валюти, виражена в грошових одиницях іншої країни. У деяких країнах, учасницях економічних угруповань, застосовується В.к. національних валют щодо міжнародних валютних одиниць (СДР, ЕКЮ тощо). На практиці застосовуються такі В.к.: 1) коливний – вільно змінюється під впливом попиту та пропозиції; 2) плаваючий – різновид коливного, що передбачає використання ринкового механізму валютного регулювання; 3) фіксований – офіційно встановлене співвідношення між національними валютами, яке ґрунтується на визначених у законодавчому порядку валютних паритетах.

Валютний паритет (валютный паритет) – офіційний валютний курс, законодавчо встановлене співвідношення між двома валютами, що виступає основою валютного курсу.

Валютний ризик (валютный риск) – небезпечність валютних втрат, пов'язаних зі зміною курсу іноземної валюти щодо національної грошової одиниці під час здійснення зовнішньоторговельних, кредитних і валютних операцій.

Валютний ринок (валютный рынок) – система усталених економічних та організаційних відносин, що стосуються операцій купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів в іноземній валюті. В Україні тільки з переходом до ринкової економіки починає формуватись валютний ринок.

Валютні кліринги (валютные клиринги) – угоди між урядами двох або більше країн щодо взаємних боргів і взаємних платіжних вимог по зовнішньоторговельних та інших операціях, взаєморозрахунках через спеціальні організації або центральні банки своїх країн без переказу іноземної валюти чи відправки золота, тобто взаємне врахування вимог.

Валютні кредити (валютные кредиты) – кошти, що надаються у позику однією країною іншій у валюті власній, іноземній або золоті. Країни Заходу,

як правило, надають В.к. у власній валюті, однією з обов'язкових умов є їх використання для купівлі товарів у країни-кредитора.

Валютні обмеження (валютные ограничения) – система економічних, правових та організаційних правил, що регламентують операції (угоди) з національними та іноземними валютами, золотом тощо. В.о. передбачають регулювання платежів та переказів за кордон. Головні підстави В.о. – нестача валюти, зовнішній борг.

Валютні операції (валютные операции) – діяльність підприємств, банківських та фінансово-кредитних установ, юридичних і фізичних осіб по купівлі-продажу, розрахунках та наданні позичок іноземної валюти. В.о. поділяються на: наявні – “spot” з використанням наявної іноземної валюти на час оформлення угоди чи у межах доби; строкові – “форвард” або “ф'ючер” на валютній біржі, за яких платежі здійснюються в обумовлений строк (від 1 тижня до 5 років за курсом, що існує на час укладення контракту).

Валютні рахунки (валютные счета) – спеціальні рахунки в банках юридичних і фізичних осіб для здійснення банківських операцій з іноземною валютою.

Валютні резерви (валютные резервы) – централізовані спеціальні запаси іноземної валюти, сконцентровані в системі національного банку країни або міжнародних фінансово-кредитних установах для гарантування своєчасного здійснення розрахунків у зовнішньоекономічних операціях.

Валютні ресурси (валютные ресурсы) – сконцентровані у банківсько-фінансовій системі країни або інших суб'єктах фінансово-комерційної діяльності фінансово-грошові ресурси іноземної валюти.

Вантажна митна декларація (грузовая таможенная декларация) – документ, який засвідчує вид, обсяг, склад підготовленого до відправки вантажу, що перевозиться через державний кордон, а також відомості про товаровідвантажувача та одержувача вантажу.

Вартісний аналіз (стоимостный анализ) – аналіз витрат виробництва та обігу, за якого інструментом аналізу обрана ціна товару (послуги) з метою визначення вартості витрат і виявлення резервів підвищення ефективності.

Вартість (стоимость) – 1. Втілена й уречевлена в товарі (послугі) абстрактна праця, яка відображає суспільно-виробничі відносини товаровиробників, пов'язаних суспільним поділом праці й розподілом товарів. 2. Виражена в грошах цінність речей (товарів, послуг) або величина суспільних витрат на виробництво товару чи послуги.

Ввіз (ввоз) – режим пропуску в країну імпортованих товарів через митний кордон.

Ввіз безмитний (ввоз беспошлинный) – імпорт товарів без сплати імпортного збору. Застосовується при ввезенні товарів, яких недостатньо на внутрішньому ринку країни, і які вкрай необхідні для забезпечення попиту населення.

Ввізне мито (ввозная пошлина) – грошовий збір, що стягується державою при ввезенні на її територію іноземних товарів. Розміри ставок визначаються за тарифами, затвердженими відповідними державними органами. На території України діє Єдиний митний тариф. Залежно від ступеня обробки (готовності) виробу розрізняють три види ставок: мінімальні (на сировину), максимальні (для готових виробів) і пільгові.

“Ведмеді” (“медведи”) – загальноприйнята назва біржових спекулянтів, які беруть участь у біржових операціях в умовах напруженої кон’юнктури і виграють за рахунок придбання валюти, цінних паперів у періоди критичного падіння курсів за вкрай низькими, ними ж штучно створеними цінами, а потім продають за значно вищими цінами і таким чином одержують прибуток.

Вексель (вексель) – цінний папір, письмове боргове зобов’язання встановленої форми, що надає його власникові (векселетримачу) право вимагати від боржника (векселедавця) сплати зазначеної у В. суми грошей у вказаний строк. Розрізняють прості та переказні В. Простий В. виписується та підписується кредитором (трасантом) і є наказом боржнику (трасатові) про сплату у зазначений строк певної суми грошей іншій особі (ремітентові).

Вексель бронзовий (вексель бронзовый) – “дутий”, що не має товарного покриття і ніякої цінності. Виставляють підприємці один одному з метою одержання банківських кредитів.

Вексель гарантійний (вексель гарантийный) – вексель, виданий для забезпечення гарантій господарської угоди без одержання векселетримачем від векселедавця зазначеної в ньому суми.

Вексель до отримання (вексель к получению) – вексель, за яким належить отримати гроші. Усі підписані векселі мають силу В.д.о.

Вексель дружній (вексель дружественный, “бронзовий”) – на відміну від справжнього векселя не має відповідного забезпечення. В.д. використовується особами або підприємцями, які домовилися надати один одному вексель, аби під час обміну останнього одержати гроші готівкою.

Вексель комерційний (вексель коммерческий) – видається боржником під заставу товарів.

Вексель комісійний (вексель комисионный) – такий, що прийнятий від власника векселя для інкассо.

Вексель короткотерміновий (вексель краткосрочный) – вексель, що підлягає негайній сплаті за першою вимогою власника (або уповноваженої ним особи).

Вексель пролонгований (вексель пролонгированный) – вексель, строк сплати за яким продовжений за згодою векселетримача.

Вексель терміновий (вексель срочный) – вексель з фіксованим строком погашення (випуску).

Вексель товарний (вексель товарный) – приватний вексель, що виник на основі угод купівлі-продажу товарів у кредит.

Вексель фінансовий (вексель финансовый) – видається одним банком іншому банку для одержання замість нього грошей.

Вексельний кредит (вексельный кредит) – див. Дисконт.

Вексельний курс (вексельный курс) – ціна грошової одиниці певної країни, виражена у грошових одиницях іншої країни.

Вексельні брокери (вексельные брокеры) – посередники в угодах з обліку і переобліку векселів. З розширенням банківських зв'язків, розвитком мережі і філій банків зростає роль останніх в угодах з обліку векселів і знижується роль вексельних брокерів.

Венчур (венчур) – 1. Невеликі науково-дослідні конструкторські підприємства (фірми) або спеціалізовані підрозділи великих корпорацій, з участю яких реалізуються нові проекти, розробки ноу-хау з метою одержання прибутку. 2. Обов'язковий елемент венчурного підприємництва.

Венчурне підприємництво (венчурное предпринимательство) – діяльність, спрямована на впровадження ризикових проектів для одержання прибутків і підприємницького та засновницького доходів, шляхом організації компанії, котра займається впровадженням нововведень. Це забезпечує засновникам можливість отримати контрольний пакет акцій.

Венчурний бізнес (венчурный бизнес) – вид бізнесу, орієнтований на практичне використання технічних новинок, результатів наукових досягнень, ноу-хау, ще не випробуваних на практиці. Пов'язаний з великим ризиком.

Венчурний капітал (венчурный капитал) – 1. Капітал, який функціонує у нових сферах діяльності й пов'язаний з великим ризиком. 2. Інвестиції у проекти освоєння нових технологій чи продукції.

Вертикальна маркетингова система (вертикальная маркетинговая система) – підприємницька система, яка складається з виробника, одного чи кількох оптових (гуртових) і роздрібних торговців, котрі функціонують як єдине ціле, але при цьому один із учасників товаропровідного каналу є власником останніх, або володіє силою, що забезпечує їх повне співробітництво.

Взаємний маркетинг (взаимный маркетинг) – спілкування між двома активними суб'єктами ринку, кожний з яких зацікавлений в обміні товарів та послуг і співпраці задля реалізації поставленої мети, поліпшення кон'юнктури ринку для створення сприятливої власної ситуації.

Взаємні розрахунки (взаимные расчеты) – взаємозалік, спосіб здійснення розрахунків між підприємствами, організаціями, фірмами, кожна з яких має здійснити платежі іншій, оскільки має перед нею заборгованість.

Взаємозамінні товари (взаимозаменяемые товары) – товари або послуги, для яких діє пропорція між ціною на одне з них і попитом на інше, тобто зниження (підвищення) ціни одного товару чи послуги призводить до зменшення (збільшення) попиту на інший (іншу).

Вибір сегментів ринку (выбор сегментов рынка) – оцінка і вибір одного або декількох сегментів ринку для забезпечення виходу на них з певними товарами.

Вивіз капіталу (вывоз капитала) – експорт капіталу в інші країни державою, підприємствами, фірмами, приватними особами з метою вигідного його використання, розміщення або приховання.

Вивізне мито (вывозная пошлина) – вид митного збору, що застосовується як тимчасовий захід для регулювання торговельного й платіжного балансів країни. Використовують при вивезенні окремих видів сировини, а також предметів мистецтва й сировини.

Вигода втрачена (выгода упущенная) – дохід, який міг би отримати суб'єкт підприємництва в разі здійснення своїх прав, але не отримав через незалежні від нього обставини чи протиправні щодо нього дії інших суб'єктів.

Видача позичок (выдача кредитов) – надання грошових коштів у борг юридичним та фізичним особам для проведення розрахунків з господарчими партнерами. В.п. здійснюється готівкою або в безготівковій формі.

Види банківського кредиту (виды банковского кредита) – банківські позички, згруповані в залежності від певних ознак. Можуть бути: внутрішні і міжнародні; центрального та комерційних банків; виробничі і споживчі; в оборотні фонди обертання і основні фонди; строкові і довгострокові; забезпечені і незабезпечені. Забезпечені позички припускають наявність застави. Забезпечення не гарантує повернення позички, але зменшує ризик. Надання незабезпечених кредитів – це виявлення особливий довіри банку до свого клієнта, яка виникає на підставі глибокого знання економічного становища клієнта. Незабезпеченими є кредити банків, які надаються бюджету на покриття державного боргу.

Виконавчий лист (исполнительное предписание) – документ встановленої форми, яким засвідчується право стягувача на примусове виконання рішення суду, а також актів інших органів, визначених законом. Видають його на підставі рішень, вироків, ухвал і постанов суду та арбітражу.

Викуп (выкуп) – придбання певною особою раніше випущених нею цінних паперів, орендованого майна.

Викуп підприємства (выкуп предприятия) – форма роздержавлення власності, яка здійснюється через купівлю-продаж об'єкта підприємництва (майна), внаслідок чого змінюється форма власності та її суб'єкт (власник). В Україні існують такі форми викупу: 1. Пряма купівля з попередньою оцінкою вартості підприємства. 2. Передача в оренду трудовому колективу повністю або частково, з наступним викупом, відразу або в кредит.

Вилучення майна (изъятие имущества) – примусове вилучення майна у його власника (фізичної або юридичної особи) на підставі рішення суду чи арбітражу про стягнення цього майна.

Виплата дивідендів (выплата дивидендов) – видача власникові цінних паперів виплат, які розподіляються залежно від чистого прибутку, одержаного внаслідок користування матеріальними цінностями одержувача дивідендів.

Виробіток (выработка) – кількість виробленої продукції та наданих послуг одним працівником за одиницю часу.

Виробництво (производство) – процес, у ході якого використовують речовини і сили природи, створюють продукти, необхідні для існування й розвитку суспільства. Передбачає працю людини, предмети і засоби праці. Предметами праці є все те, на що спрямовано діяльність людини; засоби праці – усі речі, за допомогою яких людина діє на предмети праці. Разом вони становлять засоби виробництва.

Виробнича потужність підприємства (производственная мощность предприятия) – максимально можливий випуск продукції або обсягу виробітку і переробки сировини за одиницю часу при повному використанні виробничого потенціалу обладнання і потужностей з урахуванням здійснення комплексу заходів щодо впровадження сучасної технології виробництва.

Виробнича сфера (производственная сфера) – сфера матеріального виробництва, у середовищі якої здійснюється виробництво матеріальних благ з участю інфраструктури, що обслуговує це виробництво.

Виробничі основні фонди (производственные основные фонды) – сукупність ресурсів, засобів праці, що становлять матеріальну базу виробництва, забезпечують випуск продукції, відтворення виробництва. Поступово зношуючись протягом тривалого періоду, вони переносять частково свою вартість на собівартість продукції. До них належать: виробничі споруди, виробнича техніка, агрегати, машини, транспортні засоби, виробничий та господарський інвентар тощо.

Виручка (выручка) – гроші, одержані (виручені) підприємством, фірмою, підприємцем від продажу товарів і послуг; виторг від реалізації продукції.

Витрати виробництва (издержки производства) – витрати живої та уречевленої праці на виробництво продукції. Розрізняють такі види В.в.: постійні – ті, які не залежать від обсягів виробництва (на утримання будівель, на обслуговування); змінні – безпосередньо пов'язані з обсягами виробництва; повні – сума постійних і змінних витрат; прямі – витрати, пов'язані з виробництвом певної продукції; середні – витрати, що припадають на одиницю продукції за певний проміжок часу; експлуатаційні – пов'язані з експлуатацією устаткування, обладнання.

Витрати експлуатаційні (расходы эксплуатационные) – витрати, пов'язані з експлуатацією обладнання, машин, транспортних засобів тощо.

Витрати загальні (расходы общие) – 1. Загальна сума витрат, пов'язана з випуском і збутом конкретного виду продукції або на спорудження й здачу в експлуатацію будівельного об'єкта. 2. Матеріальні й фінансові витрати на випуск кількох (багатьох) видів продукції чи спорудження кількох будівель.

Витрати калькуляційні (издержки калькуляционные) – витрати, обчислені на основі калькуляцій, складених кошторисів, виходячи з реальних, нормативних, планових, прогнозованих витрат у розрахунку на одиницю виробленої продукції, що пов'язана з функціонуванням підприємства.

Витрати маркетингу (издержки маркетинга) – витрати виробника, дистрибутора на організацію і стимулювання збуту продукції. На споживчі товари витрати маркетингу здебільшого вищі, ніж витрати виробництва і, як правило, становлять більшу частину ціни реалізації.

Витрати непередбачені (расходы непредвиденные) – непередбачені позабалансові витрати, пов'язані з псуванням обладнання, транспортних засобів, зі сплатою штрафів, а також зумовлені стихійним лихом.

Витрати непрямі (издержки косвенные) – витрати, які входять у собівартість виробленої продукції опосередковано за допомогою спеціальних розрахунків, розподільчих коефіцієнтів. Наприклад, витрати, пов'язані з виготовленням додаткових приладів.

Витрати обігу (издержки обращения) – витрати, пов'язані зі збутом і придбанням товарів, з переміщенням у сфері обігу. В.о. розрізняють: додаткові (доробка, фасування, зберігання); споживачів (сплата мита, одержання кредитів); виробників (утримання збутового апарату, реклама, зв'язок); торгівлі (витрати, пов'язані з закупівлею, перевезенням). Всі вони пов'язані з купівлею-продажем товару і обумовлені актом купівлі-продажу.

Витрати податкові (расходы налоговые) – 1. Витрати суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язані з сплатою податків. 2. Витрати (втрати) держави внаслідок встановлення пільг платникам податків, надання додаткових пільг суб'єктам підприємницької діяльності.

Витрати приведені (расходы приведенные) – опосередкований показник оцінки ефективності використання основних фондів і оборотних засобів. Характеризується відношенням вартості основних фондів і оборотних засобів до загальної суми виготовленої продукції.

Витрати приховані (издержки скрытые) – витрати організацій, підприємств, установ, які не фіксуються на основних рахунках бухгалтерського обліку, а розміщуються в обліковій системі завуальовано (приховано). Наприклад, у вигляді матеріальної допомоги, меценатства тощо.

Витрати прямі (издержки прямые) – виробничі витрати, пов'язані з випуском певного виду продукції чи спорудженням конкретного об'єкта. Вони входять безпосередньо у собівартість.

Витрати умовно-постійні (издержки условно постоянные) – витрати, величина яких не залежить або мало залежить від зміни обсягу виробництва продукції, робіт, послуг.

Витрати фінансові (издержки финансовые) – витрати, проведені в результаті залучення грошових фондів, використання грошових коштів.

Відкрите акціонерне товариство (открытое акционерное общество) – відкрита корпорація – акціонерне підприємство, акції якого вільно продаються на фондовому ринку.

Відкриті торги (открытые торги) – торги, аукціони, ярмарки, про які заздалегідь до їх початку повідомляють потенційних покупців і продавців і на які вільно допускають відвідувачів.

Відкриття рахунків (открытие счетов) – здійснюється підприємствам, організаціям, установам і підприємцям для зберігання грошових коштів і здійснення безготівкових розрахунків. Можуть бути розрахункові і поточні. Розрахункові рахунки банк відкриває підприємствам і організаціям, які є на госпрозрахунку, наділені власними оборотними коштами і мають самостійний баланс. Поточні рахунки відкриваються організаціям, які не мають ознак для відкриття розрахункового рахунка, структурним підрозділам підприємств, громадським організаціям та деяким іншим. Підприємство або установа відкриває розрахунковий або поточний рахунок в установі банку за місцем реєстрації підприємства або у будь-якому банку за його згодою.

Відмивання грошей (отмывание денег) – операції, які проводить власник грошей, аби приховати справжні джерела їх надходження і надати таким операціям законного характеру. При цьому використовують такі прийоми, як численні переведення грошей через дочірні компанії, у ході яких губляться першоджерела платежів, надходження переводяться у готівку. Таким чином часто гроші, одержані в незаконному бізнесі, вкладаються в цілком легітимні та прибуткові проекти.

Відмиваючий продаж (отмывающая продажа) – фіктивні біржові операції, здійснення яких не веде до зміни власника і які проводяться за здалегідь наміченим планом для впливу на ціни. Здійснюється шляхом одночасної видачі різним маклерам доручень про продаж і купівлю біржових контрактів на один і той самий товар в один і той самий період поставки.

Відмова від акцепту (отказ от акцепта) – документально оформлена незгода платника на оплату поданих йому розрахункових документів. Буває повна і часткова. Повна відмова можлива у випадках, коли товари не були замовлені і їх поставка непередбачена договором або у випадку відвантаження недоброякісної, нестандартної, некомплектної продукції. Часткова відмова може бути заявлена у разі помилки в розрахункових документах, завищення цін на продукцію і тару, недоброякісності, некомплектності чи невідповідності стандартам і технічним умовам частини одержаного товару, при частковому відвантаженні незамовлених товарів тощо. Суперечок між продавцем і покупцем з приводу відмови банк не розв'язує. За необгрунтовану відмову від акцепту з покупця стягують штраф у розмірі 5 відсотків від суми відмови.

Відновлена вартість основних засобів (восстановительная стоимость основных средств) – сума витрат, здійснена у вигляді амортизаційних відрахувань на їх цільове використання, як необхідних для відновлення зношених у процесі виробництва основних фондів.

Відомість балансова (ведомость балансовая) – зведений фінансовий звіт, який характеризує склад і суму активів, зобов'язань і обсяги капіталу організації, установи, фірми за певний період часу. Баланс показує, якими засобами володіє фірма, суму боргу, який відсоток власності належить власникам акцій тощо.

Відстрочка погашення кредитів (отсрочка погашення кредитов) – відсунення початково встановленого строку повернення позичок. Застосовується банками при кредитуванні клієнтів у випадках виникнення у них фінансових труднощів з незалежних причин.

Відтворення капіталу (воспроизводство капитала) – поновлення обсягів капіталу за рахунок діяльності, спрямованої на їх ефективне використання.

Відтік капіталу (отток капитала) – державні кошти, спрямовані в іншу країну у вигляді інвестицій, позик для купівлі фінансових активів. У платіжному балансі відображається на рахунку “рух капіталу”.

Відшкодування збитків (возмещение потерь) – за цивільним правом повернення боржником кредиторів матеріальних благ у разі невиконання або неналежного виконання ним зобов’язань, заподіяних збитків.

Вільна торгівля (свободная торговля) – міжнародна торгівля, яка передбачає особливий пільговий торговельний режим для країн-учасниць за рахунок усунення внутрішніх тарифів з одночасним збереженням у торгівлі з іншими країнами.

Вільна економічна зона (свободная экономическая зона) – певна територія, де діють особливі пільгові економічні умови для іноземних і національних підприємств. Створюються з метою розв’язання зовнішньоторговельних, загальноекономічних, соціальних, регіональних та науково-технічних проблем. Умовно В.е.з. можна поділити на 5 основних груп. 1. Вільні торговельні зони, вільні порти, транзитні зони, безмитні склади, митні зони на окремих підприємствах. Головна ознака – відміна або пом’якшення мита та експортно-імпортного контролю над товарами, що надходять до зони і реекспортуються з неї. 2. Експортні промислові зони. Вони мають пільгові торговельний, митний і фінансовий режими, а також пільгове фінансування. Цільове призначення – виробництво експортної продукції і частково такої, що замінює імпорт. 3. Банківські і страхові зони: вони характеризуються пільговим режимом здійснення банківських і страхових операцій. 4. Технологічні зони, технологічні парки, технополіси, їх призначення – забезпечувати на засадах різних пільг розробку, впровадження у виробництво сучасних технологій за допомогою національних та іноземних підприємств і організацій. 5. Комплексні зони (вільні міста, особливі райони тощо). Передбачають розв’язання широкого кола завдань. Під час їх виконання використовуються елементи діяльності різних видів зон.

Вільно конвертована валюта (свободно конвертируемая валюта) – здатність національної валюти вільно обмінюватись (переводитись) з іншими національними валютами з урахуванням діючого ринкового курсу, а також бути вільно проданою чи купленою.

Вклади до запитання (вклады до востребования) – заощадження, які вкладені готівкою або шляхом безготівкового перерахування в банк без зазначення терміну зберігання. Вкладник має право одержати такий вклад

повністю чи частково у будь-який час. Вноситься як на ім'я конкретної особи, так і на пред'явника.

Вклади на поточні рахунки (вклади на поточные счета) – заощадження, котрими вкладник розпоряджається шляхом видачі чеків. Тому йому видається розрахункова чи чекова книжка. Чеки на отримання грошей із вкладу вкладник може виписати на своє ім'я, на ім'я іншої особи або на пред'явника.

Вклади на пред'явника (вклади на предъявителя) – заощадження, при внесенні котрих в ощадній книжці не вказується прізвище вкладника. Ним вважається особа, що пред'явила ощадну книжку “на пред'явника” та контрольний лист до неї. Для одержання вкладу, крім вказаних документів, потрібно пред'явити паспорт.

Власник (собственник) – наявність у юридичної чи фізичної особи права власності на матеріальні, природні, культурні, духовні цінності, здатність виступати розпорядником майнових та інших цінностей.

Власні кошти (собственные средства) – наявні у суб'єктів підприємницької і не підприємницької діяльності власні гроші та інші матеріальні цінності, що належать певним власникам (окрім орендованих, позичених, винайманих).

Внески (взносы, вклады) – грошові кошти (готівкою або у безготівковій формі, в національній або іноземній валюті), що передані в банк власником (або третьою особою на користь власника) на певних умовах. В практиці роботи комерційних банків внески клієнтів називаються депозитами. Внески в банки можуть вносити уряд і місцеві органи влади, підприємства всіх галузей, банки і фінансові організації, фермерські господарства, громадяни. Банки залучають внески клієнтів шляхом виплат-депозитного відсотка або іншими засобами стимулювання.

Внутрішній ринок (внутренний рынок) – ринок, що діє всередині країни, в її межах.

Внутрішня державна позика (внутренний государственный заём) – боргове зобов'язання держави щодо облігацій, випущених на внутрішній ринок.

“Втеча від грошей” (“бегство от денег”) – намагання власників паперових грошей, що падають у ціні, позбутися їх шляхом найшвидшого придбання реальних цінностей – рухомого і нерухомого майна. Має місце під час інфляції, за якої навіть короточасне зберігання грошових знаків загрожує їх власникові значними втратами. Разом з тим, В.в.г. поглиблює її, бо збільшується середнє число обіговості кожної грошової одиниці. Зростання швидкості обігу грошей веде до зменшення кількості необхідних для обігу грошей, що свідчить про збільшення зайвої паперово-грошової маси порівняно з потребами в обігові грошей.

Галузь (отрасль) – сукупність організацій, підприємств, фірм, корпорацій, згрупованих і об'єднаних за певними спільними функціями, дійовими виробничими і невиробничими ознаками: спеціалізації з випуску однотипної продукції, технології, комплектності, задоволення потреб (наприклад, легка промисловість, машинобудування, медицина, освіта, наука).

Гарант (гарант) – поручитель; держава, юридична чи фізична особа, що дає гарантію в чому-небудь.

Гарантійне зобов'язання (гарантийное обязательство) – форма гарантій, що їх надають банки клієнтам за певну комісійну винагороду. Г.з. свідчить, що банк страхує постачальника, який надав покупцеві комерційний кредит, і у разі прострочення платежу банк зобов'язаний здійснити його. Постачальник вимагає Г.з. тоді, коли невпевнений у кредитоспроможності покупця.

Гарантійний лист (гарантийное письмо) – те ж саме, що і гарантійне зобов'язання.

Гарантійний термін (гарантийный срок) – строк, протягом якого покупець (споживач) може пред'явити претензії щодо якості придбаного товару або виконаної роботи.

Гарантія (гарантия) – юридично і фінансово забезпеченні зобов'язання юридичної чи фізичної особи виконати певні дії, зобов'язання.

Гарантований дохід (гарантированный доход) – дохід, одержання якого є безсумнівним, гарантованим за будь-яких змін кон'юнктури ринку.

“Гарячі гроші” (“горячие деньги”) – кошти, що швидко переказуються їх власником з однієї країни до іншої з метою одержання прибутку від зміни валютних курсів та процентних ставок. Г.г. – це тимчасово вільні кошти банків, корпорацій та інших індивідуальних власників.

Генеральний (генеральный) – 1. Головна посадова (керівна) особа. 2. План – багатопрофільна програма розвитку підприємства, фірми, населеного пункту, регіону тощо.

Генеральний дистрибутор (генеральный дистрибьютор) – організація, що здійснює збут продукції за дорученням товаровиробника у різних регіонах своєї країни або інших країн.

Генеральний постачальник (генеральный поставщик) – організація, яка відповідно до договору є основним організатором комплектування, нагромадження і комплексного постачання товарів, обладнання і несе матеріальну відповідальність за дотримання всіх умов договору.

Гербова марка (гербовая марка) – різновид гербового знаку, через продаж якого проводиться гербовий збір з громадян на користь держави.

Гербовий збір (гербовый сбор) – податки, збори, які стягуються державою за проведення певних операцій, надання юридичних послуг.

Гербовий знак (гербовый знак) – спеціальні, офіційно встановленої форми уніфіковані паперові бланки, на яких містяться дані оформлення юридично (нотаріально) підтверджених договорів, угод, векселів, чеків, інших офіційних актів.

Гешефт (гешефт) – вдало проведена комерційна операція, торговельна угода, вигідна справа.

Гіпер (гипер) – префікс, що означає підвищення, надмірність.

Гіперінфляція (гиперинфляция) – остання стадія розвитку інфляційного процесу, на якій темпи знецінення грошової одиниці перевищують 40-50 відсотків на рік. На цій стадії гроші втрачають здатність виконувати свої функції, падає їх роль в економіці, господарські зв'язки набувають бартерної форми, посилюються стихійні процеси в економіці. Причинами Г. можуть бути війна, політичні катаклізми в країні, господарська розруха в зв'язку з помилковою економічною політикою уряду та інші.

Гіпермаркет (гипермаркет) – неспеціалізований з багато профільним асортиментним набором товарів та з великими торговельними площами магазин з методом торгівлі за принципом самообслуговування з наданням значної кількості торговельних і додаткових послуг.

Гнучкі ціни (гибкие цены) – ціни, визначені виходячи із співвідношення попиту і пропозиції товарів (послуг) на ринку з врахуванням зміни його кон'юнктури з метою збільшення реалізації товарів і послуг, особливо вітчизняних.

Головна книга (главная книга) – систематизована форма бухгалтерського обліку, у якій представлені підсумкові дані за конкретними бухгалтерськими рахунками і звітами.

Головний розпорядник кредитів (главный распорядитель кредитов) – 1. Організація (установа), яка володіє наданим державою правом розпоряджатись державними бюджетними коштами (Національний банк, Міністерство фінансів). 2. На підприємствах і в організаціях керівник підприємства і головний бухгалтер.

Горизонтальна диверсифікація (горизонтальная диверсификация) – розвиток обсягів виробництва шляхом збільшення (розширення) номенклатури виробів, нової однотипної продукції, але яка відрізняється певними новими споживчими якостями.

Горизонтальна інтеграція (горизонтальная интеграция) – об'єднання підприємств, організацій за спільними підприємницькими інтересами з врахуванням виробничої спеціалізації з випуску однотипної продукції на базі подібності технологій і впровадження спільної стратегії збуту.

Господарство (хозяйство) – сукупність природних матеріалізованих, створених людиною засобів для відтворення виробництва, створення умов і засобів життєзабезпечення людей.

Господарська самостійність (хозяйственная самостоятельность) – повна, вільна, незалежна свобода діяльності в межах державного законодавства

суб'єктів господарської діяльності з правом вільного управління господарськими процесами, матеріальними і фінансовими засобами, власними і позичковими коштами, створеними продуктами праці.

Господарський механізм (хозяйственный механизм) – сукупність господарсько-організаційних структур, об'єднань, правових норм і методів управління суб'єктами господарської діяльності, через які реалізується процес відтворення, створення матеріальних благ у межах регульованих державою економічних процесів.

Господарський ризик (хозяйственный риск) – ризик, пов'язаний з непередбаченістю діяльності суб'єктів господарської діяльності, ризик вибору з багатоваріантних програм, договорів, партнерів найбільш оптимального, позитивного.

Господарський розрахунок (хозяйственный расчет) – принципи і методи фінансово-господарської і адміністративної діяльності, в основі яких є фінансова незалежність щодо досягнення економічного становища, за яким витрати підприємства співрозмірні з доходами, та позитивних фінансових кінцевих результатів.

Господарські витрати (хозяйственные расходы) – сума витрат, пов'язана з веденням господарської діяльності, з забезпеченням життєдіяльності організацій, установ (утримання службових приміщень, канцелярські і поштові витрати, утримання службового транспорту, представницькі витрати тощо).

Готівка (наличность) – форма існування грошей. Використовується як засіб обігу та у ряді випадків як засіб платежу.

Граничний дохід (предельный доход) – нарощування доходу внаслідок збільшення продажу товарів на одну умовну одиницю.

Граничні видатки (предельные издержки) – межа збільшення витрат фірми, підприємства, пов'язаних зі збільшенням випуску продукції на одну умовну одиницю.

Гривна (гривна) – 1. Грошова і вагова одиниця Стародавньої Русі. Походить від назви обруча з золота чи срібла, що носився на шії як прикраса. Для зручності обручі рубалися на частини, які самостійно вступали в обіг і послужили основою для нової грошової одиниці – рубля. 2. Грошова одиниця Української народної республіки (1918р.), грошова одиниця Української держави.

Гроші (деньги) – особливий товар, що виконує роль загального еквівалента (в якому виражається вартість усіх інших товарів) та є загальним засобом обміну. Як особливий товар Г. виникли стихійно в процесі розвитку товарного виробництва та обміну. Зберігають притаманні товару властивості – споживчу вартість та вартість і водночас у певному розумінні протистоять іншим товарам.

Гроші кредитні (деньги кредитные) – гроші, що виникли у зв'язку з розвитком кредитних відносин. Як Г.к. виступають банківські білети, векселі, переказні векселі (тратта) та ін.

Грошова одиниця (денежная единица) – встановлений в законодавчому порядку грошовий знак. Це один з елементів національної грошової системи. Г.о. служить для вимірювання та відбиття цін всіх товарів і ділиться на дрібні пропорційні частини. В більшості країн існує десятинна система поділу Г.о. (1; 10; 100).

Грошова реформа (денежная реформа) – реформування грошової системи держави, зумовлене деформаціями грошового обігу країни й необхідністю стабілізації грошової системи та курсу національної грошової одиниці. Супроводжується повною або частковою зміною грошової одиниці з випуском грошових знаків нових зразків і нового масштабу вартості грошових одиниць.

“Грошовий голод” (“денежный голод”) – один із проявів надмірного знецінення грошей на стадії гіперінфляції. Проявляється в тому, що, незважаючи на максимально можливе зростання готівкової емісії, банки відчувають гостру нестачу готівки для задоволення потреби в ній своїх клієнтів. Причиною цього явища є випереджаюче зростання цін і знецінення грошей порівняно із зростанням емісії.

Грошовий обіг (денежный оборот) – рух грошей в готівковій та безготівковій формі, що обслуговує кругообіг товарів та послуг в процесі розширеного відтворення. В сучасний період гроші надходять в обіг через механізм банківського кредитування економічних суб'єктів. Обслуговуючи різноманітні акти купівлі-продажу товарів та інші платежі, гроші постійно віддаляються від того місця, де вони вступили в сферу обігу, переходячи від одного економічного суб'єкта до іншого. Вилучаються гроші з обігу при погашенні банківських позичок.

Грошовий ринок (денежный рынок) – сектор чи частина ринку позичкових капіталів, де здійснюються короткострокові депозитно-позичкові операції на строк до одного року. Цей ринок обслуговує рух оборотних коштів підприємств та організацій, короткострокових коштів банків, установ, громадських організацій, держави та населення. Об'єктом купівлі-продажу на грошовому ринку є тимчасово вільні грошові кошти. Основними суб'єктами Г.р. виступають комерційні банки, брокерські контори, дисконтні компанії.

Грошовий чек (денежный чек) – письмове розпорядження власника рахунка (чекодавця) установі банку, яка обслуговує його, сплатити готівкою певну суму грошей чекотримачу. Банки приймають до оплати іменні Г.ч., які виписані на певну особу. Гроші видаються особі, яка вказана в Г.ч. під її розпис на звороті чека. Особа одержувача перевіряється за паспортом або документом, що його заміняє, про що на звороті чека робиться відповідний запис. У Г.ч. клієнт зазначає, з якою метою він одержує гроші. Цільове призначення не зазначається у чеках підприємств зв'язку та деяких інших організацій. Банк видає готівку лише на такі потреби, за якими згідно з діючими правилами розрахунки здійснюються готівкою.

Грошові доходи населення (денежные доходы населения) – основна форма особистих доходів населення в нашій країні. Надходить в переважній частині від державних, кооперативних, акціонерних та суспільних підприємств, організацій та установ у вигляді заробітної плати, оплати праці колгоспників, виручки від продажу продуктів сільського господарства, пенсій, грошових допомог, стипендій тощо.

Грошові знаки (денежные знаки) – знаки номінальної вартості, що замінюють в обігу золоті та срібні гроші. Роль Г.з. виконують неповноцінні монети (із нікелю, міді), паперові гроші та банківські білети.

Грошові нагромадження (денежные накопления) – частка прибутку, що використовується на фінансування, створення нових, розширене відтворення діючих основних виробничих і невиробничих фондів, збільшення власних оборотних коштів підприємств.

Грошові системи (денежные системы) – встановлені державою форми організації грошового обігу країни. Країна визначає грошову одиницю, масштаб цін, види грошових знаків в обігу і порядок їх емісії, характер забезпечення грошей, форми безготівкового платіжного обігу, курс національної валюти по відношенню до іноземних.

Грошово-кредитна політика (денежно-кредитная политика) – сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводить держава з метою регулювання економічного росту, стримування інфляції, забезпечення зайнятості і збільшення платіжного балансу. Основні напрямки Г.к.п. визначаються вищими законодавчими органами країни, а реалізуються урядами, центральними банками разом з міністерством фінансів.

Груповий аукціон (групповой аукцион) – форма організації біржової торгівлі, коли на торгах представляються заздалегідь згруповані за певними ознаками товари (цінні папери), а через заздалегідь зазначений проміжок часу (один або кілька разів на день чи на кілька днів) відбуваються організовані торги, хід яких спрямовується кваліфікованими працівниками біржі.

Гуманітарна допомога (гуманитарная помощь) – безкоштовна, безповоротна допомога, яка надається матеріально малозабезпеченим людям з гуманних мотивів без права реалізації з метою одержання прибутків.

Дд

Давальницька сировина (давальческое сырьё) – сировина особи (юридичної, фізичної), власник якої є замовник на виготовлення товару з цієї сировини іншою особою – товаровиробником, а водночас і власником готового товару. Може бути і зарубіжного походження, котра ввозиться в іншу країну з метою переробки в готову продукцію з наступним вивезенням в

країну власника сировини або реалізацією на внутрішньому ринку країни-виробника. У ціну готової продукції виробник включає вартість переробки і витрати, пов'язані з виготовленням продукції.

Давність (давность) – встановлений законом строк, протягом якого можуть бути заявлені будь-які вимоги або після закінчення якого втрачається чи набувається будь-яке право.

Давність набуття (давность приобретения) – факт тривалого користування майном (як правило, нерухомим), що за певних умов є підставою для набуття права власності на це майно відповідно до чинного законодавства та на підставі угод на право користування цим майном.

Давність позовна (давность исковая) – строк давності – строк, протягом якого позивач може подавати, а суд приймати позовні вимоги до відповідача з приводу невиконаного ним зобов'язання. По закінченню строку давності позивач втрачає такі можливості, а відповідач не несе жодної відповідальності.

Дарча (дарственная) – юридичний документ, оформлений у нотаріальній конторі, про передачу (дарування) матеріальних цінностей особою, якій вони належать, у власність іншої особи.

Дебет (дебет) – ліва сторона рахунка бухгалтерського обліку, яку використовують для відображення господарських операцій, запис кожної суми на Д. певного рахунка повторюють у кредиті інших рахунків, що зумовлено методом подвійного запису. Д. активних рахунків показує збільшення сум, які обліковують, а Д. пасивних рахунків – зменшення їх. В активно-пасивних рахунках Д. може вказувати як на збільшення, так і на зменшення коштів.

Дебітори (дебиторы) – юридичні і фізичні особи, які мають грошову або майнову заборгованість підприємству, організації, установі. Д. можуть бути, юридичні особи, які не оплатили вартість товарів, матеріалів, робіт, послуг або по виданих авансах, отриманих векселях; фізичні особи – по отриманих позиках, авансах на відрядження і інші витрати, по недостачах, розтратах і розкраданнях.

Дебіторська заборгованість (дебиторская задолженность) – сума боргів, що належать підприємству, організації, установі від юридичних осіб. Виникає в процесі господарської діяльності, свідчить про вилучення коштів з їх обігу і використання дебіторами. Розрізняють нормальну і прострочену Д.з. Своєчасне стягнення Д.з. позитивно впливає на фінансовий стан підприємств, організацій, установ.

Девальвація (девальвация) – зниження курсу національної або міжнародної грошової одиниці щодо валют інших країн. Д. – наслідок знецінення валют в результаті інфляції, дефіциту державного бюджету, витрат на озброєння тощо.

Девізи (деви́зы) – боргові вимоги і зобов'язання, виражені в іноземній валюті (векселі, чеки, перекази), засіб міжнародних розрахунків. В

економічній літературі Д. називають усі розрахункові засоби в іноземній валюті та саму іноземну валюту.

Деградація (деградация) – погіршення стану економічної системи, її розвал, втрата організації, управління.

Дегресія (дегрессия) – пропорційне оподаткування з пониженням відсотку для зменшуваних за величиною доходів.

Дезавуювання (дезавуирование) – заява довірителя про його незгоду з дією довіреної особи чи про те, що дана особа не уповноважена діяти від імені довірителя.

Дезінтеграція (дезинтеграция) – розлад, розподіл на частини цілісної структури, послаблення, порушення зв'язків у єдиній системі.

Дезінфляція (дезинфляция) – зниження темпів зростання цін у період рецесії, погіршення кон'юнктури ринку.

Дезінформація (дезинформация) – свідоме поширення неправильної інформації, аби ввести в оману громадянську думку, викликати певну реакцію в адресата; один з найпоширеніших засобів політичної і економічної пропаганди з певною метою.

Декларація (декларация) – передбачені внутрішньодержавними і міжнародними правовими чи етичними нормами дії оповіщення, повідомлення або надання за вимогою відповідним органам інформації про доходи, кількість виготовлених чи перевезених товарів, яка необхідна для визначення розмірів податків, мита та інших зборів.

Декларація митна (декларация таможенная) – офіційна заява власника (розпорядника) вантажу, що представляється митниці для виконання митних процедур під час міжнародних поставок товарів, перевезення вантажів. Містить дані про обсяги і структуру вантажів, специфіку товарів, сертифікат про якість, перелік вантажних документів.

Делегування повноважень (делегирование полномочий) – передання повноважень іншій особі. Проводиться з метою децентралізації управління шляхом залучення до управління більшої кількості з управлінського складу організації, здійснення (делегування) повноважень підлеглими з боку керівника.

Делівері (деливери) – ордер, письмове розпорядження власника про видачу товару; виданий власником товару ордеру на повну або часткову видачу товару зі складу, де він зберігається.

Демаркетинг (демаркетинг) – ситуація і лінія поведінки в маркетингу, зумовлена різкою зміною кон'юнктури – стрімким зростанням попиту на товари до рівня, який перевищує можливості їх пропозиції. У цьому разі потрібно вживати заходів щодо зниження, гальмування попиту.

Демографія (демография) – наука про населення як сукупність людей, що проживають у межах певної території. Вивчає склад, рух та закономірності розвитку населення і питання політики народонаселення: чисельність,

розміщення і склад населення (за статтю, віком, сімейним станом, національністю, освітою, заняттям, соціальним станом тощо).

Демпінгова ціна (демпинговая цена) – штучно занижена ціна, іноді нижча за собівартість, за якою продається товар на внутрішньому і зовнішньому ринках. Використовується з метою проникнення на ринок, витіснення конкурентів. Однак часто фірми й держава використовують демпінг як разовий захід швидкого одержання необхідних коштів, валюти.

Деномінація (деноминация) – зміна номінальної вартості грошових знаків з метою впорядкування обігу і спрощення розрахунків. При Д. грошові знаки попередніх випусків обмінюють на нові у співвідношенні, що забезпечує заміну великої кількості старих грошей меншою кількістю нових. Д. може здійснюватися самостійно, або у процесі грошової реформи, коли за мету береться стабілізація валюти.

Депозитарій (депозитарий) – 1. Фізична або юридична особа, якій довірені депозити. 2. Держава або міжнародна організація, що зберігає оригінал тексту міжнародного договору, документи про його ратифікацію, про приєднання до цього договору інших держав тощо.

Депозити (депозити) – 1. Грошові суми, внесені на зберігання у кредитні установи, за якими вкладникам виплачується певний процент. 2. Цінні папери, внесені на зберігання у кредитні установи. 3. Грошові суми, внесені у судові та адміністративні установи, для подання позову.

Депозитний рахунок (депозитный счет) – розрахунковий рахунок фізичної або юридичної особи в кредитній установі, на якому зберігається депозит і здійснюються відповідні обігові операції.

Депонент (депонент) – фізична чи юридична особа, що внесла цінності в депозит державної чи комерційної установи. Д. також є працівники, що несвоєчасно отримали заробітну платню на підприємстві, в організації чи установі.

Депонування (депонирование) – передання грошей та цінних паперів на зберігання в кредитні та інші заклади.

Депонування коштів (депонирование средств) – передача на збереження банківським установам грошових сум або цінних паперів.

Депорт (депорт) – біржова угода на певний строк, що укладається на фондовій біржі спекулянтами в розрахунку на зниження курсу цінних паперів з метою отримання різниці між купівельним і продажним курсами.

Держава (государство) – основний інститут управління системою всього суспільства, що володіє загальнонаціональною владою, виступає його офіційним представником і в разі необхідності спирається на примусові засоби.

Державна власність (государственная собственность) – одна з основних форм власності, господарями і розпорядниками якої є держава. До неї належать землі, надра, природні ресурси, основні засоби, будівлі, транспортна і комунальна інфраструктура, культурні і духовні надбання, інформація тощо.

Державна казна (государственная казна) – загальна сума грошових коштів (власних грошей та іноземної валюти), що є у бюджеті держави.

Державна митна служба (государственная таможенная служба) – центральний орган виконавчої влади. Митну справу здійснюють регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні управління та організації, які утворюються у встановленому порядку. Держмитслужба є правонаступником ліквідованого Державного митного комітету України стосовно його зобов'язань, прав та обов'язків. Державна митна служба України була утворена на базі Державного митного комітету України з моменту прийняття Указу Президента України “Про Державну митну службу України” № 216/98 від 23.03.98 з метою вдосконалення організаційної структури митної системи, посилення митного контролю, боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, зміцнення виконавської дисципліни співробітників митної системи, відповідно до пункту 15 статті 106 Конституції України (254к/96-ВР).

Державна контрольно-ревізійна служба (государственная контрольно-ревизионная служба) – контрольна служба в системі Міністерства фінансів, яка здійснює державний контроль за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, їх зберіганням, за штатом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності в міністерствах, відомствах, бюджетних установах, підприємствах, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів і державних валютних фондів, розробляє пропозиції щодо усунення виявлених порушень. За дорученням прокуратури або слідчого контролює суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форми власності.

Державна податкова адміністрація (государственная налоговая администрация) – державна установа, що здійснює контроль за дотриманням виконання державного податкового законодавства, правильністю нарахування і своєчасністю сплати до бюджету і в позабюджетні фонди податків, зборів та інших платежів.

Державна служба зайнятості (государственная служба занятости) – державна установа, створена для реалізації державної політики зайнятості населення, професійної орієнтації, підготовки і перепідготовки, працевлаштування та соціальної підтримки тимчасово не працюючих громадян у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, Діяльність д.с.з. здійснюється під керівництвом Міністерства праці та соціальної політики України, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Державна служба зайнятості складається з Державного центру зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України, центру зайнятості Автономної Республіки Крим, обласних, Київського та Севастопольського міських, районних, міськрайонних, міських і районних у містах центрів зайнятості, центрів організації професійного навчання незайнятого населення і центрів професійної орієнтації населення, інспекцій по контролю за додержанням законодавства про зайнятість

населення. До складу державної служби зайнятості входять також навчальні заклади професійної підготовки незайнятого населення, інформаційно-обчислювальні центри, територіальні та спеціалізовані бюро зайнятості, центри реабілітації населення, підприємства, установи і організації, підпорядковані службі зайнятості.

Державне банкрутство (государственное банкротство) – фінансова неспроможність держави, що зумовлена повною або частковою відмовою від оплати зовнішніх державних зобов'язань та внутрішніх боргів, найгостріший прояв кризи державних фінансів. Основні причини виникнення Д.б. – розлад державних фінансів, постійна пасивність торговельного та платіжного балансів, вивіз золота з країни.

Державне замовлення (государственный заказ) – замовлення урядовими структурами компаніям, концернам, об'єднанням, підприємствам різних форм власності на випуск необхідної продукції чи стратегічних товарів, військової техніки, обладнання, виконання великих будівельних робіт, будівництва стратегічних об'єктів, об'єктів соціальної сфери за рахунок фінансування з державного бюджету.

Державне казначейство (государственное казначейство) – підрозділ Міністерства фінансів України, який має забезпечувати ефективне управління коштами Державного бюджету, підвищувати оперативність щодо фінансування виплат (видатків) у межах наявних фінансових ресурсів Державного бюджету України.

Державний кредит (государственный кредит) – кредитні відносини, в яких однією із сторін виступає держава. Здійснюється у формі позик, шляхом випуску зобов'язань державної скарбниці, залучення вкладів населення до ощадних банків.

Державне регулювання (государственное регулирование) – форма цілеспрямованої політики та реальних дій держави, визначення політичних, правових та фінансово-економічних важелів щодо забезпечення розвитку підприємництва, підтримки суб'єктів і об'єктів підприємницької діяльності, забезпечення чи підтримки функціонування їх в заданому режимі.

Державний арбітраж (государственный арбитраж) – офіційний державний правосудний орган, який виконує функції посередника між конфліктуючими сторонами різних форм власності в разі виникнення майнових спорів між договірними сторонами. Предметом спорів найчастіше є порушення сторонами чи однією з них норм господарського законодавства, умов договору. Рішення Д.а. є обов'язковим для виконання.

Державний борг (государственный долг) – 1. Тимчасова мобілізація державою додаткових коштів для покриття неплатоспроможності державного бюджету чи для інших витратних цілей за рахунок випуску облігацій державних позик, а також шляхом одержання позик, кредитів від внутрішніх або зарубіжних банків. 2. Загальна сума заборгованості держави внутрішнім і зовнішнім кредиторам, включаючи заборгованість держави з виплати

заробітної плати, пенсій, стипендій, допомоги населенню, а також несвоечасне погашення позик, кредитів, процентів тощо.

Державний пенсійний фонд (государственный пенсионный фонд) – спеціальний державний фонд, який формується за рахунок визначених державою позабюджетних відрахувань і використовується за цільовим призначенням – для пенсійного забезпечення населення.

Державний сектор економіки (государственный сектор экономики) – сукупність організацій, підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності, економічної інфраструктури, державної форми власності, що є у підпорядкуванні держави й створює додаткову вартість, яка є державною власністю.

Державні позики (государственные займы) – кредитні відносини, за яких кредитором виступає держава або її місцеві органи. Як правило, Д.п. мають грошову форму, хоча за умов знецінення паперових грошей іноді застосовуються і натуральні погашення зерном, цукром тощо. Д.п. поділяються на: внутрішні і зовнішні; короткострокові (до 1 року), середньострокові (1-5 років), довгострокові (понад 5 років); рентні, процентні і вирашні.

Державні цінні папери (государственные ценные бумаги) – документи, що засвідчують право на власність або відношення до державної позики. До головних Д.ц.п. належать акції державних підприємств, а також облігації державної позики.

Дестабілізація (дестабилизация) – втрата стабільності, порушення встановленого ритму, динаміки економічних процесів, виникнення різких стрибків, крутих спадів у виробничій і фінансовій сферах.

Дефінітив (дефинитив) – спосіб ведення бухгалтерського обліку, що полягає у копіюванні записів у бухгалтерських ордерах та облікових реєстрах.

Дефіцит (дефицит) – 1. Перевищення видатків над доходами порівняно з запланованими обсягами, пасиву балансу над активом. 2. Недостатність чогонебудь. 3. Щось, чого немає у достатній кількості.

Дефіцит бюджету (дефицит бюджета) – різниця між прибутковою та витратними частинами бюджету держави. Пов'язаний з недостатнім розвитком матеріального виробництва як основи економічного розвитку держави, розвитку внутрішньої торгівлі, слабким рівнем міжнародних економічних відносин, недоліками економічної політики держави. При цьому порушуються норми фінансово-грошового обігу, загострюється розв'язання соціальних проблем тощо.

Дефіцит платіжного балансу (дефицит платежного баланса) – макроекономічний показник за ситуації, коли сумарні чисті надходження іноземної валюти на поточний рахунок і руху капіталів у країну є від'ємним. Це можуть бути результати продажу центральним банком іноземної валюти зі

своїх резервів для покриття чистих потреб вітчизняних резидентів в іноземній валюті.

Дефляційна політика (дефляционная политика) – сукупність регулюючих заходів уряду щодо державних фінансів і грошово-кредитної сфери з метою стримання інфляції та оздоровлення платіжного балансу шляхом обмеження деяких видів ділової активності, що може призвести до уповільнення економічного піднесення.

Дефляція (дефляция) – вилучення державою з обігу частини грошей, що випущені в період інфляції. Здійснюється шляхом збільшення продажу державних цінних паперів, податків, підвищення облікових банківських ставок.

Дефолт (дефолт) – припинення виплати відсотків на цінні папери, коли компанія перебуває у процесі ліквідації.

Децентралізація (децентрализация) – передання функцій управління від центральних органів влади місцевим органам, розширення кола повноважень нижчестоящих органів управління за рахунок вищестоящих.

Децентралізовані джерела (децентрализованные источники) – нецентралізовані матеріальні і фінансові ресурси, насамперед капіталовкладення, які надходять окремо з-за меж централізованих державних коштів. Це засоби виробничих і підприємницько-комерційних структур, домашніх і фермерських господарств, деяких фондів.

Джанк-облігації (джанк-облигации) – незабезпечені облігації, що випускаються компаніями, фінансовий стан котрих є ненадійним. Високий ступінь ризику при купівлі таких облігацій забезпечує виплату на них підвищених відсотків.

Джентльменська угода (джентльменское соглашение) – неофіційна, не закріплена документально угода, що укладається, як правило, в усній формі, на взаємній довірі.

Джерела фінансування (источники финансирования) – організації і підприємства – суб'єкти підприємницької діяльності, які формують і нагромаджують фінансові ресурси, а також перелік суб'єктів підприємництва – потенційних джерел формування фінансових ресурсів.

Джерело податку (источник налога) – дохід суб'єкта (заробітна плата, прибуток, відсоток, рента), з якого сплачується податок.

Джобер (джобер) – ділер Лондонської фондової біржі. На відміну від ділерів більшості бірж, Д. не має права виконувати функції брокера і не здійснює операції безпосередньо з клієнтами, котрі не є членами біржі.

Диверсифікація (диверсификация) – розмаїття, різносторонній розвиток. Д. виробництва – одночасний розвиток багатьох, часто не пов'язаних між собою видів виробництва, розширення асортименту продукції з метою зниження ризику можливих втрат капіталу і доходів від нього в умовах постійних змін ринкової кон'юнктури. Принципи Д. застосовуються в банках

(надання позичок якомога більшої кількості клієнтів), а також в операціях з цінними паперами, коли кошти вкладаються у різні види цих паперів.

Диверсифікація багатогалузева – (диверсификация многоотраслевая) – прагнення фірми зайняти кращі позиції на ринку, мати більші прибутки шляхом розширення асортименту товарів та їх кількості.

Диверсифікація вертикальна – (диверсификация вертикальная) – продовження випуску традиційних товарів, але з поліпшенням технологій для продовження життєвого циклу товару і розширення кола після продажного обслуговування (ремонт, сервіс, технічне обслуговування).

Диверсифікація виробнича – (диверсификация производственная) – розширення асортименту, зміна виду продукції, виробленою підприємством, фірмою, освоєння нових видів виробництва з метою підвищення ефективності виробництва, одержання економічної вигоди, запобігання банкрутства.

Диверсифікація експортна – (диверсификация экспортная) – переспеціалізація виробничої бази і технологічних процесів, відокремлення підрозділів для збільшення обсягів випуску, розширення асортименту конкурентоспроможних на зарубіжних ринках товарів і послуг та забезпечення тим самим зростання обсягів експорту товарів, послуг.

Диверсифікація імпортна – (диверсификация импортная) – розподілення спрямованих в економіку країни капіталів (кредитів, інвестицій) між певним числом об'єктів і суб'єктів. Використовують з метою зниження ступеню ризику і одержання більшого кредиту.

Диверсифікація кредитів (диверсификация кредитов) – розподіл вкладених в економіку кредитів чи кредитованих грошових капіталів між різними об'єктами з метою зниження ризику витрат і збільшення прибутку.

Дивіденд (дивиденд) – частина чистого прибутку акціонерних товариств, що розподіляються між акціонерами залежно від акцій, що належать їм. Розмір Д. залежить як від прибутку, так і від різновиду акції.

Дизажіо (дизажио) – відхилення ринкового (біржового) курсу (ціни) іноземної валюти чи цінних паперів вниз від їх номінальної вартості. Виражається в процентах до номіналу.

Дилер (дилер) – загальна назва особи (фірми), яка перепродає товар частіше від свого імені та за свої кошти. Прибуток Д. одержує за рахунок різниці, що існує між ціною, за яку купується і продається товар. Д. також називають біржових посередників, які перепродають цінні папери на фондових біржах.

Директ мейл (директ мейл) – пряма грошова реклама товарів і послуг, продаж яких здійснюється шляхом поштової пересилки чи рекламних повідомлень про товари і послуги конкретним потенційним покупцям. Один з мало витратних і швидких способів формування попиту населення, збільшення реалізації товарів і входження на товарні і регіональні ринки.

Директива (директива) – розпорядження, керівна вказівка, настанова.

Директивні методи управління (директивные методы управления) – методи, засновані на тому, що суб'єкт управління, управляючий орган виробляє директиви, команди, розпорядження, які належить неухильно, незалежно від їх логічності, ефективності виконувати об'єктам управління, підпорядкованим суб'єкту особам.

Дирекція (дирекция) – керівний орган підприємства, компанії, фірми.

Дискваліфікація (дисквалификация) – оголошення когось непридатним обіймати певну посаду або виконувати певну роботу.

Дискаунт (дискаунт) – форма прямої скидки, що застосовується у міжнародних розрахунках. В банківській справі Д. означає також операцію купівлі банком цінних паперів за ціною, нижчою від номінальної, вказаної на її лицьовій стороні. Різниця між номіналом і реальною ціною купівлі називається сумою Д.

Дисконт (дисконт) – процент, який одержує банк під час обліку векселів.

Дисконтна політика (дисконтная политика) – облікова грошово-кредитна політика підвищення або зниження облікових ставок відсотку за кредит з метою регулювання попиту і пропозиції на позичковий капітал.

Дискредитація (дискредитация) – навмисні дії, спрямовані на позбавлення економічного суб'єкта довіри до нього, на підрив його авторитету, іміджу.

Диспропорція (диспропорция) – несумісність, невідповідність частин, відсутність пропорційності в цілому об'єкті, окремих підрозділах економіки.

Дистриб'ютор (дистрибьютор) – 1. Розподільча організація; 2. Оптова фірма; оптовий торговець; 3. Брокер, що розміщує цінні папери серед клієнтури. Д. купує та реалізує товари від свого імені і за свій рахунок.

Дисципліна (дисциплина) – своєчасне і належне виконання правил і зобов'язань, додержання прийнятих норм і законів економічної діяльності. Д. розрізняють договірну, платіжну, кредитну, трудову, технологічну.

Дисципліна договірна (дисциплина договорная) – точне і своєчасне виконання зобов'язань за господарськими договорами відповідно до вимог закону та умов договору.

Дисципліна касова (дисциплина кассовая) – безумовне виконання юридичними особами встановленого фінансовим правом порядку одержання, зберігання та витрачання готівки.

Дисципліна платіжна (дисциплина платёжная) – додержання юридичними та фізичними особами строків і порядку погашення розрахункових грошових зобов'язань за матеріальні цінності та послуги з фінансовими органами, банками, населенням.

Дисципліна трудова (дисциплина трудовая) – форма суспільного зв'язку людей в процесі виконання ними трудових функцій з обов'язковим підкоренням учасників визначеному розпорядку. Трудова дисципліна вводить особу у визначений стереотип поведінки, прийнятий та підтримуваний даним колективом.

Дифамація (диффамация) – публікація в пресі даних (дійсних чи вигаданих), які компрометують особу, установу, організацію тощо.

Диферент (диферент) – різниця у ціні товару при його замовленні і одержанні.

Диференція доходів (дифференция доходов) – різниця між рівнями грошових доходів різних груп населення. Звичайно розподіл доходів населення характеризується різницею між середніми річними доходами 10% групи громадян з найнижчими доходами і 10% групи громадян з найвищими доходами.

Диференціація продуктів (дифференциация продуктов) – ситуація, коли покупці оцінюють ідентичну продукцію конкуруючих виробників як схожу, але не як цілковито взаємозамінну.

Диференційований тариф (дифференцированный тариф) – митний тариф, що дає змогу віддавати перевагу певним товарам або не пропускати їх залежно від того, в якій країні вони вироблені.

Диференціювання цін (дифференцирование цен) – встановлення різних ринкових цін на один і той самий товар залежно від рівня затрат, місця продажу, якості товару.

Діапазон (диапазон) – межі, в яких знаходиться або може знаходитись, зміцнюватись економічна величина, показник.

Ділова послуга (деловая услуга) – зручності, що надаються споживачеві. Розрізняють послуги технічного обслуговування і послуги консалтингового характеру.

Діловий ринок (деловой рынок) – утворюють підприємства, компанії, організації, окремі фізичні особи – ділові люди, які купують товари і послуги, що використовуються.

Ділові активи (деловые активы) – сукупність матеріального й нематеріального рухомого майна, яке використовує суб'єкти підприємницької діяльності – товаровиробник, торговець чи промисловець на своєму підприємстві.

Ділові операції (деловые операции) – комерційні біржово-підприємницькі операції, спрямовані на розвиток підприємництва, активізацію ділового партнерства, збільшення виробництва товарів та послуг, товарообороту, а також різного роду операцій з підписання і виконання угод, проведення фінансово-банківських та інших операцій.

Діяльність підприємницька (деятельность предпринимательская) – ініціативна самостійна господарська діяльність громадян, організацій – суб'єктів підприємницької діяльності, спрямована на організацію виробництва й купівлю товарів, надання послуг.

Діяльність (деятельность) – будь-яка діяльність, що здійснюється підприємством згідно його статуту. Наприклад: виробництво і реалізація продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг. Вона включає в себе операційну та іншу діяльність.

Добробут (благосостояние) – ступень (повнота) забезпеченості населення країни, окремої соціальної групи, сім'ї, особи життєво необхідними засобами, матеріальними, соціальними, культурними й духовними благами.

Довгострокова позика (долгосрочный заём) – позика, надана на тривалий період, на строк понад 5 років для реалізації (фінансового забезпечення) підприємницьких програм.

Довгострокові програми (долгосрочные программы) – глобальні виробничо-підприємницькі програмні накреслення, розраховані на тривалу перспективу – 5 і більше років.

Довгострокові проекти (долгосрочные проекты) – великомасштабні програми дій щодо реалізації планів соціального, економічного розвитку (побудови особливо важливих виробничих, комунікативних об'єктів, транспортних магістралей і споруд, освоєння корисних копалин тощо) на довгостроковий період – 3 і більше років.

Довіреність (доверенность) – документ, яким довіряючи особа (довіритель) засвідчує, що вона уповноважила свого представника (довірену особу) здійснювати від його імені певні, зазначені в документі, дії, підприємницькі операції.

Договір (договор) – угода двох або кількох юридичних чи фізичних осіб щодо встановлення, зміни або припинення правових відносин. Є підставою виникнення зобов'язань. Основні положення, що регулюють зміст (умови), форму, і порядок укладання договору, визначені законодавчими та соціальними нормативними актами держави.

Договір генеральний (договор генеральный) – вид господарського договору між організаціями, який має загальний, універсальний характер.

Договір господарський (договор хозяйственный) – угода, укладена між фірмами, компаніями, підприємствами, організаціями з метою забезпечення і обслуговування їхньої господарської діяльності та виконання взаємних зобов'язань у процесі здійснення економічної, господарської діяльності.

Договір засновницький (договор учредительский) – дво- або багатосторонній договір, який укладається між особами-ініціаторами (засновниками) створення підприємства, фірми. Визначає порядок та основи фінансової, майнової участі у створенні й діяльності підприємства.

Договір колективний (договор коллективный) – договір між власником чи адміністрацією підприємства, з одного боку, і трудовим колективом, представленим профспілковим комітетом, - з другого. Предмет Д.к.: режим роботи, оплата праці, тривалість відпустки, умови роботи, забезпечення безпеки праці, страхування, пільги, соціальний захист.

Договір купівлі-продажу (договор купли-продажи) – договір, у якому встановлюються умови, обсяг купівлі, продажу товарів, ціни, умови й способи оплати, строки поставки, спосіб транспортування і відповідні розрахунки, відповідальність сторін за порушення умов договору тощо.

Договір оренди (договор аренды) – договір між власником майна, яке він здає в оренду (орендодавцем), і особою, яка бере це майно в оренду (орендатором). Містить опис (оцінку) вартості орендованого об'єкта, його структури, розмір орендної плати, розподіл зобов'язань договірних сторін щодо утримання, експлуатації та відновлення орендованого майна, зобов'язання орендатора щодо забезпечення і повернення майна та умови можливого відкупу його орендатором.

Договір про наміри (договор о намерениях) – двосторонній договір про співробітництво, у якому зафіксовані бажання і наміри обох сторін співпрацювати на договірній взаємовигідній основі, а у перспективі – укладання конкретного договору.

Договір страхування (договор страхования) – договір, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується за обумовлену винагороду відшкодувати збитки іншій стороні (страхувальнику), за умови настання передбачених договором небезпек і випадків (настання страхових ризиків), яким піддається страхувальник.

Договір трудовий (договор трудовой) – договір між працівником і його винаймачем (роботодавцем) про характер, зміст, умови, організаційні й технологічні засади та оплату праці. Може укладатися як тимчасовий, з випробувальним строком, на час виконання робіт; на визначений або невизначений строк.

Договірна ціна (договорная цена) – встановлюється за угодою між виробником (продавцем) та споживачем (покупцем) продукції.

Додаткова вартість (прибавочная стоимость) – частина чистого продукту, створена у процесі виробництва понад суму необхідного продукту з урахуванням і відшкодуванням затрат праці.

Додаткові витрати (прибавочные издержки) – додаткові виробничі непередбачені планом видатки, зумовлені зміною кон'юнктури ринку, ростом цін, транспортних витрат тощо.

Документація (документация) – сукупність первинних документів, за допомогою яких одержують потрібні дані для вивчення та оцінки, підтвердження певних явищ, господарських операцій або діяльності окремих осіб.

Документація податкова (документация налоговая) – звітні дані фізичних та юридичних осіб про доходи і податкові знижки, які використовують для обчислення розміру доходів що підлягають оподаткуванню. Складається за спеціальною стандартною формою.

Документація тендерна (документация тендерная) – комплект спеціальних документів, що мають інформацію про ступінь, переваги щодо організаційних, технічних та комерційних питань, участі певної організації, компанії, групи людей у проведенні торгів, з певними економічними розрахунками, зазначенням переваг, експертних висновків щодо товарів, техніки, послуг тендерних проєктів.

Домашнє господарство (домашнее хозяйство) – один із трьох основних суб'єктів економічної діяльності (держава, підприємства, домашні господарства). Охоплює економічні суб'єкти й процеси, що відбуваються там, де постійно проживає людина, сім'я.

Домінування (доминирование) – головне, пріоритетне положення (становище) одного з економічних суб'єктів (або його майна, товарів на ринку) порівняно з іншими суб'єктами підприємницької діяльності.

Доплата (доплата) – різниця між нарахованими до сплати податками й зборами (обов'язковими платежами) при митному оформленні товарів і фактично сплаченими коштами, унесена готівковим або безготівковим способом.

“Дорогі гроші” (“дорогие деньги”) – 1. Така назва пов'язана із подорожчанням кредиту внаслідок підвищення офіційної облікової ставки, проведення різних операцій на відкритому ринку, при дефляційних процесах; 2. Гроші, купівельна спроможність яких зростає.

Дослідження попиту (исследование спроса) – одна з первинних стадій маркетингу, що полягає у детальному вивченні обсягів і структури реалізованого, незадовільного й формуючого попиту з використанням методів економічної статистики, соціологічних досліджень.

Дослідження ринку (исследование рынка) – глибокі маркетингові дослідження, які базуються на вивченні стану, динаміки макро- або мікро ринків (товарних та регіональних) з використанням комплексу методів економічно-математичного моделювання, фактичного аналізу, соціологічних досліджень з метою визначення основних проблем його розвитку й розробки перспективних програм.

Дотація (дотация) – державна виплата, що надається у беззворотньому порядку. Розрізняють бюджетну дотацію та дотацію окремим організаціям.

Дохід (доход) – будь-яке надходження коштів чи одержання матеріальних цінностей, які мають грошову вартість. Стосовно підприємства, фірми розглядають валовий і чистий Д. У валовий Д. підприємства включають виручку, грошові надходження від реалізації товарів і послуг, виконання робіт, від продажу майна, проценти, одержані за рахунок надання грошей у кредит, а також інші грошові і матеріальні надходження. Чистий Д. – це різниця між валовим Д. і затратами матеріальних ресурсів.

Дохід громадян (доход граждан) – формується в основному за рахунок грошових надходжень, одержання заробітної плати, пенсій, стипендій, дивідендів, підприємницької діяльності.

Дохід держави (доход государства) – це національний дохід. Джерелом його утворення є сплачені податки, платежі, відрахування, рента, що надходять у державну скарбницю.

Дочірнє підприємство (дочернее предприятие) – юридично самостійне підприємство, яке відділилося від основного (материнського) підприємства і засноване ним завдяки передавання частини свого майна. Часто виступає в ролі

філіалу головної фірми, що його заснувала. Засновник Д.п. затверджує його статут і зберігає щодо нього деякі управлінські, у тому числі й контрольні, функції.

Дублікат (дубликат) – другий примірник документа, який має однакову з оригіналом юридичну силу. Видача Д. здійснюється у випадках втрати документа.

Ее

Еволюція (эволюция) – поступовий розвиток явищ, дій, предметів при збереженні чи покращенні якості в процесі кількісного перетворення.

Евристика (эвристика) – метод аналізу економічних явищ, процесів, прийняття рішень. Ґрунтується на інтуїції, аналогіях, досвіді, винахідливості, тобто на особливій властивості людського мозку і здатності людини розв'язувати задачу, для якої формальний математичний алгоритм, спосіб розв'язку невідомий.

Егіда (эгида) – 1. У давньогрецькій міфології щит Зевса. 2. Переносно – під покровительством, під захистом, під патронажем.

Егоїзм (эгоизм) – моральний принцип особи, групи людей, які своїми діями показують зверхність своїх інтересів порівняно з інтересами інших.

Екаунтант (экаунтант) – спеціаліст з фінансів, обліку, аудиту. Займається аналізом фінансово-господарської діяльності фірми, підприємства. Часто – густо виконує функції аудитора – контролера.

Екаутінг (экаутинг) – сфера бізнесу, пов'язана зі збиранням, обробкою, аналізом фінансової інформації.

Еквівалент (эквивалент) – товар, в якому виражається вартість іншого товару. Якщо один товар стає еквівалентом багатьох або всіх товарів, він перетворюється в загальний еквівалент або гроші. Еквівалентом називають також товар, вартість якого рівновелика з вартістю даного товару.

Еквівалент загальний (эквивалент общий) – товар, що відображає вартість товарів, на які він обмінюється.

Еквівалент ринкової ціни (эквивалент рыночной цены) – розрахункова усереднена грошова одиниця, аналогічна середній ринковій ціні товарів для вартісної оцінки бартерних товарообмінних операцій при укладанні торгівельних угод, а також у лізингових операціях. Використовується при складанні платіжного балансу.

Еквівалентна заміна (эквивалентная замена) – заміна однієї кредитної операції на іншу. Це може бути, наприклад, закриття поточного рахунку і визначення сальдо для відкриття нового рахунку.

Екологічні фонди (экологические фонды) – не бюджетні державні фонди, які створюються для розв'язання невідкладних завдань щодо охорони природи, відновлення витрат у природному середовищі, компенсації завданої шкоди та інших проблем довкілля. Формуються із коштів, які надходять від підприємств, установ, організацій, громадян, а також іноземних юридичних і фізичних осіб.

Економ (эконом) – 1. Ощадлива, хазяйновита людина. 2. Завідувач (управитель) господарством.

Економетрика (эконометрика) – вивчення економічних явищ і процесів засобами математичного та статистичного аналізу.

Економіка (экономика) – 1. Сукупність суспільно-виробничих відносин, які характеризують економічний лад суспільства. 2. Народне господарство країни або його галузь. 3. Науки, які вивчають закони і специфіку виробничих відносин у певній галузі або сфері суспільного виробництва.

Економіка відкрита (экономика открытая) – така, що послідовно інтегрується в систему міжнародних економічних відносин (зв'язків).

Економіка закрита (экономика закрытая) – економіка, цілком ізольована від міжнародної торгівлі (відсутність експорту, імпорту чи руху капіталів), або економіка з жорсткими обмеженнями, що накладаються на торгівлю і рух капіталу.

Економіка інституціональна (экономика институциональная) – економіка «регульованого капіталізму», «адміністративного капіталізму».

Економіка міжнародна (экономика международная) – система різноманітних господарських (науково-технічних, виробничих, комерційних, валютно-фінансових, грошово-кредитних) зв'язків національних економік різних країн, що ґрунтуються на міжнародному поділі праці.

Економіка перехідна (трансформаційна) (экономика переходная) – період, упродовж якого економіка країни або кількох країн переходить в істотно (сутнісно) інший стан внаслідок докорінної трансформації економічної системи.

Економіка підприємства (экономика предприятия) – 1. Сукупність суспільно – виробничих і організаційно – технічних факторів, що визначають ефективність праці трудового колективу, використання засобів виробництва, матеріальних і фінансових ресурсів у процесі його виробничо – господарської діяльності. 2. Наука, яка вивчає загальні закономірності розвитку підприємств та методи їх господарювання в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки.

Економіка регіональна (экономика региональная) – галузь економічної науки, яка вивчає закони й закономірності суспільного відтворення, механізм їх дії та реалізації на регіональному рівні.

Економіка світова (экономика мировая) – економічна система, що самовідтворюється на рівні продуктивних сил, виробничих відносин і

визначених аспектів надбудовних відносин у тій мірі, у якій вхідні в нього національні господарства мають визначену сумісність.

Економіко-математичні методи (экономико-математические методы) – застосування математичного апарату, математичних залежностей для визначення (розрахунку) економічних показників.

Економіко-математичні моделі (экономико-математические модели) – опис економічних процесів, об'єктів, зв'язків з використанням математичного апарату.

Економікс (экономикс) – суспільна наука, яка вивчає поведінку окремих осіб, груп людей у процесі організації виробництва, розподілу, обміну та споживання створених благ з метою задоволення власних потреб, використовуючи для цього обмежені ресурси.

Економічна війна (экономическая война) – введення в економіку політичних і воєнних чинників, застосування санкцій і всебічного стратегічного контролю на торгівлю з деякими країнами, аби змусити їх виконувати вимоги сторони, яка запроваджує політику Е.В., що властиве міжнародній економічній політиці.

Економічна дестабілізація (экономическая дестабилизация) – різке порушення рівноваги, нестабільність в економіці, розбалансованість господарських зв'язків.

Економічна експансія (экономическая экспансия) – одна з форм зовнішньої політики держав, спрямована на розширення сфери економічного впливу шляхом захоплення нових ринків збуту, сфер впливу, джерел сировини. Проводиться як суто економічними методами (вивезення капіталу, демпінг, валютна політика), так і шляхом дипломатичного тиску тощо.

Економічна залежність (экономическая зависимость) – характер взаємозв'язку різних суб'єктів економічних відносин (окремих осіб, або їх груп, підприємств, територій, держав); є наслідок появи і розвитку приватної власності.

Економічна інтеграція (экономическая интеграция) – процес зближення, об'єднання господарського життя, економік декількох країн.

Економічна інтервенція (экономическая интервенция) – 1. Насильницьке втручання однієї чи кількох держав в економіку іншої держави або в її взаємозв'язки з третіми державами. 2. Виступ держави на товарному або грошовому ринку своєї країни з метою впливу на ціни товарів або курс валюти.

Економічна інфраструктура (экономическая инфраструктура) – сукупність підприємств, організацій, установ, об'єктів, споруд тощо, що є загальною матеріальною основою ефективного функціонування економіки.

Економічна кібернетика (экономическая кибернетика) – наука про загальні закони одержання, зберігання, передавання й перетворення інформації у складних керуючих економічних системах.

Економічна криза (экономический кризис) – складний, загострений стан економіки країни. Характеризується скороченням виробництва, розладом грошових і кредитних відносин, інфляцією, банкрутством фірм і підприємств, банківської системи, зростанням безробіття, різким зниженням життєвого рівня основних категорій населення.

Економічна культура (экономическая культура) – система цінностей і засобів господарської діяльності, лояльне ставлення до будь-якої форми власності, поважання успіхів комерційної, підприємницької, фермерської чи іншої діяльності, створення рівних умов для розвитку громадянської ініціативи в усіх сферах економічного життя країни.

Економічна модель (экономическая модель) – абстрактне узагальнення економічних процесів, виражене за допомогою економіко-математичної моделі.

Економічна політика (экономическая политика) – основний напрям дій держави, уряду як усередині країни, так і на міжнародній арені в галузі управління економікою, надання певної спрямованості економічним процесам залежно від поставлених цілей, завдань, інтересів країни.

Економічна самостійність (экономическая самостоятельность) – незалежна поведінка на ринку, можливість самостійного визначення складу та обсягу виробництва продукції і послуг, розпорядження майном і отриманими у процесі виробництва результатами; можливості і права прийняття відповідних рішень у сфері фінансово-господарської діяльності.

Економічна система (экономическая система) – сукупність принципів, правил, законодавчо закріплених норм, які діють у країні і визначають форму і зміст основних економічних відносин у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання економічного продукту.

Економічна теорія (экономическая теория) – наука про використання людиною обмежених виробничих ресурсів для виготовлення різноманітних товарів та послуг і подальшого їх розподілу між людьми та різними групами суспільства з метою споживання.

Економічне мислення (экономическое мышление) – узагальнене і опосередковане відображення економічної дійсності; певна система поглядів людини на суспільно-економічні відносини та закономірності їх розвитку.

Економічне регулювання (экономическое регулирование) – процес активного впливу держави на рух сукупного суспільного продукту на всіх його стадіях за допомогою податкових, фінансових, грошових, адміністративних, правових інструментів.

Економічне середовище (экономическая среда) – сукупність економічних умов розвитку підприємства, ділового життя, що передбачає наявність стимулів до праці, економічної свободи, включаючи вільне переміщення усіх ресурсних компонентів виробництва.

Економічне стимулювання (экономическое стимулирование) – використання матеріальних коштів з метою спонукання учасників

виробництва більш ефективно працювати для створення і зростання суспільного продукту.

Економічний аналіз (экономический анализ) – комплексне вивчення стану народного господарства, його галузей, об'єктів господарської діяльності, організацій, фірм, компаній, різних сфер суспільного життя з метою виявлення факторів поліпшення результатів економічної діяльності та причин, що зумовлюють негативні явища.

Економічний бойкот (экономический бойкот) – повна або часткова відмова від економічних зв'язків з окремою приватною особою, фірмою, регіоном, державою, групою держав тощо.

Економічний стан (экономическое положение) – співвідношення між доходами та їх витратами і можливість самостійного відтворення на будь-якому господарському суб'єкті ринку.

Економічний суверенітет (экономический суверенитет) – 1. Економічна незалежність держави, її право самостійно вирішувати внутрішні і зовнішні економічні питання, без втручання в них будь-якої іншої держави. 2. Економічна свобода суб'єктів господарювання при виборі форм власності і сфери прикладання своїх знань, можливостей, професійної майстерності, способу розподілу доходів, споживання матеріальних благ.

Економічний тренінг (экономический тренинг) – ділова гра, з допомогою якої можна робити оціночні розрахунки ефективності управлінських дій.

Економічні важелі (экономические рычаги) – інструменти управління економікою, які є невід'ємною частиною господарського механізму. Включають систему цін, тарифів, фінансово-кредитні операції, податки тощо.

Економічні відносини (экономические отношения) – сукупність суспільних виробничих відносин, що складаються між людьми в процесі відтворення матеріальних благ (у виробництві, розподілі, обміні і споживанні).

Економічні закони (экономические законы) – беззаперечні, об'єктивні, стійкі, незмінні, тривалі причинно-наслідкові зв'язки і взаємозв'язки економічних явищ, дій, що проявляються у процесі виробництва, розподілу, обміну, нагромадження і споживання матеріальних благ, послуг на різних ступенях розвитку суспільства.

Економічні методи управління (экономические методы управления) – способи впливу суб'єкта (керуючої системи) на об'єкт за допомогою планування, аналізу, матеріального стимулювання, використання фондів розвитку підприємства, ціноутворення, кредитування, розподілу прибутку, капітальних вкладень тощо.

Економічні потреби (экономические потребности) – частина потреб суспільства, для задоволення яких необхідні розвиток суспільного виробництва.

Економічні реформи (экономические реформы) – зміни в системі ведення господарства, управління економікою, пов'язані зі значними

перетвореннями в економічній політиці за умов, коли існуюча економічна система виявляється неефективною, викликають кризи, темпи розвитку спадають, країна відстає у своєму розвитку від інших країн.

Економічні стимули (экономические стимулы) – сукупність економічних заходів, спрямованих на підвищення виробництва, успішне розв’язання технічних, економічних чи екологічних проблем суспільства або окремих галузей, підприємств у певні періоди розвитку.

Економія (экономия) – ощадливе ведення господарства, в основі якого лежить зменшення витрат, зокрема затрат матеріалів, устаткування, енергії, уречевленої праці, робочого часу тощо.

Експансія (экспансия) – розширення сфери впливу об’єднань великих держав, що здійснюються економічними, військовими і дипломатичними методами.

Експансія кредитна (экспансия кредитная) – інтенсивне розширення банками кредитних операцій з метою одержання прибутку.

Експансія торгова (экспансия торговая) – розширення сфери впливу економічно розвинутих країн або їх підприємств, компаній у сфері зовнішньої торгівлі, спрямоване на посилення боротьби за джерела сировини і ринки збуту.

Експерт (эксперт) – кваліфікована людина, спеціаліст у певній галузі, якого залучають до консультацій щодо прийняття рішень, проведення експертизи товарів, наукових розробок тощо.

Експертиза (экспертиза) – вивчення будь-якого питання обізнаною особою – експертом з наданням відповідного висновку, у якому дає мотивовані відповіді на поставлені перед ним запитання.

Експертиза бухгалтерська (экспертиза бухгалтерская) – 1. Дослідження спеціалістом – бухгалтером або групою спеціалістів правильності відбиття фактів та явищ господарської діяльності підприємства, організації, установи у документах бухгалтерського обліку, реєстрах, звітах, балансах. 2. Однією з форм Е.б. є аудит, тобто повна перевірка стану фінансово-господарської діяльності об’єкта господарювання. Його здійснюють аудиторські фірми на основі контракту за рахунок підприємства.

Експертні оцінки (экспертные оценки) – кількісні та якісні оцінки процесів та явищ, економічних величин, показників, зроблені експертами на основі їх міркувань (у балах, порядкових номерах, рейтингах).

Експлуатація (эксплуатация) – 1. Систематичне використання технічних транспортних засобів, нерухомого майна протягом певного періоду. 2. Привласнення результатів праці працівників власниками засобів, підприємства.

Експортер (экспортер) – країна, фізична або юридична особа, що займається експортом.

Експорт інфляції (экспорт инфляции) – поширення інфляції з одних країн в інші, що виникає в результаті економічних відносин, безпосередньо через гроші, ціни.

Експорт капіталу (экспорт капитала) – вивіз капіталу за кордон, який здійснюється в грошовій або товарній формі з метою отримання прибутку, зміцнення економічних та політичних позицій. Запроваджується державами, фірмами, підприємствами у вигляді позичкового (позики, кредити, вкладення в банки) або підприємницького капіталу (прямі або портфельні інвестиції).

Експортна квота (экспортная квота) – кількість товару, яку державні органи дозволяють експортувати підприємствам, фірмам в умовах обмеженого експорту.

Експортна програма підприємства (экспортная программа предприятия) – цільова програма діяльності підприємства в галузі зовнішньоекономічної діяльності, яка передбачає вивіз товарів, технологій, результатів наукових розробок і послуг за кордон для продажу їх на зовнішньому ринку.

Експортна субсидія (экспортная субсидия) – засіб державного стимулювання експорту за рахунок бюджету. Можлива у вигляді прямого фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і експортного виробництва, а також як надання на ті ж цілі сприятливих кредитів.

Експортні кредити (экспортные кредиты) – кредити, що їх надають фірми-експортери, банки, уряди іноземним підприємствам і державам для оплати останніми закупок товарів у країни-кредитора.

Експортні товари (экспортные товары) – товари, що призначені для вивозу за кордон для реалізації їх на зовнішньому ринку.

Експропріація (экспроприация) – примусове вилучення приватного майна державою або громадою. Може бути за винагороду і без неї; остання називається конфіскацією і стосується здебільшого майна.

Екстенсивний (экстенсивный) – пов'язаний з кількісними змінами, а не з якісними перетвореннями, розвитком.

Екстенсивний шлях розвитку (экстенсивный путь развития) – спосіб збільшення обсягів виробництва за рахунок кількісних факторів економічного зростання: додаткового залучення робочої сили, розширення посівних площ, будівництво нових об'єктів тощо.

Еластичність (эластичность) – міра зміни одного показника відносно іншого, від якого залежить перший.

Еластичність заміщення (эластичность замещения) – коефіцієнт, який показує, наскільки вірогідно замінити один фактор на інший у виробництві певного товару.

Еластичність попиту (эластичность спроса) – сукупний показник, який характеризує динаміку попиту на товари або послуги, його зміни під впливом коливань кон'юнктури ринку, насамперед цін.

Еластичність пропозиції (эластичность предложения) – сукупний показник, що характеризує обсяг зміни пропозиції товарів на ринку при зміні цін на один відсоток.

Електронний документ (электронный документ) – сукупність розміщених у пам'яті ЕОМ реквізитів будь-якого документа, які можуть бути

переглянуті користувачем у різній формі. У разі необхідності за допомогою відповідних програмних засобів в Е.д. можуть бути внесені певні зміни.

Електронні гроші (электронные деньги) – умовна назва грошових коштів, які використовуються їх власниками на основі електронної системи банківських послуг. По суті, це кредитні гроші, які приводяться в рух не з допомогою паперових носіїв (чеки, векселі, банківські білети), а завдяки запровадженню комп'ютерної техніки і технології. Основними компонентами системи забезпечення Е.г. є банківські автомати – касири, кредитні і дебетові картки, електронні системи розрахунків в торгових центрах, електронна система обслуговування вдома та ін.

Ембарго (эмбарго) – заборона державною владою будь-якої країни ввозити або вивозити золото, іноземну валюту та інші цінності; заборона заходити в порти і виходити з них іноземним суднам. Виступає як засіб економічного і фінансового тиску на інші країни. Статут ООН передбачає можливість застосування Е. як колективного репресивного заходу до держав, дії яких загрожують міжнародній безпеці.

Емісійні операції (эмиссионные операции) – діяльність банків, державних скарбниць, акціонерних товариств тощо по випуску в обіг грошей і емісії цінних паперів.

Емісійна система (эмиссионная система) – законодавчо встановлений порядок випуску в обіг грошових знаків. Є складовою частиною грошової системи.

Емісійна ціна (эмиссионная цена) – ціна, за якою цінні папери продаються одразу ж після їх випуску; ціна первинного ринку цінних паперів. Звичайно ця ціна дорівнює названій вартості або перевищує її на величину емісійної премії.

Емісійний банк (эмиссионный банк) – емісійний орган, який відповідає за емісію грошей; як правило, – національний банк країни.

Емісія (эмиссия) – випуск в обіг паперових грошей та цінних паперів. Е. здійснюють емісійні банки і державні скарбниці. Депозитно-чекова Е., що є основою безготівкових розрахунків і значно за обсягом перевищує банкнотну, проводиться комерційними банками.

Емісія казначейська (эмиссия казначейская) – випуск в обіг казначейських білетів і державних цінних паперів, який здійснюється казначейством чи іншою відповідною установою з метою покриття бюджетного дефіциту.

Емісія цінних паперів (эмиссия ценных бумаг) – випуск в обіг акцій, сертифікатів, облігацій та інших цінних паперів будь-якими емітентами, у т.ч. державою, кредитними установами, акціонерними компаніями.

Емітент (эмитент) – держава (в особі центрального або місцевого органу влади), підприємства, установи, організації, що випускають в обіг грошові знаки, цінні папери, платіжно-розрахункові документи.

Ергономіка (эргономика) – наука, яка вивчає поведінку людини, рух органів її тіла під час виконання роботи з метою створення таких умов на робочому місці, які забезпечили б зручність і комфорт, підвищення продуктивності праці, зменшення затрат людської енергії.

Естимативна вартість (эстимативная стоимость) – наближена, планова вартість об'єкта нерухомості згідно з оцінкою експерта.

Етап (этап) – 1. Окремий момент, стадія якогось процесу. 2. Окремий відтинок шляху, частина дистанції. 3. Відтинок часу, позначений певними подіями.

Етап зрілості (этап зрелости) – період життєвого циклу товару, для якого характерне уповільнення темпів зростання збуту товарів.

Етапи життєвого циклу товару (этапы жизненного цикла товара) – етапи періоду існування товару: створення, виведення на ринок, зростання, зрілість, занепад.

Етика (этика) – 1. Наука, яка вивчає мораль. 2. Норми поведінки, сукупність загальноприйнятих моральних правил, вимоги, які людина ставить перед собою або яких вимагає суспільство у певному середовищі, соціальній групі населення.

Етика підприємництва (этика предпринимательства) – ділова етика, що ґрунтується на відвертості, чесності, вірності слову, поважанні законів, умінні вести бізнес.

Етикет (этикет) – 1. Правила поведінки людей. 2. Порядок дій, правил чемності при ділових зустрічах, переговорах, у дипломатичних колах.

Етикетка (этикетка) – 1. Товарний ярлик, товарний знак, долучений до товару або до його упаковки, де зазначаються назва товару, його основні характеристики, параметри, ціна, фірма-виготовлювач тощо. 2. Підпис під експонатом у музеї чи на виставці.

Ефект (эффeкт) – досягнутий результат у його матеріальному, грошовому, соціальному вираженні.

Ефект бумеранга (эффeкт бумеранга) – повернення дешевого товару в країну виробника за такою ж низькою ціною.

Ефект економічний (эффeкт eкономический) – показник результативності господарської діяльності у формі різниці між результатами і витратами всіх ресурсів.

Ефективність (эффeктивность) – відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначається як відношення результату до затрат, які зумовили його одержання.

Ефективність виробництва (эффeктивность производства) – характеризується ринковою вартістю виробленої продукції, поділеної на сумарні затрати ресурсів підприємства. Оцінюється співвідношенням усіх витрат до одержаних результатів.

Ефективність капітальних вкладень (эффективность капитальных вложений) – співвідношення затрат на розширене відтворення основних фондів і отриманих від цього результатів.

Ефективність кредитування (эффективность кредитования) – результат використання коштів, наданих в кредит.

Ефективність суспільного виробництва (эффективность общественного производства) – економічна категорія, яка характеризує результативність виробництва порівняно з виробничими ресурсами і суспільними потребами.

Єє

Євровалюти (евровалюты) – кошти в іноземній валюті, що нагромадились в банках європейських країн і використовуються для розрахунків за межами країн-емітентів цієї валюти.

Євродолар (евродоллар) – долари США, що нагромадились на рахунках юридичних і фізичних осіб в іноземних банках і використовуються для депозитно-позичкових операцій на міжнародному ринку позичкових капіталів.

Єврокредити (еврокредиты) – міжнародні позики, що надаються великими комерційними банками за рахунок ресурсів євровалютного ринку. Як правило, такі позики надають консорціуми банків на строк від 2 до 10 років з плаваючими процентними ставками. Сума Є. залежить від фінансової репутації позичальника і коливається в межах від 20-30 млн. дол. до 1-2 млрд. дол.

Єврооблігації (еврооблигации) – боргові зобов'язання, що є одним із видів цінних паперів, котрі випускаються позичальниками при отриманні довготермінових кредитів на євrorинку. Є. мають всі ознаки (реквізити) облігацій, а також деякі особливості. Зокрема, вони розміщуються одночасно на ринках кількох країн, а не однієї країни, як традиційні іноземні облігації.

Європейська валютна одиниця (ЕКЮ) (европейская валютная единица) – регіональна міжнародна валютна одиниця, що використовується країнами-учасницями ЄВС. Має певний валютний курс, розрахований на базі валютного кошика національних валют країн ЄВС. Половина випущених ЕКЮ забезпечується відрахуваннями від золотих та доларових запасів, а решта – національними валютами країн. ЕКЮ широко застосовується в міжнародних розрахунках, її курс не зазнає значних коливань, бо відхилення національних валют припускається у межах 2,25 відсотка, після чого країна, яка допустила відхилення у курсі, повинна його виправити за власний рахунок.

Європейська валютна система (европейская валютная система) – організаційно-економічні відносини між країнами ЄС у валютній сфері, спрямовані на стимулювання інтеграційних процесів, зменшення коливань

курсів національних валют та посилення взаємозв'язку між ними. Головне завдання – поступове перетворення Є.в.с. на зону валютної стабільності, що базується на власних валютно-вартісних інструментах та обмеженні ролі долара США у міжнародних розрахунках країн ЄС.

Євроринок (еврорынок) – міжнародний ринок позичкових капіталів, на якому операції здійснюються у євровалютах. Діяльність Є. не піддається державному контролю. Для банків операції на Є. значно вигідніші, ніж на національному, а тому вони можуть собі дозволити меншу маржу по кредитах в євровалютах.

Євробочки (евробочки) – чеки, що приймаються до оплати у будь-якій країні-учасниці європейської банківської системи “Євробочек”. Є. оплачуються лише при умові пред'явлення їх власниками гарантійних карток, що отримуються в банку разом з чековими книжками. На картці вказана максимальна сума одного Є., що гарантується банком, але одночасне одержання грошей по двох і більше чеках, хоч в останньому випадку особа власника Є. підтверджується паспортом чи офіційною ідентифікаційною картою.

Єдиний економічний простір (единое экономическое пространство) – економічна зона, утворена кількома об'єднаними в економічне співтовариство державами.

Єдині оптові ціни (единые оптовые цены) – оптові ціни, що встановлюються на однакові види промислової продукції, засоби виробництва і предмети споживання незалежно від рівня затрат на окремих підприємствах одного регіону, галузі.

Ємність ринку (ёмкость рынка) – потенційно можливий обсяг продажу певного товару на ринку протягом заданого періоду, що залежить від попиту на товар, рівня цін загальної кон'юнктури ринку, доходів населення, ділової активності.

Ємність ринку грошова (ёмкость рынка денежная) – величина, що відображає кількість грошей, які можуть бути увібрані запропонованими на ринку товарами, цінними паперами й послугами; лімітується розмірами послуг і рівнем виробництва.

Ємність споживчого ринку (ёмкость потребительского рынка) – частина сукупної суспільної потреби населення в товарах і послугах, яка може бути задоволена за рахунок товарної пропозиції за даного розміру грошових доходів населення і рівня цін.

Ємність товарного ринку – (ёмкость товарного рынка) – обсяг реалізації певного виду товару, який може бути здійснений на ринку для задоволення пред'явленого на ньому платоспроможного попиту населення у певний проміжок часу. На показники Є.т.р. впливають обсяги, структура і якість товарної пропозиції, кон'юнктура ринку, рівень цін, ступінь організації торгівлі й формування попиту населення тощо.

Женевські вексельні та чекові конвенції (Женевские вексельные и чековые конвенции) – багатосторонні міжнародні договори, що підписані в Женеві в 1930 і 1931 рр., і які регламентують порядок застосування у платіжному обороті векселів і чеків. Основною метою Ж.к. є уніфікація вексельних та чекових законів і усунення труднощів у міжнародному обігу векселів та чеків, викликаних розмаїтістю правових норм, що встановлені у різних державах.

Жирант (жирант) – особа, що передає письмове боргове зобов'язання, видане на її ім'я іншої особи, про що робиться передатний напис на борговому зобов'язанні.

Жират (жират) – особа, на яку переводиться вексель.

Жириувати (жириувать) – переказувати вексель на іншу особу за допомогою передатного запису.

“Жирний кіт” (“жирный кот”) – 1. Фінансові фірми, комерційні компанії, які отримують надприбутки за рахунок ризикових і здебільшого авантюрих операцій. 2. Новоявлені бізнесмени – діячі, що одержують великі прибутки завдяки участі у сумнівних комерційних операціях.

Жиро (жиро) – 1. Вид безготівкових розрахунків шляхом перерахування грошових коштів за спеціальними рахунками в банках та ощадних касах на основі особливих доручень (жиронаказів) без застосування готівки. 2. Те ж, що і індосамент.

Жиробанк (жиробанк) – державна установа, створена у Великобританії в 1968 році для розрахунків через поштові відділення. В цій ролі він виступає конкурентом чекового клірингу, що застосовується комерційними банками. Опір останніх перешкоджає розвитку жиророзрахунків, котрими практично користуються тільки державні установи і місцеві органи влади у розрахунках з населенням.

Жиророзрахунки (жирорасчеты) – різновид безготівкових розрахунків, здійснюваних банками та ощадними банками шляхом перерахування сум з одного рахунка на інший.

Жирочеки (жирочеки) – чеки, що містять наказ чекодавця банкові про перерахування з його жирорахунка на рахунок чекотримача певної суми грошей. Ж. використовуються тільки в безготівкових розрахунках одержувача та платника по чеку. Вони не можуть передаватися написом Ж. поширені, головним чином, у Німеччині та Франції.

Життєвий рівень народу (жизненный уровень народа) – показник, який характеризує міру забезпеченості населення матеріальними, культурними та інтелектуальними благами. Його якісна і кількісна характеристики визначаються рівнем розвитку продуктивних сил і виробничих відносин.

Життєвий цикл товару (жизненный цикл товара) – певний період, протягом якого продукт праці продовжує бути товаром, користується попитом і може бути проданий, даючи прибуток товаровиробнику і продавцеві. Розрізняють кілька етапів Ж.т.ц: розробка, впровадження на ринок, зростання, зрілості, спаду. Для кожного етапу розробляють відповідну тактику маркетингової діяльності.

Життєві інтереси (жизненные интересы) – найбільш значні економічні інтереси країни, людей, регіону, підприємства, недотримання або порушення яких різко погіршує їх добробут.

Жорстка економічна політика (жесткая экономическая политика) – негнучка, тверда економічна політика, що проявляється у прагненні суворо дотримуватись завчасно опрацьованого економічного курсу і здійснювати тиск на економічні суб'єкти, від яких залежить його виконання.

Жорсткі ціни (жесткие цены) – ціни, що встановлюються продавцями на власну продукцію, яка має високу еластичність попиту стосовно цін. Є антиподом гнучких цін, які швидко реагують на зміну попиту і пропозиції.

Журнальний запис (журнальная запись) – фіксація в журналі однієї події, окремих запис про певну обліково-фінансову операцію.

Журнальні форми обліку (журнальные формы учета) – певні системи ведення бухгалтерського обліку, що характеризуються широким застосуванням нагромаджувальних облікових реєстрів.

Журнально-ордерна форма обліку (журнально-ордерная форма учета) – система ведення бухгалтерського обліку, за якою реєстри обліку поділяються на три види: журнали-ордери, допоміжні відомості, таблиці, призначені для групування необхідних аналітичних показників.

Забалансові операції (забалансовые операции) – операції за балансовими розрахунками, що не відображаються у балансі банку. До таких операцій належать інкасо цінних паперів, зберігання банківської звітності і цінних паперів, операції зі зберігання грошей і цінностей (складські операції).

Забезпеченість кредиту (обеспеченность кредита) – один з основних принципів банківського кредитування, що означає сукупність умов, зобов'язань, які дають кредитору впевненість у тому, що борг буде повернутий.

Забезпечення (обеспечение) – сукупність заходів і коштів, створення умов, що сприяють нормальному здійсненню економічних процесів, реалізації запланованих програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів, усуненню порушень нормативних актів.

Забезпечення грошей (обеспечение денег) – сукупність матеріальних та інших благ, які знаходяться у сфері обігу і служать матеріальною основою обігу нерозмінних грошових знаків. Проблема забезпечення їх зводиться до постійного розширення товарного наповнення сфери обігу з одного боку і підтримання грошової маси в обігу на об'єктивно потрібному рівні – з другого.

Забезпечення кредиту (обеспечение кредита) – товарно-матеріальні цінності, які служать кредиторів заставою повного і своєчасного повернення боржником одержаних у позику засобів та оплати йому належних процентів. Кредит забезпечують: відповідні гарантії, документи, наявні депозити, комерційні векселі тощо.

Заборгованість за відсотками (задолженность по процентам) – сума процентів, нарахована на розмір заборгованості з основного боргу і ще не виплачена на певну дату.

Заборгованість капітальна (задолженность капитальная) – зовнішня заборгованість, за якою термін оплати ще не настав.

Заборгованість кредиторська (задолженность кредиторская) – гроші, що підлягають поверненню підприємством (фірмою) юридичним чи фізичним особам, у яких позичені і яким вони не виплачені. Заборгованість кредиторську складають в основному невикладені податки і заробітна платня, невнесені страхові внески, несплачені борги тощо.

Заборгованість пролонгована (задолженность пролонгированная) – заборгованість господарської організації щодо позик, наданих банком, сплату яких відстрочено на певний термін. Пролонгування здійснюється банком щодо позик, забезпеченими матеріальними цінностями.

Заборгованість прострочена (задолженность просроченная) – 1. Заборгованість підприємств і організацій різних форм власності, а також окремих громадян установами банку щодо кредиторів, строк сплати яких настав, або минув. 2. Заборгованість юридичних або фізичних осіб підприємствам, організаціям, установам тощо щодо податкових платежів, відрахувань від прибутку за товари, надані послуги або виконані роботи, строк сплати яких настав або минув.

Заборона (запрещение) – неможливість виконання конкретних дій, робіт, операцій, зумовлена законодавчими, нормативними документами або рішенням відповідних керівників.

Забороні тарифи (запретительные тарифы) – високі ставки ввізного мита, встановлені з метою захисту внутрішнього ринку від ввезення окремих іноземних товарів.

Загальна власність (общая собственность) – спільна колективна власність кількох власників майнових цінностей.

Загальна рентабельність (общая рентабельность) – узагальнений показник економічної ефективності підприємства, галузі, що дорівнює відношенню валового (балансового) прибутку, отриманого за певний період

(як правило, за рік), до середньої вартості основних фондів і нормативної частини обігових коштів за цей період.

Загальне замовлення (общий заказ) – замовлення на поставку продукції, товарів на обумовлену суму у межах встановленого часу без конкретизації обсягів і терміну поставки.

Загальний дохід (общий доход) – добуток кількості проданого товару на середню ціну одиниці проданого товару, тобто грошову виручку від продажу.

Загальний еквівалент (общий эквивалент) – товар, який уособлює вартісні якості всіх інших товарів, на який вони обмінюються.

Загальний кліринг (общий клиринг) – залік чеків через Лондонську рахункову палату.

Загальний обсяг попиту (общий объем спроса) – сумарна величина попиту покупців на даний товар, сукупний попит на товар.

Загальний прибуток (общая прибыль) – різниця між загальним доходом і загальними витратами.

Загальновиробничі витрати (общепроизводственные расходы) – витрати на загальне обслуговування. Організацію виробництва та управління виробничими підприємствами. Вони входять до складу калькуляції витрат на виробництво окремих видів продукції пропорційно до прямих витрат. Такі витрати називають також загальногосподарськими.

Загальне управління якістю (общее управление качеством) – програми, які спрямовані на безпосереднє підвищення якості товарів, послуг та маркетингової діяльності.

Задоволення споживача (удовлетворение потребителя) – ступінь збігу властивостей товару, які суб'єктивно спрямовуються клієнтом, з очікуваннями, що пов'язані з цим товаром.

Задаток (задаток) – гарантований внесок у вигляді грошової суми або майнових цінностей, що передаються однією юридичною (фізичною) особою іншій як гарантія виконання прийнятих цією особою зобов'язань стосовно тієї, яка отримує задаток.

Задачі економічні (задачи экономические) – задачі, що розв'язуються у процесі економічного аналізу, планування, проектування, пов'язані з визначеннями невідомих величин на основі вихідних даних.

Зайнятість (занятость) – участь населення у трудовій діяльності, включаючи навчання, службу в армії, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми та людьми похилого віку.

Зайнятість населення (занятость населения) – показник участі працездатного населення в народному господарстві.

Закладні листи (закладные письма) – один із видів довготермінових цінних паперів, що випускається іпотечними банками під заставу земельних ділянок, будинків та іншого нерухомого майна та приносять дохід у вигляді процентів.

Закон (закон) – ухвалений в установленому конституцією порядку нормативний акт найвищого органу державної влади, що регламентує найважливіші суспільні відносини і має найвищу юридичну силу щодо актів інших державних органів.

Закон вартості (закон стоимості) – закон, за яким виробництво та обмін товарів (послуг) здійснюється відповідно до суспільно необхідних затрат праці. Ці затрати є визначальними для встановлення ціни, одержання прибутку і забезпечення стабільного становища на ринку.

Закон грошового обігу (закон денежного обращения) – економічний закон, який вимагає, щоб в обігу в кожний даний момент знаходилась лише певна об'єктивно зумовлена кількість грошей. При появі в обігу значної кількості зайвих грошей відбувається їх знецінення і настає інфляція. Тому дотримання вимог цього закону є важливим завданням грошово-кредитної політики держави та банківської системи.

Закон Енгеля (закон Энгеля) – полягає в тому, що за постійних цін і демографічних змінних (розмір, склад сім'ї) збільшення доходу призводить до зниження частини споживчих витрат на предмети першої необхідності й зростання частини витрат на предмети розкоші.

Закон конкуренції (закон конкуренции) – закон економічного суперництва між товаровиробниками, підприємцями, фінансистами та іншими учасниками ринку, який полягає у прагненні забезпечити собі найвигідніші умови виробництва та збуту товарів (послуг), користування і завоювання кращого становища на ринку капіталу.

Закон попиту (закон спроса) – закон, згідно з яким зростання цін призводить до зниження величини попиту на товари за інших рівних умов.

Закон пропозиції (закон предложения) – закон, згідно з яким зростання цін на товари призводить до збільшення обсягу пропозиції цього товару за інших рівних умов.

Законні платіжні засоби (законные платежные средства) – грошові знаки, які згідно з чинними в країні законами є обов'язковими до прийнятому як засобу платежу на території даної країни. До них належать банківські білети (банкноти) центрального банку країни, казначейські білети, розмінна монета.

Закордонні інвестиції (зарубежные инвестиции) – довгострокові вкладення приватного або державного капіталу за кордоном у підприємства різних галузей економіки з метою отримання прибутку.

Закрита акціонерна компанія (закрытая акционерная компания) - акціонерна компанія, товариство, підприємство, акції яких можуть переходити від однієї особи у власність до іншої тільки з дозволу більшості акціонерів, якщо інше не зазначено в статуті компанії.

Закрита підписка (закрытая подписка) – 1. Приватний розподіл (без оголошення) цінних паперів між невеликою кількістю інвесторів. 2. Розподіл випущених цінних паперів тільки серед засновників або за їх рішенням серед залучених інвесторів.

Закрите депонування (закрытое депонирование) – збереження банком цінностей клієнта, які не розглядаються як капіталовкладення.

Закритий ринок (закрытый рынок) – ринок із встановленими тісними комерційними зв'язками між продавцями і покупцями, проникнення нових осіб на який заважають різні бар'єри.

Закриті торги (закрытые торги) – торги, на яких відбувається продаж – купівля товару на конкурентних засадах, для вузького (заздалегідь визначеного) кола покупців або без участі покупців.

Закриття рахунків (закрытие счетов) – закінчення дії розрахункових і поточних рахунків на підставі заяви юридичних чи фізичних осіб, на ім'я яких відкриті ці рахунки, або за рішенням судових органів чи самих банків за наявності на те підстав.

Закупівля (закупка) – придбання товарів за кордоном або у власній країні великими партіями, у великій кількості. З., що здійснюється державними органами, називаються державними.

Залежність (зависимость) – стан економічного суб'єкта, за якого його існування і діяльність залежить від матеріальної і фінансової підтримки або взаємодії з іншими суб'єктами.

Залишкова вартість основних засобів (остаточная стоимость основных средств) – вартість основних засобів, фондів з врахуванням їхнього зносу, що дорівнює негативній вартості з врахуванням амортизації протягом всього терміну експлуатації.

Залік (зачет) – погашення взаємних платіжних зобов'язань у рівновеликих сумах. Може проводитись відносно двох чи кількох юридичних або фізичних осіб. Дозволяє скоротити взаємну заборгованість, прискорити розрахунки і досягти економії в платіжних коштах.

Залік взаємних вимог (зачет взаимных требований) – форма безготівкових взаєморозрахунків підприємств, організацій, за якими взаємні зобов'язання і вимоги боржників і кредиторів погашаються у рівнозначних сумах, оплачується лише різниця.

Залучені кошти (привлеченные средства) – оборотні засоби, одержанні підприємствами у тимчасове користування. Основним джерелом З.К. є кредитори.

Замінники (заменители) – 1. Група товарів і послуг, для яких зростання ціни на один із них веде до збільшення попиту на інші, що є замінником повними або частковими. 2. Товари, які замінюють звичайні, але мають певні переваги порівняно з ними.

Заміщення (замещение) – 1. В економіці – заміна виробництва і споживання одного товару іншим, близьким йому за властивостями та якістю. 2. Виконання посадових обов'язків однієї особи іншою на період її тимчасової відсутності, відпустки, відрядження, хвороби.

Замовлення (заказ) – пропозиція покупця, споживача виготовити, відвантажити, продати йому продукцію певного виду і якості або виконати роботу, надати послугу.

Замовлення державне (заказ государственньй) – замовлення держави на виготовлення певного виду продукції за рахунок бюджетного фінансування.

Замовлення соціальне (заказ социальньй) – виконання інтелектуальної роботи (наука, культура, мистецтво) з урахуванням ідеологічної спрямованості офіційної політики держави.

Замовлення-наряд (заказ-наряд) – планове забезпечення фінансуванням конкретного замовлення, представленого у формі завдання на проведення певних робіт.

Замовник (заказник) – 1. Організація, якій надано право і кошти для будівництва, реконструкції або розширення будівельних об'єктів згідно з договором або актом землекористування. 2. Одна зі сторін договору на виконання будівельно-монтажних робіт за підрядного способу будівництва.

Заморожений рахунок (замороженный счет) – 1. Банківські рахунки, виконання яких обмежене урядом. 2. Заморожування рахунків здійснюється тоді, коли клієнт продає раніш куплені, але не оплачені цінні папери, або не може здійснювати оплату, або знімає з рахунку частину надходження від продажу цінних паперів до оплати за покупку.

Замороження (замораживание) – блокування, державна заборона на використання та управління грошовими коштами (активами, заробітною платою, рахунками, капіталами).

Заощадження (сбереження) – грошові вклади фізичних осіб, населення в ощадні банки з метою отримання відсотків.

Запаси (запасы) – матеріальні цінності, оборотні кошти у вигляді сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів, готової продукції, що не використані на даний момент у виробництві і зберігаються на складах або в інших місцях і призначені для подальшого використання.

Запаси буферні (запасы буферньые) – запаси, що створюються виробниками, продавцями на випадок циклічного, сезонного коливання попиту.

Запаси валютні (запасы валютньые) – запаси, фонди держави у конвертованій валюті, що визначають її платоспроможність.

Запаси виробничі (запасы производственньые) – частина оборотних засобів на підприємстві, яка ще не включена у процес виробництва, не надійшла на робочі місця.

Запаси стратегічні (запасы стратегическые) – державні запаси продовольства, палива, товарів, а також запаси сировини у нерозроблених природних покладах, що гарантують економічну безпеку на випадок непередбачуваних критичних умов.

Запис (запись) – письмова фіксація державних актів, операцій, угод, бухгалтерських проводок, зміни в рахунках.

Запит (запрос) – звернення потенційного покупця товарів і послуг до їх виробників і продавців з проханням внести пропозицію стосовно продажу.

Заповіт (завещание) – письмове розпорядження громадянина своїм майном на випадок смерті, що зроблене у встановленому законом порядку. Відповідно до закону, кожен громадянин має право залишити за З. все своє майно або його частину одній чи кільком особам, незалежно від того, належать вони чи ні до числа спадкоємців по закону, а також державі або окремим організаціям. Заповідач може у З. позбавити права спадщини одного, кількох чи всіх спадкоємців по закону. Але цього він не може вчинити відносно осіб, котрі мають право на обов'язкову частку незалежно від змісту З. (неповнолітні чи непрацездатні діти, непрацездатний чоловік чи жінка, батьки і утриманці покійного).

Зарахування (зачёт) – один із способів взаємних розрахунків за платіжними зобов'язаннями юридичних і фізичних осіб між собою. Полягає в скороченні заборгованості однієї сторони з одночасним зменшенням належних їй сум з іншої сторони. Зараховують однорідні за характером платежі, за якими настають строки сплати.

Заробітна плата (заработная плата) – частина національного доходу в грошовій формі, яка в результаті його розподілу надходить працівникам в залежності від кількості і якості затраченої праці, що створює матеріальну зацікавленість в результаті праці. Розмір З.п. і її збільшення обумовлені зростанням продуктивності праці. Господарським організаціям надані широкі права в формуванні розмірів З.п., фонду З.п., загального фонду оплати праці.

Засвідчені товари (освидетельствованные товары) – товари, що пройшли перевірку, контроль якості і визнані придатними для продажу, поставки.

Засновники (учредители) – фізичні та юридичні особи, які створюють нову організацію (акціонерне товариство, компанію тощо) за власною ініціативою і залучають до участі в цій справі вкладників капіталу. Можуть вносити також свій капітал. Розробляють документи, необхідні для реєстрації товариства, здійснюють необхідну підготовчу роботу.

Засновницькі акції (учредительские акции) – акції, розповсюджуються серед засновників акціонерних компаній і дають їм певні переваги порівняно з іншими акціонерами.

Засновницькі витрати (учредительские затраты) – витрати підприємця, пов'язані з заснуванням, організацією та функціонуванням підприємства (компанії). Складаються з: витрат на реєстрацію (отримання ліцензії, підписку і розміщення цінних паперів, відкриття рахунку тощо); витрат, необхідних для початку роботи (реклама, маркетинг); емісію облігацій; витрат на придбання нерухомості тощо.

Засновницькі документи (учредительские документы) – комплект документів, необхідних для заснування нового підприємства (юридичної особи) згідно з чинним законодавством. В них має бути зазначено: вид

підприємства, предмет і цілі його діяльності, склад учасників, назва, місцезнаходження, розмір статутного фонду, умови розподілу прибутку тощо.

Засоби виробництва (средства производства) – сукупність засобів і предметів праці, що їх використовують у процесі виробництва матеріальних благ. До засобів праці належать: виробничі будівлі, споруди, устаткування, машини, земля, знаряддя виробництва тощо. Предметами праці є все, на що спрямована праця людей: природні ресурси, технічні рослини, сировина, напівфабрикати, заготовки тощо.

Застава (залог) – спосіб забезпечення зобов'язань майном. У разі невиконання боржником узятих зобов'язань банк може одержати належну йому суму грошей за рахунок вартості заставленого майна шляхом продажу його з аукціону.

Застава генеральна (залог генеральный) – загальна застава, яка дійсна не лише для даного кредиту, а й забезпечення всіх операцій за певним договором.

Застава іпотечна (залог ипотечный) – застава іпотечному банку землі або іншої нерухомості.

Заставна (закладная) – юридичний документ, що свідчить про заставу боржником свого нерухомого майна (землі, будинку, транспортних засобів). Складається у нотаріуса та реєструється в кадастровій книзі. Видається кредитору і знаходиться у нього до остаточного розрахунку з боржником. У разі невиплати боргу в строк кредитор має право продати заставлене майно або стати його власником.

Заставник (залогодатель) – 1. Боржник, що надав заставу як гарантію повернення боргу. 2. Боржник, який придбав щось під заставу, оформивши це відповідним зобов'язанням.

Заставні операції (залоговые операции) – операції банків, ломбардів з надання позики під заставу.

Заставотримач (залогодержатель) – 1. Кредитор із забезпеченого заставою зобов'язання. 2. Кредитор, власник заставного права на майно, надане йому заставником.

Застереження (оговорка) – спеціальна застережна умова у договорі, згідно з якою регулюються відносини сторін, що домовилися, у разі непередбачуваного попередньо, але цілком вірогідного явища.

Затоварювання (затоваривание) – стан ринку одного або кількох товарів, за якого пропозиція цих товарів значно перевищує попит.

Захист (защита) – заходи запобігання можливого погіршення становища суб'єкта відносин через активні дії інших суб'єктів або внаслідок несприятливих природних явищ.

Захист патентний (защита патентная) – юридичний захист права авторства, підприємницької діяльності, що передбачає оформлення за законом і видачу патенту на винахід, господарську діяльність.

Захист прав споживачів (защита прав потребителей) – офіційно встановлені законом та іншими нормативними документами правила, норми, що охороняють споживача від продажу йому неякісного товару і компенсують витрати споживача, завдані нечесною торгівлею.

Заявка (заявка) – завчасно заявлений в усній або письмовій формі намір, бажання споживача придбати, отримати необхідні йому товари і послуги або взяти участь у заходах і операціях, що проводяться іншою стороною.

Збалансований бюджет (сбалансированный бюджет) – бюджет, у якому видатки і прибутки рівні між собою.

Збалансований ринок (сбалансированный рынок) – 1. Ринок товарів, на якому пропозиція відповідає попиту за якістю, кількістю й асортиментом. 2. Ситуація на ринку, коли обсяги, структура і якість товарної продукції повністю відповідають (збалансовані) обсягом, структурі та якості попиту.

Збалансованість (сбалансированность) – стан бюджетно господарської системи, підприємства, регіону, держави тощо, за якого витрати й прибутки рівноваженні, близькі або рівні між собою.

Збитки (убытки) – у господарській практиці безповоротно втрачені підприємством або організацією кошти. Причини: перевищення витрат на виробництво і збут продукції порівняно із виручкою від її реалізації за встановленими цінами; перевищення витрат над прибутком в галузях невиробничої сфери; оплата штрафів, пені тощо.

Збитки непрямі (убытки косвенные) – шкода, заподіяна внаслідок пошкодження чи знищення майна або неможливості його використання у вимогах передбачених страхуванням. Проявляються у вигляді недоотриманого доходу внаслідок перерв у виробництві або додаткових витрат, необхідних для відновлення виробництва.

Збитки прямі (убытки прямые) – 1. Втрати, причиною яких є порушення контракту; підлягають відшкодуванню потерпілій стороні стороною, яка порушила контракт. 2. Кількісне зменшення застрахованого майна (втрата, пошкодження крадіжка) або зниження його вартості (знецінення) при збереженні матеріально-речової форми, що сталася внаслідок страхового випадку. Є головним фактором, що визначає розмір страхового відшкодування.

Збитковість підприємства (убыточность предприятия) – фінансовий стан за результатами господарської діяльності підприємства, який характеризується тим, що протягом певного часу грошові надходження не компенсують видатків, не створюється прибуток, зростає борг.

Збиток майновий (ущерб имущественный) – збиток у вигляді витрати майна юридичними чи фізичними особами внаслідок завданої їм шкоди або невиконання взятих щодо них зобов'язань.

Збиток моральний (ущерб моральный) – збиток у вигляді ущемлення прав, образи честі й гідності, підриву іміджу, репутації, спричинених протиправними діями інших осіб.

Збір (сбор) – 1. Встановлені державою або її адміністративними органами стягнення грошей з юридичних чи фізичних осіб за певні дії, надані послуги. 2. Гроші, що збираються чи стягуються; виплати пов'язані з реалізацією певних заходів, акцій, програм.

Збір кліринговий (сбор клиринговый) – вид платежу, що стягується розрахунковою палатою за реєстрацією ф'ючерсного контракту.

Збір комісійний (сбор комисионный) – різновид платежу, що стягується за посередницькі послуги.

Збір митний (сбор таможенный) – додатковий збір, що стягується з юридичних і фізичних осіб за експорт та імпорт товарів та послуг.

Збір портовий (сбор портовой) – різновид платежів, якими порт обкладає транспортні судна та вантажі.

Збір ринковий (сбор рыночный) – плата за право торгівлі на ринку.

Збут (сбыт) – продаж, реалізація продукції, товарів підприємством, організацією, фізичною особою з метою отримання грошової виручки, забезпечення надходження грошей.

Збут товару (сбыт товара) – система виробничо-господарських, торгівельно-збутових дій, спрямована на просування товарів із сфери виробництва у сферу торгівлі або споживання.

Збутова знижка (сбытовая скидка) – знижка з оптової ціни, що надається підприємством – виробником продукції організації, яка здійснила її збут. За виконання функції збуту, надання допомоги в продажі продукції.

Зведений баланс (сводный баланс) – узагальнюючий баланс, балансовий звіт, що об'єднує певні баланси за окремими видами витрат, ресурсів, джерел доходів і видатків.

Звичайні акції (обыкновенные акции) – акції, за якими дивіденди виплачуються з частини прибутку, що залишається після оплати твердого відсотку власникам привілейованих акцій, тобто у вигляді відсотку, що залежить від величини прибутку. Власники З.а. володіють правом голосу на загальних зборах акціонерів.

Звільнення від податків (освобождение от налогов) – 1. Встановлення за законом кола юридичних та фізичних осіб, які цілком або частково звільняються від оплати певного податку. 2. Визначення частини прибутку, що не обкладається податком.

Звіт (отче) – документ, що містить відомості про виконання завдань, доручень, заходів, планів, програм тощо, який адресується вищому керівному органу, установі або посадовій особі.

Звітність (отчетность) – періодичне складання підприємствами, організаціями звітів про свою діяльність, що надсилаються в державні органи.

Зворотній демпінг (обратный демпинг) – завищення цін на експорт порівняно з цінами продажу цих самих товарів на внутрішньому ринку.

Зворотність кредиту (возвратность кредита) – показник оцінки ефективності кредиту, що вказує терміни і своєчасність його повернення.

Земельний кредит (земельный кредит) – довгострокові під заставу нерухомості – землі. Надаються іпотечним банком.

Земельний податок (земельный налог) – основна форма плати за використання земельних ресурсів. Вид місцевого податку. Платниками є фізичні та юридичні особи, яким земля передана у власність, володіння або користування.

Земля (земля) – 1. Ресурс, що використовується для виробництва с.-г. продукції, будівництва міст, будинків, залізничних та автомобільних шляхів, один із основних компонентів виробництва. 2. Фактор виробництва, все що надала природа людині для її виробничої діяльності (земля, надра, вода, повітря, ліси тощо).

Злиття (слияние) – об'єднання (здебільшого добровільне) майна і діяльності кількох компаній або поглинання однією з них інших. Капітал нової компанії дорівнює сумі капіталів усіх компаній, що злились.

Зміна вартості запасів (изменение стоимости запасов) – зростання або зниження вартості виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції. Обчислюється як різниця між вартістю запасів на кінець і на початок періоду за даними бухгалтерської звітності.

Змінні витрати виробництва (переменные издержки производства) – витрати, що безпосередньо пов'язані з обсягами виробництва, зростають разом із їх збільшенням.

Змінність показника стійкості (изменяемость показателя устойчивости) – показник, що відображає відхилення рівня стійкості наявних коштів від очікуваного через коливання в рівні прибутковості або в курсах за умови дострокового платежу.

Змішана економіка (смешанная экономика) – економіка країни, в якій поєднуються риси ринкової і централізованих економічних систем.

Змішані підприємства (смешанные предприятия) – підприємства з різними формами власності, кожна з яких представлена своєю частиною, паєм.

Змова (сговор) – попередня домовленість, яка не оголошується, між кількома учасниками економічних операцій діяти певним чином в особистих інтересах і на шкоду інтересам інших економічних суб'єктів. Як правило, має протиправний, протизаконний характер і шкодить інтересам держави або третьої сторони.

Знак (знак) – матеріальний предмет, подія чи дія, що сприймаються відчуттям і виступають у свідомості як вказівка, позначення чи представлення іншого предмета, події, дії чи суб'єктивного утворення. За характером передачі можуть бути: звукові, рухливі, світлові, друковані. За призначенням – державні, гербові, дорожні, товарні, торгові тощо.

Знаряддя виробництва (средства производства) – знаряддя праці, найголовніша частина засобів праці. З.в. є машини, верстати, прилади, двигуни, інструменти та інші механічні знаряддя, які людина використовує в процесі виробництва для перетворення предметів праці на засоби виробничого або особистого споживання.

Знаряддя праці (средства труда) – частина засобів виробництва, за допомогою яких людина впливає на об'єкти, предмети праці.

Знецінення грошей (обесценивание денег) – зниження купівельної спроможності грошей (внутрішнє знецінення) та знецінення їхнього валютного курсу (зовнішнє знецінення).

Знижка (скидка) – 1. Знижка ціни з метою формування попиту, збільшення покупок. 2. Одна із умов операцій, що визначає розмір можливого зниження базової ціни товару, зазначеної у договорі про операцію.

Знижка оптова (скидка оптовая) – знижка, яка залежить від розміру партії товару, що купується.

Знижка сезонна (скидка сезонная) – зниження ціни товару в період несезонного його продажу.

Знижка торгова (скидка торговая) – умовна назва частини роздрібної ціни товару, зумовлена необхідністю відшкодування торгових витрат і створення прибутку торговельних організацій, продавців.

“Знімання вершків” (“снятие сливок”) – цінова операція, що проводиться виробниками і торговими фірмами при введенні на ринок нового товару. Вона розрахована на тимчасове отримання високого прибутку і ґрунтується на бажанні деяких покупців мати новий товар, незважаючи на високу ціну, що значно перевищує витрати виробництва.

Зобов'язання (обязательства) – оформлені договором відносини, коли одна із сторін зобов'язана здійснити певні дії на користь іншої сторони, або утриматись від небажаних для неї дій.

Зобов'язання безстрокове (обязательство бессрочное) – зобов'язання векселедавця, за яким вимога може бути пред'явлена у будь-який час.

Зобов'язання довгострокове (обязательство долгосрочное) – зобов'язання, яке задовольняється через рік.

Зобов'язання часткове (обязательство доленое) – зобов'язання за участю кількох кредиторів або кількох боржників, згідно з яким кожен з кредиторів має право вимагати виконання, а кожен з позичальників повинен виконувати зобов'язання.

Зовнішнє фінансування (внешнее финансирование) – фінансування розвинутими індустріальними країнами економік країн, що розвиваються, або іноземна допомога.

Зовнішні державні позики (внешнее государственные займы) – іноземна допомога, як основна форма міжнародного кредиту, яку отримують від зарубіжних кредиторів або надають іноземним позичальникам.

Зовнішні платежі (внешнее платежи) – витрачення валюти окремими особами, фірмами та урядом країни на купівлю товарів і послуг за кордоном.

Зовнішній державний борг (внешний государственный долг) – сукупна заборгованість держави міжнародним банком, урядом інших країн, приватним іноземним банком.

Зовнішній рахунок (внешний счет) – рахунок в національній валюті, що належить нерезиденту і використовується ним у зовнішніх розрахунках.

Зовнішньоекономічна діяльність (внешнеэкономическая деятельность) – форма торгівельно-економічної міжнародної діяльності держави, організацій, установ усіх форм власності, пов'язана з експортом та імпортом товарів, послуг, реалізації спільних виробничих, торгівельних, транспортних структур з участю міжнародного фінансового капіталу, кредитів, іноземним позичальником.

Зовнішня позика (внешний займ) – іноземна позика, що є основною формою міжнародного кредиту, отриманого від зарубіжних кредиторів або наданого іноземним позичальником.

Зовнішня торгівля (внешняя торговля) – торгівля між країнами, що включає вивезення і ввезення товарів і послуг. Вона характеризує участь даної країни в світовому товарообороті та міжнародному поділі праці. Для більшості держав є основною формою зовнішньоекономічних зв'язків і здійснюється через комерційні операції, оформлені відповідними зовнішньоторгівельними контрактами. Основним узагальнюючим показником З.т. є зовнішньоторгівельний оборот, що складається із експорту, імпорту та реекспорту товарів і послуг.

Золота акція (золотая акция) – пакет акцій, що зберігаються в державному органі, який відає державним підприємством, що приватизується і перетворюється в акціонерне товариство. Дає на певний час державному органу вирішальний голос на зборах акціонерів, що необхідно для збереження впливу держави на деякі акціонерні підприємства, діяльність яких глибоко зачіпає державні та суспільні інтереси.

Золота валюта (золотая валюта) – грошова одиниця, що безпосередньо розмінюється на золото.

Золота квота (золотая квота) – у Міжнародному валютному фонді (МВФ) – частина внеску країни – члена МВФ, яка оплачується золотом.

Золоте забезпечення (золотое обеспечение) – наявність у державі запасу золота.

Золоте покриття (золотое покрытие) – відношення золотого резерву (запасу) країни до кількості грошей, що є в обігу.

Золотий запас (золотой запас) – фонд золота у зливках та монетах, що належить центральному державному банкові або державній скарбниці. З.з. зберігається як страховий фонд для отримання при необхідності іноземної валюти шляхом продажу золота або передачі його під заставу з метою одержання кредиту від іноземних держав.

Золотий стандарт (золотой стандарт) – супертовар, що відповідає найвищим стандартам та найвищим вимогам покупців.

Золоті аукціони (золотые аукционы) – продаж золота шляхом публічного торгу. Через З.а. продають золото частіше за все держави чи міжнародні валютно-фінансові організації із своїх запасів.

Золотовалютні резерви (золотовалютные резервы) – державні запаси золота та іноземної валюти, що зберігається в центральному банку або фінансових органах, а також золото та іноземна валюта що належить державі і міститься в міжнародних валютно-кредитних організаціях.

Золото (золото) – дорогоцінний метал, економічне значення якого полягає в тому, що він протягом багатьох віків виконував роль грошового товару. В 20-му столітті в силу об'єктивних причин З. перестало виконувати основні функції грошей, здійснюється його демонетизація.

Золото-доларовий стандарт (золото-долларовый стандарт) – один з різновидів золотого монометалізму в його останньому – золотовалютному виді. Зв'язок національних валют з золотом забезпечується через вільний обмін їх на долари, які в свою чергу уряд США гарантував обмінювати за фіксованою ціною 35\$ за 1 трійську унцію золота для центральних банків інших країн. Був введений після другої світової війни і проіснував до 1976 року.

Зона (зона) – 1. Ділянка земельної площі, частина простору, що має певні, притаманні їй ознаки. 2. Частина економічного простору, окреслена географічними межами.

Зона вільної торгівлі (зона свободной торговли) – зона, в межах якої група країн підтримує вільну безмитну торгівлю.

Зразок (образец) – одиночний екземпляр товару, що використовується для реклами, на виставках з метою ознайомлення.

Зростання (рост) – стадія життєвого циклу товару, що характеризується визнанням його покупцями, швидким підвищенням попиту на нього.

Зустрічна пропозиція (встречное предложение) – відповідь на пропозицію про продаж або купівлю товару в певній кількості за певною ціною, яка містить умови про укладання угоди.

Зустрічні векселі (встречные вексели) – векселі, за якими дві особи виступають стосовно одна одній як кредитори та позичальники. З.в. видаються двома особами одна одній не на підставі здійсненої між ними комерційної угоди, а з метою обліку цих векселів у банку.

Ідеал (идеал) – 1. Досконалість. 2. Досконалий зв'язок між чим-небудь. 3. Найвища кінцева мета прагнення, дій.

Ідеальний (идеальный) – 1. Той, що стосується ідеї, діяльності мислення. 2. Уявний не існуючий реально. 3. Досконалий, взірцевий, той, що відповідає ідеалу.

Ідентифікація (идентификация) – 1. Ототоження, прирівнення, уподобання. 2. Встановлений на основі визначених ознак тотожності різних об'єктів.

Ідея (идея) – 1. Найвища форма пізнання й мислення, яка не тільки відображає об'єкт, а й спрямована на його перетворення. 2. Думка, загальне поняття про предмет чи явище. 3. Головна думка художнього, наукового, економічного або політичного твору.

Ідея товару (идея товара) – загальне бачення можливого товару, який фірма могла б, на її думку, запропонувати на ринку.

Ієрархія (иерархия) – поділ на вищі й нижчі посади, чини; суворий порядок підлеглості нижчих за посадою або чином осіб вищим.

Ізоляція (изоляция) – 1. Роз'єднання, відособлення. 2. Заборона спілкування, відокремлення чогось від навколишнього середовища.

Ілюзія (иллюзия) – 1. Оманливе, хибне сприйняття людиною дійсності. 2. Нездійснена мрія, необгрунтована надія.

Імідж (имидж) – формування і підтримання сталого позитивного враження про товар, послуги, підприємство, яке виготовляє або реалізує товар. Створення сприятливого образу товару, послуги, підприємства – це запорука надійного становища на ринку.

Імобілізація оборотних коштів (иммобилизация оборотных средств) – вилучення оборотних коштів із обороту підприємства на витрати, непередбачені планом, або на такі витрати, які не мають встановлених джерел покриття. І.о.к. погіршує платоспроможність та кредитоспроможність підприємств.

Імітаційна модель (имитационная модель) – числова економіко-математична модель досліджуваної системи, призначена для використання у процесі машинної імітації.

Імітація (имитация) – 1. Наслідування та підроблення. 2. Створення образу, моделі економічного об'єкта або процесу, його штучне відтворення з метою дослідження, навчання, прогнозування.

Імобілізація (иммобилизация) – 1. Перетворення рухомого майна в нерухоме. 2. Імобілізація оборотних коштів – порушення фінансової дисципліни, яка полягає у використанні оборотних коштів не за призначенням або у вилученні їх з обороту.

Імпічмент (импичмент) – процедура обвинувачення вищих осіб. Застосовується найчастіше у разі звинувачення у зраді, хабарництві, інших тяжких злочинах.

Імпонувати (импонировать) – викликати повагу, подобатися, справляти гарне враження.

Імпорт (импорт) – ввезення у країну куплених за кордоном іноземних товарів, технологій, капіталів, послуг.

Імпорт видимий (импорт видимый) – фактичне завезення у країну іноземних товарів і продаж їх на її території.

Імпорт невидимий (импорт невидимый) – послуги, що оплачені в іноземній валюті.

Імпорт побічний (импорт косвенный) – імпорт комплектуючих виробів або напівфабрикатів, що застосовують при використанні імпортованих машин і обладнання.

Імпортер (импортер) – юридична або фізична особа, що ввозить товари з-за кордону.

Імпортна вартість товару (импортная стоимость товара) – вартість імпортного товару в цінах, що вказують в інвойсі іноземного постачальника і передбачають витрати за доставку товару до кордону та інші накладні витрати.

Імпортна квота (импортная квота) – 1.Нетарифне кількісне обмеження завезення певних видів товарів у країну, що встановлюється урядом з метою захисту внутрішнього ринку. 2.Показник, що характеризує обсяг імпорту певного товару, встановленого відповідно до потреби в ньому та обсягів власного виробництва.

Імпортне мито (импортная пошлина) – платежі, що отримуються за ввезення в країну імпортних товарів під час перетину кордону.

Імунітет (иммунитет) – виключне право не підлягати деяким загальним законам, що надається особам, які посідають особливе становище в державі.

Інаудит (инаудит) – акціонерна компанія з консультування вітчизняних та іноземних партнерів спільних підприємств, учасників сумісної підприємницької діяльності.

Інвентаризація (инвентаризация) – облік і перевірка наявності матеріальних ресурсів, цінностей, розрахунково-грошових документів і коштів та контроль за правильністю їх використання.

Інвестиції (инвестиции) – довгострокові вкладення капіталу у власній країні або за кордоном у підприємства різних галузей, соціально-економічні програми, підприємницькі та інноваційні проекти.

Інвестиційна діяльність (инвестиционная деятельность) – сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Охоплює: інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, товариствами і спілками, громадськими організаціями, іншими юридичними особами; державне інвестування, що здійснюється органами влади й управління за рахунок коштів бюджету, позабюджетних фондів; іноземне інвестування; спільне інвестування, що здійснюється вітчизняними та іноземними фізичними та юридичними особами і державами.

Інвестиційна компанія (инвестиционная компания) – компанія, що акумулює кошти приватних інвесторів шляхом емісії власних цінних паперів і вкладає їх в акції та облігації успішних підприємств своєї країни та за кордоном.

Інвестиційна політика (инвестиционная политика) – загальнодержавні принципи рішення та заходи, що визначають напрямки використання капітальних вкладень у сферах і галузях економіки з метою забезпечення ефективності та пропорційності її розвитку.

Інвестиційні банки (инвестиционные банки) – різновидність спеціальних кредитних установ, мобілізуючих довгостроковий позичковий капітал і надаючи його в розпорядження позичальникам (державі і підприємцям) через випуск та розміщення облігацій або інших видів боргових зобов'язань.

Індекс (индекс) – 1. Список, показчик, перелік чогось. 2. Числовий або літерний показник у математичних виразах. 3. Економічний і статистичний показник, що характеризує у відносному вигляді зміну економічних величин, параметрів економічних і соціальних процесів за певний період.

Індекс бідності (индекс бедности) – статистичний показник, який характеризує динаміку середньозваженої величини прожиткового мінімуму.

Індекс вартості життя (индекс стоимости жизни) – бюджетний індекс – показник, що характеризує зміну цін на товари і тарифів (цін) на послуги, якими користується населення. Застосовують для визначення динаміки реальної заробітної плати.

Індекс Доу Джонса (индекс Доу Джонса) – середній показник курсів акцій групи найбільших компаній США, що публікується фірмою “Доу Джонс енд компані” з 1887 р. Являє собою арифметичне середнє щоденних котирувань певної групи компаній на момент закриття біржі. Зараз публікується кілька індексів: для промислових компаній на основі акцій 30 корпорацій; залізничних – 20 найбільших фірм; комунальних – 15 фірм. На основі цих індексів розраховується загальний І.Д.Д., який є показником сучасної господарської кон'юнктури США.

Індекс заробітної плати (индекс заработной платы) – відносний показник динаміки середньої (середньомісячної) заробітної плати одного працівника за певний період. Розрізняють індекс номінальної і індекс реальної З.п. Індекс реальної З.п. обчислюється шляхом поділу індексу номінальної заробітної плати на індекс цін на товари народного споживання і платні послуги.

Індекс промислового виробництва (индекс промышленного производства) – показник динаміки обсягу промислового виробництва, його збільшення або зменшення. Визначається у вигляді відношення поточного обсягу виробництва у грошовому виразі до його величини у базисному періоді (році).

Індекс рівня життя (индекс уровня жизни) – індекс, який кількісно виражає відносну зміну рівня матеріального добробуту, соціальних та культурних умов життя певних груп населення. До І.р.ж. належать: бюджетний індекс; індекс вартості життя; індекси, які розраховані на основі “стандартних бюджетів” сім'ї; індекси реальних прибутків.

Індекс собівартості (індекс себестоимости) – показник, що характеризує середню оцінку спрямування та інтенсивності зміни собівартості одиниці продукції у відносній формі.

Індекс споживчих цін (індекс потребительских цен) – показник динаміки вартості споживчого кошика, який містить фіксований набір товарів і послуг масового споживання. Є основним показником рівня інфляції в країні.

Індexація (индексация) – 1. Один із способів захисту населення, споживачів від інфляції, який полягає в тому, що держава та інші суб'єкти, що причетні до доходів громадян, збільшують грошові доходи і заощадження громадян відповідно до росту цін на споживчі товари та послуги. 2. Проставлення індексу на певні документи, книги з метою їх класифікації і встановлення нових розмірів відсоткової ставки, яку виплачують вкладнику внаслідок зміни загального рівня цін, з метою соціально-економічного захисту населення в умовах кризової економічної ситуації.

Індexація грошових доходів населення (индексация денежных доходов населения) – встановлений законами та іншими нормативними актами країни механізм підвищення грошових доходів громадян, що дає можливість частково або повністю відшкодувати їм подорожчання споживчих товарів і послуг.

Індexація цін (индексация цен) – щорічне обчислення зростання цін на споживчі товари з метою виявлення певної компенсації грошових витрат населення за допомогою дотацій до заробітної плати, пенсій тощо.

Індexи акцій (индексы акций) – зведені показники, які характеризують динаміки курсів окремих акцій, що котируються на біржі, і допомагають прогнозувати зміни їх вартості.

Індexи котирування біржових курсів (индексы котировки биржевых курсов) – відносні кількісні показники, що відображають курси найважливіших цінних паперів за узагальненими розрахунками на даний момент відповідно до кон'юнктури ринку.

Індexи фондів (индексы фондовые) – показники, що характеризують зміну біржового курсу цінних паперів на певну дату.

Індивідуальна трудова діяльність (индивидуальная трудовая деятельность) – суспільно корисна приватна діяльність громадян з метою отримання додаткових доходів; підприємницька діяльність окремих громадян, що здійснюється без залучення найманої праці.

Індикативне планування (индикативное планирование) – недиригентне, покладливе, орієнтоване планування на державному рівні з метою надання допомоги господарським суб'єктам орієнтуватися в ситуації, виходячи з бачення економічного майбутнього державними органами і залученими науковими організаціями.

Індикатор (индикатор) – орієнтований економічний показник, вимірник, що дає змогу певною мірою передбачити, в якому напрямі слід очікувати розвиток економічних процесів.

Індосамент (индоссамент) – спеціальний запис на зворотній стороні векселя про порядок його передачі. Може бути: іменним, коли вказується ім'я нового власника; бланковим, коли є лише підпис індосанта (особа, якій передається вексель або цінний папір з І.).

Індосант (индоссант) – особа, що передає свої права за векселем іншій особі, про що перша особа зазначає у передатному напису на звороті векселя.

Індосат (индоссат) – особа, на користь якої передається документ за індосаментом (передатним написом).

Ін'єкції грошові (инъекции денежные) – разові вливання в економіку грошових коштів, капіталовкладень.

Інженер (инженер) – спеціаліст з повною вищою технічною освітою.

Інжиніринг (инжиниринг) – послуги по створенню виробничих підприємств, об'єднань, об'єктів інфраструктури. Включає в себе комплекс робіт по проведенню попередніх досліджень, підготовці техніко-економічного обґрунтування, комплекту проектних документів, а також розробці рекомендацій з організації виробництва і управління, експлуатації обладнання та продажу готової продукції. Контракт на придбання інжинірингових послуг включає їх перелік, організаційні умови виконання, ціни та порядок оплати.

Інжиніринг фінансовий (инжиниринг финансовый) – розроблення нових фінансових інструктажів та операційних схем, придатних для здійснення фінансово-кредитних операцій.

Інжинірингова компанія (инжиниринговая компания) – компанія, компанія що спеціалізується на наданні інжинірингових послуг. Користується статусом формально незалежної, здатної надавати послуги одночасно у кількох галузях і залучати до виконання робіт різних постачальників обладнання, різні підрядні фірми.

Ініціатива (инициатива) – 1. Почин: активна, провідна роль у будь-яких діях, заповзятливість. 2. Підприємливість, здатність до самостійних активних дій.

Інкасатор (инкассатор) – посадова особа, уповноважена збирати грошові надходження у касах різних організацій і перевозити їх у банк, а також розвозити гроші із банків у каси великих підприємств, установ.

Інкасація (инкассация) – здійснюється банками за дорученням підприємств, установ і організацій, що проводить операції з готівкою. Це збирання, транспортування готівки і цінностей, що надходять до них.

Інкасо (инкассо) – банківська операція, згідно з якою банк одержує гроші за дорученням клієнта і зарахування цих грошей на його банківський рахунок на підставі розрахункових документів.

Інкасове доручення (инкассовое поручение) – документ, що відіграє роль платіжної вимоги, складається і представляється у банк підприємствами у тих випадках, коли вони мають підставу для беззаперечного утримання коштів у платника.

Інкорпорація (инкорпорация) – 1. Включення до свого складу, приєднання інших організацій. 2. Надання згідно з законом групі осіб статусу юридичної особи, корпорації. 3. Систематизація законів держави, розміщення їх у певному порядку в процесі публікування без зміни змісту самих законів.

Інкримінування (инкриминирование) – пред'явлення обвинувачення у вчиненні злочину.

“Інкубатори” (“инкубаторы”) – центри розвитку бізнесу та підприємництва, регіональні технологічні та інноваційні центри при університетах та інших вузах, науково-дослідних організаціях, що допомагають новостворюваним організаціям інноваційного бізнесу на стадіях зачаткування і становлення.

Інноваційний фонд (инновационный фонд) – фонд фінансових ресурсів, створених з метою фінансування найновіших науково-технічних розробок і проєктів, джерелом яких є спонсорські внески фірм, банків. Розподіляються на конкурсній основі, часто у вигляді тендера.

Іноземна валюта (иностранный валюта) – грошові знаки іноземних держав, що знаходяться на території інших країн. Операції з і.в. регулюються валютним законодавством країни.

Іноземні інвестиції (иностранные инвестиции) – довгострокові вкладення капіталу закордонними власниками в різні галузі економіки; реалізація вивозу підприємницького капіталу в країни-реципієнти. В розширенні і.і. важливу роль відіграє державне стимулювання в формі податкових пільг, страхових гарантій, інформаційних послуг, пільгових кредитів тощо.

Іноземні позики (иностранные кредиты) – основна форма іноземного кредиту; позики, одержані від закордонних кредиторів або надані іноземним позичальникам, при здійсненні яких виникають кредитні відносини між державами, банками, міжнародними організаціями, установами та підприємствами.

Інспектор (инспектор) – посадова особа, що здійснює контроль за правильністю дій підвідомчих органів і осіб або за виконанням законів у певній спеціальній галузі.

Інспектор фінансовий (инспектор финансовый) - посадова особа, що контролює нарахування, сплату і стягнення державних і місцевих податків, здійснює ревізію обліку та фінансової звітності.

Інспекція (инспекция) – 1. Органи державного управління, що виконують функції нагляду, перевірки, контролю за належним виконанням офіційно встановлених правил і норм діяльності юридичних та фізичних осіб, персоналу організацій та установ. 2. Діяльність цих органів державного управління, самі акти перевірки.

Інспекція податкова (инспекция налоговая) – державний орган, який контролює дотримання законодавства про податки, правильність нарахування, повноту і своєчасність внесення у бюджет податків і платежів.

Інстанція (инстанция) – ступінь в управлінській ієрархії, на якій перебуває повна установа, ланка управління відносно інших установ.

Інституціоналізм (институционализм) – економічне вчення, що приділяє основну увагу ролі, яку відіграють інститути у сфері прийняття і спрямованості економічних рішень, їх ефективності та економічної діяльності взагалі.

Інструкція (инструкция) – 1. Керівні вказівки, детальні настанови, зведення правил, що регулюють організаційні, науково-технічні, фінансові та інші спеціальні сторони діяльності. 2. Вказівки, рекомендації щодо порядку і засобів виконання будь-якої роботи, користування технікою, приладами, машинами тощо.

Інструкція посадова (инструкция должностная) – інструкція, що визначає організаційно-правове становище працівника (посадової особи). В ній містяться його обов'язки, ступінь підпорядкованості і визначається забезпеченість умовами для його ефективної праці.

Інструментарій (инструментарий) – сукупність інструментів, що їх застосовують у певній галузі.

Інструменти регулювання ринку (инструменты регулирования рынка) – прийоми, що використовуються державою для забезпечення пропорційності у господарстві країни, створення системи соціальних компенсацій (податки, кредит, цінові межі, цільові дотації тощо).

Інтегральні економічні показники (интегральные экономические показатели) – узагальнені, зведені, синтетичні показники розвитку економіки.

Інтегральні показники конкурентоспроможності (интегральные показатели конкурентоспособности) – числова характеристика конкурентоспроможності товару, що є відношенням групового показника за технічними параметрами до групового показника за економічними параметрами.

Інтеграція (интеграция) – 1. Об'єднання в ціле будь-яких окремих частин. 2. Погоджений розвиток та взаємне доповнення підприємств, галузей економіки, регіонів і держав в інтересах більш ефективного використання ресурсів і більш повного задоволення потреб учасників цього процесу у відповідних товарах і послугах.

Інтелект (интеллект) – розуміння, розсудок, розум, здатність до мислення, особливо до його вищих теоретичних рівнів.

Інтелект ринку (интеллект рынка) – одна із стадій управління нововведеннями фірми, яка полягає в отриманні та оцінці інформації, що належить до фактичних і перспективних можливостей, конкурентної поведінки, а також в інших удосконаленнях.

Інтелектуальний продукт (интеллектуальный продукт) – результат духовної, розумової, інтелектуальної діяльності (винаходи, відкриття, патенти, наукові звіти і доповіді, проекти; літературні, музичні, художні твори тощо), що є інтелектуальною власністю.

Інтелектуальні інвестиції (интеллектуальные инвестиции) – вкладання коштів у підготовку фахівців, наукової розробки, патенти, ліцензії, ноу-хау, запозичення досвіду.

Інтенсивність (интенсивность) – напруженість роботи; виробництва, що характеризується ступенем віддачі кожного з фахівців, ресурсів, які використовуються у процесі виробництва.

Інтенсифікація (интенсификация) – 1. Посилення, збільшення напруженості, продуктивності, дієвості. 2. Підвищення інтенсивності виробництва за допомогою більш повного використання кожної одиниці ресурсного потенціалу.

Інтенсифікація виробництва (интенсификация производства) – напрям у розвитку виробництва, за якого зростання його обсягу досягається переважно підвищенням рівня впровадження у практику досягнень науки, техніки, поліпшення організації праці, виробництва й управління, раціонального використання природних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Кінцевим результатом є зниження собівартості, зростання фондівіддачі і продуктивності праці, підвищення ефективності підприємницької діяльності.

Інтерактивний маркетинг (интерактивный маркетинг) – форма прямого маркетингу, що здійснюється за допомогою інтерактивних комп'ютерних служб, які надають інформаційні послуги в оперативному режимі. Для цього використовуються системи, які забезпечують двосторонній електронний зв'язок між продавцем і покупцем.

Інтервенційні операції (интервенционные операции) – одна із форм втручання центральних банків і скарбниць країн в кредитно-фінансову та валютну сфери шляхом регулювання попиту і пропозицій на кредит, цінні папери, національну та іноземну валюту. Їх механізм полягає в тому, що центральний банк продає на ринку цінні папери, зменшуючи таким чином ліквідні ресурси кредитно-фінансових установ для стримання інфляції і кредитної експансії.

Інтервенція біржова (интервенция биржевая) – втручання держави, банків чи підприємств в операції на фондовій біржі з метою штучного впливу на курси цінних паперів. Є однією з форм біржової спекуляції.

Інтервенція валютна (интервенция валютная) – форма впливу національного банку країни на формування курсів національної валюти. Полягає в тому, що банк продає або купує великі партії твердих валют за національну валюту.

Інтерес (интерес) – поняття, що характеризує важливе, значуще, потрібне для індивіда, сім'ї, колективу, групи, класу, нації, суспільства в цілому.

Інтереси економічні (интересы экономические) – категорія, що відображає об'єктивно зумовлені матеріальні потреби людей. Втілюється в життя через активну діяльність, є спонукальними мотивом цієї діяльності, рушійною силою в досягненні певних економічних результатів, що

відповідають даному рівню розвитку продуктивних сил і слугують для задоволення матеріальних потреб.

Інтернаціоналізація (интернационализация) – 1. Визначення чогось інтернаціональним. 2. І. капіталу – процес розширення сфери діяльності капіталу за межі держави. 3. І. виробництва – процес встановлення виробничих зв'язків між підприємствами різних країн.

Інтернет (интернет) – глобальна комп'ютерна мережа, що дає доступ до спеціалізованих інформаційних серверів і забезпечує електронну пошту. Здійснюється за допомогою провайдерів.

Інтерполяція (интерполяция) – спосіб обчислення показників, яких не вистачає у динамічному ряді явищ. Невідомі значення ряду обчислюють або за допомогою відомих сусідніх членів ряду, або на основі встановленого взаємозв'язку інтерпольованого явища з іншими явищами, кількісний вираз яких відомий.

Інтрапідприємництво (интрапредпринимательство) – підприємницька діяльність, що здійснюється в середині великої фірми або іншого ділового підприємства.

Інфляційна спіраль (инфляционная спираль) – взаємозалежне підвищення заробітної плати та ринкових цін.

Інфляційні очікування (инфляционные ожидания) – прогнозні рівні інфляції, ґрунтуючись на яких, виробники і споживачі будують свою майбутню грошову і цінову політику, оцінюють доходи, витрати, прибуток, кредити.

Інфляція (инфляция) – знецінення грошей, що проявляється у формі підвищення цін на товари першої необхідності та послуги, зумовленого не підвищенням їхньої якості, а зниженням валютного курсу, реальної заробітної плати. Спричиняється передусім переповненням каналів грошового обігу надлишковою грошовою масою за відсутності адекватного збільшення товарної маси.

Інфляція галопуюча (инфляция галопирующая) – інфляція, що розвивається стрімкими темпами. Виникає за кризових ситуацій в економіці.

Інфляція очікувана (инфляция ожидаемая) – передбачуваний рівень інфляції у майбутньому періоді внаслідок дії факторів поточного періоду.

Інфляція повзуча (инфляция ползучая) – інфляція, що проявляється у тривалому поступовому підвищенні цін.

Інфляція попиту (инфляция спроса) – інфляція, що спричиняється перевищенням попиту над пропозицією товарів і послуг та веде до зростання цін.

Інформаційна технологія (информационная технология) – сукупність технологічних елементів, що застосовуються для обробки, збереження і передачі інформації.

Інформаційне забезпечення (информационное обеспечение) – наявність інформації, необхідної для управління економічними процесами, що міститься у базах даних інформаційних систем.

Інформаційні системи (информационные системы) – система збереження, обробки, перетворення, передачі й оновлення інформації з використанням комп'ютерної та іншої техніки.

Інформація (информация) – 1. Повідомлення про щось. 2. Відомість про навколишній світ, процеси, події, ситуації, чиясь діяльність, що їх сприймає людина, керуючі машини та інші системи.

Інформація економічна (информация экономическая) – сукупність відомостей, що відображають економічні процеси. Джерелами інформації є виробничі процеси, процеси обігу матеріальних цінностей, коштів, товарних, фінансових та трудових ресурсів тощо.

Інфраструктура (инфраструктура) – сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують як виробничу, так і невиробничу сферу економіки (транспорт, зв'язок, комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я тощо).

Інфраструктура виробнича (инфраструктура производственная) – комплексна система галузей та структур, що забезпечують функціонування промислового виробництва, аграрного комплексу (транспорт, лінії електропередач, трубопроводи, водопостачання, засоби інформації і зв'язку, кредитно-фінансову і банківські системи тощо).

Інфраструктура економіки (инфраструктура экономики) – комплекс галузей і сфер діяльності, що забезпечують умови для функціонування економіки та життєзабезпеченості держави: основні та виробничі фонди, технічний, транспортний і енергетичний потенціал, природні ресурси, фінансові інвестиції, зв'язок, систему матеріального постачання, маркетингові, консалтингові служби, систему підготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Інфраструктура ринку (инфраструктура рынка) – інфраструктура, що забезпечує функціонування ринку. Включає оптові підприємства, біржі, банки, фінансові інститути, податкову систему, фонди, транспортні засоби, зв'язок тощо.

Інфраструктура фірми (инфраструктура фирмы) – основні та оборотні фонди, система управління, обліку, контролю, маркетингу, фінансового обслуговування, служби інформації та безпеки.

Іпотека (ипотека) – різновид застави нерухомого майна з метою одержання позички. І. надає право банку переважного задоволення його вимог до боржника в межах вартості зареєстрованої застави. У випадку неплатоспроможності боржника задоволення вимог кредитора здійснюється з виручки від реалізованого майна.

Іпотечні банки (ипотечные банки) – банки, що спеціалізуються на видачі довгострокових позичок під заставу нерухомості – землі та міських будівель. Ресурси І.б. – власні накопичення та іпотечні облигації.

Іпотечний кредит (ипотечный кредит) – довгострокові позички, що надаються під заставу нерухомості - землі і будівель виробничого та житлового призначення. І.к. надається переважно іпотечним банкам. Неповорнення заборгованості в строк призводить до втрати позичальником нерухомості і передачі її іншому власнику або банку.

Іпотечний ринок (ипотечный рынок) – ринок іпотечних позикових капіталів, на якому відбувається купівля-продаж іпотечних облігацій, що випускаються торгово-промисловими корпораціями і використовуються для надання кредиту під заставу нерухомості.

Іпотечний сертифікат (ипотечный сертификат) – заставне свідоцтво, один з найпоширеніших видів цінних паперів, що котируються на біржі.

Істеблішмент (истеблишмент) – 1. Слово, яким в деяких англomовних країнах іноді характеризують високий рівень прибутків, стійке становище у суспільстві, достатки. 2. Переносно-панівна верхівка, багаті люди.

Кк

Кадастр (кадастр) – систематизоване зведення відомостей, яке складається періодично або шляхом безперервних спостережень над відповідним об'єктом. Розрізняють К. земельні, водні, податкові га ін.

Казна (казна) – фінансові кошти держави, які формуються і використовуються через спеціальну державну структуру – казначейство. Вживається також в розумінні сховища грошей, дорогоцінностей тощо.

Казначейство (казначейство) – державний фінансовий орган, що відає касовими операціями державного бюджету.

Казначейський білет (казначейский билет) – нерозмінні на золото паперові гроші, що їх випускає національний банк або казначейство, а також короткострокові зобов'язання казначейства, які вступають в обіг. Близькі за змістом і сутністю до банківських грошових білетів. Забезпечуються усім державним надбанням і обов'язкові для приймання як засіб платежу в усіх банківських структурах за їх номінальною вартістю.

Казначейські векселі (казначейские векселя) – державні цінні папери, що являють собою короткострокові грошові і випускаються на строк від 3 до 12 місяців. Розповсюджується лише серед банків або інших юридичних осіб і за ними виплачуються відсотки у вигляді купонів. Дохід власника К.в. створюється з того, що вони продаються нижче від номінальної вартості, а викуповуються за номіналом.

Календар (календарь) – 1. Система виміру часу, що ґрунтується на періодичності явищ природи, пов'язаних з рухом небесних тіл. 2. Показник усіх днів року з зазначенням днів відпочинку, свят або визначених подій.

Календарний рік (календарный год) – рік, що обчислюється за календарем, і з яким збігаються обліковий і звітний періоди. Господарський і фінансовий рік збігаються.

Калькулювання (калькулирование) – спосіб розрахунків, групування й розподілу витрат у натуральному і вартісному показниках для визначення загальної собівартості продукції, послуг.

Калькуляція (калькуляция) – один із різновидів постатейного розрахунку складових від загальних витрат на одиницю виробничої продукції, окремої роботи, послуги. Розраховується у вартісних і натуральних показниках за певною формою.

Калькуляція собівартості (калькуляция себестоимости) – обчислення в грошовому виразі витрат на виробництво і реалізацію продукції, робіт, послуг. Порядок обліку витрат і обчислення собівартості продукції, робіт, послуг залежить від особливостей діяльності підприємств, організацій. Номенклатура статей К.с. має свої особливості в різних галузях народного господарства, залежить від напрямку діяльності підприємства, організації.

Канал маркетингу (канал маркетинга) – шлях товару від виробника до оптових торговців, а від них – до роздрібних торговців, кожний з яких являє собою торгівлю одиницю.

Канал нульового рівня (канал нулевого уровня) – канал прямого маркетингу: розподілу, що безпосередньо з'єднує виробника зі споживачем або безпосередній продаж товару виробником споживачеві.

Канал розповсюдження (канал распространения) – сукупність фірм або окремих осіб, які беруть на себе або допомагають передавати комусь іншому право власності на конкретний товар чи послугу на шляху її надходження від виробника до споживача.

Канали товаропросування (каналы товародвижения) – способи доставлення товарів до місця продажу або споживання у визначені строки при оптимальних (мінімальних) затратах продавця.

Канцелінг (канцелинг) – граничний термін прибуття зафрахтованого судна в порт під завантаження, після закінчення якого фрахтувальник має право розірвати договір.

Капітал (капитал) – 1. Економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини. 2. Вартість, яка внаслідок обороту та ефективного використання приносить додаткову вартість, прибуток. 3. Все, що має здатність приносити дохід, або ресурси, створені людьми для виробництва товарів та послуг і вкладені у бізнесову справу, діло. 4. Діюче джерело доходу у вигляді засобів виробництва.

Капітал акціонерного товариства (капитал акционерного общества) – сукупність індивідуальних капіталів або особистих коштів громадян, що об'єднані відповідно до випуску і розміщення акцій та облігацій. Формально акціонерний капітал – власність акціонерного товариства, а фактично ним розпоряджається власник контрольного пакета акцій, або утримувач

найбільшої кількості акцій. К.а.т. може збільшуватися шляхом капіталізації частини прибутку.

Капітал амортизаційний (капитал амортизационный) – капітал, що призначений для відтворення основних засобів виробництва і створюється за рахунок амортизаційних відрахувань.

Капітал вкладений (капитал вложенный) – кошти, вкладені акціонерами в активи компанії в обмін на акції, що створюють частину власного капіталу акціонерної компанії.

Капітал декларований (капитал декларированный) – капітал акціонерного товариства, що підтверджений його установчими та іншими документами.

Капітал змінний (капитал переменный) – частина капіталу, що витрачається підприємцем на купівлю робочої сили і в процесі виробництва змінює свою величину.

Капітал інвестиційний (капитал инвестиционный) – капітал, що вкладений в довгостроковий інвестиції, на тривалий термін.

Капітал номінальний (капитал номинальный) – встановлена засновниками акціонерної компанії сумарна вартість акцій, що передбачається випустити.

Капітал постійний (капитал постоянный) – частина капіталу у вигляді засобів виробництва (будівлі, споруди, сировина, паливо тощо), яка у процесі виробництва, на відміну від змінного капіталу, не змінює величини своєї вартості.

Капітал фіктивний (капитал фиктивный) – капітал у формі акції, облігації, заставних листів тощо. На відміну від реального капіталу у вигляді грошей чи обладнання, що являють собою вартість, К.ф. лише дає право на отримання доходу.

Капіталізація прибутку (капитализация прибыли) – витрати прибутку на збільшення капіталу підприємства, перетворення прибутку в капітал.

Капіталізм (капитализм) – суспільно-економічна формація, система, якій притаманна приватна власність на засоби виробництва і розподіл в якій виробленої продукції, товарів, послуг здійснюється в основному через ринок. Характерними рисами К. є вільне підприємництво, конкуренція, прагнення виробників і продавців одержувати прибуток.

Капіталовіддача (капиталоотдача) – показник ефективності використання капіталу, який визначається відношенням обсягу виробленої за певний час продукції у грошовому вираженні до вартості основних засобів.

Капітальні вкладення (капитальные вложения) – сукупність витрат матеріальних, трудових та грошових ресурсів, що направляються на розширене відтворення основних фондів всіх галузей народного господарства та приватних осіб. До складу К.в. включаються витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання устаткування, інвентарю, інші капітальні роботи та витрати (проектно-дослідні, геологорозвідувальні та бурові роботи,

витрати на відведення земельних ділянок та переселення у зв'язку з будівництвом, на підготовку експлуатаційних кадрів для підприємств та ін.). Фінансування К.в. проводиться за рахунок асигнувань з державного бюджету, коштів підприємств, приватних осіб та кредиту.

Капітальні витрати (капитальные расходы) – грошові витрати, що пов'язані з вкладенням в основний капітал і приріст запасів. В країнах з розвинутою економікою К.в. включають: 1. Капіталовкладення за рахунок коштів центральних та місцевих бюджетів, державних підприємств і фондів. 2. Інвестиційні субсидії та довгострокові бюджетні кредити приватним корпораціям, місцевим органам влади. 3. Капіталовкладення приватного сектора економіки на розширення виробничого капіталу – в будівлі, споруди, машини, обладнання тощо.

Картель (картель) – одна з форм монополістичних об'єднань підприємств, підприємств однієї чи кількох країн, що виробляють однотипну продукцію з метою проведення єдиної економічної та технічної політики, спільних дій щодо встановлення обсягів, структури випуску (продажу) однотипних товарів, розмірів цін, проведення реклами з метою завоювання панівного становища на ринку, придушення конкуренції з боку підприємства, що не є членами К., зберігаючи при цьому юридичну і фінансову незалежність.

Картка банківська (карточка банковская) – спеціальної форми кредитна картка, що видається банком своїм клієнтам.

Картка грошова (карточка денежная) – картка, за якою можна отримати готівку з автомата (банкомата, термінал), а також здійснити терміновий грошовий переказ з поточного рахунку платника на поточний рахунок отримувача платежу.

Картка пластикова (карточка пластиковая) – спеціальна пластикова пластина, за допомогою якої здійснюють усі види грошових платежів у транспорті, підприємствах торгівлі, побутового обслуговування.

Картка платіжна (карточка платежная) – картка, за допомогою якої здійснюють платежі й грошові операції.

Картотека (картотека) – 1. Сукупність карток – носіїв інформації, що систематизовані в певному порядку. 2. Розрахункові документи підприємств та організації – платників, що зберігаються у банку за місцем знаходження платників у зв'язку з тим, що ці підприємства й організації перебувають на особливому обліку через недотримання строків або правил оплати. 3. Скринька або тека (шафа) для зберігання карток.

Каса (касса) – 1. Готівка, що є у розпорядженні підприємства. 2. Структурний підрозділ підприємства. 3. Рахунок у бухгалтерському обліку, в якому відбивається рух, надходження та видачі готівки. 4. Приміщення, яке спеціально обладнується для приймання, зберігання, видачі грошей та інших цінностей.

Касова готівка (кассовая наличность) – гроші готівкою, що знаходяться в касах підприємств, установ, організацій, банків тощо. В касах вона

з'являється за рахунок надходжень у вигляді виручки готівкою від реалізації товарів, включаючи послуги, та інших надходжень. Розмір К.г. обмежується лімітом, що встановлюється установами банків. Суму готівки, що перевищує ліміт підприємства, організації та установи здають в касу банку.

Касова книга (кассовая книга) – бухгалтерська книга, призначена для обліку всіх надходжень та видачі грошей.

Касовий дефіцит (кассовый дефицит) – ситуації коли виявляється нестача готівки у підприємства, організації, установи.

Касовий журнал (кассовый журнал) – складені за певною формою в спеціальному обліковому документі облікові відомості, в яких відображається рух (надходження і видача) грошей.

Касовий оборот (кассовый оборот) – обіг готівки, що пройшла через касу підприємства, організації, установи.

Касовий ордер (кассовый ордер) – бухгалтерський документ, яким оформляється касова операція по прийманню і видачі готівки. Розрізняють К.о. прибутковий і видатковий.

Касові операції (кассовые операции) – операції, пов'язані з прийманням, зберіганням, видачею готівки касами банків, підприємств, організацій, установ. К.о. виконуються касами. Як правило, на підприємствах, в організаціях та установах є тільки одна каса. В установах банків створюються приходні, видаткові, вечірні, перелічувальні каси тощо.

Каталог (каталог) – 1. Систематизований віддрукований перелік предметів, товарів, послуг, складений за певними ознаками для полегшення їх пошуку та ознайомлення з ними. 2. Спеціальні видання – каталоги – перелік книжкових видань, музичних експонатів, товарів. 3. згуртований перелік друкованих матеріалів, що містяться у фондах бібліотеки або у комп'ютерній пам'яті для допомоги у пошуку матеріалів певного змісту.

Категорії (категории) – 1. Загальні поняття форми мислення і свідомості. 2. Родове поняття, що позначає розряд предметів. 3. Групи однорідних предметів, явищ, осіб.

Категорії економічні (категории экономические) – логічні поняття або вирази, що відбивають головне, суттєве, найхарактерніше в реальних відносинах економічного життя суспільства; теоретичний вираз економічних, суспільно-виробничих відносин.

Категорія (категория) – розряд, порядкове місце, що визначає професійний рівень працівників або якість товарів.

Каф (каф) – базові умови поставки та оплати товару, згідно з якими продавець повинен доставити товар на борт судна, укласти договір на перевезення морем і оплатити фрахт до певного місця розвантаження.

Кваліфікація (квалификация) – здатність виконувати завдання та обов'язки відповідної роботи.

Квитанція (квитанция) – офіційний документ, що видається на руки особі чи організації на підтвердження притому грошей або інших цінностей. У К.

вказується номер прибуткового касового ордера, від кого прийнято гроші, сума і дата внесення.

Кворум (кворум) - число присутніх на зборах, конференціях, з'їздах осіб (делегатів), що необхідне для визначення цих зборів правомочними.

Квота (квота) – 1. частка, пай, що припадає на одного з учасників загальної справи. 2. Кількісне обмеження виробництва товарів, їх збуту, споживання, експорту, імпорту тощо, що вводиться на певний час. 2. Розмір податку з одиниці оподаткування.

Кейсіанство (кейсіанство) – самостійний напрям в економічній науці, що виник під впливом ідеї вченого-економіста Дж. М. Кейнса, який розробив засади макроекономічної теорії, згідно з якою капіталістична економіка сама по собі не може забезпечити використання своїх ресурсів, і для досягнення певної їх зайнятості можна застосувати фіскальну і кредитно-грошову політику.

Керівництво (руководство) – сукупність керівників державних і недержавних організацій усіх форм власності різного рівня управлінського ієрархії.

Кероване ціноутворення (управляемое ценообразование) – ціноутворення на товари і послуги, яке регламентується державою або уповноваженим її органами, об'єднаннями постачальників, корпораціями чи асоціаціями адміністративно (державною) або на підставі ринкових механізмів.

Кількісні показники (количественные показатели) – показники в статистиці, що в чисельному виразі відображають соціально-економічні та інші явища і процеси. характеризують множинність, розмір і рівень цих явищ: чисельність населення, валова і товарна продукція промисловості, товар оборот тощо.

Кінцевий продукт (конечный продукт) – узагальнюючий показник, що характеризує сумарний обсяг виробленої кінцевої, завершеної у виробництві, готової продукції у грошовому вигляді.

Клан (клан) – 1. невелика соціальна група людей, члени якої взаємодіють один з одним більше, ніж з іншими людьми, об'єднаннями. 2. Рід або група згуртованих у бізнесових, політичних або побутових відношеннях родичів. 3. Група згуртованих у спільних справах злочинного характеру осіб.

Клас (класс) – 1. сукупність, група людей, предметів, явищ, що мають спільні ознаки, якість. 2. усі опції на купівлю і продаж одного і того ж цінного попери. 3. За політично- і суспільно-економічними ознаками – соціальні групи (прошарки) людей. 4. Постійна, однорідна група учнів школи, ліцею, гімназії. 5. предмет викладання (спеціалізації) в деяких культурологічних спеціальних навчальних закладах. 6. Розряд, що присвоюється морським, річковим і повітряним пасажирським суднам, вагонам, салонам, каютам.

Класифікація (классификация) – розподіл об'єктів, понять, назв за класами, групами, розрядами, за якого в одну групу потрапляють об'єкти, що мають певні загальні ознаки.

Класифікація бухгалтерських документів (классификация бухгалтерских документов) – групування за певними ознаками бухгалтерських документів з метою їх вивчення та ефективного використання.

Класифікація податків (классификация налогов) – групування податків, обумовлене методами їх стягнення, особливостями об'єкта оподаткування, характером ставок, податкових пільг тощо.

Клієнт (клиент) – 1. юридична чи фізична особа, яка користується послугами інших – постійних покупець або замовник, вкладник банку, учасник біржі. 2. особа, що доручила ведення своєї судової справи адвокату.

Клієнти банку (клиенты банка) – юридичні і фізичні особи, які звертаються до банку для здійснення кредитних, вкладних, розрахункових, валютних та інших операцій. Якщо операція стосується двох банків, клієнтом вважається той, хто звернувся до банку контрагента для здійснення операції.

Кліринг (клиринг) – система безготівкових розрахунків (за продані товари, надані послуги), що заснована на врахуванні банками взаємних платіжних вимог і зобов'язань. Розрізняють внутрішній і міжнародний К. Широко застосовується на фондових та товарних біржах, де врахування обопільних вимог учасників угод здійснюється за посередництвом клірингової палати або електронної клірингової системи. К. буває двостороннім і багатостороннім.

Кліринг багатостроковий (клиринг многосторонний) – угода, що укладається між урядами кількох країн про взаємний залік зустрічних вимог через їх центральні банки.

Кліринг банківський (клиринг банковский) – система міжбанківських безготівкових розрахунків, що здійснюються через розрахункові платежі і засновані на взаємному заліку рівних один одному платежів.

Кліринг внутрішній (клиринг внутренний) – взаємний залік платежів за чеками в межах банківської системи однієї країни.

Клірингові розрахунки (клиринговые расчеты) – взаєморозрахунки на основі клірингу, заліку взаємних вимог через клірингові банки, розрахункові клірингові палати.

Книга акціонерів (книга акционеров) – книга реєстрації, що являє собою документ для обліку власників іменних акцій і самих іменних акцій.

Книга обліку облігацій (книга учета облигаций) – реєстр брокерської фірми, в якому зазначені власники, покупці й продавці облігацій та інших цінних паперів.

Книга трансфертів (книга трансфертов) – книга реєстрації перевезення іменних цінних паперів від одного власника до іншого.

Коаліція (коалиция) – 1. союз, добровільне об'єднання громадян, організацій, що створюються на добровільних засадах для досягнення загальних цілей, завдань, планів та інтересів. 2. Об'єднання партій, держав для здійснення спільних інтересів – економічних, політичних, соціальних.

Кодекс (кодекс) – єдиний систематизований законодавчий акт; об'єднує правові норми, які відносяться до єдиної галузі права (податковий, кримінальний тощо).

Кодування (кодирование) – присвоєння коду товарам, речам, предметам, об'єктам господарювання тощо.

Коефіцієнт (коэффициент) – 1. показник, фактор, параметр, сталий або відомий числовий множник при іншій, звичайно змінний або невідомий. 2. Відношення двох значень незмінної величини.

Коефіцієнт еластичності (коэффициент эффе́ктивности) – 1. Відношення результату до затрат, які зумовили цей результат. 2. Показник, що характеризує зростання доходу на кожну грошову одиницю капіталовкладень.

Коефіцієнт змінності (коэффициент сменности) – відношення числа людино-днів, що відпрацьовані в усіх змінах, до числа відпрацьованих людино-днів в одну зміну.

Коефіцієнт ліквідності (коэффициент ликвидности) – показник, що характеризує платоспроможність фірми, її потенційну можливість повертати отримані кредити.

Коефіцієнт оборотності обігових коштів (коэффициент оборачиваемости оборотных средств) – число оборотів, здійснених оборотними коштами за певний розрахунковий період. Відображає час, що затрачується підприємством на рух оборотних коштів через усі стадії кругообігу і тривалість їх перебування у кожній стадії.

Коефіцієнт оновлення основних фондів (коэффициент обновления основных фондов) – показник інтенсивності заміни старої техніки новою, процесу розширення виробництва, введення в дію нових об'єктів тощо. Обчислюється діленням вартості нововведених в експлуатацію основних виробничих фондів за звітний період на початкову вартість усіх основних виробничих фондів підприємства за штатом на кінець звітного періоду.

Коефіцієнт покриття (коэффициент покрытия) – показник, що визначає співвідношення оборотних активів до короткострокової заборгованості і характеризує платіжну спроможність організації.

Коефіцієнт рентабельності (коэффициент рентабельности) – відношення валового прибутку від продажу продукції до її собівартості (витрат виробництва й обігу).

Коефіцієнт трудомісткості (коэффициент трудоемкости) – затрати праці в розрахунку на одиницю виробленої продукції (продуктивності праці).

Колегіальність (коллегияльность) – форма обговорення і прийняття управлінських рішень групою осіб, колегіально, з урахуванням загальної думки усіх, хто брав участь у обговоренні.

Колектив (коллектив) – 1. Група, сукупність людей, що працюють в одній організації (фірмі, підприємстві, установі); 2. Люди, об'єднані загальними ідеями, інтересами.

Колектив трудовий (коллектив трудовой) – усі громадяни, які своєю працею беруть участь в діяльності колективу на основі трудового договору (контракту, угоди), а також інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з підприємством.

Колективне підприємство (коллективное предприятие) – підприємство виробниче, торговельне, побутового обслуговування, що базується на колективній формі власності. Може бути двох типів – з пайовою участю кожного члена колективу, або без пайової участі, коли майно підприємства є неподільним і його єдиним власником є трудовий колектив підприємства.

Коливання курсу (колебание курса) – зміна цін на біржі на валюту і цінні папери під впливом зміни попиту, пропозиції та інших факторів кон'юнктури.

Команда (команда) – 1. Група людей, покликана виконувати певну роботу (завдання). Як правило К. працює на лідера, який дає завдання і розподіляє роботу, функції між її членами. 2. Усний наказ виконати певну дію чи обсяг робіт.

Командитне товариство (командитное общество) – вид господарської організації, заснованої на підставах довіри, де поєднується товариство з повною формою відповідальності і товариство з обмеженою формою відповідальності управління економічною системою, господарством, що базується на високому рівні централізації функцій керівництва економікою, застосуванні директивних, вольових методів управління, зосередженні основних видів ресурсів виробництва у державній власності.

Комбінація (комбинация) – 1. Об'єднання компаній, що конкурують, з метою зміцнення ринкової позиції. 2. Об'єднання кількох підприємницьких структур в одну для спільного вивчення ринку, управління торговельними процесами, обміном інформацією.

Комерційна таємниця (коммерческая тайна) – право суб'єктів підприємницької діяльності не розголошувати, зберігати в таємниці відомості про власну діяльність чи діяльність з участю інших компаньйонів (виробнича, наукова, торговельна, фінансова та інша діяльність), якщо ці відомості можуть нанести фінансові, матеріальні чи моральні збитки.

Комерційна торгівля (коммерческая торговля) – торгівля, що здійснюється на основі приватної, недержавної власності в системі ринкових відносин.

Комерційний директор (коммерческий директор) – один з основних керівників підприємства, фірми, що відає продажем і збутом продукції, торгівлею товарів і укладанням відповідних договорів, угод, контрактів.

Комерційний кредит (коммерческий кредит) – кредит, який надають один одному промисловці і торговці у вигляді відстрочки платежу за продані товари. Мета К.к. – прискорення реалізації товару та одержання прибутку.

Процент за К.к., що входить в ціну товару і суму векселя, звичайно нижчий, ніж за банківський кредит.

Комерційний ризик (коммерческий риск) – підприємницький ризик, що виникає при здійсненні бізнес-операцій внаслідок ймовірності втрати доходу фірми через недостатню поінформованість про стан ринку. Розрізняють кредитний та страховий ризики.

Комерційний розрахунок (коммерческий расчет) – метод господарювання, що ведеться на основі порівняння витрат не господарську діяльність та її результатів у грошовій формі.

Комерційні банки (коммерческие банки) – найбільші кредитні установи, що здійснюють всі різновиди банківських операцій (крім емісії грошей) для підприємств усіх галузей за рахунок грошей, залучених у вигляді вкладу. Вони проводять розрахункові і платіжні операції, надають позички, кредити і гарантії, здійснюють або підтримують емісію цінних паперів, беруть участь у створенні акціонерних товариств.

Комерційні витрати (коммерческие издержки) – витрати, пов'язані з реалізацією продукції: заробітна плата персоналу, що реалізує продукцію; витрати обігу;

Комерційні організації (коммерческие организации) – суб'єкти підприємницької діяльності – юридичні особи різних видів (товариства, кооперативи, фірми тощо) і різних форм власності, що займаються підприємництвом, бізнесом, торгівлею з метою отримання прибутку.

Комерційні ціни (коммерческие цены) – різновид офіційних, державних цін, що значно перевищують існуючі роздрібні ціни на предмети споживання. Наявність таких цін дозволяє додатково спрямувати у бюджет гроші населення, стримувати інфляцію, зменшувати бюджетний дефіцит. К.ц. виступають як форма бюджетної націнки.

Комерція (коммерция) – вид торговельно-підприємницької діяльності, торговельна, комерційно-посередницька діяльність, участь у торгівлі, у продажу товарів, нерухомості, цінних паперів, надання послуг з метою одержання прибутків.

Комівояжер (коммивояжер) – роз'їздний агент-посередник між продавцем товару і покупцем. Діє за дорученням певного торговця, займається збутом його товару за певну винагороду.

Комісійна винагорода (комиссионное вознаграждение) – 1. Плата за виконання функцій агента-посередника щодо здійснення комерційної операції. 2. Оплата комісійних послуг, що здійснюються банком при проведенні певних банківських операцій.

Комісійні операції (комиссионные операции) – операції, що виконуються банками за дорученням клієнтів за певну оплату - комісію. К.о. – розрахункові операції, що пов'язані із здійсненням внутрішніх і міжнародних розрахунків: інкасові, акредитивні і переказні операції.

Комісія (комиссия) – 1. Угода, за якою одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням іншої сторони (комітента) за винагороду провести операцію від свого імені, але в інтересах і за рахунок комітента, а також плата за здійснення такої операції. 2. У банківській практиці плата комерційному банку за проведення операцій за дорученням і за рахунок клієнта.

Комітент (комитент) – особа в договорі комісії, що доручає іншій особі (комісіонеру) здійснити за винагороду одну або кілька операцій з товарами, векселями, іноземною валютою, акціями, облігаціями тощо, але за рахунок К.

Комітет (комитет) – колегіальний орган управління, що керує будь-якою сферою державної, господарської, суспільної діяльності.

Комітет наглядовий (комитет наблюдательный) – орган, що розглядає біржові спори і виносить рішення з дисциплінарних питань.

Компанія (компания) – 1. Група осіб, об'єднаних спільним інтересом. 2. Об'єднання фізичних та юридичних осіб для проведення економічної діяльності. 3. Підприємство, засноване на підставі участі кількох підприємців. 4. Інтенсифікація діяльності, що проводиться тимчасово.

Компаньйон (компаньон) – 1. Співвласник підприємства, фірми. 2. Співучасник будь-якої компанії, якоїсь справи.

Компенсаційна позика (компенсационный заем) – позика, що надається державою в іноземній валюті в обмін на позику у вітчизняній валюті з метою запобігання валютного ризику і валютних обмежень.

Компенсаційна торгівля (компенсационная торговля) – система торгівлі, за якою покупець товарів сплачує їх вартість поставками інших товарів.

Компенсаційні виплати (компенсационные выплаты) – виплати, спрямовані на компенсацію витрат, яких зазнали раніше. Становлять грошове відшкодування недоотриманого доходу, невикористаної відпустки, витрат на переїзд тощо.

Компенсаційний пакет (компенсационный пакет) – це система винагород, які використовуються в організації і включають в себе три елементи: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, соціальні виплати і пільги.

Компенсація (компенсация) – 1. Відшкодування збитків, покриття боргу, винагорода за додаткову працю. 2. Спосіб виконання зобов'язань за невиконані умови договору шляхом зарахування зустрічних вимог дебітора і кредитора (боржника).

Компенсація моральних збитків (компенсация морального ущерба) – грошова компенсація моральної шкоди особі, яка зазнала моральних витрат, особою, яка завдала цю шкоду.

Компетентність (компетентность) – сукупність повноважень, прав та обов'язків державного органу, установи або посадової особи, які вони зобов'язані використовувати для виконання своїх функціональних завдань.

Компетенція (компетенция) – 1. Сукупність прав і обов'язків, якими у певній галузі наділені підприємства, установи, організації або службові особи. 2. Коло питань, у яких дана особа має знання, досвід.

Комплекс (комплекс) – 1. Сукупність об'єктів, предметів, дій тощо, тісно пов'язаних і взаємодіючих між собою, що створюють єдине ціле. 2. Група взаємопов'язаних галузей, підприємств, що виробляють однорідну продукцію.

Комплекс маркетингу (комплекс маркетинга) – набір методів аналізу, прогнозування, вибір комплексу факторів маркетингу, що піддаються контролю і використовуються фірмою для досягнення своєї мети, щодо визначення кон'юнктури ринку, стратегії її поліпшення для досягнення позитивних результатів.

Комплексна програма (комплексная программа) – система пов'язаних між собою за змістом, строками, ресурсами і місцем здійснення комплексу заходів, дій, спрямованих на досягнення єдиної мети.

Компроміс (компромисс) – 1. Домовленість з противником на основі взаємних поступок. 2. Пристосування до обставин, пов'язане з відмовою від особистих переконань.

Комунальний (коммунальный) – господарство, що перебуває у підпорядкуванні місцевих органів влади (міст, сіл) і фінансується з державного бюджету.

Комунальні тарифи (коммунальные тарифы) – система ставок, що їх встановлено за користування комунальними послугами або продукцією (газ, вода, електроенергія), міським транспортом, перукарнями тощо.

Комунікабельність (коммуникабельность) – 1. Засоби сполучення і зв'язку, інформаційні контакти. 2. Здатність людей встановлювати ділові контакти, зв'язки, стосунки.

Комунікативність (коммуникативность) – система налагодження обміну інформацією з ринком збуту продукції, що дає змогу підприємству адаптуватися до ринкових умов, які змінюються, і домагатися поставленої мети.

Конвеєр (конвейер) – вузькоспеціалізована дільниця серійного та масового виробництва, сконцентрована навколо транспортного пристрою, який рухається безперервно або періодично і дає змогу здійснювати послідовну обробку або складання готових виробів завдяки переміщенню окремих частин цього виробу від одного працівника до іншого.

Конверсійний маркетинг (конверсионный маркетинг) – маркетинг, що проводиться за практичної відсутності попиту на товари чи послуги.

Конвертація (конвертация) – система дій, правил, за якою облігації, боргові зобов'язання чи привілейовані акції можна обміняти на гроші чи на інші види цінних паперів.

Конвертовані валюти (конвертируемые валюты) – обігові валюти, грошові одиниці країн, які ліквідували валютні обмеження і таким чином

зробили можливим їх обмін на всі інші грошові одиниці. Існує поняття “вільно конвертована валюта”, тобто валюта, що широко використовується в міжнародних розрахунках, а також під час здійснення операцій головних валютних ринків. Розрізняють К.в. повну і часткову, внутрішню і зовнішню. Повна конвертованість означає вільний обмін на іноземну валюту для всіх категорій власників в будь-якій формі і при всіх операціях без обмежень суми. Часткова конвертованість означає, що обмін дозволяється тільки для певних власників або з певних видів операцій. Внутрішня конвертованість – це вільний обмін національної валюти на іноземну для резидентів та вільні платежі їх за кордоном. Зовнішня конвертованість – це вільне нагромадження даної валюти на рахунках нерезидентів, переказ її за кордон чи конверсії в іншу валюту. Більш доступною для запровадження є зовнішня конвертованість, оскільки вона зумовлює приплив в країну іноземної валюти, необхідної для обміну національної валюти для нерезидентів.

Конвертованість валюти (конвертируемость валюти) – вільний обмін грошових одиниць країни на валюту інших країн і на міжнародно-визнані платіжні засоби.

Конгломерат (конгломерат) – 1. Механічне поєднання різних предметів, безладний набір, безладний набір речей, суміш різних понять. 2. Одна з форм багатогалузевого об'єднання підприємств і фірм різної виробничої орієнтації на умовах широкої автономії економічної діяльності і децентралізованого управління.

Конкурент (конкурент) – особа, група осіб, фірма, підприємство, що змагаються за досягнення ідентичної мети – володіння тими ж ресурсами, благами, займати певне положення на ринку.

Конкурентоздатність (конкурентоздатность) – 1. Товару – ступінь відповідності у кожний даний момент вимогам обраного ринку за технічними, економічними та іншими характеристиками. 2. Підприємства – рівень його компетентності порівняно з іншими підприємствами – конкурентними за такими показниками, як технологія, практичні навички і професійні знання персоналу, рівень планування, політика збуту, рівень управління, комунікації тощо.

Конкурентоспроможність товару (конкурентоспособность товара) – сукупна здатність товару витримати конкуренцію порівняно з іншими товарами на певному регіональному чи товарному ринку, мати попит і бути реалізованим та принести власникові прибуток. Вона визначається властивостями товару задовольняти потреби споживачів (якість, технічні параметри, смак, відповідність моді, традиціям тощо).

Конкуренція (конкуренция) – боротьба між товаровиробниками за вигідніші умови виробництва і збуту товарів. За умов ринкової економіки К. виступає автоматичним регулятором розподілу трудових ресурсів між сферами і галузями суспільного виробництва, чинником економічного примусу виробників до підвищення ефективності виробництва, найповнішого

задоволення потреб суспільства. Розрізняють галузеву і міжгалузеву К. Методи ведення конкурентної боротьби можна об'єднати у три групи: 1) цінова конкуренція, що здійснюється завдяки встановленню нижчих цін на товари чи послуги; 2) нецінова конкуренція, яка ґрунтується на відмінностях вироблюваної продукції в умовах її придбання, а також на відмінностях сфери послуг; 3) неринкова конкуренція, існування якої пов'язане з використанням неринкових чинників.

Конкуренція ідеальна (конкуренция идеальная) – конкуренція, що існує на ринку з багатьма покупцями й продавцями подібного товару. На такому ринку жоден з продавців і покупців не здатний рішуче вплинути на зміну торгової кон'юнктури, ціну і величину продажу. К.і. називають ще чистою, досконалою.

Конкуренція нецінова (конкуренция неценовая) – конкуренція, що здійснюється з допомогою поліпшення якості продукції та умов продажу при незмінних цінах.

Конкуренція олігополістична (конкуренция олигополистическая) – конкуренція, що існує на ринку з незначною кількістю продавців товару, здатних справити помітний вплив на ціни, за якими продається цей товар.

Конкуренція хижацька (конкуренция хищническая) – недобросовісна конкуренція у злісних, недобросовісних, хижацьких формах.

Конкурс (конкурс) – змагання з метою виявлення найкращих серед учасників. Оголошення про його проведення друкується в пресі, для розгляду заяв і відбору кандидатів створюються конкурсні комісії.

Коносамент (коносамент) – документ, що засвідчує одержання вантажу для транспортування морським шляхом. Видається перевізником відправникові вантажу. За достовірність відомостей, зазначених у вантажному ордері, відповідає відправник.

Консалтинг (консалтинг) – консультування і спеціальні науково-технічні, фінансово-аналітичні, технологічні та прогностичні розробки окремими спеціалізованими компаніями, фірмами, центрами, підрозділами, соціальних програм, планів з аналізом сучасного стану діяльності виробничих та інших виробничо-комерційних, підприємницьких структур, визначенням концепції, шляхів, заходів та використання засобів підвищення ефективності їх діяльності і розробки перспектив подальшого розвитку.

Консигнація (консигнация) – вид договору, за яким здійснюється комісійний продаж товарів, коли власник товару (консигнант) передає без попередньої оплати товар комісіонеру (консигнатору), посереднику для подальшого його продажу за певну комісійну винагороду. При цьому власником товару залишається консигнант.

Консолідація (консолидация) – 1. Зміцнення, згрупування, об'єднання навколо певної великої ідеї. 2. Об'єднання, злиття двох або кількох фірм, компаній. 3. Зведення бухгалтерських даних при підготовці зведеного звіту.

4. Заміна національної валюти у валютних резервах країни міжнародними грошовими активами.

Консорціум (консорциум) – тимчасова добровільна угода між декількома фірмами, банками, компаніями для спільного здійснення будь-яких проєктів, фінансування великих заходів, будівництва великих об'єктів, здійснення цільової науково-технічної, природоохоронної або іншої програми, розміщення позик тощо. Після виконання завдання, для вирішення якого створювався К., він завершує свою діяльність.

Контокорент (контокорент) – єдиний поточний і позичковий рахунок, який відкриває банк клієнту. К. може мати дебетове або кредитове сальдо.

Контрабанда (контрабанда) – незаконне перевезення товарів, валюти таємно через кордон.

Контрагенти (контрагенты) – юридичні і фізичні особи – сторони двостороннього договору, пов'язані спільними зобов'язаннями, які складають спільних зусиль для виконання взаємовигідних умов договору.

Контракт (контракт) – угода сторін із взаємними обов'язками щодо поставок і купівлі товарів, виконання визначених робіт, будівництву конкретного об'єкта тощо. В К. чітко визначається мета угоди, ціна і загальна сума. Все більше розповсюдження в народному господарстві знаходить контрактна система найму на роботу.

Контрмаркетинг (контрмаркетинг) – дії виробника, конкурента, громадськості чи їх об'єднань, спрямовані на скорочення попиту на певні товари з метою зменшення їх споживання або заміни іншими.

Контролінг (контроллінг) – 1. Облік і контроль на підприємстві, фірмі. 2. Профільний підрозділ фірми.

Контроль (контроль) – 1. Перевірка виконання завдань. 2. Складова управління економічними об'єктами і процесами. 3. Дії, пов'язані з перевіркою, контролем.

Контрольний пакет акцій (контрольный пакет акций) – частка акцій, що забезпечує їх власникові фактичне панування в акціонерному товаристві. Теоретично К.п.а. дорівнює 50 відсотків акцій плюс одна акція. На практиці він становить 20-30 відсотків, а в окремих випадках – 5-10 відсотків, оскільки частина акцій взагалі не має права голосу, а дрібні утримувачі акцій, як правило, не беруть участі в загальних зборах акціонерів.

Конфіскація (конфискация) – примусове і безоплатне вилучення у власність держави всього або частини особистого майна, що належить фізичній чи юридичній особі, здебільшого покараній.

Конфлікт (конфликт) – 1. Суперечливість у поглядах і відношеннях, зіткнення протилежних інтересів, гостра суперечка. 2. Відсутність згоди і непоступливість між двома або більшою кількістю сторін, коли кожна з них визнає і відстоює лише свою позицію.

Конфронтація (конфронтация) – протистояння, зіткнення, протиборство. Становище, коли якісь особи, групи, держави опиняються перед загрозою зіткнення між собою.

Концентрація (концентрация) – зосередження виробництва, капіталу в одному місці або в одних руках, переважання на ринку однієї або кількох фірм.

Концепція (концепция) – 1. Система поглядів на певні явища, спосіб тлумачення явищ, дій, розуміння теорії. 2. В економіці – система поглядів, що визначають основний напрям, стратегію і тактику реалізації бізнесово-підприємницьких проєктів, програм.

Концепція маркетингу (концепция маркетинга) – система ринкових відносин, яка стверджує, що запорукою досягнення успіху на ринку є просування таких товарів і послуг, які у більшій мірі відповідають потребам споживачів, ніж товари й послуги конкурентів.

Концепція товару (концепция товара) – концепція диференціації маркетингових заходів для кожного виду товару, що використовується в практиці маркетингу.

Концерн (концерн) – найбільш розповсюджена форма корпорації в сфері промисловості, особливістю якої є багатогалузевий характер діяльності. Разом з тим під назвою К. фігурують старі структури – міністерства і відомства з їх бюрократичним апаратом, нездатним орієнтувати виробництво на ринкові умови роботи і керувати на рівні сучасних вимог.

Концесія (концессия) – 1. Договір передання державою на певних умовах і на певний строк фізичним чи юридичним особам, у т.ч. іноземним, права експлуатації надр, лісів, підприємств, будівель тощо. 2. Підприємство, що діє за договором концесії.

Кон'юнктура (конъюнктура) – сукупність умов, взаємозв'язків, ситуацій, обставин, здатних вплинути на реалізацію певних планів, програм, досягти певних результатів.

Кон'юнктура ринку (конъюнктура рынка) – сукупність конкретних умов суспільно-економічного, соціального, політичного характеру, що діють у певний час і суттєво впливають або можуть вплинути на співвідношення попиту і пропозиції у процесі руху товарів зі сфери виробництва у сферу торгівлі і споживання.

Кооператив (кооператив) – добровільне об'єднання людей, які на пайових засадах, використовуючи спільні матеріальні, фінансові та трудові ресурси, ведуть виробничу, комерційно-торговельну діяльність. Є юридичною особою і функціонує на засадах самофінансування і самоуправління.

Кооперативні банки (кооперативные банки) – спеціальні кредитно-фінансові установи, що утворюються товаровиробниками на дольових засадах для задоволення взаємних потреб у кредитах та інших банківських послугах. За своїми функціями К.б. наближається до комерційних банків. Загальні риси К.б.: контроль не може здійснюватись окремими особами;

прибуток не ділиться між пайовиками або вкладниками, а витрачається на сплатення процентів за вкладами та на збільшення резервів.

Кооперація (кооперация) – форма добровільного об'єднання між собою фізичних та юридичних осіб для колективної виробничої, підприємницької, торговельної чи споживчої діяльності на засадах демократичного управління й поєднання особистих і громадянських інтересів.

Кооперування праці (кооперирование труда) – об'єднання працівників для узгодженої спільної участі у виконанні єдиного завдання, встановлення взаємозв'язків між окремими працівниками у єдиному процесі праці.

Координація (координация) – складова процесу управління, що полягає у погодженні, упорядкуванні дій різних частин системи, яка підлягає управлінню з метою уникнення дублювання однойменних операцій та охоплення більшого кола програм, проектів, робіт.

Кореспондентський рахунок (корреспондентский счет) – рахунок, призначений для розрахунків, які здійснюються однією кредитною установою за дорученням і за кошти іншої кредитної установи на основі укладеного кореспондентського договору.

Корн (корн) – вага (маса) чистого благородного металу в монеті.

Корпоративна культура (корпоративная культура) - система цінностей, переконань, вірувань, уявлень, очікувань, символів, а також ділових принципів, норм поведінки і традицій, що сформувалися в організації за час діяльності та сприймаються більшістю працівників.

Корпорація (корпорация) – широко розповсюджена в розвинутих країнах форма організації підприємницької діяльності, яка передбачає зосередження функцій управління підприємством в руках верхнього ешелону керівників, які працюють за наймом. Можуть бути державні і приватні. Особливістю К. є те, що вона діє як товариство з обмеженою відповідальністю.

Котирування (котировка) – встановлення курсів іноземних валют, цінних паперів або цін на біржові товари відповідно до чинних законодавчих норм і усталеної практики. Повне К. включає курс (ціну) покупця і курс (ціну) продавця.

Котирування облігацій (котировка облигаций) – встановлення курсової (ринкової) ціни облігацій, за якою вони продаються і купуються на фондовій біржі.

Кошторис (смета) – основний плановий документ для фінансування бюджетних установ, витрат на виробництво продукції, робіт, послуг та ін.

Кошторисна вартість (сметная стоимость) – сума витрат, необхідних для створення нових, реконструкції й розширення наявних основних фондів.

Кошторисна документація (сметная документация) – набір статистичних матеріалів, нормативів, даних бухгалтерського обліку, необхідних для складання кошторису.

Крах (крах) – у підприємницькій діяльності – проявлення найгострішого кризового явища, що супроводжується банкрутством. Цей термін вживається і стосовно підприємств, що знаходяться на межі банкрутства.

Кредит (кредит) – позичка на певний строк у грошовій або товарній формі з умовою повернення. За користування К. виплачується процент.

Кредит (кредит) – найменування правої сторони рахунка бухгалтерського обліку, яку використовують для відображення господарських операцій.

Кредитна експансія (кредитная экспансия) – інтенсивне розширення кредитних операцій з метою отримання прибутку. Здійснюється в країні і за її межами на основі прийняття системи заходів грошово-кредитної політики держави. Проводиться за умов економічного спаду, коли необхідно активізувати кон'юнктуру ринку, розширити обсяги виробництва, збільшити зайнятість тощо.

Кредитна картка (кредитная карточка) – іменний грошовий документ, випущений банківською або іншою спеціалізованою кредитною (торговельною) установою. Він засвідчує право на безготівкове придбання товарів і надання послуг. Умовою її одержання є платоспроможність клієнта. По кожній картці встановлюється ліміт кредитування. Власника К.к. обслуговує банк, який її видав, та торговельна організація.

Кредитний ризик (кредитный риск) – ризик несплати позичальником основного боргу і процентів, які належать кредиторів. З метою захисту від можливих збитків застосовується страхування від кредитних ризиків.

Кредитори (кредиторы) – особи (фізичні або юридичні), що надають позички і мають право вимагати від боржників (дебіторів) сплати боргу.

Кредиторська заборгованість (кредиторская задолженность) – вид міжгосподарського кредиту, коли внаслідок неспівпадання руху товару в натурі і по вартості виникає тимчасове залучення грошових коштів у господарський оборот підприємств, організацій чи установ або внаслідок несплати платежів нетоварного характеру. К.з. в межах діючих термінів оплати рахунків чи зобов'язань вважається нормальною. Якщо строки платежів пропущені, то виникає прострочена заборгованість, тобто виникає незаконний перерозподіл коштів у народному господарстві. Якщо термін позовної давності минув, К.з. підлягає внесенню в доход державного бюджету.

Кредитоспроможність (кредитоспособность) – наявність передумов для одержання позичок, спроможність повернути їх. К. позичальника визначається показниками, які характеризують його акуратність при розрахунках за раніше отримані кредити, його фінансове становище і перспективи змін, спроможність при необхідності мобілізувати грошові кошти з різних джерел.

Криза (кризис) – надскладне становище, занепад, загострення ситуації. Може бути економічна, політична, урядова, енергетична, соціальна тощо.

Критерій (критерий) – ознака, на основі якої формується оцінка якості економічного об'єкта, процесу, мірило такої оцінки.

Кругообіг грошей (кругооборот денег) – рух грошей у процесі виробництва та обігу, в ході якого вони здійснюють повний оборот.

Кругообіг капіталу (кругооборот капитала) – рух капіталу у процесі виробництва та обігу, в ході якого він проходить весь цикл, тобто здійснює певний оборот.

Культура управління (культура управления) - 1. Сукупність вимог, що ставляться до зовнішньої сторони процесу управління і до особистих властивостей керівника, зумовлених нормами і принципами моралі, етики, естетики і права. 2. Характеристика якісної сторони управлінської діяльності суб'єкта управління.

Купівельна спроможність грошей (покупательная способность денег) – обсяг матеріальних благ або послуг, які можна придбати за певну грошову одиницю в різні періоди часу. Залежить від рівня цін і тарифів і від наповненості ринку товарами та послугами. Обчислюється у вигляді індексу, протилежного індексів цін.

Купони (купоны) – відрізки талони на цінних паперах, за якими виплачується доход, що належить їх власнику; сурогат грошових знаків, які випускаються паралельно з законними грошовими знаками чи замість них, В Україні випускались К. двох видів: одноразового і багаторазового використання.

Купюра (купюра) – білет грошового знака чи цінного паперу (акція, облігація, вексель тощо) з позначеною на ньому номінальною вартістю. Грошові К. випускаються різного номіналу, щоб створити максимум зручностей для учасників грошового обігу і звести до мінімуму кількість купюр та витрати на їх виготовлення і обслуговування обігу.

Курс облігацій (курс облигаций) – ціна, за якою продаються і купуються облігації державних позик.

Курсова різниця (курсовая разница) – різниця, що виникає як наслідок зміни курсу валюти або цінних паперів. Може бути об'єктом спекулятивних угод.

Курсова ціна (курсовая цена) – ціна, за якою на фондових біржах здійснюються операції з цінними паперами або іноземною валютою.

Куртаж (куртаж) – комісійна винагорода брокеру (іншим посередникам) за участь у здійсненні комерційних операцій.

Кустарне виробництво (кустарное производство) – індивідуальне і мало серійне виробництво з використанням великої кількості ручної праці.

Лл

Ляг (ляг) – економічний показник, що характеризує часовий інтервал між двома взаємопов'язаними економічними явищами, одне з яких є причиною, а друге – наслідком. Застосовується в економіко-математичних моделях, у яких

враховується наявність різних проміжків часу між різними частинами явища – наслідку і явища – причини.

Лаж (лаж) – 1. Надбавка до ціни золота, яка при золотому обігу стихійно встановлюється на ринку в результаті знецінення паперових грошей щодо золота; 2. Перевищення ринкової ціни золота над офіційною; 3. Відхилення курсу цінних паперів від їхньої номінальної вартості.

Латентна економіка (латентная экономика) – різновид тіньової нелегітимної економіки, що має яскраво виражений криміногенний характер.

Легалізація (легализация) – 1. Узаконення, надання юридичної сили, дозвіл діяльності. 2. Підтвердження справжності ті юридичної сили документа, виданого в іншій державі.

Легальний (легальный) – законний, визнаний, зафіксований нормативно-методичними матеріалами.

Легітимність (легитимность) – законність дій або підтвердження законності повноваження, права діяльності фізичних ті юридичних осіб.

Легка промисловість (лёгкая промышленность) – сукупність галузей промисловості, підприємства яких виготовляють головним чином предмети масового споживання та засоби виробництва (бавовну-волокно, шовк-сирець, шкіру тощо). Виготовляють продукцію з рослинної (бавовна, льон, коноплі тощо), тваринної (вовна, шкіра) та хімічної сировини.

Лист заставний (лист закладной) – цінний папір, забезпеченням якого є нерухомість, заставлена банку (земля, будівлі тощо).

Лист пакувальний (лист упаковочный) – супровідний документ до вантажу, де додається перелік усіх видів і сортів товарів, що перебувають у кожному товарному місці. Він необхідний, коли в одній упаковці містяться різні за асортиментом товари.

Лихварство (ростовщичество) – вид підприємницької діяльності зі здійсненням комерційних майново-фінансових операцій, за яких власник матеріальних цінностей надає позики на певний строк під заставу майна за відповідну винагороду – відсоток, від розміру якого залежать суми прибутків лихварів (лихварський відсоток іноді сягає 100 – 200 % річних).

Лібералізація (либерализация) – розширення волі економічних дій суб'єктів підприємницької діяльності, зняття обмежень ні фінансово економічну діяльність, розкряпачення підприємництва.

Лідер (лидер) – 1. Керівник громадської організації, профспілок, провідний працівник. 2. Підприємство, що посідає провідне місце на ринку. 3. Товар, який має високу питому вагу в обороті ринку. 4. Учасник змагань, що випереджає інших.

Лідерство у цінах (лидерство в ценах) – встановлення ціни на товар, що виготовляється і продається кількома фірмами в умовах олігополії. Якщо фірма – лідер змінює ціну на товар, то надалі інші фірми наслідують її приклад.

Лізинг (лизинг) – здача в оренду на тривалий строк предметів довготермінового користування. Як правило, протягом строку дії договору про Л. орендар сплачує орендодавцю повну вартість взятого в оренду майна. Отже, Л. можна розглядати як різновид довгострокового кредиту, який надається в натуральній формі і погашається клієнтом в розстрочку. Лізингова послуга виникає так. На прохання клієнта банк придбає певне майно, устаткування, транспортні засоби, обчислювальну техніку тощо і приймає на себе практично всі зобов'язання власника, включаючи відповідальність за збереження майна, внесення страхових платежів, оплату майнових податків. Клієнт, на прохання якого було куплене майно, складає з банком строковий договір оренди, в якому визначаються, поряд з іншими умовами, розмір орендної плати і періодичність її внеску. Орендна плата складається з двох частин: вартості майна і комісійної винагороди за лізингові послуги, що дорівнює відсотку за кредит.

Лізинг експортний (лизинг экспортный) – лізингова операція, за якої виробник майна або посередницька фірма продає його лізинговій компанії, котра укладає подальшу лізингову угоду з закордонним лізингоодержувачем майна.

Лізинг звичайний (лизинг обыкновенный) – лізинг, який відбувається за ініціативою лізингоодержувача після наданої ним пропозиції лізинговій компанії придбати у власність на лізингових засадах з переданням йому майна в оренду.

Лізинг зворотний (лизинг возвратный) - придбання лізинговою компанією обладнання в іншій країні у виробника обладнання з подальшим наданням в оренду (на лізингових засадах) тому ж товаровиробнику.

Лізинг імпортовий (лизинг импортный) – торговельна операція, якою передбачається закупка лізинговою компанією обладнання в іноземній фірмі для передання на лізингових засадах вітчизняним лізингоодержувачам.

Лізинг класичний (лизинг классический) - форма лізингових операцій, за якою лізингоодержувач бере на себе всі витрати з експлуатації взятого в оренду майна, у т.ч. суму податків.

Лізинг фінансовий (лизинг финансовый) – угода, за якою лізингодавець купує матеріальні цінності на замовлення лізингоодержувача з подальшою передачею їх у платне користування лізингоодержувачу на строк не менший строку їх повної амортизації.

Лізингодавець (лизингодатель) – суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснює лізингову діяльність, передає в користування майно за договором лізингу.

Лізингоодержувач (лизингополучатель) – суб'єкт підприємницької діяльності, що користується предметом лізингу.

Ліквідатор (ликвидатор) – особа, на яку накладено здійснення ліквідації товариства, організації. Він, як правило, є найманою особою і може бути відкликаний або за рішенням зборів, або за постановою суду.

Ліквідаційна вартість (ликвидационная стоимость) – надходження від продажу основних засобів, придатних будівельних матеріалів, деталей, металобрухту, що залишилися після припинення функціонування об'єкта.

Ліквідація (ликвидация) – припинення діяльності акціонерного товариства, компанії, фірми у зв'язку з закінченням строку, на який вони були створені; за рішенням загальних зборів, вищестоячого органу або за рішенням суду.

Ліквіди (ликвиды) – готівка у касі фірми, підприємства та інша готівка, що знаходиться у їх розпорядженні.

Ліквідний ринок (ликвидный рынок) – властивість ринку забезпечувати стабільну кон'юнктуру без суттєвих змін у попиту та пропозиції, стабільному рівні цін.

Ліквідні активи (ликвидные активы) – банківські кошти, вкладені в майно, що швидко реалізуються, та розміщені в інших банках і цінних паперах на тривалий строк. До них належать: готівка, золото, державні і приватні цінні папери, векселі.

Ліквідні засоби (ликвидные средства) – гроші та інші активи, що можуть використовуватися для погашення боргових зобов'язань.

Ліквідні кошти (ликвидные средства) – грошові кошти та інші активи, які можуть бути використані для погашення боргових зобов'язань.

Ліквідність (ликвидность) – 1. Можливість перетворення активів підприємства, цінних паперів у готівку. 2. Здатність позичальника своєчасно сплатити суми своїх майнових зобов'язань. 3. Можливість (здатність) ринку реалізувати цінні папери за наявного рівня цін без втрати їх номінальної вартості.

Ліквідність акцій (ликвидность акций) – можливість власника акцій перетворити їх у гроші, отримавши від продажу суму, більшу за втрачену при купівлі або обчислену з урахуванням отриманих доходів, дивідендів.

Ліквідність ринку (ликвидность рынка) – здатність ринку амортизувати зміни в попиту та пропозиції так, щоб вони не викликали значних кон'юнктурних коливань, зокрема цін на ринку.

Ліміт (лимит) – 1. Встановлення граничної кількості, межа, рубіж, норма чогось, що не підлягає кількісним чи якісним змінам. 2. Встановлена в адміністративному порядку сума грошових коштів, матеріальних цінностей, товарів, яка не повинна бути перевищена господарськими органами.

Ліміт валютних операцій (лимит валютных операций) – граничні суми, що виділяються банками на здійснення валютних операцій з певними партнерами.

Ліміт видач (лимит выдач) – гранична сума кредиту, що може надаватися на певний період.

Ліміт кредитування (лимит кредитования) – граничний розмір кредитів. Встановлюється для конкретних позичальників. Л.к. поділяється на ліміт заборгованості і ліміт видачі.

Ліміт цін (лимит цен) – максимально допустимі зміни цін, що вводяться на деяких товарних ринках і ринках цінних паперів протягом однієї біржової сесії для відвернення надзвичайних кон'юнктурних цін і пом'якшення впливу спекулятивних факторів на ціни.

Лімітування кредиту (лимитирование кредита) – обмеження кредитування клієнтів комерційних банків певними сумарними межами та умовами надбання кредиту.

Лінійно-функціональна система управління (линейно-функциональная система управления) – форма управління організацією, кампанією, установою, в якій комбінуються лінійне та функціональне управління, що дає можливість поєднувати централізацію і децентралізацію в управлінні.

Лінія ціни (линия ценовая) – застосовується при продажу продукції в діапазоні цін, де кожна з них відображає певний рівень якості.

Ліфо (лифо) – 1. Метод бухгалтерського обліку товарно-матеріальних цінностей у вартісному вираженні за ціною партії, яка надійшла або була виготовлена останньою. 2. Метод обліку вартості цінних паперів, що пропонується інвестиційним фондом, згідно з яким облікова вартість пропонується до продажу паперів береться за рівню обліковій вартості аналогічних цінних паперів, придбаних останніми.

Ліцензійна торгівля (лицензионная торговля) – форма міжнародної торгівлі технологічними і технічними новинками (ноу-хау), патентами, ліцензіями на винаходи, які становлять інтерес для зарубіжних держав, кампаній, фірм, підприємств.

Ліцензійний збір (лицензионный сбор) – плата отримувачів ліцензій їх продавцям за використання предмета ліцензійної угоди.

Ліцензія (лицензия) – 1. Дозвіл, що надається державними органами особам на право господарської діяльності; 2. У галузі зовнішньої торгівлі – документ на право вивозу товарів; 3. Дозвіл на використання іншими особами або організаціями винаходу, захищеного патентом.

Ліцензія генеральна (лицензия генеральная) – дозвіл на експорт та імпорт товарів, що видається на довготривалий строк.

Ліцензія експортна (лицензия экспортная) – інструмент контролю за вивезенням із країни об'єктів, що мають культурну, історичну чи стратегічну цінність.

Ліцензія імпортна (лицензия импортная) – офіційний дозвіл юридичній або фізичній особі на імпорт одного чи кількох певних товарів.

Ліцензія на виробництво (лицензия на производство) – ліцензія на використання патентованого винаходу у виробництві, що видається власником патенту.

Ліцензування (лицензирование) – 1. Надання на певних умовах дозволу (ліцензії) на право здійснення певних операцій суб'єктами підприємницької діяльності, передання прав однією особою іншій в обмін на гонорар або ліцензійну винагороду. 2. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності за

допомогою дозволу, що видається державними органами на експорт або імпорт товару у встановленій кількості за певний проміжок часу.

Лобі (лобби) – дії державних органів, законодавчих, виконавчих, судових властей, спрямовані на підтримку окремих галузей та сфер економіки регіонів, підприємств, певних великомасштабних програм, що зумовлюється не об'єктивною необхідністю, а зацікавленістю, інколи - підкупом окремих посадових осіб.

Логістика (логистика) – 1. Комплексне управління розподілом, розміщенням потоками транспортування товарно-матеріальних цінностей з метою координації і раціоналізації вантажообороту. 2. Планування і досягнення матеріально-технічного забезпечення, підготовки і переміщення людських ресурсів, матеріально-технічне забезпечення торгівельно-комерційних організацій.

Локалізація (локализация) – обмеження місця дії того чи іншого явища, процесу певними просторовими межами.

Ломбарди (ломбарды) – кредитні установи, що позичають гроші під заставу рухомого майна. Л. дають населенню можливість збереження предметів особистого користування і домашнього вжитку, а також отримання позичок під заставу цих предметів. Страхування прийнятого майна відбувається за рахунок заставодавця. Позики видаються на строк до 3-х місяців в розмірі до 75 відсотків суми оцінки закладених речей і до 90 відсотків – виробів з дорогоцінних металів.

Ломбардна ставка (ломбардная ставка) – відсоткова ставка, за якою центральний банк видає кредити комерційним банкам під заставу цінних паперів.

Ломбардний кредит (ломбардный кредит) – короткостроковий кредит під заставу рухомого майна, що легко реалізується.

Лот (лот) – 1. Партія виробів, товарів, згрупована для продажу на аукціоні. 2. Партія товару, або частина партії, призначена для поставок за контрактами. 3. Спеціальна міра, якою визначається партія товару при укладанні біржових контрактів (повний Л. дорівнює 100 контрактним одиницям).

Лотерея (лотерея) – розиграш речей чи грошових сум з допомогою білетів. Є формою добровільного залучення коштів населення шляхом продажу лотерейних білетів, при якому частина залучених коштів розігрується у вигляді грошових чи речових виграшів і виплачується власникам лотерейних білетів, а інша частина використовується тим, хто проводить Л. на свої потреби.

Людський розвиток (человеческое развития) – процес розширення свободи вибору людини.

Людський фактор (человеческий фактор) – сукупність способів впливу на економічну діяльність, таких як фізична енергія, мотивація, ставлення до роботи, рівень кваліфікації та освіти, здатність до ефективної організації діяльності та вміння управління діяльністю тощо. Належить до основних факторів виробництва.

Магазин торгівельний (магазин торговый) – підприємство роздрібно торгівлі. Складові: торгівельний зал (один або кілька); підсобні приміщення, адміністративно – побутові й технічні приміщення.

Мажоритарний (мажоритарный) – той, що належить до більшості, заснований більшістю.

Майно (имущество) – сукупність основних і оборотних засобів, закріплених за підприємством, що становлять його статутний фонд, необхідний для здійснення виробничої діяльності.

Майнова декларація (имущественная декларация) – офіційна заява юридичної чи фізичної особи про розміри наявного майна, з якого складається податок.

Майнове страхування (имущественное страхование) – різновид страхування, об'єктом якого є майно, що перебуває у власності юридичних або фізичних осіб.

Майновий податок (имущественный налог) – прямий податок з юридичних чи фізичних осіб, об'єктом оподаткування якого є рухоме й нерухоме майно.

Майнові права (имущественные права) – права, що належать громадянам і організаціям, які беруть участь у майнових відносинах, що регулюються цивільним правом. Згідно з законом громадяни мають право заставляти й залишати своє майно у спадок. Право володіння, користування й розпорядження майном при спільній частковій власності приймається за згодою всіх учасників власності майна.

Майнові спори (имущественные споры) – спори, що виникають при порушенні права власності на майно. Власник має право вимагати повернення свого майна, яке перебуває у незаконному володінні, усунення перешкод користування майном, відшкодування вартості майна, а також прибутків від користування майном.

Маклер (маклер) – професійний посередник при укладанні торговельних і біржових угод. У більшості країн посередницькі операції здійснюють брокери.

Макроекономіка (макроекономика) – галузь економічної науки, що вивчає взаємозв'язки, аналізує, узагальнює і прогнозує великомасштабні структури, сегменти, програми, явища і процеси, які належать до економіки країни в цілому; вивчає взаємозв'язки між важливими структурними пропорціями, узагальнюючими показниками економіки, які дають можливість уявити загальну картину, основні тенденції, напрями економічного розвитку країни.

Макроекономічна політика (макроекономическая политика) – дії держави, спрямовані на загальнодержавне регулювання економіки в цілому з

метою запобігання диспропорцій, забезпечення її збалансованості, надійного функціонування усіх галузей.

Макроекономічний аналіз (макроэкономический анализ) – аналіз основних тенденцій і напрямів економічного розвитку країни на загальнодержавному рівні, взаємозв'язків між важливими структурними пропорціями, узагальнюючими показниками, які дають можливість виявити картину розвитку народного господарства в цілому.

Макроекономічні показники (макроэкономические показатели) – узагальнюючі економічні показники обсягів виробництва і споживання, робочої сили, доходів і видатків, темпів економічного зростання, обсягів експорту і імпорту, структури капіталовкладень тощо на загальнодержавному рівні.

Макрорівень (макроуровень) – рівень економіки країни в цілому на відміну від галузевого рівня чи рівня підприємства.

Макроструктура ринку (макроструктура рынка) - співвідношення попиту і пропозиції за групами товарів і послуг, об'єднаних спільністю функціонального призначення (одяг, взуття, продукти харчування, меблі тощо). Цей термін може застосовуватись і щодо фінансового, кредитного і грошового ринків.

Мале підприємство (малое предприятие) – організаційна структура, суб'єкт підприємницької діяльності різного виробничого, торгівельно-комерційного профілю незалежно від форм власності з невеликою кількістю працюючих: у роздрібній торгівлі, громадському харчуванні – 15 осіб, у галузі невиробничої сфери – 25, в науці – 100, в промисловості і будівництві – 200 осіб.

Маніпуляція (манипуляция) – незаконна операція купівлі-продажу цінних паперів з метою підвищення або зниження ціни, щоб спонукати інших до купівлі або продажу.

Маржа (маржа) – термін, який застосовується в торговельній, біржовій, страховій і банківській практиці, аби показати різницю між цінами на товари для тих, хто продає, і для тих, хто купує.

Маржа прибутку (маржа прибыли) – відносний прибуток, обчислений у відсотках до реалізованої продукції або до капіталу. Відповідає поняттю рентабельність.

Маржинальний дохід (маржинальный доход) – перевищення виручки від продажу над загальними витратами, що належать до певного рівня продаж.

Марка виробнича (марка производственная) – позначка про виробниче походження продукції, що її виготовляє підприємство. Позначку ставлять на виробі, його упаковці або на спеціальній етикетці.

Марка торгова (марка торговая) – символ, назва, малюнок або їх сполучення, що дає змогу виокремити товар даного продавця, відрізнити його від аналогічних товарів інших продавців.

Маркетинг (маркетинг) – комплексна система організації виробництва, формування попиту, збуту і продажу товарів, сервісного обслуговування, спрямована на максимальне задоволення потреб населення та одержання прибутку активізацією і розвитком подальших потреб населення і відтворенням виробництва. Це – соціально-економічний і управлінський процес, спрямований на задоволення потреб як індивідів, так і різних соціальних груп населення шляхом створення пропозиції товарів і послуг, які мають матеріальну і споживчу цінність.

Маркетинг взаємодії (маркетинг взаимодействия) – визначає ефективність, професійний рівень, підготовленість і здатність персоналу маркетингової служби синхронно на високому культурному рівні обслуговувати клієнта.

Маркетинг внутрішній (маркетинг внутренний) – організаційна система, що здійснює реалізацію товарів і послуг у межах однієї країни. Передусе міжнародному маркетингу, оскільки на зарубіжні ринки фірми починає виходити після досягнення певних результатів на вітчизняному ринку.

Маркетинг глобальний (маркетинг глобальный) – процес глобалізації міжнародного маркетингу, завдяки якому фірми здобувають провідні місця на міжнародному ринку.

Маркетинг диференційований (маркетинг дифференцированный) – вивчення попиту, ціноутворення, реклама, планування товарного асортименту з урахуванням різних елементів ринку.

Маркетинг зовнішній (маркетинг внешний) – діяльність, що стосується аналізу і розробки концепції і програм залучення зовнішніх чинників – виробництво товарів і надання послуг, встановлення оптимальних цін, оптимізації схеми транспортування товарів, вдосконалення договірної практики тощо.

Маркетинг концентрований (маркетинг концентрированный) – різнобічний спектр маркетингової діяльності, що зосереджує зусилля на конкретних ринках.

Маркетинг масовий (маркетинг массовый) – маркетингова діяльність, що стосується товарів масового споживання.

Маркетинг мікс (маркетинг микс) – набір методичних та організаційних засобів, інструментарію для розв'язання комплексу маркетингових завдань на товарному і регіональному ринках.

Маркетинг підтримуючий (маркетинг поддерживающий) – застосування за сприятливої кон'юнктури, коли обсяги і структура товарної пропозиції відповідають обсягам і структурі попиту, а товар має стабільний попит і місце на ринку.

Маркетинг поновлюючий (маркетинг восстановительный) – підтримка ЖЦТ, що втрачає попит на ринку із суб'єктивних причин. Аналогічний поняттю ремаркетинг. Використовує зниження цін, поліпшення якості товарів, упаковки, маркування тощо.

Маркетинг протидіючий (маркетинг противодействующий) – застосовується для стриміння реалізації товарів соціально або фізіологічно шкідливих при вживанні (алкогольні напої, тютюнові вироби тощо). Передбачає застосування антиреклами.

Маркетинг стимулюючий (маркетинг стимулирующий) – різновид маркетингової діяльності за умови відсутнього попиту, коли з певних причин товари з високими споживчими якостями не користуються попитом або попит вкрай обмежений. Передбачає стимулювання продажу, надання сервісних послуг, впровадження гнучких цін тощо.

Маркетинг стратегічний (маркетинг стратегический) – маркетингова діяльність, спрямована на вивчення внутрішніх і зовнішніх можливостей фірми.

Маркетинг стримуючий (маркетинг сдерживающий) – застосовується, коли попит на товари перевищує товарну пропозицію. Аналогічний поняттю демаркетинг. Передбачає підвищення цін, вишукування можливостей збільшення виробництва товарів тощо.

Маркетинг, що розвивається (маркетинг развивающийся) – застосовується при впровадженні маловідомих населенню, нових, але перспективних товарів. Використовує демпінгові ціни, активну рекламу, виставки, демонстрації товарів, безкоштовні лотереї тощо.

Маркетингова інформаційна система (маркетинговая информационная система) – маркетингова структура, що об'єднує фахівців-професіоналів, забезпеченим обладнанням, сучасною технікою, методологією, здатною зібрати, узагальнити, оцінити, проаналізувати і розподілити для подальшого користування інформацією про стан, динаміку та перспективи розвитку ринку, зміни його кон'юнктури і скласти прогноз для розробки стратегії фірми, прийняття відповідних маркетингових рішень.

Маркетингова програма (маркетинговая программа) – система взаємопов'язаних заходів, що визначають дію підприємства-виробника на певний час з усіх питань маркетингової діяльності. М.п. є єдиною ланкою між збутовими і комерційними службами підприємства, а також науково-технічними, конструкторськими, технологічними та виробничими службами.

Маркетингова служба підприємства (маркетинговая служба предприятия) – спеціальний підрозділ, який здійснює свою діяльність на основі принципів і методів маркетингу з метою комплексного вивчення ринку, забезпечення стійкої реалізації товару, ринкової орієнтації виробництва.

Маркетингове дослідження (маркетинговое исследование) – систематичне комплексне дослідження ринку, торгової кон'юнктури, зміни рівня цін, стану задоволення попиту населення тощо.

Маркетингове управління (маркетинговое управление) – процес планування і реалізації політики ціноутворення, просування і розвитку ідей,

продуктів і послуг, спрямований на здійснення обміну, який задовольняє як окремих осіб, так і фірму.

Маркетинговий аналіз (маркетинговый анализ) – аналіз ринку товарів і послуг, окремих його сегментів, попиту й пропозиції, поведінки споживачів різних соціально-економічних категорій, ринкової кон'юнктури, динаміки цін, запасів товарів, ринків збуту тощо.

Маркетинговий аудит (маркетинговый аудит) – всебічне, ґрунтовне, систематичне, незалежне, комплексне, періодичне дослідження (аналіз) маркетингової діяльності підприємства, організації, фірми, кампанії або їх підрозділів з метою виявлення проблем, недоліків і резервів і розробки плану дій щодо поліпшення і вдосконалення маркетингу.

Маркетинговий план (маркетинговый план) – основний комплексний програмний документ координації маркетингових дій.

Маркірування (маркирование) – умовні позначки на товарах або на їх упаковці, що містять інформаційні дані про цей товар (написи, заводські знаки, товарні марки, малюнки). Містять назву підприємства-виробника, його адресу, дату виготовлення продукції, її якість, серію, артикул, способи вживання, рекомендації тощо.

Марочний продукт (марочный продукт) – продукт, що має стійкий показник вищого гатунку (марочне вино).

Марочний товар (марочный товар) – товар, який протягом тривалого часу утримує ознаки найвищої якості.

Маса (масса) – кількість товару (товарна маса), грошей (грошова маса).

Маса грошова (масса денежная) – загальний обсяг випущених грошових знаків, що перебувають в обігу населення, підприємств, організацій, у банках.

Маса критична (масса критическая) – обов'язковий набір нововведень, закладених у товар, аби він вважався сучасним.

Масове виробництво (массовое производство) – тип організації виробництва, що характеризується безперервним виготовленням великої кількості однорідної продукції протягом тривалого часу при постійному повторенні виробничого процесу на усіх дільницях, лініях і робочих місцях.

Масштаб цін (масштаб цен) – грошова одиниця, що містить певну фінансову вагу грошового металу (золота) й служить для визначення цін усіх товарів.

Матеріали (материалы) – матеріальна сутність, одержана з природної сировини шляхом її обробки, яка використовується при виготовленні продукції або при перетворенні в іншу матеріальну сутність.

Матеріали основні (материалы основные) – матеріальні ресурси, які утворюють основу продукту при його виготовленні.

Матеріалоємність (материалоёмкость) – витрата (вміст) матеріалів у розрахунку на натуральну одиницю або на гривню вартості виготовленої продукції.

Матеріалозберігаючі технології (материалосберегающие технологии) – технологічні процеси, що дають змогу зменшувати витрати матеріалів, знижувати матеріалоємність праці.

Матеріальне виробництво (материальное производство) – виробництво, безпосередньо пов'язане з виготовленням матеріальних цінностей або з наданням матеріальних послуг: перевезення вантажів, виконання будівельних, монтажних, ремонтних, земельних робіт.

Матеріальне стимулювання (материальное стимулирование) – сукупність економічних форм і методів, що формують мотиви трудової діяльності людини і її ставлення до праці, матеріальні стимули, пов'язані з кількістю праці, професіоналізмом, ставленням до праці.

Матеріальні витрати (материальные издержки) – частина витрат виробництва, куди входять витрати на сировину, основні та допоміжні матеріали, паливо, енергію та інші види витрат, притримані до матеріальних. Є частиною собівартості продукції.

Матеріальні ресурси (материальные ресурсы) – економічні ресурси в матеріально-речовій формі.

Матеріальні цінності (материальные ценности) – уречевлені цінності у вигляді майна, предметів, товарів.

Матеріально-технічна база (материально-техническая база) – сукупність матеріальних речових елементів, засобів виробництва, технологій, енергетичне забезпечення, які використовуються і можуть бути використані у виробничих процесах.

Мафія (мафия) – організована групова злочинність; злочинні групи, пов'язані між собою. Як правило, одержує підтримку корумпованих державних службовців.

Межа цін (потолок цен) – законодавчо встановлений максимальний рівень цін на товари й послуги. Встановлюється з метою обмеження зростання цін і підвищення купівельної спроможності низькоприбуткових категорій населення.

Меморіал (мемориал) – 1. Скульптурний комплекс, що увічне пам'ять видатних подій або людей. 2. Бухгалтерська книга для запису щоденних господарських операцій.

Менеджери (менеджера) – 1. Керівний склад компаній, банків, фінансових установ, їх структурних підрозділів, котрі наділяються виконавчою владою; 2. Учасники керівної групи банківських синдикатів, що здійснюють емісію та розміщення облігаційних позик на ринку капіталів; 3. Представник найманих працівників, які безпосередньо зайняті управлінням підприємством; фахівці з питань управління.

Менеджмент (менеджмент) – сукупність принципів, методів, засобів, функцій і форм управління організаціями, установами з метою реалізації стратегічних планів, досягнення ефективності виробництва і збільшення прибутку; керівництво підприємством (фірмою).

Менеджмент персоналу (менеджмент персонала) – це стратегічне й оперативне управління діяльністю, спрямоване на підвищення ефективності використання людських ресурсів організації.

Менеджмент фінансовий (менеджмент финансовый) – система комплексного управління фінансовими ресурсами організацій, фірм, кампаній від визначення схем фінансової структури, її складу, обсягів, фінансових коштів; виявлення основних і альтернативних джерел надходження фінансових ресурсів, оцінки їхньої структури, включаючи вибір механізмів, їх ефективний розподіл, реалізацію та використання.

Мерчандайзинг (мерчандайзинг) – підготовка до продажу товарів у роздрібній торгівельній мережі: розміщення товару у торговому залі, оформлення вітрин тощо.

Меркантильність (меркантильность) – 1. Надзвичайна, дріб'язкова ошадливість. 2. Своєкорисливість, гендлярство, пов'язане з матеріальною вигодою.

Мертва точка (мёртвая точка) – рівень виробництва, за якого підприємство здатне відшкодувати всі витрати і починає одержувати прибуток.

Метод (метод) – спосіб досягнення мети, цілі, програми, плану завдяки впорядкованій певним чином діяльності.

Метод аналогій (метод аналогий) – метод управління, що ґрунтується на використанні наявного досвіду вирішення подібних управлінських ситуацій.

Метод впливу (метод взаимодействия) – метод управління дисциплінарного, розпорядчого та організаційно-стабілізуючого характеру.

Метод “Дельфі” (метод “Дельфи”) – метод швидкого прийняття рішень, використовується при експертному прогнозі.

Метод критичного шляху (метод критического пути) – прийняття рішень у процесі проектування, планування, виходячи з тривалості найдовших критичних відрізків у сітьовому графіку робіт.

Метод ранжування (метод ранжирования) – оцінка реклами споживачами або експертами, які присвоюють відповідне місце (ранг) кожному із запропонованих варіантів.

Метод середньої ціни (метод средней цены) – метод розрахунку вартості, витрат, що впливає з середньої ціни одиниці товару, продукції, помноженої на кількість одиниць.

Метод ціноутворення (метод ценообразования) – рівень цін, зумовлений попитом і пропозицією товару на ринку, показниками кон'юнктури.

Методи управління (методы управления) – способи впливу управляючої системи на управлінські об'єкти громадської діяльності (суб'єкта на об'єкт).

Методика (методика) – 1. Конкретизація методу, доведення його до чіткого опису способу здійснення розробок, розрахунків, прогнозів, оцінок кон'юнктури тощо. 2. Узагальнення досвіду, способів, підходів, технологічних прийомів здійснення завдань, реалізації планів, програм.

Методологія аналізу (методология анализа) – сукупність загальних принципів, методів і способів керівництва економічними процесами.

Механізм (механизм) – 1. Пристрій, прилад, що здійснює ряд механічних операцій. 2. Сукупність процесів, прийомів, методів, підходів. Здійснення певних дій задля досягнення мети.

Механізм управління (механизм управления) – спосіб організації управління суспільним виробництвом з притаманними йому формами, методами, засобами, що відповідають кожній історичній епосі та соціально-економічному устрою.

Меценатство (меценатство) – благодійницька діяльність для збереження і примноження різнобічних культурних та духовних цінностей; надача з власних коштів безкорисно матеріальної допомоги для розвитку науки, мистецтва, медицини, літератури тощо.

Митна блокада (таможенная блокада) – економічна ізоляція одних держав іншими державами шляхом встановлення надвисоких митних тарифів, створення митних бар'єрів.

Митна політика (таможенная политика) – сукупність заходів щодо економічної охорони державного кордону, які полягають у контролі за ввезенням іноземних і вивезенням вітчизняних товарів, майна, валюти, цінностей в інші країни шляхом оподаткування їх митом та іншими зборами при транспортуванні через кордон.

Митний кордон (таможенная граница) – кордон території, провіз товарів через який вимагає заповнення митної декларації і сплати мита. Збігається з державним кордоном.

Митний огляд (таможенный досмотр) – перевірка митниками вантажів та особистих речей, що перевозяться через кордон. Проводиться для встановлення характеру вантажу, законності його провозу і обкладання митом.

Митний тариф (таможенный тариф) – систематизоване згідно з товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності зведення ставок мита, що застосовується до товарів, які перетинають митний кордон.

Митниця (таможня) – державна установа, що контролює перевезення вантажів, товарів, майна, цінностей тощо через кордон, здійснює перевірку митних документів, а також стягує мито та інші збори за їх провіз.

Мито (таможенная пошлина) – податок, що сплачується митним установам за товари, цінності, які перевозяться через кордон тієї чи іншої країни. М. сплачується за товари, що ввозяться, і за транзитні. Розмір М. визначається митними тарифами, М. дозволяє державі захищати внутрішній ринок, обмежувати конкурентоспроможність товарів, що ввозяться, регулювати обсяг імпорту та його структуру.

Мито державне (пошлина государственная) – один з видів державних грошових зборів, що беруть з громадян, установ і організацій органи державного управління і судові установи за певні види послуг.

Міграція (миграция) – переселення, переміщення населення, трудових ресурсів, капіталу з однієї країни в іншу, а також внутрішньодержавні – з одного району в інший.

Міграція капіталу (миграция капитала) – переміщення капіталу з одних країн в інші, чи з однієї галузі економіки в іншу з метою більш ефективного його вкладання.

Міграція робочої сили (миграция рабочей силы) - переміщення людей - робочої сили, пов'язане зі зміною постійного місця проживання або поверненням до нього. Може бути цілеспрямована, організована і неорганізована (стихійна), добровільна, примусова і вимушена. Виникає під дією економічних факторів (в основному), політичних і фатальних (внаслідок стихійного лиха). Розрізняють внутрішню М.р.с. - між окремими населеними пунктами, регіонами країни, не пов'язану зі зміною чисельності населення, і зовнішню-внутріконтинентальну і зовнішньоконтинентальну, коли змінюється - збільшується чи зменшується - чисельність населення; постійну (безповоротну) - переміщення на постійне або довгострокове проживання (роботу) і тимчасову - переміщення на тимчасовий короткий строк (на роботу за строковим контрактом); сезонну - щорічні переміщення, пов'язані з сезонністю роботи; мятникову - щоденні (щотижневі, декадні, вахтові) поїздки на роботу за межі місця проживання. Переміщення відносно території складаються з потоків вибуття (еміграції)! прибуття (імміграції). Різниця між цими потоками дає обсяг чистої міграції, а сума - обсяг валової міграції.

Міжнародна економіка (международная экономика) – взаємозалежність і взаємозв'язок країн, націй через складні потоки товарів, капіталів, технологій та підприємництва.

Міжнародна торгова палата (международная торговая палата) – неурядова міжнародна організація, що сприяє розвитку світової торгівлі, зміцнює економічні і фінансові зв'язки між країнами. Заснована в 1920 р., штаб-квартира в Парижі.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) (Международный валютный фонд) – міжнародна валютно-фінансова організація, що створена для сприяння розвитку міжнародної торгівлі та валютного співробітництва шляхом регулювання валютних курсів і контролю за їх виконанням, багатосторонньої системи оплат, ліквідації валютних обмежень, а також для надання своїм членам кредитних ресурсів під час валютних труднощів. Створена в 1944 році у Бреттон-Вудсі (США). В 1989 р. до МВФ входили 153 країни з капіталом 120 млрд. дол.

Міжнародний кредит (международный кредит) – економічні відносини між державами, іноземними банками і фірмами з приводу передачі валютних чи товарних ресурсів на засадах повернення у певні строки та, як правило, з виплатою процента. Суб'єктами М.к. є банки, фірми, держави, міжнародні та регіональні організації.

Міжнародний ринок (международный рынок) – сфера міжнародного обміну товарами і послугами, факторами виробництва і фінансування на основі товарно-грошових відносин.

Міжнародні економічні відносини (международные экономические отношения) – система господарських відносин між країнами світу.

Міжнародні монополії (международные монополии) – союзи великих промислових, торгових, транспортних компаній або банків різних країн світу чи окремі великі компанії, що контролюють виробничі ті інші господарські підприємства за межами країни свого базування, які займають на певному ринку монополійні позиції у виробництві, збуті і закупівлі тих чи інших товарів і послуг.

Міжнародні платіжні засоби (международные платежные средства) – грошові кошти, які використовуються для погашення міжнародних платіжних зобов'язань. Як М.п.з. використовуються вільно конвертовані національні валюти.

Мікроекономіка (микроэкономика) – галузь економічної науки, що вивчає економічні пропорції в межах окремої ланки економіки, маломасштабного виробництва, окремого підприємства, фірми. Передбачає характеристику економічної поведінки виробників, споживачів, фірм, механізм і ефективність прийняття підприємницьких рішень та індивідуального вибору.

Мікромаркетинг (микромаркетинг) – маркетингова діяльність підприємства, частина маркетингу, що забезпечує зв'язок між виробниками і споживачами, а також маркетингові спостереження, дії безпосередньо в структурі фірми, компанії.

Мікросегментація (микросегментация) – визначення певних соціальних груп споживачів окремих товарів, послуг у межах одного регіону країни та певними конкретизованими ознаками.

Мікросередовище (микросреда) – сукупність елементів, умов, що становлять потенціал і можливість фірми реалізувати свої програми, плани, завдання: матеріальна база, постачальники, клієнти, конкуренти, склад працівників.

Мікроструктура ринку (микроструктура рынка) – співвідношення попиту і пропозиції товарів і послуг конкретних виробників у межах даної товарної групи. Відіграє важливу роль при сегментації ринку.

Мінімальна заробітна плата (минимальная заработная плата) – офіційно встановлений державою мінімальний рівень оплати праці у вигляді мінімальної місячної ставки чи почасової оплати. Використовується для обчислення розмірів державних податків, платежів, штрафів. Значення М.з.п. не завжди відповідає величині прожиткового мінімуму.

Мінімум неоподаткований (минимум необлагаемый налогом) – розмір об'єкта оподаткування у межах якого юридичні та фізичні особи податку не сплачують.

Місцеві податки і збори (местные налоги и сборы) – платежі фізичних та юридичних осіб, що надходять у місцеві бюджети. Вони є доповненням до загальнодержавних податків. До них відносяться: готельний збір; курортний збір; за право використання місцевої символіки; за проведення місцевих аукціонів; за виграш на бігах тощо.

Мобілізація (мобилизация) – 1. Зосередження сил, засобів для досягнення певної мети. 2. Організація і залучення трудових, матеріальних і фінансових ресурсів для реалізації виробничих, будівельних, підприємницьких та інших важливих планів, програм.

Мобільність (мобильность) – оперативність, здатність невідкладно та ефективно щось здійснювати, залучати до виконання, реалізовувати завдання, плани.

Моделювання (моделирование) – метод дослідження явищ і процесів. В економіці – це відтворення певних характеристик в експериментальних формах і умовах. Використовують при прогнозуванні, дослідженнях кон'юнктури ринку, обґрунтування певних економічних рішень тощо.

Модернізація (модернизация) – вдосконалення, переробка відповідно до вимог якості, дизайну, технічних умов з урахуванням економічних чинників тощо. Модернізуються насамперед машини, устаткування, технологічні процеси.

Мозковий штурм (мозговой штурм) – екстрена розробка плану дій експертами найвищої кваліфікації у термінових, нестандартних, надзвичайних ситуаціях.

Монета (монета) – зливков металу, що має встановлені законодавчо форму, вагу, склад металу, певні зображення та написи, включаючи номінал вартості, і використовується як засіб обігу чи платежу.

Монетаризм (монетаризм) – економічна теорія, згідно з якою визначальну роль в економічних процесах відіграє кількість грошей в обігу і зв'язок грошової маси з товарною.

Монетний двір (монетный двор) – державне підприємство, що чеканить монету. Тут же виготовляють ордени, медалі інші металеві відзнаки.

Моніторинг (мониторинг) – складова управління економічними об'єктами, що полягає в системному аналізі їхньої діяльності, вивченні стану справ.

Монополіст (монополист) – 1. Власник великого капіталу, який входить до монополістичного об'єднання. 2. Той, що має переважаюче становище на ринку.

Монополія (монополия) – 1. Виключне право на володіння будь-чим. 2. Об'єднання великих виробників, фінансових структур з метою одержання панівного становища на ринку чи в інших сферах діяльності. Основними формами є картелі, синдикати, трести, концерни, консорціуми, конгломерати.

Монопольна ціна (монопольная цена) – 1. Ціна, яка встановлюється підприємцем, що займає монопольне становище на ринку і призводить до обмеження конкуренції і порушення прав споживача. 2. Ціна, яка

встановлюється монополіями, що контролюють певний ринок, для одержання ними максимального прибутку. Як правило, вона вища за ціни, що склалися на конкурентному ринку.

Монопольне становище (монопольное состояние) – домінуюче становище підприємства (підприємця), яке дає йому можливість самостійно або разом з іншими підприємцями обмежувати конкуренцію на ринку певного товару. Монопольним визнається становище підприємства (підприємця), частка якого на ринку певного товару перевищує 35%.

Моральний знос (моральный износ) – втрата засобами праці (машинами, устаткуванням тощо) частини вартості без відповідного фізичного зносу, що відбувається внаслідок технічного прогресу, впровадження прогресивніших машин, устаткування, технологій.

Мораторій (мораторий) – відстрочка сплати внутрішніх або зовнішніх зобов'язань, що оголошується спеціальними актами державної влади на певний строк чи до закінчення якихось надзвичайних подій.

Мотивація (мотивация) – причина, яка спонукає економічного суб'єкта до діяльності для досягнення певної мети, наявність інтересу до цієї діяльності й способів її реалізації.

Мультиплікатор (мультипликатор) – економічний показник, що характеризує ступінь, за якого збільшення інвестиційного попиту породжує зміну обсягів випуску продукції і попиту на неї.

Муніципальний бюджет (муниципальный бюджет) – місцеві бюджети, якими розпоряджаються муніципальні органи влади.

Нн

Набір (набор) – 1. Сукупність, підбір предметів одного призначення, що утворюють щось ціле, комплекс. 2. Масовий прийом на роботу, в навчальний заклад.

Навмисний демпінг (преднамеренный демпинг) – тимчасове навмисне зниження експортних цін з метою витіснення конкурентів з ринку і подальшого встановлення монопольних цін.

Нагляд (надзор) – одна із форм контролю за дотриманням встановлених вимог щодо тієї чи іншої діяльності.

Нагромадження (накопление) – вкладання частини доходу на майбутні витрати, перетворення частини прибутку в капітал, збільшення запасів матеріалів, основних засобів виробництва, майна.

Надання позик (выдача ссуд) – надання банками коштів у вигляді позик підприємствам та організаціям для оплати рахунків за отримані цінності, надані послуги і виконані роботи.

Надбавка (надбавка) – 1. Додаткові виплати працівникам за особливо складні умови роботи, високу кваліфікацію, високоякісні і відповідальні роботи. 2. Додаток до номінальної ціни товару зі його високу якість.

Надійність (надёжность) – здатність об'єктів, товарів зберігати певні властивості, незмінні якості протягом заданого періоду. В економіці означає стійкість економічної, фінансової установи, організації, фірми до будь-яких колізій, змін кон'юнктури ринку.

Надійність ринку (надёжность рынка) – стійкість ринку до політичних потрясінь, прорахунків і помилок економічних, фінансових та інших вищих органів.

Надлишок товарних цінностей (излишок товарных ценностей) – перевищення нормативного рівня матеріальних цінностей.

Надлишкова пропозиція (избыточное предложение) – пропозиція, що значно перевищує попит і призводить до затоварювання.

Надлишковий попит (избыточный спрос) – попит, що значно перевищує пропозицію і призводить до дефіциту товарів, зростанню цін.

Надлишок капіталу (избыток капитала) – обсяги капіталу, що перевищують кількість, необхідну для реалізації передбаченого проекту.

Надлишок касової готівки (излишек кассовой наличности) – кількість грошей у касі підприємства, що перевищує потреби касового обслуговування.

Наднормативні запаси (сверхнормативные запасы) – перевищення понад нормативний рівень товарних запасів, необхідних для функціонування торгівельного процесу.

Надплановий прибуток (сверхплановая прибыль) – прибуток, одержаний підприємством понад грошову суму, передбачену плановим завданням, стратегією фірми, кампанії.

Найбільше сприяння (наибольшее благоприятствование) – режим економічних відносин між державами, за яких одна країна надає іншій такі ж сприятливі умови, якими користується або буде користуватись у майбутньому третя країна на території першої.

Наймана праця (наёмный труд) – праця особи, яка працює за договором найму на підприємстві, що належить іншому власникові.

Накладна (накладная) – документ, яким оформляють приймання або видачу продукції.

Накладні витрати (накладные издержки) – витрати, пов'язані з утриманням управлінського персоналу та організаційно-господарським обслуговуванням виробництва з метою створення необхідних умов праці.

Накопичувальний вклад (накопительный вклад) – вклад в ощадний банк, за умовою якого вкладник має право й повинен періодично вносити додаткові суми.

Напівфабрикат (полуфабрикат) – продукт праці, що має пройти подальшу обробку або стати готовим виробом.

Нарахування на заробітну плату (начисления на заработную плату) – обов'язкові внески підприємств, організацій та установ усіх форм власності до Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування та ін. Обчислюють у відсотках від загальної суми оплати праці за встановленими ставками. Не впливають на розмір заробітної плати і включають до витрат виробництва чи обігу.

Нарахування процентів (начисление процентов) – здійснюється по розрахункових, поточних (крім бюджетних), позичкових, депозитних рахунках, рахунках по вкладах громадян і військовослужбовців. Рівень відсоткових ставок по активних і пасивних операціях, порядок, період, строки нарахування відсотків, порядок їх стягнення визначаються в договорі між банком і клієнтами.

Наряд (наряд) – документ-розпорядження робітникові або групі робітників на виконання певної роботи. У ньому зазначається зміст роботи, її обсяг, форма оплати праці, тарифний розряд, норми й розцінки на одиницю та на весь обсяг роботи.

Наряд-замовлення (наряд-заказ) – документ, на підставі якого поставлялись товари на експорт в умовах державної монополії на зовнішню торгівлю.

Натуральне господарство (натуральное хозяйство) – господарство, що задовольняє свої потреби за рахунок власного виробництва.

Натуральні позики (натуральные кредиты) – різновидність державної позики, коли вартість облігацій і сума позики визначаються в натуральній формі. Н.п. (хлібні, цукрові) використовуються в умовах різкого знецінення грошових знаків, Н.п. погашаються натурою або в грошах за ринковою ціною хліба, цукру, що гарантує від знецінення вкладені в позику кошти.

Натуральні трансфери (натуральные трансферы) – державна допомога населенню, надана у вигляді натуральних товарів і послуг. Це, насамперед, медичне обслуговування, освіта, безкоштовне харчування тощо.

Наукова організація праці (научная организация труда) – система заходів, що забезпечує підвищення ефективності функціонування живої праці на основі сучасних досягнень науки і техніки.

Науковий ступінь (научная степень) – Науковими ступенями є кандидат наук і доктор наук. Наукові ступені кандидата і доктора наук присуджуються спеціалізованими вченими радами вищих навчальних закладів, наукових установ та організацій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Наукові дослідження (научное исследование) – творча діяльність, яка здійснюється на систематичній основі з метою збільшення обсягу наукових знань, у тому числі про людину, природу та суспільство, а також пошук нових сфер застосування цих знань.

Науково-технічний прогрес (научно-технический прогрес) – поступальний, взаємопов'язаний розвиток науки і техніки, що зумовлюється

об'єктивною необхідністю розвитку матеріального виробництва, ростом і ускладненням потреб людини.

Наукоємність (наукоємкость) – показник, що характеризує ступінь забезпеченості і використання у виробничих процесах, підприємницькій і іншій діяльності науково – дослідних, проектно – конструкторських інжинірингових розробок і винаходів.

Націнки (наценки) – надбавка до роздрібних цін на споживчі товари, що продаються в роздрібній торгівлі та на підприємствах громадського харчування.

Націоналізація (национализация) – акт одержавлення приватної власності з викупом чи без нього, право держави володіти майном з переданням його в користування установам, підприємствам, групам чи окремим особам.

Національна економіка – це економічно й організаційно єдина система взаємопов'язаних галузей і сфер діяльності людей, яким властива відповідна пропорційність, взаємообумовлене розміщення на території, обмеженій державними кордонами.

Національне багатство (национальное достояние) – сукупність матеріальних і духовних благ суспільства. Включає в себе основні й оборотні виробничі фонди (машини, будинки, споруди, сировину, паливо тощо) усіх форм власності, резерви й страхові запаси, особисте майно населення.

Національний банк України (Национальный банк Украины) – державний банк країни, який разом із своїми філіями являє собою перший рівень банківської системи і виконує функції резервної системи. НБУ виконує такі основні функції: емісію грошей та організацію їх обігу; є кредитором останньої інстанції для комерційних банків; організовує розрахунки між банками; обслуговує державний борг країни; проводить операції на ринку державних цінних паперів та валютному ринку; здійснює контроль за роботою комерційних банків.

Національний дохід (национальный доход) – частина вартості сукупного суспільного продукту, що залишається після відшкодування матеріальних витрат: предметів праці і засобів праці (в розмірі їх амортизації). Н.д. у вартісному виразі – заново створена за певний період вартість, втілює в собі витрачену живу працю в сфері матеріального виробництва, узагальнюючий підсумковий показник розвитку народного господарства, економічних можливостей країни.

Національний продукт (национальный продукт) – вартість обсягу продукції, товарів, послуг, вироблених народним господарством країни протягом року.

Національні інтереси (национальные интересы) – розбудова державності, економічної демократії, досягнення економічної безпеки, реструктуризація (ринкова інфраструктура) з метою стабілізації і розвитку економіки, росту національного багатства і підвищення життєвого рівня.

Національні рахунки (национальные счета) – рахунки джерел національного доходу.

Невидимі операції (невидимые операции) – невидимий експорт і невидимий імпорт – терміни для позначення статей торговельного і платіжного балансу, що не відносяться до експорту чи імпорту товарів. Н.о. включають надходження іноземної валюти за такими статтями: фрахт, страхування, цінні папери та ін.

Невизначеність (неопределённость) – недостатня поінформованість про умови розвитку економічної діяльності протягом певного періоду.

Невиробнича сфера (непроизводственная сфера) – сукупність галузей народного господарства та видів діяльності людей, що надають необхідні послуги суспільству та окремим його членам і безпосередньо не пов'язані зі створенням матеріальних благ (зв'язок транспорт, житлово – комунальне господарство, охорона здоров'я, освіта, культура тощо).

Невиробничі витрати (непроизводственные издержки) – непередбачені матеріальні, енергетичні, трудові, транспортні, фінансові, інтелектуальні та інші витрати, спричинені в основному діями суб'єктивних негативних факторів – безгосподарністю, бездіяльністю (простої підприємства, неефективне використання основних фондів і оборотних засобів, нерациональне використання робочої сили, енергоносіїв тощо).

Невиробничі послуги (непроизводственные услуги) – послуги, що надаються населенню підприємствами, організаціями та установами невиробничої сфери. Це установи освіти, охорони здоров'я, культури, мистецтва, зв'язку тощо.

Негативний попит (негативный спрос) – негативне ставлення покупців до певного товару: мінімальний попит на нього.

Недобросовісна конкуренція (недобросовесная конкуренция) – здійснення комерційних операцій, коли їхні учасники порушують прийняті на ринку правила і норми конкуренції, вступають у змову проти своїх конкурентів, використовують непристойні методи дискредитації, демпінгові ціни тощо, які суперечать чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

Недоїмка (недоимка) – частина податку або іншого обов'язкового платежу, яка не сплачена платником у встановлений державою строк і підлягає оплаті.

Недостача (недостача) – фактична нестача грошових, валютних, матеріальних та інших цінностей проти бухгалтерських даних. Може бути внаслідок помилки, результатом привласнення працівником довірених йому цінностей або розкраданням цінностей сторонніми особами.

Нееластичний попит (неэластичный спрос) – попит, що має тенденцію залишатись незмінним, незважаючи на зміни кон'юнктури цін.

Незавершене виробництво (незавершенное производство) – предмети праці, що не є готовою продукцією і перебувають у процесі виробництва.

Посідає проміжне місце між сировиною і напівфабрикатами або між напівфабрикатами і готовою продукцією.

Незаконна діяльність (незаконная деятельность) – діяльність, заборонена законом, нелегальна діяльність, а також дії, що ведуть до обмеження вільної конкуренції, здійснюються всупереч антимонопольному законодавству.

Незворотні витрати (невозвратные издержки) – витрати, що мають місце після банкрутства підприємства.

Незмінні ціни (неизменные цены) – умовно постійні ціни порівняно до цін певного періоду року. Застосовуються при економічному аналізі для зіставлення показників виробництва, споживання, доходів, витрат, реалізації продукції за різні роки, в динаміці і по роках.

Некомерційна організація (некоммерческая организация) – організація, що не ставить основним завданням своєї діяльності одержання прибутку (громадські, релігійні організації, благодійні фонди, спілки тощо).

Неконвертовані валюти (неконвертируемые валюты) – валюти, яким законодавчо заборонено вільно обмінюватись на національні валюти інших країн та міжнародні платіжні засоби. Повністю неконвертованою валютою був карбованець колишнього СРСР.

Неліквіди (неликвиды) – товарно-матеріальні цінності, зайві чи непотрібні підприємству, а також готова продукція підприємства, яку важко реалізувати. Гальмує оборотність обігових коштів, погіршує фінансовий стан підприємства.

Нематеріальні цінності (нематериальные ценности) – цінності, які не є фізичними об'єктами, але мають грошову оцінку. Це – патенти, технологічні і технічні новітні розробки, проекти, інші об'єкти інтелектуальної власності, орендні та інші права.

Ненормовані активи (ненормированные активы) – гроші в касі, на розрахунковому та інших рахунках: відвантажені товари, строк оплати яких ще не настав, а також такі, що не оплачені вчасно; різні види дебіторської заборгованості.

Ненормовані оборотні кошти (ненормированные оборотные средства) – кошти, що знаходяться у сфері обігу і не плануються. До них належать: кошти, вкладені у відвантажені товари, строки оплати яких не наступив; у відвантажені товари, що знаходяться на відповідальному збереженні у покупців; кошти на розрахункових рахунках у банках, на акредитивах тощо.

Неплатоспроможність (неплатежеспособность) – фінансовий стан підприємства, організації, установи, при якому вони не можуть своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед іншими підприємствами і організаціями, працівниками, державою, банками. Виникає в результаті різних обставин, пов'язаних з фінансово-господарською діяльністю, що супроводжується виникненням нестачі власних оборотних коштів. Для подолання тимчасової Н. можуть бути використані кредити банків.

Неповна зайнятість (неполная занятость) – часткове безробіття; наявність працездатного населення, що має необхідність і бажання працювати, але не забезпечена роботою.

Непрацездатність (нетрудоспособность) – тимчасова або постійна втрата працездатності внаслідок хвороби, нещасного випадку або з інших причин, неможливість займатися трудовою діяльністю з причини, що не залежить від людини.

Непродуктивна праця (непродуктивный труд) – праця, що не уречевлюється в матеріальному продукті, але є суспільно корисною і необхідною для забезпечення виробництва матеріальних благ.

Непрямі податки (косвенные налоги) – податки на товари і послуги, що встановлюються як надбавка до цін на товари або тарифи на послуги і не залежить від доходів платників податків.

Нераціональний попит (нерациональный спрос) – попит на товари, шкідливі для людини та її здоров'я (алкоголь, тютюн тощо).

Нерегульований попит (нерегулируемый спрос) – попит, який мало піддається регулюванню, зумовлений випадковими факторами.

Нерухомість (недвижимость) – земельні ділянки, зведені на них капітальні споруди, промислові й житлові будівлі та інші об'єкти.

Неспроможність (несостоятельность) – стан економічного суб'єкта, який припинив платежі за своїми боргами.

Нетоварне споживання (нетоварное потребление) – споживання населенням продуктів виробництва, одержаних поза ринковим обміном (продукція з особистого підсобного господарства, садово-городніх ділянок тощо).

Нетоварні платежі (нетоварные платежи) – платежі по перерахуванню податку на добавлену вартість та інших платежів до бюджету, внески на соціальне страхування і пенсійне забезпечення, перекази заробітної плати та інших платежів, які належать громадянам, на вклади в Ощадний банк тощо.

Неустойка (неустойка) – визначена законом або договором грошова сума, яку боржник зобов'язаний сплатити кредитору в разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання. До Н. відносяться пеня, штраф, процент від суми невиконаного зобов'язання та ін.

Нецінова конкуренція (неценовая конкуренция) – форма конкурентної боротьби, в якій поряд з конкуренцією цін використовується реклама, технічні переваги, гарантії, пільги споживачам та ін.

Новація (новация) – у підприємстві – припинення попередніх зобов'язань іншими, оновленими, ефективнішими, заміна одного зобов'язання однією з договірних сторін іншими, але подібними, що не призводить до припинення взаємних зобов'язань за договором.

Номенклатура (номенклатура) – сукупність назв продукції, що випускається: торгівельний асортимент, необхідний для підтримання

нормального функціонування підприємств торгівлі; перелік рахунків, відкритих бухгалтерією.

Номинал (номинал) – 1. Вартість, зазначена на грошових знаках, цінних паперах – номінальна вартість. 2. Зазначена в прейскуранті або на товарі, товарному ярлику його ціна – номінальна ціна.

Норма виробітку (норма выработки) – кількість одиниць продукції, операцій або інших показників роботи, яку працівник повинен виконати за певний відрізок часу. Є показником продуктивності праці і основою оплати праці робітників-відрядників.

Норма запасу (норма запаса) – оптимальні обсяги, кількість матеріальних ресурсів, товарної маси, що забезпечує безперервність виробництва або товарного обігу.

Норма затрат часу (норма затрат времени) – величина витрат робочого часу, що встановлена для виконання одиниці роботи працівником або групою працівників відповідної кваліфікації в певних організаційно-технічних умовах.

Норма ліквідності (норма ликвидности) – показник, що характеризує здатність банків забезпечити своєчасне виконання своїх кредитних зобов'язань.

Норма оборотних засобів (норма оборотных средств) – економічно обґрунтований мінімальний розмір запасів товарно-матеріальних цінностей, достатній для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції.

Норма обслуговування (норма обслуживания) – встановлена кількість одиниць об'єктів, які працівник або група працівників відповідної кваліфікації повинні обслуговувати в одиницю робочого часу в певних організаційно-технічних умовах.

Норма прибутку (норма прибыли) – відношення додаткової вартості до загальної суми авансованого капіталу, виражену у відсотках. Характеризує ефективність використання капіталу, прибутковість підприємства.

Норма чисельності працівників (норма чисельности работников) – встановлена чисельність працівників відповідного професійно-кваліфікаційного складу, необхідна для виконання виробничих або управлінських функцій чи обсягів робіт за певних організаційно-технічних умов виробництва.

Нормативи (нормативы) – 1. Економічні, технічні, технологічні або інші показники норм, за якими здійснюються певні дії, виконується певна робота, приймаються рішення. 2. Розрахункові величини живої та уречевленої праці на виробництво одиниці продукції або окремі види робіт.

Норми амортизації (нормы амортизации) – річний розмір амортизаційних відрахунків, виражений у відсотках до первісної вартості основних фондів.

Норми споживання (нормы потребления) – науково обґрунтована кількість матеріальних благ і послуг, що забезпечують людині найсприятливіші умови всебічного розвитку та задоволення фізичних потреб. Обчислюється на основні продукти харчування, найважливіші непродовольчі товари, товари тривалого користування, різні послуги.

Нормування (нормирование) – здійснення розрахункових операцій стосовно нормування праці, витрат, затрат, оборотних засобів і коштів, природних витрат, запасів, обслуговування з метою встановлення норм виробітку в розрахунку на одного працівника.

Нотаріат (нотариат) – система юридичних установ, на які покладено посвідчення прав і фактів, що мають юридичне значення. Складається з мережі державних та приватних нотаріальних (ліцензованих) контор, що посвідчують угоди, достовірність копії і витягів з документів та справжність підписів громадян на документах, оформляють спадкові права громадян тощо.

Нотифікація (нотификация) – повідомлення векселеутримувачем індосанта чи аваліста про опротестування виданого векселя. Повідомлення повинно бути надіслане протягом 4 робочих днів, що настають за днем протесту. Кожен індосант, одержавши повідомлення (нотіс), повинен протягом 2 робочих днів повідомити свого попередника – і так аж до векселедавця. Той, хто не послав нотіс у встановлений термін, не втрачає своїх регресивних прав, але несе відповідальність за збитки в межах суми векселя.

“Ню-хау” (“ноу-хау”) – (англ. – “знаю як зробити”) – термін, який вживається в ліцензійних угодах, договорах про технічне співробітництво для позначення незахищених патентним, міжнародним і національним законодавством конструктивних, технологічних секретів виробництва, які мають промислову і комерційну цінність. До “Н.х.” відносять: технологічні режими, досвід, методи і способи виготовлення і особливості конструювання продукції, без знання яких у більшості випадків неможливе виробництво нової техніки, технології і виробів за зразками, латентними описами і опублікованої інформації. Іноді як “Н.х.” використовуються управлінські, комерційні і організаційні рішення. Продаж “Н.х.” здійснюється за ліцензійною угодою, в якій визначається ціна і встановлюється порядок його використання.

Нувориш (нувориш) – багатій, що швидко й спритно розбагатів у періоди економічного буму, воєн тощо; багатій-вискочка, що намагається пробитися у вищий світ.

Ньюс-мейкери (ньюс-мейкеры) – діячі в галузі науки, економіки підприємництва та інших сфер, які мають великий вплив на суспільно-політичні події.

Ньюс-реліз (ньюс-релиз) – дані про товар чи кампанію, які використовуються при укладанні договору.

Обговорення (обсуждение) – управлінська процедура, учасники якої колегіально розглядають, порівнюють і оцінюють окремі положення або варіанти якогось рішення.

Обґрунтованість прогнозу (обоснованность прогноза) – допустима величина відхилень прогнозу від дійсного стану об’єкта або шляхів і строків його здійснення.

Обертання вкладів (оборот вкладов) – показник рухливості коштів, що зберігаються. Обчислюється шляхом ділення оборотів по видачі вкладів на середньомісячний лишок вкладів.

Обертання кредиту (оборот кредита) – показник, що характеризує швидкість обігу кредиту в днях. Розраховується як відношення середнього за аналізований період залишку позичок до одноденного кредитного обороту по позичкових рахунках.

Об’єднання (объединение) – назва юридичної особи, об’єкта підприємницької діяльності, що об’єднує кілька підприємств, організацій, установ у єдину групу.

Об’єкт (объект) – установа, організація, підприємство та інші юридичні особи, засоби виробництва, елементи соціальної сфери тощо, в яких зосереджена або на які спрямована економічна діяльність.

Об’єкт власності (объект собственности) – все, що є власністю і належить суб’єкту власності, матеріальний, фінансовий, інтелектуальний продукт, економічні ресурси, засоби виробництва тощо.

Об’єкт кредитування (объект кредитирования) – окремі або об’єднані в групи матеріальні цінності, господарські витрати й кошти в розрахунках, що їх кредитує банк.

Об’єкт оподаткування (объект налогообложения) – вид і обсяг доходу, майно та його вартість, об’єкти, види діяльності, грошова виручка - тобто все, що обкладається податками.

Об’єкт фінансування (объект финансирования) – будь-який об’єкт будівництва – будинок або споруда. Визначають зведеним кошторисом або кошторисно-фінансовим розрахунком на промислове й житлово-цивільне будівництво.

Об’єктивність (объективность) – 1. Реальне існування об’єкта поза свідомістю і незалежно від неї. 2. Реальність, неупередженість, відповідність об’єктивній дійсності. Один з основних принципів матеріалістичної діалектики.

Обіг (оборот, обращение) – форма обміну продуктів праці через купівлю-продаж за допомогою грошей, що відбувається в умовах товарного виробництва.

Обіг грошовий (обращение денежное) – безперервний рух грошей як засіб оплати праці, послуг, купівлі товарів, здійснення розрахунків і платежів, надання допомоги, повернення боргів тощо.

Обіг товарів (обращение товаров) – рух товарів від виробників до споживачів через торгівельну мережу (або товарооброт).

Обладнання (оборудование) – машини, верстати, агрегати, що використовуються у виробництві. Розрізнять виробниче, технологічне та інші види обладнання.

Облігації іменні (облигации именные) – облігації, власники яких реєструються в особливій книзі. Операції з ними може здійснювати лише особа, зазначена в цій книзі. Такі облігації, як привило, безкупонні.

Облігації іпотечні (облигации ипотечные) – довгострокові облігації з твердим відсотком, що випускаються під забезпечення нерухомим майном.

Облігації конвертовані (облигации конвертируемые) – облігації, які підлягають обміну на інші цінні папери, насамперед, на акції компанії, яка їх випустила.

Облігація (облигация) – цінний папір на пред'явника, боргове зобов'язання, за яким кредитори отримують дохід, який виплачується у формі вигравів або шляхом оплати купонів. При випуску позики обумовлюється строк, протягом якого О. підлягають погашенню або викупу.

Облігація звичайна (облигация обыкновенная) – облігація, яка не конвертується в акції, але може бути достроково погашена через викуп емітентом.

Облігація купонна (облигация купонная) – облігація, що містить відрізни купони, за якими після певного строку виплачується відсотковий дохід.

Облігація серійна (облигация серийная) – облігація, термін погашення якої настає через певний період.

Облік (учёт) – складова управління економічними процесами та об'єктами, суть якої полягає у зібранні, накопиченні інформації та відображенні її в облікових відомостях.

Облік майна (учёт имущества) – реєстрація майнових цінностей підприємства та занесення у книгу обліку матеріальних цінностей.

Облік управлінський (учёт управленческий) – складова бухгалтерського обліку, яка охоплює діяльність з підготовки інформації, висновків та оцінок, необхідних керівництву для прийняття управлінських рішень.

Облік фінансовий (учёт финансовый) – облік наявності і руху грошових засобів, фінансових ресурсів, відповідно до яких забезпечується підготовка і видача інформації про фінансові результати діяльності підприємства, його фінансовий стан згідно з чинним законодавством і нормами бухгалтерського обліку.

Облікова ставка (учетная ставка) – процент, який стягують банки із суми векселя при купівлі їх банком до настання строку платежу. Банк, обліковуючи вексель, сплачує пред'явникові суму його номінальної вартості, відраховуючи

суму зниження, що дорівнює О.с. Право одержати гроші за векселем переходить до банку.

Обмеженість ресурсів (ограниченность ресурсов) – недостатня кількість у розпорядженні людей наявних природних ресурсів, здатних задовольнити потреби людини й суспільства.

Обмеження тарифні (ограничения тарифные) – система митних тарифів, що стає на заваді (гальмує) експорту та імпорту певних товарів.

Обмін (обмен) – одна із стадій відтворювального циклу, дуже поширена економічна операція, яка полягає в тому, що одна особа (фізична чи юридична) передає іншій річ, товар, отримуючи за це гроші або інший товар.

Обмін безвалютний (обмен безвалютный) – міжнародний обмін товарами й послугами без залучення іноземної валюти.

Обмінний курс (обменный курс) – цін грошової одиниці однієї країни в грошових одиницях інших країн.

Оборот (оборот) – 1. Рух товарів, грошових коштів у відтворювальному процесі. 2. Валовий сумарний обсяг виробництва продукції, робіт, послуг, вироблених підприємством за один рік у грошовому виразі.

Оборот активів (оборот активов) – один з показників ефективності використання активів, що означає відношення чистого виторгу з продажу до середньої величини сукупних активів компанії, фірми, підприємства.

Оборот безготівковий (оборот безналичный) – платежі, що здійснюються шляхом перерахування на рахунки у кредитних установах і зарахування зустрічних вимог між підприємствами, а також між підприємствами й населенням.

Оборот капіталу (оборот капитала) – циклічний рух, кругообіг капіталу, швидкість якого вимірюється часом проходження одного нового циклу.

Оборот основних і оборотних фондів (оборот основных і оборотных фондов) – безперервний, періодично повторювальний рух фондів, економічний зміст якого полягає у перенесенні на новостворений продукт вартості виробничих фондів. Час обороту складається з часу виробництва та обігу.

Оборотний капітал (оборотный капитал) – частина продуктивного капіталу, вартість якої цілком переноситься на вироблений товар і повністю повертається власникові капіталу у грошовій формі після реалізації товару (вартість сировини, палива, допоміжних матеріалів, робочої сили тощо).

Оборотні засоби (оборотные средства) – сукупність оборотних фондів виробництва й фондів обігу, що беруть участь у виробничому процесі. Поділяються на матеріальні і грошові.

Оборотні кошти (оборотные средства) – сукупність грошових коштів, авансованих підприємствами для формування оборотних виробничих фондів і фондів обігу, що забезпечують безперервний процес виробничо-господарської діяльності. До оборотних виробничих фондів відносять виробничі запаси, незавершене будівництво, витрати майбутніх періодів.

Фонди обігу – готова продукція, товари відвантажені, але неоплачені, кошти в розрахунках, грошові кошти на рахунках в банках і в касі.

Оборотні фонди (оборотные фонды) – частина виробничих фондів, яка повністю споживається в кожному виробничому циклі, переносить свою вартість на створену продукцію і для продовження виробництва відтворюється в натуральній і вартісній формі після кожного виробничого циклу.

Оборотність (оборачиваемость) – процес постійного руху товарів і грошей у сфері їхнього обігу, при якому вони переходять від однієї особи до іншої, обмінюється, оновлюється.

Оборотність товарів (оборачиваемость товаров) – 1. Процес постійного оновлення і заміни товарів, руху товарів у сфері обігу. 2. Показник, що характеризує швидкість обороту товарів від виробника до споживача через торгівлю.

Обсяг (объём) – кількісний економічний показник, що відображає величину руху ресурсів, витрат факторів виробництва, виробленого або спожитого продукту, попиту і пропозиції товарів та послуг тощо. Вимірюється у натуральних або грошових одиницях.

Обсяг виробництва (объём производства) – кількість виготовленої продукції та виконаних робіт за певний період часу (рік, півріччя, квартал, місяць) на певному рівні (підприємство, галузь, народне господарство).

Обсяг попиту (объём спроса) – кількість товару, яку споживачі хочуть і спроможні придбати на даному ринку в певний період.

Обсяг пропозиції (объём предложения) – кількість товару, яку продавці можуть запропонувати для продажу на даному ринку в даний час.

Овердрафт (овердрафт) – короткостроковий кредит, надання якого відбувається шляхом списання коштів із рахунка клієнта банку, внаслідок чого створюється дебетове сальдо.

Одиниця вимірювання (единица измерения) – фізична величина певного розміру, прийнята для кількісного відображення однорідних з нею величин.

Одиниця оподаткування (единица налогообложения) – одиниця виміру об'єкту оподаткування, що використовується для кількісного виразу податкової бази (акр, гектар, квадратний метр, літр, галон, барель; при оподаткуванні прибутку, доходу – національна грошова одиниця).

Окупність витрат (окупаемость затрат) – показник відшкодування використаних коштів, що розраховується порівнянням витрат з доходами, отриманими внаслідок цих витрат; показник економічної ефективності використання вкладень.

Окупність капітальних вкладень (окупаемость капитальных вложений) – показник відшкодування витрат на капітальні вкладення за рахунок прибутку або економії внаслідок зниження собівартості продукції.

Окупність основних фондів (окупаемость основных фондов) – відшкодування авансованих витрат на основні фонди підприємства до

завершення обороту їх на виробництві з суми прибутку або економії від зниження собівартості продукції (послуг), яку вони забезпечують як матеріальну основу виробництва.

Олігархія (олигархия) – політичне та економічне панування невеликої групи людей, що має значний вплив на керівництво державою та економікою.

Олігополія (олигополия) – панування невеликої кількості фірм і компаній у виробництві певних товарів і на ринку їх збуту.

Оперативна звітність (оперативная отчётность) – поточна звітність, оперативні дані про діяльність підприємств, фірм, компаній.

Оперативне планування (оперативное планирование) – поточне виробничо-фінансове й виконавче планування на короткий час, яке зорієнтоване на доповнення, деталізацію, внесення коректив у намічені попередньо плани та графіки робіт.

Оперативне управління (оперативное управление) – управління поточними діями, що поєднує оперативне планування, оперативний облік та оперативний контроль.

Оператор (оператор) – юридична особа, яка здійснює операції на ринку.

Операції біржові (операции биржевые) – різноманітні операції, пов'язані з купівлю-продажем сировини, товарів, цінних паперів, валюти.

Операції венчурні (операции венчурные) – операції, що здійснюються інноваційними банками з кредитування науково-технічних програм, ноу-хау з підвищеним ступенем кредитного ризику.

Операції господарські (операции хозяйственные) – операції, що здійснюються підприємством, фірмою, установою з метою виконання статунних зобов'язань і завдань.

Операції депозитні (операции депозитные) – операції банків, кредитних установ щодо залучення грошових коштів у вигляді депозитів (вкладів) і їх розміщення в інших кредитних установах.

Операції комерційні (операции коммерческие) – торгові операції купівлі-продажу; будь-які підприємницькі операції, бізнес-операції.

Операції комісійні (операции комиссионные) – посередницькі операції, що виконуються за дорученням клієнтів за комісійну винагороду.

Операції форвардні (операции форвардные) – позабіржові термінові валютні операції, що здійснюються банками і промислово-торговими корпораціями по телефону або факсу на договірній основі.

Операційні витрати (операционные издержки) – витрати об'єктів господарювання, що не пов'язані безпосередньо з розширенням виробництва й не включаються у собівартість продукції.

Операційні доходи (операционные доходы) – надходження до банків, кампаній від проведених за певний період фінансових, виробничих і господарських операцій. Включають чистий виторг від продажу, відсотки з кредитів і вкладів, орендні платежі тощо.

Операційні рахунки (операционные счета) – бухгалтерські рахунки, в яких ведуть реєстрацію господарських операцій, пов'язаних з процесами постачання, виробництва й збуту продукції.

Операція (операция) – вид діяльності, підприємницької угоди, сукупність взаємопов'язаних дій щодо розв'язання економічної задачі або проблеми. Розрізняють бізнес-операції, банківські, бухгалтерські, біржові, валютні, маркетингові, консалтингові та інші.

Операція торговельна (операція торговая) – придбання товару для подальшого його відчуження, крім дарування, спадщини, а також для власного вжитку. Операція купівлі-продажу становить єдине ціле – торговельний оборот.

Опитування (опрос) – метод збору первинної інформації про певні об'єктивні чи суб'єктивні процеси, факти зі слів опитуваних. Використовують вибіркове або загальне опитування для визначення громадської думки щодо чогось чи когось або вивчення попиту населення на товари, послуги тощо.

Оподаткування (налогообложение) – процес встановлення й утримання податків у країні, визначення їх розмірів і ставок, кола юридичних і фізичних осіб, що підлягають оподаткуванню, а також порядку сплати податків.

Оптимальний розмір підприємства (оптимальный размер предприятия) – розмір підприємства, якому відповідають найкращі техніко-економічні показники витрат на виготовлення продукції та найменша питома вага у собівартості продукції транспортних витрат на доставку сировини й готових виробів споживачам. У кожній галузі економіки свої О.р.п.

Оптимізація (оптимизация) – визначення значень економічних показників, за яких досягається оптимум, тобто найкращий стан системи. Найчастіше оптимуму відповідає досягнення заданого результату при мінімальних ресурсних витратах.

Оптова торгівля (оптовая торговля) – торгівля великими партіями товарів, продаж їх оптовим покупцям, які споживають товари в значній кількості або продають їх у роздрібній торгівлі. Здійснюється через мережу оптових (дистриб'ютери) і дрібнооптових (дилери) покупців-посередників.

Оптовик (оптовик) – особа, що займається оптовою (гуртовою) торгівлею: операціями закупок великих партій товарів, складуванням і постачанням їх роздрібним торговцям за оптовими цінами але з різницею (маржею) між ціною закупівельною та ціною реалізації, від якої залежить її прибуток.

Опціон (опцион) – право вибору платежу чи відмова від нього, яке надається одній із сторін умовами договору (контракту) або зміни його початкових умов. О. – один із засобів біржової спекуляції.

Орган (орган) – установа, організація, що виконує певні функції в галузі державного управління чи в системі управління підприємства, установи.

Органи управління (органы управления) – організації та установи, що володіють правом приймати управлінські рішення в межах своєї компетенції і контролювати виконання прийнятих рішень.

Організаційна структура (организационная структура) – поділ економічного суб'єкта на підрозділи, відділи, цехи, лабораторії, ланки, групи з метою упорядкування управління, налагодження їх взаємодії, встановлення підпорядкованості і відповідальності.

Організація (организация) – 1. Складова управління, суть якої полягає в координації дій окремих елементів системи, досягненні взаємної відповідності функціонування її частин. 2. Форма об'єднання людей для спільної діяльності в межах певної структури.

Організація виробництва (организация производства) – сукупність принципів, форм і методів, що забезпечують найдоцільніше поєднання в часі та просторі й використання трьох складових процесу виробництва – засобів праці, предметів праці та самої праці з метою отримання певного кінцевого результату: випуску продукції, виконання робіт, надання послуг.

Організація праці (организация труда) – сукупність методів, заходів, спрямованих на упорядкування трудової діяльності, взаємодії людей у процесі праці в чітку та узгоджену раціональну систему для досягнення поставленої мети.

Ордер (ордер) – наказ, розпорядження у письмовій формі, документ про видачу його пред'явникові товару, вантажу, грошей і про право обшуку і проведення інших операцій.

Ордер прибутковий касовий (ордер приходной кассовой) – грошовий документ, яким оформляють касову операцію приймання грошей підприємствами, організаціями, установами.

Ордерна книга (ордерная книга) – книга з бланками ордерів.

Ординарний (ординарный) – звичайний, звичний, простий.

Оренда (аренда) – різновид договору, за яким орендодавець надає орендатору майно у тимчасове користування за винагороду - орендну плату, за рахунок якої орендодавець відшкодовує амортизацію, витрати на капітальний, поточний ремонт тощо.

Орендар (арендополучатель) – особа або організація, яка винаймає, отримує в оренду майно, землю, якій щось надано в оренду.

Орендна плата (орендная плата) – суми, сплачені за договором оренди, який укладається з місцевими органами самоврядування або з юридичними і фізичними особами, котрі здають в оренду земельні ділянки, тимчасово вільні будинки й споруди на інші закріплені за ними в оперативне управління приміщення. Включає амортизаційні відрахування від вартості орендованого майна і частину прибутку.

Орендний підряд (арендный подряд) – одна з форм управління та внутрігосподарського розрахунку, суть якого полягає у переході на оренду окремих працівників та у набутті ними більшої господарської самотності.

Орендні відносини (арендные отношения) – відносини між орендаром і орендодавцем, які здійснюються на основі договору.

Орендодавець (арендодатель) – фізична або юридична особа, яка здає майно в оренду.

Оригінал (оригинал) – перший, основний примірник документа.

Орієнтація (ориентация) – 1. Спрямованість дії економічного суб'єкта й вибір та дотримання вибраного напрямку. 2. Спонування, розпорядження діяти певним чином.

Основний капітал (основной капитал) – узагальнюючий показник, що характеризує в грошовому виразі увесь капітал підприємства, компанії.

Основні засоби (основные средства) – сукупність засобів праці, що діють протягом тривалого часу й у процесі виробництва (вдтворення) поступово переносять свою вартість на виготовлений продукт. Вони відображають рівень розвитку продуктивних сил.

Основні фонди (основные фонды) – засоби праці, що беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів і поступово, в міру знижування, переносять свою вартість на виготовлений продукт, зберігаючи при цьому свою натуральну форму. Поділяються на виробничі (споруди, машини, транспорт) й невиробничі (споруди й устаткування житлово-комунального господарства, культури, освіти, науки тощо).

Особиста власність (личная собственность) – індивідуальна власність громадян на майно (будинки, будівлі, худоба, птиця, транспортні засоби, предмети домашнього вжитку та особистого споживання тощо), призначена для задоволення особистих матеріальних і духовних потреб, здійснення господарської діяльності в особистому (фермерському) господарстві і з метою отримання трудового прибутку.

Особистий дохід (личный доход) – грошовий прибуток працівника, що складається із заробітної плати і додаткових надходжень (дивіденди, премії, відсотки, рента, трансфери). Розрізняють О.д. номінальний і реальний. Обраховується до оподаткування. Номінальний дохід обраховується у грошовій формі, а реальний – з урахуванням купівельної спроможності грошей і визначається рівнем цін.

Особова карточка (личная карточка) – документ, який служить для аналізу складу та обліку рухів кадрів, має типову форму, заводиться на кожного працівника при прийомі на роботу.

Особові рахунки (лицевые счета) – у кредитних установах – це вихідні банківські документи, що відображають розрахунки із юридичною особою або окремими громадянами.

Особливий режим кредитування (особый режим кредитования) – система економічних заходів, здійснювана банком щодо об'єднань, підприємств та організацій, які порушують зобов'язання по своєчасному поверненню кредиту.

Оферта (оферта) – попередня пропозиція однієї сторони іншій укласти угоду з обов'язковим докладним переліком умов. Особа – ініціатор О. Називається оферентом; особа, якій надіслана пропозиція – акцептантом.

Офіс (офіс) – приміщення, в якому міститься офіційне представництво фірми, підприємства, її керівництво.

Офіційна облікова ставка (официальная учетная ставка) – процентна ставка, що застосовується центральним банком країни в операціях із комерційними банками та іншими кредитними установами під час купівлі (обліку) державних короткострокових зобов'язань (векселів державних скарбниць тощо) і переобліку приватних комерційних векселів.

Офшор (оффшор) – залучення іноземного капіталу з метою поживлення економічного розвитку країни шляхом податкових та інших пільг іноземним резидентам.

Офшорні зони (оффшорные зоны) – окремі регіони, адміністративні центри деяких країн; вищими державними органами визначені для цих зон спеціальні заохочувальні пільгові податки, митні збори, вільне ввезення та вивезення товарів і валют, вільний обіг іноземних валют з метою заохочення іноземного капіталу взяти участь у економічному розвитку цих регіонів.

Офшорні компанії (оффшорные компании) – іноземні компанії, створені і зареєстровані в офшорних зонах, державним законодавством яких передбачено надання певних податкових, митних, фінансових, валютних та інших пільг з метою розвитку офшорного бізнесу, піднесення економіки і міжнародного авторитету.

Оцінка вартості (оценка стоимости) – визначення вартості, яке проводиться при оподаткуванні спадщини, оренді, викупі майнових цінностей або з метою їх обліку.

Ощадні вклади (сберегательные вклады) – грошові кошти юридичних та фізичних осіб, внесені на зберігання в ощадні банки з метою отримання відсотків.

Пп

Паблік рілейшнз (паблик рилейшнз) – система некомерційних зв'язків з громадськими організаціями, впливу на громадську думку з використанням ЗМІ з метою завоювання провідного становища в інформаційному просторі і формування певного світогляду населення щодо політичних, соціально-економічних та інших явищ.

Паблісіті (паблицити) – 1.Популярність, славнозвісність підприємств, фірм, організацій. 2.Дії, спрямовані на піднесення самореклами, престижу, популярності фірми, підприємства, а також масового впливу на населення для

досягнення певних результатів у формуванні позитивного іміджу. 3. Вплив на споживача для збільшення реалізації товарів і послуг.

Падаючий попит (падающий спрос) – попит, що має стійку тенденцію до зниження.

Падіння курсу (снижение курса) – зниження курсу цінних паперів, валюти у зв'язку зі зміною кон'юнктури ринку.

Пай (пай) – 1. Розмір майнового (грошового) внеску у спільну матеріальну справу при заснуванні підприємницької чи іншої структури. 2. Частка юридичної чи фізичної особи у загальному обсязі майна, створеного з їх участю, або частка у статутному фонді.

Пайовик (паевик) – особа, котра внесла пай і стала, таким чином, членом товариства, в яке внесений пай.

Паперові гроші (бумажные деньги) – вид грошових знаків. Відрізняються тим, що не розмінюються на золото та інші благородні метали, випускаються державою для покриття її фінансових потреб, що проявляються в дефіциті державного бюджету. Не мають здатності до самостійного повернення з обігу в каси емітента, можуть нагромаджуватися там в надмірній кількості і знецінюватися.

Параметр (параметр) – 1. Показник, величина якого має значний вплив на економічні процеси. 2. Величина, що нею характеризують властивість, розмір, форму, інші споживчі якості товару, пристрою тощо.

Парасолька податкова (зонтик налоговый) – перенесення насамперед збитків минулих років для захисту поточних і майбутніх доходів від податків шляхом зменшення доходів на величину збитків.

Парасолька цін (зонтик цен) – підтримка цін, встановлених фірмою-лідером, товарним монополістом.

Паритет купівельної спроможності (паритет покупательной способности) – співвідношення між двома валютами, яке врівноважує їх купівельну спроможність щодо визначеного набору товарів і послуг. П.к.с. показує, чому дорівнює купівельна спроможність грошової одиниці однієї країни, яка виражається грошовою одиницею іншої країни.

Паритетна ціна (паритетная цена) – ціна на с.-г. продукцію, що дає можливість с.-г. виробнику за визначений державою обсяг продукцію одержувати грошовий дохід, достатній для купівлі необхідного набору інших товарів і послуг.

Партія (партия) – 1. Політична організація. 2. Одна повна гра (шахи, теніс). 3. Згрупований, підібраний асортиментний набір товарів.

Партнерство (партнерство) – 1. Добровільна співпраця двох або кількох фізичних чи юридичних осіб, фірм, корпорацій тощо, які беруть участь у спільних справах, проектах, програмах. 2. Форма співробітництва фірм, компаній, що закріплюється протоколом про партнерство або договором.

Пасив (пассив) – частина бухгалтерського балансу (звичайно права сторона), яка відображає джерела утворення наявних коштів підприємств, організацій, установ за їх приналежністю і призначенням.

Пасиви (пассивы) – суми офіційно пред'явлених фінансових вимог до фізичних чи юридичних осіб.

Пасиви балансу (пассивы баланса) – одна з двох частин бухгалтерського балансу, звичайно права, в якій на певну дату відображено джерела утворення коштів підприємства, фірми, організації, установи.

Пасивний баланс (пассивный баланс) – баланс, у якому витрати перевищують надходження.

Пасивний торговий баланс (пассивный торговый баланс) – торговий баланс, в якому ввезення товарів перевищують вивезення.

Пасивні операції банку (пассивные операции банка) – операції, за допомогою яких банки формують свої ресурси для проведення кредитних та інших активних операцій.

Пасивні рахунки (пассивные счета) – рахунки бухгалтерського обліку, на яких відображені джерела формування коштів і зазначається цільове їх спрямування.

Паспорт підприємства (паспорт предприятия) – документ виробничої структури, що містить дані про основні виробничі фонди, виробничі потужності, організаційно-технічний рівень, спеціалізацію виробництва та інші техніко-економічні показники.

Пастка (ловушка) – економічна ситуація, яка нагадує замкнуте коло: становище, в якому спроба вийти із пастки одним шляхом веде в ту саму пастку іншим шляхом.

Патент (патент) – 1. Документ, що засвідчує право наукового, інтелектуального чи технічного винаходу, його авторство. 2. Документ, що визначає право займатися торгівлею чи промислом за умови дотримання відповідних правил, визначених законодавчо, і внесення певного платежу (патентного збору).

Патентна чистота (патентная чистота) – юридично закріплена власність об'єкта винаходу – техніки, обладнання, технологічного процесу з правом вільного використання у даній країні без порушення діючих у країні патентів. В іншій країні цей патент може бути “нечистим”, якщо аналогічний винахід уже запатентований у цій зарубіжній країні.

Патентний збір (патентный сбор) – платежі в бюджет підприємствами і громадянами, які мають дохід від занять промислом і мають патент на цей промисел.

Пеня (пеня) – санкція за несвоєчасне виконання зобов'язань – сплати платежів і внесків. Нараховується у процентах до суми невиконаного зобов'язання, як правило, за кожен день прострочення. П. – різновид неустойки.

Первинний документ (первичный документ) – бухгалтерський документ, що складається у момент здійснення господарських операцій і є початком їх облікової реєстрації.

Первинний облік (первичный учет) – початкова стадія облікового процесу, на якій проводиться вимір даних господарських операцій і реєстрація їх у документах. Є основою синтетичного й аналітичного обліку.

Первинний ринок цінних паперів (первичный рынок ценных бумаг) – ринок, на якому реалізуються нововипущені цінні папери їх емітентом організація, що випустила їх).

Перебудова (перестройка) – реформи соціально-економічної системи, зміни політичного курсу, істотні перетворення форм і методів господарювання.

Перевиробництво (перепроизводство) – перевищення пропозиції продукції над попитом на неї, і, як наслідок – збільшення запасів товарів, уповільнення оборотності оборотних засобів. причиною можуть бути кризові явища в економіці.

Перевитрати (перерасход) – перевищення фактичної величини показника витрат ресурсів порівняно з її плановим значенням, бюджетом, або встановленою нормою.

Перевірка (проверка) – контроль, аналіз, що проводиться для встановлення відповідності реального стану речей, документів, проектів, товарів, виконання службових доручень, поведінки необхідному стандарту, встановленим вимогам, стандарту.

Передоплата (предоплата) – попередня і часткова оплата товарів і послуг у рахунок загальної суми, є гарантією оплати всієї кількості товару, що купується.

Переказ (грошовий) (перевод денежный) – спосіб перерахування грошей юридичними чи фізичними особами один одному через кредитні установи чи підприємства зв'язку. П. застосовується при оплаті товарів, послуг, виконаних робіт, а також сплаті зобов'язань нетоварного характеру (податків, страхових платежів, неустойок тощо).

Переказ вкладів (перевод вкладов) – операція, що виконується банком за письмовим дорученням вкладника, його представника, спадкоємця чи особи, що внесла готівку для переказу грошей в іншу установу банку або зарахування на рахунок по вкладу. П.в. може бути тільки іменним. Кожен вкладник має право переказати свій вклад повністю або частково в іншу установу банку на своє ім'я, ім'я іншої особи, чи для видачі грошей готівкою.

Переоблік (переучет) – черговий облік матеріальних цінностей.

Переоцінка (переоценка) – зміна оцінка, нова оцінка вартості, основних засобів, майна, зміна номінальної вартості вкладів у зв'язку з інфляцією, зміною цін.

Перерахування (перечисление) – переведення коштів з одного рахунку на інший.

Перерахунок (перерасчет) – зміна раніше нарахованої суми платежів, виплат у зв'язку зі зміною обставин (зміна податкових ставок, відсотків, тарифів, цін, заробітної плати).

Перерозподіл коштів (перераспределение средств) – передавання коштів і матеріальних засобів одних осіб іншим, а також зміна цільового призначення коштів.

Перехідні залишки (переходящие остатки) – невикористані в поточному році кошти, ресурси, що переходять на наступний рік.

Період (период) – термін здійснення економічного процесу, дії, плану, договору, гарантії, сплати податків, використання робіт.

Періодична звітність (периодическая отчетность) – звітність, що подається статистичним або вищестоящим органам періодично, через заздалегідь встановлені проміжки часу або на точно визначену дату.

Персонал (персонал) – особовий склад підприємства, фірми, установи або частина цього складу, що виділена за ознакою характеру виконуваної роботи (технічний, медичний, управлінський).

Перспективний план (перспективный план) – 1. Проект економічного розвитку в цілому, господарського комплексу окремих галузей, підприємств, фірм на довгострокову перспективу. 2. Багатообіцяючий проект.

Питомі витрати ресурсів (удельные расходы ресурсов) – витрати ресурсів даного виду на виробництво одиниці продукції (у натуральному або грошовому вираженні).

Підзвітні суми (подотчетные суммы) – гроші, що видаються у встановленому порядку посадовим особам авансом на операційні, адміністративно-господарські витрати та на відрядження.

Підпільна економіка (подпольная экономика) – економічна діяльність, що офіційно не зареєстрована, статистично не обліковується, приховується від держави.

Підприємець (предприниматель) – особа, яка на професійних засадах займається активною підприємницькою діяльністю – приватним виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг відповідно до чинного законодавства.

Підприємництво (предпринимательство) – самостійна, від свого імені, під свою майнову відповідальність і на свій ризик діяльність фізичних і юридичних осіб, спрямована на систематичне одержання доходу, прибутку від користування майном, виконання робіт, послуг, виробництва товарів, їх продажу.

Підприємство (предприятие) – самостійна господарсько-адміністративна самофінансована одиниця – юридична особа, яка здійснює виробничі, комерційні, торговельні та інші функції, надає послуги з метою одержання прибутку. За формою власності можуть бути державні, приватні, кооперативні, акціонерні, з участю іноземного капіталу (спільні). За розмірами, обсягами виробництва, кількістю працюючих поділяються на малі, середні, великі.

Підрозділ (подразделение) – офіційно виділена частина підприємства, установи, організації і працівники, що належать до цього.

Підряд (подряд) – договір, відповідно до якого одна сторона (підрядник) зобов'язується під свою відповідальність виконати за завданням другої сторони (замовника) певну роботу з використанням власних матеріалів або матеріалів замовника за певну плату. Оплачується тільки готовий результат, зданий замовникові.

Пільги (льготы) – переваги, додаткові права, що надаються певним категоріям громадян або організаціям, підприємствам, регіонам (часткове чи повне звільнення від сплати певних податків, платежів тощо).

Післяплата (наложенный платеж) – форма розрахунків за вантаж або поштові відправлення (листи, бандеролі, посылки), за якої відправник доручає поштовому підприємству або транспортній організації одержати з адресата суму їхньої вартості, яку визначає відправник, але вона не повинна перевищувати суми оголошеної цінності відправлення.

Плаваюча процентна ставка (плавающая процентная ставка) – процентна ставка по середньострокових та довгострокових кредитах. Розмір П.п.с. не фіксується на весь строк надання кредиту, як це буває у традиційній практиці, а переглядається через проміжок часу, погоджений кредитором та одержувачем позички залежно від зміни ситуації на відповідному кредитному ринку. При використанні П.п.р. процентний ризик припадає на одержувача позички.

План (план) – 1. Модель майбутнього стану економічної системи в цілому, господарства країни, галузей, регіонів, окремих підприємств, фірм, компаній. 2. Порядок, послідовність виконання певних робіт, викладання будь-якого матеріалу (доповіді, лекції, інформації).

План рахунків (план счетов) – система, сукупність упорядкованих бухгалтерських рахунків.

Плани державні (планы государственные) – національні плани, що розробляються на рівні всього господарства країни.

Плани директивні (планы директивные) – плани, які після затвердження набувають сили закону і підлягають обов'язковому виконанню.

Плани індикативні (планы индикативные) – радчі плани.

Плани перспективні (планы перспективные) – плани, показники яких розроблені на тривалий прогнозований період. Розрізняють довгострокові плани (на 10-15 років) і середньострокові (на 3-5 років).

Плани поточні (планы текущие) – плани, розраховані на короткий період – до 1 року.

Планування (планирование) – одна із складових управління, що полягає в розробці планів і їх реалізації. Планами визначаються основні показники розвитку економічної системи, способи їх досягнення.

Плата (плата) – 1. Кошти, що їх належить сплачувати за придбані товари, використані ресурси, кредити. 2. В електроніці – змінна панель, на якій розміщується схема.

Платежі (платежи) – 1.Фінансово-грошові операції, пов'язані з оплатою фінансово-господарських операцій з розрахунками за договірними зобов'язаннями. 2.Кошти, сплачувані в державний бюджет, кредитні установи організації, підприємства за користування природними ресурсами, кредитами тощо, що їх здійснюють юридичні і фізичні особи.

Платіжна відомість (платежная ведомость) – бухгалтерський касовий документ, на основі якого проводиться виплата заробітної плати працівникам підприємства, окремим особам, інші види грошових виплат.

Платіжне доручення (платежное поручение) – розрахунковий документ, що містить доручення підприємства обслуговуючому його банкові про перерахування коштів на рахунок юридичної чи фізичної особи, якій підприємство перераховує гроші.

Платіжне повідомлення (платежное извещение) – документ, яким фінансовий орган повідомляє платника податків про суму та строки внесення ним відповідних платежів.

Платіжний баланс (платежный баланс) – співвідношення між сумою платежів, здійснених даною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період (рік, квартал, місяць). П.б. – об'єднує: торговельний баланс, баланс послуг, баланс руху капіталів. Як правило – це касовий баланс, до якого не належать кредитні вимоги.

Платоспроможність (платежеспособность) – спроможність держави, юридичної чи фізичної особи своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання по торговельних, кредитних та інших операціях, які стосуються грошей.

Плинність (текучесть) – показник рівня зміни складу працівників підприємства, організації, установи, внаслідок звільнення їх і переходу на іншу роботу за власним бажанням.

Повернення (возврат) –1.Повернення кредиту боргу, одержаних на певний час речей. 2.Повернення помилково чи незаконно стягнених податків, коштів їх власникам.

Повне товариство (полное товарищество) –господарське товариство, члени якого ведуть підприємницьку діяльність відповідно до укладеного договору. Члени товариства беруть безпосередню участь в управлінні його діяльністю, розподілі прибутку і покриття збитків пропорційно своєму вкладові в загальний капітал.

Повноваження (полномочия) – права юридичної чи фізичної особи на здійснення господарських операцій, а також на представництво, що закріплено законодавчо або нотаріально.

Погашення (погашение) – повернення позичальником коштів, одержаних ним від кредиторів, в обумовлені строки.

Податки (налоги) – обов'язкові, нормовані платежі у державний або місцевий бюджети, що їх вносять окремі особи, підприємства, організації та установи.

Податкова декларація (налоговая декларация) – офіційна заява платника податку про одержані ним за звітний період (квартал, півріччя, рік) доходи і поширювані на них податкові знижки і пільги.

Податкова політика (налоговая политика) – система заходів держави, здійснюваних у галузі податків.

Податкова система (налоговая система) – сукупність податків, форм і методів оподаткування, збирання і використання податків, податкових органів, які запроваджені в країні.

Податковий кодекс (налоговый кодекс) – зібрання законодавчих актів про оподаткування, об'єднаних в один цілісний документ.

Податкові канікули (налоговые каникулы) – визначений законом період, протягом якого певні групи суб'єктів підприємницької діяльності звільнюються від сплати окремих податків.

Податкові пільги (налоговые льготы) – часткове чи повне звільнення певного кола фізичних і юридичних осіб від сплати податків. Найчастіше це стосується благодійних організацій, інвалідів, пенсіонерів, дитячих і освітніх установ тощо.

Податок з обороту (налог с оборота) – обов'язковий фіксований податок з юридичних осіб – підприємств, що реалізують товари власного виробництва безпосередньо або через збутові організації, додержуючись принципу одноразовості оподаткування.

Податок з продажу (налог на продажу) – податок, що встановлюється у відсотках до вартості реалізованих товарів і послуг. Є різновидом акцизного податку.

Податок на власність (налог на собственность) – податок на нерухомість (землю і будівлі) та іншу майнову власність, що застосовується в деяких країнах і сплачується як муніципальний податок у розмірі, пропорційному оцінці об'єкта власності.

Податок на додану вартість (налог на добавочную стоимость) – непрямий податок на товари і послуги, який застосовується в розвинутих країнах. Податкова база – вартість, добавлена на кожній стадії виробництва і реалізації товару. Додаткова вартість (приріст вартості) включає: заробітну плату з нарахуваннями, амортизаційні відрахування, проценти за кредит, прибуток, витрати на електроенергію, рекламу, транспорт. Сума податку на додаткову вартість, сплачена на всіх стадіях проходження товару до споживача, входить в ціну. Платниками П.д.в. виступають: підприємства і організації, які мають статус юридичних осіб і здійснюють виробничу та комерційну діяльність; повні товариства, що реалізують товари та надають послуги; філіали, відділення підприємств, які мають рахунки в установах банків і самостійно реалізують товари та надають послуги; міжнародні об'єднання і іноземні юридичні особи.

Податок на дохід (налог подоходный) – прямий податок, яким оподатковуються безпосередньо доходи.

Податок на доходи громадян (налог на доходи граждан) – податок, яким обкладається сукупний дохід громадян у грошовому обчисленні за минулий рік. Сплачується з доходів, що перевищують неоподаткований мінімум. Належить до прогресивно зростаючих податків, ставка якого зростає із зростанням річного доходу.

Податок на майно підприємства (налог на имущество предприятия) – податок на майно юридичних осіб, що надходить у державний і місцевий бюджети.

Подвійна бухгалтерія (двойная бухгалтерия) – метод ведення бухгалтерського обліку, коли на кожну господарську, фінансову операцію робиться подвійний запис.

Подвійне оподаткування (двойное налогообложение) – оподаткування двічі одного й того ж самого виду доходу, однієї і тієї суми різними податками (напр., заробітна плата оподатковується прибутковим податком, а фонд заробітної плати підприємства – податком на цей фонд).

Подвійний запис (двойная запись) – відображення в бухгалтерському обліку кожної операції двічі: в дебеті одного чи кількох рахунків та в кредиті також одного чи кількох рахунків.

Поділ праці (раздел труда) – поділ праці, потрібної для виробництва продукту, на окремі операції, виконувані різними працівниками, спеціалізація працівників.

Позабюджетні кошти (внебюджетные средства) – кошти держави, що не включені в державний бюджет і використовуються за певним цільовим призначенням (пенсійний фонд, фонд зайнятості тощо).

Позика (заем) – один із видів угоди про передавання грошей чи матеріальних цінностей їх власником іншій юридичній чи фізичній особі на умовах повернення.

Позикодавець (заемодатель) – особа, яка надала позику, набула права на її повернення та отримання оплати за користування нею у вигляді певного процента від розміру наданої позики.

Позичальник (заемщик) – одержувач кредиту, позички; сторона в кредитній угоді, що бере на себе зобов'язання повернення позичених грошей (майна) і сплати відсотка. Позичальником може бути держава, юридична особа, громадянин.

Позичка (заем, ссуда) – передача однією стороною (позикодавцем) у власність іншій стороні (одержувачу позики) грошей або речей на певний строк, по закінченні якого одержувач позички зобов'язується повернути її з процентами або без процентів.

Показник (показатель) – складова інформації, створена реквізитом – основою і реквізитами – ознаками, які належать до неї.

Показники економічні (показатели экономические) – величини, які дають можливість робити висновки про стан економіки країни, регіону, підприємства, домашнього господарства, його динаміку, піднесення чи спад.

Показники звітності (показатели отчетности) – показники, що використовуються при складенні звітів, де віддзеркалені фактичні результати.

Показники конкурентоспроможності (показатели конкурентоспособности) – сукупність якісних і вартісних характеристик товару, які забезпечують його відповідність вимогам ринку в певний період часу: техніко-економічні характеристики, ціна, переваги над податками тощо.

Показники статистичні (показатели статистические) – кількісна характеристика суспільно-економічних явищ і процесів.

Політична економія (политическая экономия) – наука про економічні відносини і закони суспільного виробництва, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ. Вивчає виробничі відносини в їх зв'язку з продуктивними силами.

Попередня оплата (предварительная оплата) – попередня повна або часткова оплата за товари чи послуги в рахунок загальної суми боргу. Проводиться відповідно до укладених угод, міжнародних контрактів у випадках, коли продавець товару не впевнений у платоспроможності покупця.

Попит (спрос) – представлена на ринку потреба в товарах або послугах, що забезпечена грошовим еквівалентом.

Попит ажіотажний (спрос ажиотажный) – непомірно стрімко зростаючий попит у зв'язку з різкою зміною кон'юнктури ринку.

Попит нееластичний (спрос неэластичный) – попит, величина якого слабо реагує на зміну ціни внаслідок сталості кон'юнктури.

Попит нераціональний (спрос нерациональный) – попит на товари, шкідливі для здоров'я.

Попит ринковий (спрос рыночный) – попит споживачів на конкретному товарному чи регіональному ринку.

Попит сукупний (спрос совокупный) – попит споживачів на всіх ринках даного товару; попит на всі товари, що виробляються і реалізуються, або певну групу товарів, визначену за принципом комплексного споживача.

Порто-франко (порто-франко) – певна територія, у межах якої дозволяється перевезення товарів без сплати мита.

Портфель (портфель) – сукупність форм і видів економічної, фінансової діяльності, відповідним їм документів, коштів, замовлень, об'єктів.

Портфель замовлень (портфель заказов) – повний набір, сукупність замовлень, що одержують виробничі організації, фірми на виробництво товарів, виконання послуг на поточний чи плановий період (рік, півріччя, квартал тощо).

Портфельні інвестиції (портфельные инвестиции) – інвестиції, які не можуть забезпечити їх власникам контроль над підприємством.

Посередник (посредник) – юридична або фізична особа (агенти, брокери, дилери тощо), яка на професійних засадах за визначену угодами плату сприяє

встановленню ділових партнерських контактів, зв'язків та укладенню контрактів на купівлю-продаж товарів, цінних паперів, реалізації послуг.

Послуга (услуга) – трудова діяльність, результати якої відображаються у корисному ефекті, особливій споживній вартості. Особливістю П. є збіг у часі та в просторі процесів виробництва, реалізації і споживання її споживчої вартості.

Послуга комерційна (услуга коммерческая) – різновид послуг, що надаються за відповідну оплату.

Поставка товару (поставка товара) – заключний стан виконання договору купівлі-продажу, на якому відбувається передача товару продавцем покупцеві, здійснюється остаточний фінансовий розрахунок по закінченні операції.

Постачальник (поставщик) – юридична чи фізична особа, товаровиробник, торговець, що забезпечує постачання товарів покупцям відповідно до замовлень, заявок, угод, договорів.

Постачання (снабжение) – матеріально-технічне забезпечення підприємства основними і оборотними засобами виробництва.

Постійні витрати (постоянные расходы) – витрати підприємства, що не залежать безпосередньо від обсягів виготовленої продукції (на утримання будівель, оренду, комунальні послуги тощо).

Потенціал (потенциал) – наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення чогось.

Потенціал виробничий (потенциал производственный) – реальні можливості виробництва; наявність факторів виробництва, забезпеченість його найголовнішими матеріальними, природними, енергетичними, інтелектуальними, трудовими ресурсами.

Потенціал трудовий (потенциал трудовой) – забезпеченість виробництва трудовими ресурсами, кваліфікація і рівень професійної підготовки яких відповідає його виробничому потенціалу.

Потенційна конкуренція (потенциальная конкуренция) – можливість вступу в певну галузь нових фірм, які можуть вплинути на рівень прибутковості вже існуючих.

Потенційний ринок (потенциальный рынок) – ринок з певною купівельною спроможністю на товари, що користуються попитом на цьому ринку.

Поточна вартість основних засобів (текущая стоимость основных средств) – вартість основних засобів, активів, обчислена з урахуванням зношення, залишкова вартість основних фондів.

Поточний рахунок (текущий счет) – рахунок у банку, що служить для зберігання коштів і здійснення розрахунків. Кошти з П.р. витрачаються за допомогою чеків, платіжних доручень власника рахунка та інших документів.

Поточні витрати (текущие издержки) – грошові витрати на товари та послуги, призначені для щоденного використання або споживання.

Потреби (потребности) – потреби людини у певних видах продукції, послуг, речей, які вони намагаються споживати і використовувати.

Потужність виробнича (мощность производственная) – максимально можливий випуск певної продукції галуззю промисловості, підприємством або його дільницями за найліпшого використання наявних виробничих площ, устаткування, застосування ефективної технології та організації виробництва.

Право власності (право собственности) – система правових норм, які закріплюють за окремою особою або колективом власність на засоби виробництва та продукти праці.

Право на працю (право на труд) – право громадян на одержання роботи згідно з їх спеціальністю і кваліфікацією з оплатою відповідно до її кількості та якості, яке гарантується конституцією країни і забезпечується дійовими юридичними гарантіями.

“Прайм рейт” (“прайм рейт”) – мінімальна процентна ставка незабезпечених короткострокових позичок. Застосовується комерційними банками при кредитуванні першокласних одержувачів позичок. До “П.р.” прив’язані всі інші процентні ставки, що застосовуються комерційними банками.

Праця (труд) – діяльність людини, яка вимагає від неї зусиль, енергозатрат, усвідомлення доцільності і необхідності виконання роботи.

Предмет праці (предмет труда) – об’єкт прикладання людської праці в процесі виробництва.

Предмет розкоші (предметы роскоши) – предмети, без яких можна обійтись у повсякденному житті, доступні за цінами лише високодоходним сім’ям.

Предмети споживання (предметы потребления) – частина суспільного сукупного продукту, яка призначена і використовується у сфері невиробничого споживання для задоволення матеріальних, побутових, духовних та культурних потреб суспільства.

Презентація (презентация) – офіційне представлення колу запрошених осіб новоствореного підприємства, фірми, проекту, продукції, товару тощо.

Прейскурант (прейскурант) – офіційно затверджений, систематизований документ, у якому міститься згрупований за певними ознаками перелік (список) товарів і послуг з обов’язковим зазначенням їх ціни (тарифу). Вказується назва, шифр стандарту, технічних умов, штриховий код, одиницю виміру, вид упаковки і розфасовки, а для технічно складних товарів - комплектацію.

Претензія (претензия) – заява кредитора, покупця, клієнта з вимогою про сплату боргу, відшкодування збитків, усунення недороблень, несправностей у товарі.

Преференції (преференции) – переваги, пільги, надані окремим державам, підприємствам, організаціям для підтримки окремих видів діяльності. Можуть бути у вигляді зниження податків, знижок з мита, звільнення від платежів, надання вигідних (пільгових) кредитів тощо.

Прибутковий ордер (подоходный ордер) – первинний документ, який застосовують для обліку матеріальних цінностей, що надходять від постачальників на склад підприємства, організації, установи. Використовують для кількісного обліку цінностей.

Прибуток (прибыль) – узагальнюючий показник фінансових результатів господарської діяльності підприємства. Визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції, робіт та послуг і сумою всіх витрат підприємства на виробництво та збут.

Приватизація (приватизация) – передача державної або муніципальної власності (земельних наділів, промислових підприємств, банків, засобів транспорту та зв'язку, акцій, культурних цінностей тощо) за плату або безкоштовно у приватну власність.

Приватна власність (частная собственность) – одна з основних форм власності на землю, нерухомість, засоби виробництва, гроші, цінні папери, товари, робочу силу, інтелектуальний продукт, яка полягає у тому, що і об'єкти власності належать приватним особам, сім'ям, групі осіб.

Приватник (частник) – людина, яка займається приватним бізнесом, підприємництвом; приватний власник, приватний торговець.

Примусове банкрутство (принудительное банкротство) – визнане судовим органом банкрутство організації, неспроможної виконати свої боргові зобов'язання.

Примусовий курс (принудительный курс) – офіційний фіксований курс, що застосовується державою за умов валютних обмежень з метою обміну валюти даної країни на іноземну.

Приріст (прирост) – збільшення економічного показника відносно до його початкової (базової) величини.

Природна монополія (естественная монополия) – офіційно визнана обов'язкова монополія на виробництво і продаж товарів, зумовлена економічною доцільністю для всієї держави (єдина енергетична система, трубопроводи, залізниці, водогони тощо).

Природні ресурси (естественные ресурсы) – елементи природи, що використовуються як джерела засобів існування людського суспільства.

Приход (приход) – термін, що характеризує надходження товарів, матеріалів, коштів з певних джерел за певний час.

Приходний касовий ордер (приходный кассовый ордер) – касовий документ, яким засвідчується надходження до каси підприємства (установи) грошових коштів від окремих осіб.

Проблема (проблема) – складне теоретичне або практичне питання, що потребує вивчення, дослідження, розв'язання.

Проводка (проводка) – обліковий бухгалтерський документ, де вказано, на яких рахунках бухгалтерського обліку має бути відображена господарська операція. буває проста і складна.

Прогнозування (прогнозирование) – попередня стадія розроблення планів і програм, їх наукове обґрунтування.

Прогнозування попиту (прогнозирование спроса) – наукове передбачення загального обсягу і структури платоспроможної потреби в товарах та послугах, що буде пред'явлена на ринку в майбутньому за певних умов розвитку виробництва і рівня життя населення.

Продаж (продажа) – передання товару іншій особі в обмін на грошову оплату товару, одна з частин угоди купівлі-продажу.

Продаж боргу (продажа долга) – ситуація, коли одні країни продають свій борг частково або повністю іншим країнам.

Продукт (продукт) – виготовлений матеріальний або нематеріальний результат людської праці (ідея, наукове відкриття, товар тощо).

Продуктивні сили (производственные силы) – засоби виробництва (знаряддя та предмети праці), за допомогою яких виробляють матеріальні блага, а також люди, що здатні до праці, мають певні навички, знання, і приводять у дію засоби виробництва, вдосконалюють їх.

Продуктивність праці (производительность труда) – показник ефективності використання ресурсів праці. Вимірюється кількістю продукції в натуральному або грошовому виразі, виробленої одним працівником за певний час (годину, день, місяць, рік).

Продукція (продукция) – продукти виробництва у речовій чи інформаційній формі, найчастіше у предметному вигляді, що кількісно вимірюється в натуральному і грошовому обчисленні.

Проект (проект) – план, задум (організації, влаштування, заснування будь-чого).

Прожитковий мінімум (прожиточный минимум) – встановлений державними органами мінімум грошей, який необхідний людині для мінімального забезпечення її прожитку, життєдіяльності.

Пролонгація (пролонгация) – продовження строку дії договору понад строки, передбачені договором за умови, якщо таке передбачено статтями договору.

Пролонгація векселя (пролонгация векселя) – продовження строку дії векселя. Пролонгація строку платежу за векселем здійснюється згідно з законом або за домовленістю між векселетримачем і векселедержувачем.

Промисловість (промышленность) – сукупність підприємств, фабрик, заводів, фірм, шахт, електростанцій тощо, на яких видобувають і обробляють сировину, виробляють засоби виробництва та предмети споживання.

Пропозиція (предложение) – бажання продавця запропонувати свій товар. Кількісно відображається у величині, обсязі товарів, послуг, що пропонуються покупцеві.

Протекціонізм (протекционизм) – економічна політика держави, спрямована на заохочення розвитку національної економіки та на її захист від

іноземної конкуренції. Реалізується за допомогою високих митних платежів на товари, що ввозяться, ліцензування ввозу певних товарів.

Професійна орієнтація (профессиональная ориентация) – це комплексна науково обґрунтована система форм, методів та засобів впливу на особу з метою оптимізації її професійного самовизначення на основі врахування особистісних характеристик кожного індивідуума та потреб ринку праці. Вона спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства в конкретних видах професійної діяльності.

Професійний відбір (профессиональный отбор) – науково обґрунтована система визначення ступеня придатності особи до конкретної професії, спеціальності (робочого місця, посади) відповідно до встановлених законодавством нормативних вимог.

Процентний ризик (процентный риск) – загроза збитків у зв'язку із перевищенням процентних ставок, які банки сплачують за залучені кошти, надставками по кредитах, що надаються. Така ситуація може скластися під впливом зовнішніх чинників незалежно від намірів банку і його власної кредитної політики.

Процент позичковий (процент ссудный) – плата, що її одержує кредитор за надання позички. Визначається величиною, характером і строком позички.

Прямі податки (прямые налоги) – податки, які стягує держава безпосередньо з доходів або майна платників податків.

Рр

Район (район) – місцевість, що вирізняється за географічними, економічними, адміністративними та іншими ознаками.

Ранжирування (ранжирование) – розміщення економічних показників (величин) у певному порядку залежно від значущості величин (тісноти зв'язку). Застосовують в економічному моделюванні, прогнозуванні.

Рантьє (рантье) – особи, що живуть на доходи (проценти) від грошового капіталу, що надається в позички, чи від цінних паперів. В умовах розвинутої ринкової економіки кошти Р. вкладаються переважно в цінні папери через розгалужену мережу спеціальних установ – інвестиційних компаній, трастових компаній, трастових відділів комерційних банків.

Рахунок (счет) – 1. У бухгалтерському обліку – засіб економічного групування об'єктів обліку, поточного відображення та оперативного контролю за рухом і станом коштів, джерел їх формування і господарських процесів. Кожен Р. має дві протилежні за своїм призначенням сторони – дебет і кредит. Підсумки записів по дебету і кредиту рахунків називаються

оборотами, а різниця між ними – сальдо. 2. Форма документа, який виписується постачальником покупцеві і дає відомості про товар, що реалізується (назва, кількість, ціна, загальна сума тощо) та реквізити постачальника (назва, банківські реквізити, підписи, відгиск печатки), номер та дата. Р. служить підставою для перерахування коштів.

Рахунок кліринговий (счет клиринговый) – рахунок, на якому обліковують безготівкові розрахунки (за продані товари, цінні папери, надані послуги), засновані на зарахуванні банками за певний період взаємних платіжних вимог сторін, які беруть участь у розрахунках.

Рахунок “Лоро” (счет “Лоро”) – рахунок, що відкривається банком своїм банкам-кореспондентам. При формуванні кореспондентських відносин передбачається, в якій валюті буде вестися рахунок, чи повинні платежі здійснюватися у межах сум на рахунка, чи можливий овердрафт.

Рахунок “Ностро” (счет “Ностро”) – рахунок даної кредитної установи у банках-кореспондентах, на якому відображені взаємні платежі. Умови ведення Р.“Н”. визначаються при формуванні кореспондентських відносин між двома кредитними установами.

Рахунок-фактура (счет-фактура) – документ, який виписує продавець для одержання вартості товару або наданих послуг з покупця. Містить опис і вартість поставленого товару або наданих послуг, може містити інші дані, які стосуються товару і засобу доставки (вага, маркування, відвантаження).

Реалізація (реализация) – 1. Продаж вироблених або закуплених товарів, що супроводжується отриманням грошового виторгу. 2. Виконання задуму, отримання результату.

Реалізація продукції (реализация продукции) – відпуск товарів і одержання за них грошової оплати.

Реальна заробітна плата (реальная заработная плата) – заробітна плата, що визначається кількістю споживчих товарів і послуг, яку можна за неї придбати.

Реальний дохід (реальный доход) – грошовий дохід, визначений з урахуванням реальних цін на товари й послуги й утриманих податків. Означає кількість благ, що їх можна придбати за отримані доходи.

Ревальвація (ревальвация) – підвищення державного курсу валюти щодо валют інших країн і міжнародних розрахункових грошових одиниць. Застосовується для регулювання валютного курсу і приводить до підвищення цін на товари, що експортуються.

Ревізія (ревизия) – документальна перевірка фінансово-господарської діяльності підприємств, фірм, організацій та установ, що їх проводять переважно в порядку внутрішньовідомчого контролю. Можуть бути відомчі і позавідомчі, планові і позапланові, повні й часткові, разові й повторні, суцільні й вибіркові, комплексні й не комплексні.

Ревізія маркетингу (ревизия маркетинга) – комплексне, системне і регулярно дослідження маркетингового середовища, стратегії завдань і

оперативної фірми з метою виявлення потенційних можливостей зростання фірми і надання пропозицій щодо поліпшення її маркетингової діяльності.

Регіон (регион) – 1. Район, область, територія, частина країни, що вирізняється сукупністю природних або історично складених економіко-географічних умов і національним складом населення. 2. Група межуючих країн, які представляють окремих економіко-географічний район і мають спільні ознаки, що відрізняють цей район від інших.

Регіональна економіка (региональная экономика) – галузь економічної науки, що вивчає закономірності регіональної організації суспільного виробництва і механізм їх дії, економічні явища і процеси, пов'язані з розвитком господарства окремих регіонів і територіально-виробничих комплексів.

Регіональний бюджет (региональный бюджет) – сукупність бюджетів окремих регіонів і областей, що входять до складу даного регіону.

Регіональні ринки (региональные рынки) – ринки окремих регіонів, що відрізняються місцезнаходженням, видами товарів, цінами, кон'юнктурною, попитом і пропозицією товарів. Межі регіональних ринків, як правило, збігаються з межами адміністративно-територіальних утворень.

Регістр (регистр) – спеціальний орган, що здійснює нагляд у певній сфері управління.

Регістр кредиторів (регистр кредиторів) – реєстр, куди записуються кредитори за іпотечними кредитами. Зберігач реєстру повідомляє кредиторам про всі зміни, які відбуваються з нерухомістю.

Регресувати (регрессировать) – занепадати, рухатись назад у розвитку, погіршуватись.

Регулювання економіки (регулирование экономики) – вплив органів управління на економіку з метою підтримки фінансово-господарських процесів на певному рівні і недопущення небажаних явищ.

Реєкспорт (реэспорт) – вивезення із країни раніше завезених, імпортованих сировинних та інших товарів з метою їх перепродажу іншим країнам у тому ж вигляді або після певної обробки.

Реєстр (реестр) – книги, картки та аркуші певної форми, що їх використовують у бухгалтерському обліку і діловодстві для обліку наявності і руху коштів, цінностей та різних документів.

Реєстри облікові (реестры учетные) – книги, картки та аркуші певної форми, що їх використовують для обліку наявності та руху матеріальних коштів, реєстрації господарських операцій на підприємствах, в організаціях і установах. Поділяються на синтетичні (головна книга, журнал реєстрації тощо) та аналітичні (рахунки в книгах, картках, описи тощо).

Режим економії (режим экономии) – спосіб господарювання, в основу якого покладено принцип ощадливості, мінімізації витрат ресурсів, ресурсозбереження. Застосовується як засіб підвищення ефективності виробництва.

Режим найбільшого сприяння (режим наибольшего содействия) – умови економічних, торговельних відносин між країнами, що передбачають одна одній переваг, пільг у вигляді зниження мита, податків, зборів, зняття обмежень, заборон тощо.

Резерв (резерв) – запас товарів, грошей, іноземної валюти тощо на випадок непередбаченої потреби; джерело з якого беруться ресурси, що спеціально зберігаються на випадок гострої необхідності їх використання.

Резерви виробництва (резервы производства) – внутрішні можливості кращого використання ресурсів підприємств, що дають змогу збільшувати обсяг виробництва продукції, підвищувати її якість без залучення додаткових коштів із зовнішніх джерел і власного резервного фонду.

Резервна валюта (резервная валюта) – 1. У вузькому розумінні – валюта країни, в якій центральні банки інших країн нагромаджують і зберігають резерви коштів для міжнародних розрахунків; 2. У широкому розумінні – національні, кредитні гроші провідних держав, що використовуються для міжнародних розрахунків.

Резидент (резидент) – у податковому праві особа (юридична або фізична), яка постійно проживає у даній країні. Фізична особа розглядається як Р. будь-якої країни, якщо мешкає в ній понад 6 місяців і має там “центр своїх життєвих або ділових інтересів”, користується імунітетом і дипломатичними привілеями.

Реінвестування (реинвестирование) – додаткове вкладення власного або іноземного капіталу в економіку у формі нарощування раніше вкладених інвестицій за рахунок отримання від них доходів, прибутку.

Реінжиніринг (реинжиниринг) – фундаментальне переосмислення та радикальна перебудова господарських процесів для їх відчутного поліпшення.

Рейтинг (рейтинг) – оцінка, причислення до класу, розряду, категорії. Застосовується для оцінки кредитоспроможності компаній, держав, цінних паперів, облігацій, ринків, політичних діячів тощо.

Реквізит (реквизит) – обов’язкові вихідні дані як необхідний елемент для оформлення документа, його відповідності правовим чи іншим нормам.

Рекет (рекет) – незаконне, шляхом погроз, шантажу, здирство злочинними елементами, рекетирами грошей з підприємців.

Реклама (реклама) – відкрите сповіщення фірмою потенційних покупців, споживачів щодо якості товарів і послуг, їх переваги, а також про досягнення самої фірми.

Реклама загальнонаціональна (реклама общенациональная) – тип реклами, який використовується для просування відомих у масштабах країни товарів, що мають фірмову марку. Для такої реклами компанія закуповує місце в журналах і газетах загальнонаціонального статусу, а також телевізійний час у популярних телепрограмах.

Реклама зовнішня (реклама наружная) – рекламні засоби у вигляді зовнішніх плакатів, щитів, вивісок, світлових установок та будівель, узбіччі доріг тощо. Містить лаконічні тексти, малюнки, що легко запам'ятовуються.

Реклама на транспорті (реклама на транспорте) – різновид реклами, що охоплює людей, які користуються транспортом. Може бути внутрішньосалонна та зовнішня (на кузові транспортних засобів).

Реклама нагадувальна (реклама напоминающая) – різновид рекламної діяльності, спрямованої на спонукання споживача згадати про товар або послугу.

Реклама престижна (реклама престижная) – рекламна діяльність з метою формування довгострокового іміджу компанії, фірми або особи.

Рекламація (рекламация) – заява, що містить обґрунтовану претензію щодо недоброякісного товару або неналежного виконання однією зі сторін взятих на себе зобов'язань.

Рекламна компанія (рекламная компания) – здійснення комплексу ретельно спланованих рекламних заходів, розрахованих на певні проміжки часу, район дії, ринки, коло споживачів тощо.

Рекламне агентство (рекламное агентство) – спеціалізована компанія, що розробляє рекламні заходи і розміщує рекламу.

Рекламний проспект (рекламный проспект) – друкowana реклама, видання, буклети, що містять інформацію про товар або групу товарів, які пропонуються одною фірмою.

Рекламодавець (рекламодатель) – замовник реклами, в ролі якого можуть виступати виробники, торговельні фірми, дистриб'ютори, державні і громадські організації, фізичні особи тощо.

Рекомендація (рекомендация) – письмовий або усний позитивний відгук про людину чи фірму у формі підтримки її кандидатури або діяльності.

Реконструкція (реконструкция) – докорінна перебудова, поліпшення, удосконалення або впорядкування міст, селищ, промислових, транспортних та інших об'єктів, окремих будинків тощо; відновлення первісного вигляду пам'яток архітектури або мистецтва за їх рештками або описами.

Ремаркетинг (ремаркетинг) – маркетингові заходи, що проводяться у разі зниження попиту на товар.

Ремітент (ремитент) – особа, на ім'я якої виписано переказний вексель, перший векселеутримувач. В ролі Р. може виступати як третя особа, так і векселедавець.

Ремонт (ремонт) – підтримання в робочому стані машин, устаткування, будівель, споруд, промислових підприємств, інших об'єктів за допомогою системи планово-запобіжних ремонтів.

Ремонт аварійний (ремонт аварийный) – ремонт основних засобів, який здійснюється поза планом, внаслідок аварійних ситуацій.

Ремонт плановий (ремонт плановый) – ремонт основних засобів, який здійснюється відповідно до намічених строків, планів, проектів.

Ремонт поточний (ремонт текущий) – часткове відновлення основних засобів, що здійснюються за рахунок витрат виробництва.

Ренаціоналізація (ренационализация) – повернення, зворотний перехід у державну власність колишньої приватної власності, яка виникає в результаті раніше проведеної приватизації.

Ренегат (ренегат) – той, що перейшов у табір противників, зрадник, відступник; людина, яка зреклася своєї віри.

Реновація (реновация) – економічний процес оновлення елементів основних виробничих фондів, що відбуваються внаслідок фізичного чи морального зносу. Здійснюється шляхом заміни ліквідованих елементів основних фондів новими, які технічно досконаліші. Витрати на Р. фінансуються за рахунок амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних фондів.

Реноме (реноме) – усталена думка про людину, фірму. Аналогічне поняття репутації.

Рента (рента) – дохід, що отримується власником від використання землі, майна, капіталу без здійснення підприємницької діяльності, затрат додаткових зусиль; грошова сума, що вилучається щорічно страховою організацією застрахованій особі за страховим полісом.

Рентабельність (рентабельность) – один із показників ефективності виробництва, діяльності підприємств, організацій, галузей, народного господарства в цілому. Характеризує рівень віддачі витрат і використання коштів. Р. може обчислюватись двома методами: віднесенням прибутку до поточних витрат; віднесенням прибутку до авансованої вартості.

Рентабельність підприємства (рентабельность предприятия) – показник використання, який характеризує економічну вигідність продукції і визначається відношенням прибутку від реалізації до повних витрат (собівартості) на її виробництво та обіг.

Рентабельність продукції (рентабельность продукции) – показник, який характеризує економічну вигідність продукції і визначається відношенням прибутку від її реалізації до повних витрат (собівартості) на її виробництво та обіг.

Рентинг (рентинг) – вид лізингу, коли має місце короткотермінова оренда машин та устаткування.

Реорганізація (реорганизация) – перебудова, перетворення, зміна структури й організаційних форм підприємств, установ, державних або громадських організацій, існує чотири форми реорганізації: поділ, злиття, виділення, приєднання.

Репарації (репарации) – повне або часткове відшкодування матеріальних втрат, заподіяних війною, що виплачується державі-переможцю переможеною країною.

Репорт (репорт) – різновид термінових угод щодо продажу цінних паперів і валют банкові із зобов'язанням наступного викупу через певний строк за вищим курсом. Р. – це форма біржової спекуляції.

Ресурси (ресурси) – природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності. Які можуть бути використані в разі потреби на створення продукції, надання послуг, одержання додаткової вартості.

Ресурси економічні (ресурси экономические) – джерела і засоби забезпечення виробництва. Поділяються на природні, трудові, капітальні, оборотні засоби, інформаційні, фінансові.

Ресурси трудові (ресурси трудовые) – фізичні та розумові зусилля, що необхідні для виробництва товарів та послуг.

Ресурси фінансові (ресурси финансовые) – грошові фонди фінансової системи, які використовуються для забезпечення безперебійного функціонування і розвитку економіки на соціально-культурні потреби, потреби оборони й управління.

Рефакція (рефакция) – знижка з цини або ваги товару, якщо фактична якість його нижча за передбачену договорами, стандартами чи технічними умовами.

Реформа (реформа) – перетворення, зміна, яка не порушує основ існуючої структури, але суттєво змінює її форму.

Рецесія (рецессия) – відносно невисокий, некритичний спад виробництва або сповільнення темпів економічного зростання.

Реципієнт (реципиент) – фізична чи юридична особа, що отримує платежі, доходи.

Ріелтер (риэлтер) – торговець нерухомістю, агент з продажу нерухомості.

Річний план (годовой план) – один із основних інструментів управління, суть якого полягає в обґрунтуванні й передбаченні соціально – економічного розвитку на наступний рік.

Ризик (риск) – ставлення інвестора до можливості заробити чи втратити гроші. Винагородою за Р. є прибуток від інвестицій.

Ринкова економіка (рыночная экономика) – тип господарства, головним регулятором і рушійною силою розвитку якого є ринок. Р.е. характеризується: повною самостійністю і незалежністю господарських агентів, їх повною відповідальністю за результати своєї господарської діяльності; розвинутою мережею горизонтальних господарських зв'язків; вільним ціноутворенням на переважну більшість товарів; відсутністю дефіцитів на товарному ринку та конкуренцією виробників, стабільною фінансовою та грошовою системами; відкритістю економіки щодо світового ринку; державним впливом на ринок передусім економічними методами.

Ринкова інфраструктура (рыночная инфраструктура) – система установ і організацій (банки, біржі, фонди, фірми тощо), що забезпечують вільний рух товарів і послуг на ринку.

Ринкова ніша (рыночная ниша) – сегмент ринку, для якого оптимальним є товар вашої фірми чи підприємства.

Ринкова стратегія (рыночная стратегия) – стратегія поведінки на ринку підприємницьких (господарських) суб'єктів (підприємств, фірм, компаній тощо).

Ринкова ціна (рыночная цена) – 1. Рівноважна ціна, що складається на вільному конкурентному ринку під впливом попиту і пропозиції. 2. Ціна товару на реальному ринку в певний період, за якому можна придбати товар.

Ринкове вікно (рыночное окно) – сегмент ринку, яким не скористався конкурент.

Ринкове саморегулювання (рыночное саморегулирование) – вплив ринкового механізму взаємодії попиту і пропозиції, конкуренції на формування цін, обсягів виробництва і продажу товарів та послуг, рівня споживання, ефективність виробництва, якість роботи тощо.

Ринковий ризик (рыночный риск) – міра непостійності ринкової ціни даної компанії відносно середніх коливань ринкових цін акцій інших компаній.

Ринковий сегмент (рыночный сегмент) – поділ ринку на окремі частини за видами діяльності, споживачами чи іншими показниками.

Ринок (рынок) – система товарно-грошових відносин у сфері обміну, що сприяє реалізації товарів та послуг. Основні складові механізму Р. – попит, пропозиція і ціна. Щодо об'єктів ринкових відносин, то розрізняють: ринок товарів та послуг; ринок робочої сили; грошовий ринок; валютний ринок тощо. Що стосується територіальних кордонів, то розрізняють місцевий, національний, регіональний, світовий та спеціалізовані ринки.

Ринок виробника (рынок производителя) – сукупність компаній, підприємств, фірм, організацій, що купують товари і послуги для використання їх у процесі виробництва.

Ринок вторинний (рынок вторичный) – операції з продажу або перепродажу товарів (цінних паперів) посередником, а не первісним продавцем.

Ринок капіталів (рынок капиталов) – частина ринку позичкових капіталів, де формується попит і пропозиція на середньостроковий і довгостроковий позичковий капітал.

Ринок покупця (рынок покупателя) – ситуація на ринку, за якої величина пропозиції товару продавцями, які присутні на ринку, перевищує величину попиту на певний товар.

Ринок праці (рынок труда) – сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу.

Ринок продавця (рынок продавца) – ситуація на ринку, за якої величина попиту на товар зі сторони покупця, що є на ринку, перевищує величину пропозиції даного товару.

Ринок споживача (рынок потребителя) – сукупність окремих осіб і домогосподарств, що купують товари і послуги для особистого споживання.

Рівень безробіття (уровень безработицы) – показник, який характеризує стан ділової активності. Визначається відношенням кількості безробітних до загального числа зайнятих у господарстві.

Рівень бідності (уровень бедности) – рівень доходу, що забезпечує прожитковий мінімум. Визначається або у вигляді співвідношення з середнім доходом у країні, або з допомогою методу прямого розрахунку.

Рівень життя (уровень жизни) – рівень добробуту населення, споживання благ і послуг, сукупність умов і показників, що характеризують міру забезпечення основних життєвих потреб людей.

Рівень цін (уровень цен) – середньозважена ціна, за яку куплені товари, цінні папери, послуги в даний проміжок часу.

Рівновага ринкова (равновесие рыночное) – досягнення стабільності ринкової кон'юнктури, коли обсяг і структура попиту на товари і послуги збалансована з обсягом і структурою пропозиції товарів і послуг.

Рівноважна ціна (равновесная цена) – ціна товару, що встановлюється на ринку при досягненні рівноваги між попитом і пропозицією цього товару.

Річний баланс (годовой баланс) – один із видів бухгалтерського звітного балансу підприємства, фірми, компанії, що містить баланс доходів і видатків, прибутків і збитків тощо.

Річний звіт (годовой отчет) – звіт про результати господарсько-фінансової діяльності, що складається в обсязі та за формами, встановленими Міністерством фінансів та Міністерством статистики за календарний рік, що минув.

Рішення (решение) – висновок за результатами всебічного розвитку та прогнозування тієї чи іншої ситуації.

Робота (работа) – 1. Вид і місце трудової діяльності людини. 2. Здійснення трудової діяльності, виконання людиною певного кола завдань, доручень.

Робоча сила (рабочая сила) – сукупність фізичних і духовних здібностей людини, що використовується нею в процесі виробництва матеріальних благ, здатність до праці; головний елемент виробництва.

Робочий день (рабочий день) – кількість годин на добу, протягом яких працівник виконує службові обов'язки на підприємстві, в установі або організації.

Робочий час (рабочее время) – встановлена законом тривалість перебування працівника на підприємстві, в установі, організації з метою виконання службових обов'язків.

Роздержавлення економіки (разгосударствление экономики) – процес приватизації частини державної власності, передання ряду повноважень державних органів підприємствам, розвитку приватного підприємництва, заміни вертикальних зв'язків горизонтальними.

Роздрібна торгівля (розничная торговля) – продаж товарів на основі обміну їх на гроші покупців, заключна фаза обігу споживання.

Роздрібна ціна (розничная цена) – ціна, за якою продаються (купуються) товари в роздрібній торгівлі. Дорівнює оптовій ціні плюс витрати, пов'язані з роздрібною торгівлею.

Розпорядник кредитів (распорядитель кредитов) – керівники установ і організацій, власники підприємств, яким надано право розпоряджатися асигнуваннями, затвердженими для них за бюджетом.

Розпорядник товару (распорядитель товара) – особа або організація, що має розпоряджатися товаром на свій розсуд або за дорученням.

Розрахунки (расчеты) – форма здійснення грошового обігу, пов'язаного зі сплатою матеріальних цінностей, послуг і виконаних робіт, а також з перерозподілом коштів через бюджетну систему.

Розрахунковий баланс (расчетный баланс) – співвідношення між грошовими вимогами та зобов'язаннями даної країни за кордоном і грошовими вимогами та зобов'язаннями інших країн у даній країні на певну дату. Р.б. складається практично з таких самих статей, що й платіжний. На відміну від останнього в статтях Р.б. подається повна вартість товарів і послуг, незалежно від того, чи вони надані в кредит, чи на них зроблені часткові або повні платежі.

Розрахунковий рахунок (расчетный счет) – рахунок, який відкривають банки госпрозрахунковим об'єднанням, підприємствам, організаціям, що мають власні оборотні кошти, самостійний баланс для зберігання грошей і проведення розрахунків.

Розрахункові документи (расчетные документы) – грошові вимоги або доручення об'єднань, підприємств, організацій тощо у письмовому вигляді до безготівкового переказу грошей та відвантажені товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Основні Р.д.: платіжні вимоги, платіжні доручення, розрахунковий чек.

Розрахунок ціни (расчет цены) – 1. Процес ціноутворення, в якому враховують виробничі та інші витрати. 2. Документ, в якому наводиться розрахунок, калькуляція.

Розробка стратегії маркетингу (разработка стратегии маркетинга) – створення попередньої стратегії маркетингу на основі схваленої розробки задуму товару.

Розряд кваліфікаційний (разряд квалификационный) – показник рівня кваліфікації робітника даної професії. Встановлюється на основі тарифно-кваліфікаційного довідника. Підставою для присвоєння робітникові Р.к. є висновки кваліфікаційної комісії.

Розстрочка (рассрочка) – спосіб оплати товарів і послуг, за якого платіж здійснюється не в повній сумі, а частинами, у наперед визначені строки. Є найпоширенішим за продажу товару у кредит.

Розтрата (растрата) – протизаконне використання матеріальних коштів або грошей особою, якій вони надані в розпорядження не за призначенням, а в особистих цілях, що призводить до їх втрати для власника.

Розцінка (расценка) – розмір оплати праці робітника за одиницю виробітку.

Рухомість (движимість) – майнові цінності, безпосередньо не пов'язані з землею і не прикріплені до неї (гроші, цінні папери, цінні речі тощо), а також майно, що здатне рухатись (транспорт, худоба).

Сс

Саботаж (саботаж) – 1. Свідоме, задумане невиконання або недбале виконання особою чи групою осіб своїх службових або інших обов'язків. 2. Приховане протидіяння здійсненню небажаних заходів.

Салон (салон) – приміщення для виставок, демонстрації товарів, а також магазин, де продаються художньо виготовлені товари, витвори мистецтва, чи ательє, де робота виконується художньо.

Сальдо (сальдо) – у бухгалтерському обліку різниця між сумами дебету і кредиту рахунка. Дебетове сальдо (сума дебету більша за суму кредиту) відображає наявність господарських засобів на певну дату, затрати на виробництво, розмір збитків тощо; записується в активі балансу. Кредитове С. (сума кредиту більша за суму дебету) відображає стан джерел господарських засобів; записується у пасиві балансу.

Сальдо активне (сальдо активное) – перевищення надходжень над видатками. Сальдо активне називають також позитивним.

Сальдо негативне (сальдо негативное) – перевищення видатків над надходженням підприємства, фірми, компанії; у міжнародній торгівлі – перевищення вартості імпорту порівняльно з вартістю експорту.

Сальдо платіжного балансу (сальдо платёжного баланса) – різниця між платежами за кордон і надходженнями коштів з-за кордону.

Самообслуговування (самообслуживание) – спосіб продажу товарів, у процесі якого покупець дістає можливість прямого доступу до них і вибору потрібного йому товару без участі продавця, з наступною оплатою через розрахунково-касовий вузол.

Самоокупність (самоокупаемость) – принцип ведення господарства, за яким доходи від діяльності підприємства перебивають його витрати. Вважається, що за таких умов підприємство є прибутковим.

Саморегулювання (саморегулирование) – форма управління економічними процесами, за якої досягається ситуація пропорційної збалансованості сукупних економічних показників – результатів діяльності,

що дають змогу стабільно автоматично підтримувати бажаний ефектний режим функціонування системи (підприємства, організації) в цілому, одержувати стабільні прибутки.

Самоуправління (самоуправление) – спосіб, режим управління підприємством, за яким основні функції управління його діяльністю здійснює саме підприємство, без зовнішнього втручання.

Самофінансування (самофинансирование) – забезпечення науково-технічного, виробничого та соціального розвитку підприємств за рахунок їх власних (зароблених) коштів. За умов С. головним джерелом задоволення потреб підприємства є прибуток або госпрозрахунковий дохід. Підприємства, що працюють на засадах С., вносять до бюджету плату за ресурси, а також здійснюють сплати з прибутку за встановленими нормативами і відрахуваннями у центральні фонди та резерви.

Санация (оздоровлення) (санация) – система заходів, що проводяться для відвернення банкрутств промислових, торгових, банківських монополій. Здійснюється шляхом злиття підприємств, що знаходяться на межі банкрутства, з більш міцними; випуску нових акцій і облігацій для мобілізації капіталу; збільшення банківських кредитів і надання урядових субсидій; повної або часткової купівлі державою акцій підприємства, що знаходиться на межі банкрутства.

Санкція (санкция) – визначена державними законодавчими актами, угодами, договорами, контрактами примусова відповідальність за порушення правових, майнових норм, умов договорів, контрактів, що призводить до негативних майнових, фінансових, господарських чи підприємницьких результатів.

Світова ціна (мировая цена) – грошовий вираз міжнародної вартості товару, що реалізується на світовому ринку.

Світове господарство (мировое хозяйство) – взаємопов'язані і взаємодіючі господарства різних країн світу, що функціонують за погодженими правилами, послідовне їх об'єднання в єдину світову систему.

Світовий ринок (мировой рынок) – 1. Сфера стійких товарно-грошових відносин між країнами, що базуються на міжнародному поділі праці та інших факторів виробництва. 2. Сукупність національних ринків країн земної кулі, зв'язаних між собою зовнішньою торгівлею, наданням транспортних послуг або іншими видами економічних відносин.

“Свіфт” (“свифт”) – система електронної передачі інформації за міжнародними розрахунками. В системі “С.” беруть участь понад 1500 банків 54 держав світу. Банки-учасники системи через термінали зв'язані з її центральними пунктами, а через її посередництво – один з одним.

СВОП (СВОП) – операція по обміну національної валюти на іноземну, що передбачає зобов'язання зворотного обміну через певний строк; здійснюється між центральними банками.

СДР (СДР) – скорочена назва спеціальних прав запозичення в Міжнародному валютному фонді. Таким правом наділяється кожна країна-член МВФ, якій відкривається в фонді спеціальний ліміт у грошових одиницях СДР. В межах свого ліміту кожна країна може купувати потрібну їй іноземну валюту в інших країн-членів МВФ, розраховуючись за неї в СДР через фонд.

Сегмент ринку (сегмент рынка) – відокремлена і згрупована за певними ознаками частка товарного або регіонального ринку.

Сегментація ринку (сегментация рынка) – групування і поділ ринку на окремі частки (сегменти) за певними ознаками: географічними, демографічними, соціальними, професійними, етнографічними тощо.

Сезонні ціни (сезонные цены) – ціни, що змінюються залежно від періоду року, сезонну (сільськогосподарська продукція, одяг, взуття тощо).

Сектор (сектор) – 1. Відділ установи, організації з певною професійною чи виробничою спеціалізацією. 2. Частина народного господарства, яка має економічні чи соціальні окремішності.

Сектор державний (сектор государственный) – частина економіки, що керується і контролюється державними органами, перебуває у власності держави.

Сектор економіки (сектор экономики) – значна частина економіки (промисловий, сільськогосподарський тощо).

Сектор приватний (сектор частный) – економічні об'єкти, що перебувають у приватній власності, належать приватному капіталу.

Сепаратизм (сепаратизм) – політика регіональної економіки, намагання створити свій незалежний ринок, здобути повну економічну самостійність і незалежність від центру.

Сервіс (сервис) – 1. Різновид маркетингової діяльності, спрямованої на надання додаткових послуг у сфері виробництва, підприємницької діяльності. 2. Система і широкий комплекс надання послуг, обслуговування різних побутових потреб населення і підприємств; обслуговування і ремонт транспортних засобів, комп'ютерної техніки.

Середні витрати (средние издержки) – витрати на одиницю виготовленої продукції. Розрізняють загальні витрати, середні змінні витрати та середні постійні витрати.

Серійне виробництво (серийное производство) – обмежене виробництво продукції, товарів серіями, тобто окремими партіями значних розмірів, але не в масовому масштабі.

Серія (серия) – 1. Сукупність цінних паперів, банківських білетів, що випущені під одним ідентифікатором. 2. група однорідних за спільними ознаками товарів, предметів, явищ, дій, понять.

Сертифікат (сертификат) – 1. У зовнішньоекономічній діяльності С. – документи, що видаються відповідними уповноваженими органами і засвідчують якість товару (С. якості), вагу (С, ваги), походження товару (С.

походження товару) тощо. 2. У сфері фінансово-кредитних відносин – назва облігацій деяких державних позик; письмове свідоцтво кредитної установи про депонування грошових коштів, що засвідчує право вкладників на одержання депозиту (депозитний сертифікат).

Сертифікат якості (сертифікат качества) – документ, виданий компетентними державними органами, який характеризує основні параметри якості товару, їх відповідність державним і міжнародним стандартам.

Сертифікація (сертификация) – 1. Підтвердження відповідностей якісних характеристик рівню, який вимагається стандартом якості. 2. Процедура отримання сертифіката.

Синдикат (синдикат) – одна з форм договірною об'єднання картельного типу підприємців окремої галузі виробництва з метою супротиву монополії шляхом захоплення ринку і спеціалізації виробництва та сільського збуту товарів за єдиними цінами через єдину торговельну організацію, яка звичайно організовується у формі акціонерного товариства.

Синтетичний облік (синтетический показатели) – узагальнюючі показники, що характеризують економічний об'єкт, економічну систему в цілому. Більшість макроекономічних показників є синтетичними, отриманими за допомогою об'єднання мікроекономічних показників.

Синхромаркетинг (синхромаркетинг) – маркетинг, що здійснюється фірмами, підприємствами в умовах коливання кон'юнктури, нестійкості попиту на їхні товари і послуги.

Сировина (сырье) – видобуті корисні копалини та інші природні ресурси, виготовлені з них матеріали, що підлягають подальшій переробці.

Система (система) – сукупність елементів, що перебувають у відношеннях і зв'язках між собою і утворюють певну цілісність, єдність.

Система маркетингової інформації (система маркетинговой информации) – постійно діюча система аналізу, оцінки і поширення актуальної і своєчасної і точної інформації для використання її розпорядниками сфери маркетингу з метою поліпшення планування, впровадження і контролю за виконанням маркетингових заходів.

Системний підхід (системный подход) – напрямок в економічній науці, головна мета якого полягає в розробці методів дослідження і конструювання складно організованих об'єктів – системи різних типів і класів.

Ситуаційне управління (ситуационное управление) – оперативне управління, яке полягає у необхідності прийняття управлінських рішень при виникненні проблем щодо економічної ситуації, що складається в процесі господарювання. Є доповненням до стратегічного управління.

Ситуація (ситуация) – збіг обставин і умов, що створюють певне становище.

Сіткове планування й управління (сетевое планирование и управление) – метод планування, заснований на графічному зображенні певного комплексу робіт у їх логічній послідовності, взаємозв'язку і

взаємозалежності. Його основа – сітьова модель, що називається сітьовим графіком.

Сіф (сиф) – умова продажу товару, згідно з якою до ціни реалізації товару включається його вартість, витрати на страхування та транспортування до місця призначення. При продажу на умовах С. продавець зобов'язаний за власний рахунок доставити товар у порт відвантаження, зафрахтувати судно, сплатити податки, мито і збори, застрахувати товар.

Сконто (сконто) – знижка з ціни товару у разі його оплати до настання строку платежу.

Слоган (слоган) – різновид реклами товару, послуги, виготовлений стислий, але місткий, влучний, ефективний рекламний текст у вигляді гасла, призначений для широкого людського загалу.

Собівартість (себестоимость) – грошовий вираз усіх витрат виробничого підприємства, пов'язаних з виготовленням і реалізацією продукції. Включає витрати на оплату праці, на відшкодування витрат знарядь праці, які використовуються у виробничому процесі, вартість матеріальних і сировинних ресурсів, витрати на обслуговування виробництва, одержані кредитні ресурси, оплату податків, витрати на реалізацію продукції і рекламу.

Собівартість продукції (себестоимость продукции) – виражені в грошовій формі поточні витрати підприємств, організацій на виробництво і реалізацію продукції, робіт, послуг. В кошторисі витрат на виробництво виділяють такі елементи: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальне та медичне страхування; амортизація основних фондів та інші витрати.

Соціальна активність (социальная активность) – активна участь громадян у вирішенні соціально-економічних проблем суспільства, поліпшенні соціальних умов життя.

Соціальна допомога (социальная помощь) – турбота держави, суспільства про громадян, яким потрібна допомога у зв'язку з віком, станом здоров'я, соціальним станом, недостатнім забезпеченням засобами існування.

Соціальна політика (социальная политика) – система державних заходів, спрямованих на захист прав і свобод усіх громадян, забезпечення соціальної справедливості.

Соціальна сфера (социальная сфера) – сукупність галузей, організацій, підприємств, які безпосередньо пов'язані і визначають спосіб і рівень життя людей, їх добробут, споживання (освіта, культура, охорона здоров'я, громадське харчування, фізкультура і спорт тощо).

Соціальне забезпечення (социальное обеспечение) – система державних і суспільних заходів, спрямованих на забезпечення матеріальних умов життя членів суспільства у старості, у разі передчасної витрати чи значного обмеження працездатності, втраті годувальника. Основними видами соціального забезпечення є: пенсії, утримання за рахунок держави в будинках-інтернатах, забезпечення інвалідів ортопедичними виробами,

транспортними засобами, надання оздоровчих путівок, допомога багатодітним сім'ям і самотнім матерям, надання пільг та субсидій тощо.

Спад (спад) – фаза економічного циклу, під час якої спостерігається зменшення промислового виробництва, зростання безробіття і скорочення зайнятості, ріст заборгованості за споживчим кредитом, сповільнення чистого приросту основного капіталу, зниження попиту на товари, курс акцій та інші негативні явища в економіці і суспільному житті.

Спекуляція (спекуляция) – купівля-продаж товарів, цінних паперів, валюти з метою отримання прибутку, який виникає у зв'язку з різницею між ціною купівлі і ціною продажу. В умовах ринкової економіки не розглядається як протизаконна, а є звичайною формою біржової гри.

Спеціалізація (специализация) – 1. Зосередження діяльності на відносно вузьких напрямках, окремих технологічних операціях або видах продукції. 2. Набуття спеціальних знань, навичок у певній галузі. 3. Поділ праці за її окремими видами, формами.

Спеціаліст (специалист) – людина, яка володіє спеціальними знаннями. Навичками, досвідом роботи в певній галузі діяльності (економіки, науки тощо) і отримала повну вищу освіту за певною спеціальністю.

Спеціальні фонди (специальные фонды) – державні і недержавні структури з певними напрямками діяльності, які акумулюють грошові кошти, що мають чітке цільове призначення і можуть використовуватись лише в певних чітко окреслених цілях (пенсійні, страхової медицини тощо), спеціальні рахунки і кошториси громадських об'єднань, установ.

Спеціальність (специальность) – відносно вузький вид трудової діяльності. Який вимагає певного комплексу теоретичних знань і практичних вмінь.

Списання (списывание) – віднесення товарних цінностей або грошових коштів підприємства, фірми до збитків з вилученням їх з балансу, зняття з балансового обліку. Здійснюється спеціально призначеними комісіями.

Спільне підприємство (совместное предприятие) – підприємницька структура, засновником якої є два або кілька підприємств – юридичних осіб, у тому числі іноземних держав з участю їх капіталу. Прибуток від діяльності розподіляється за умовами ситуаційної угоди або окремих контрактів, переважно пропорційно до вкладених у суспільну діяльність капіталів.

Споживання (потребление) – використання суспільного продукту для задоволення потреб людей. Розрізняють споживання виробниче і особисте. Виробниче споживання як процес, що безперервно повторюється, збігається з виробництвом.

Споживач (потребитель) – особа або організація, що використовується, споживає товари (послуги) як інших виробників, так і свої власні.

Споживча вартість (потребительская стоимость) – корисність речі, тобто здатність задовольнити певну потребу людини, суспільства.

Споживчий кошик (потребительская корзина) – набір товарів, що характеризує типовий рівень і структуру місячного (річного) споживання людини або її сім'ї. Використовується для розрахунку мінімального споживчого бюджету (прожиткового мінімуму), виходячи із вартості і споживчого кошика у діючих цінах.

Споживчий кредит (потребительський кредит) – різновид кредитів, що служать задоволенню потреб населення.

Спонсор (спонсор) – 1. Фізична чи юридична особа, яка здійснює благочинну акцію з фінансування певних культурологічних, медичних, лікувальних, мистецьких, економічних або інших програм без зворотної матеріальної вигоди. 2. Замовник, організатор великого заходу з метою реклами своєї фірми, товару, послуг без права на отримання фінансової винагороди.

Спосіб виробництва (способ производства) – історично визначений спосіб добування матеріальних благ, основа суспільно-економічної формації, кожній з яких притаманний лише її властивий спосіб виробництва.

Спот (spot) – різновид угоди на наявні товари, у тому числі за умови біржової торгівлі, що передбачає негайну оплату товару.

Стабілізація (стабилизация) – 1. Поступове поліпшення економічного розвитку після виходу країни з кризового стану, що проявляється у зростанні виробництва. 2. В автоматизованих системах – підтримка заданого стану системи на певному рівні.

Стабільність цін (стабильность цен) – ситуація на ринку, за якої темпи інфляції на стільки незначні, що не зумовлюють зростання цін на товари і послуги.

Ставка (ставка) – економічний термін, що стосується податку, банківського відсотка, платежу й означає розмір, частку податкових вилучень з доходів, плати за наданий кредит.

Стагнація (стагнация) – застій в економіці, виробництві, торгівлі, що передує спаду, супроводжує спад.

Стагфляція (стагфляция) – поєднання припинення розвитку і навіть падіння виробництва (стагнації) із прискореним зростанням цін, що не припиняється (інфляцією).

Стандарт (стандарт) – 1. Затверджений відповідними державними органами зразок, еталон предмета, який береться за основу для зіставлення з іншими аналогічними зразками.

Стандартизація (стандартизация) – встановлення й застосування правил для впорядкування діяльності у певній галузі, які регламентують певні умови, норми, якісні характеристики та інші об'єкти стандартизації, що називаються стандартом.

Статистика (статистика) – наука, яка вивчає кількісний бік масових суспільно-економічних явищ і процесів у взаємозв'язках і взаємозумовленості, а також нерозривному зв'язку з їх якісною стороною,

досліджує кількісне відображення закономірностей суспільного розвитку в конкретних умовах місця і часу.

Статистична звітність (статистическая отчетность) – форма статистичного спостереження, за якою статистичні органи у визначені строки одержують від підприємств, установ і організацій потрібні їм статистичні дані у вигляді звітних документів.

Статистичне моделювання (статистическое моделирование) – моделювання економічних, демографічних, соціальних та інших явищ і процесів на основі статистичних даних, оброблених за допомогою методів математичної статистики.

Статус (статус) – правовий стан юридичних і фізичних осіб, суб'єктів підприємницької діяльності, що характеризується і визначається їх організаційно-правовою формою, статутом, свідоцтвом про реєстрацію, правами та обов'язками.

Статут (устав) – документ, що визначає структуру, права та обов'язки підприємств, державних органів, громадських організацій.

Статутний капітал (уставной капитал) – сума капіталу, яка необхідна для того, щоб акціонерне товариство або підприємство розпочало свою діяльність. Визначається статутом або угодою про заснування підприємства. Створюється за рахунок виручки від продажу акцій, державних коштів, вкладень приватних капіталів. До С.к. належить вартість основних та оборотних коштів. Найпоширеніша форма – акціонерний капітал.

Статутний фонд (уставной фонд) – сукупність матеріальних та грошових коштів, які надаються засновником (державою, організацією, установою, трудовим колективом, фізичною особою) в постійне розпорядження підприємства. Розмір С.ф. не залишається незмінним в процесі господарської діяльності. Він може збільшуватися або зменшуватися. С.ф. збільшується за рахунок інвестицій, введення в дію нових потужностей, переоцінки або індексації засобів праці. Його зменшення може бути наслідком списання основних засобів, нарахування зносу, їх переоцінки.

Стиль керівництва (стиль руководства) – економічне спонукання, використання матеріальних стимулів з метою впливу на виробників, споживачів, покупців таким чином, щоб вони вели себе в інтересах осіб, які застосовують стимулювання.

Стимулювання (стимулирование) – економічне спонукання, використання матеріальних стимулів з метою впливу на виробників, споживачів, покупців таким чином, щоб вони вели себе в інтересах осіб, які застосовують стимулювання.

Стратегія (стратегия) – основні форми та методи перспективних дій, пов'язаних з вирішенням основних проблем, реалізацією стратегічних програм, досягненням значних, перспективних стратегічних цілей.

Стратегія маркетингу (стратегия маркетинга) – формування і перспективне визначення основних довгострокових цілей, програм і завдань

підприємств, узгодженість послідовності дій, розподіл кількості і напрямів використання ресурсів, необхідних для досягнення планових цілей і завдань.

Стратегія ринку (стратегия рынка) – визначення основних напрямів розвитку товарного або регіонального ринків, виходячи з оцінок поточної кон'юнктури і перспектив її розвитку.

Страхові запаси (страховые запасы) – запаси, що їх створюють для забезпечення безперервності виробничого процесу.

Страховання (страхование) – система економічних відносин, які включають утворення за рахунок товариств, об'єднань, підприємств та населення спеціального фонду коштів і використання його для відшкодування втрат майна від стихійного лиха та інших несприятливих явищ, а також для надання громадянам (або їх сім'ям) допомоги при настанні різних подій в їх житті (досягнення певного віку, втрата працездатності, смерть). С. буває майнове, особисте та С. відповідальності. Воно може бути добровільним та обов'язковим. В Україні поряд з державною страховою організацією існує багато альтернативних страхових товариств.

Структура (структура) – 1. Внутрішня будова чогось, певний взаємозв'язок складових цілого. 2. Поділ економіки, економічного об'єкта, економічної категорії (капіталу, основних фондів, цін тощо) на складові за певними ознаками. 3. Склад, побудова економічного об'єкта.

Субвенція (субвенция) – вид грошової допомоги місцевим органам влади з боку держави; на відміну від дотації, спрямовується на фінансування певного заходу і полягає поверненню у випадку порушення її цільового використання. С. надаються на фінансування певних програм, проектів, що здійснюється ними з власної ініціативи, але схвалених центром.

Суб'єкт (субъект) – фізична або юридична особа, що здійснює економічну, господарську діяльність (людина, сім'я, підприємство, підприємець, компанія, держава).

Суборенда (субаренда) – передання орендаром частини орендованого майна в оренду третій особі.

Субпідрядник (субподрядчик) – будівельно-монтажна організація, яку залучають для виконання окремих видів робіт на будівництві об'єкта, що виконує генеральний підрядник.

Субрахунок (субсчет) – рахунок, що відкривається банком (крім основних рахунків) підприємствам та організаціям, які мають негоспрозрахункові одиниці (філії, цехи), а також профспілковим і деяким іншим організаціям.

Субсидія (субсидия) – допомога у грошовій формі чи натурою, що надається державою за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів, а також спеціальних фондів юридичним чи фізичним особам, іншим державам.

Суд (суд) – соціальний державний орган, який здійснює правосуддя шляхом розгляду й ухвал карних справ. Цивільних, трудових або інших спірних питань згідно з установленим законом порядку.

Сумісництво (совместительство) – одночасне обіймання тим самим працівником, окрім основної, іншої платної посади або виконання іншої постійної платної роботи (штатної або позаштатної).

Супермаркет (супермаркет) – великий універсальний магазин, в якому представлено широкий асортимент продовольчих і супутніх непродовольчих товарів з наданням різноманітних послуг покупцям.

Сфера (сфера) – 1. Область дії, межі поширення чогось. 2. Громадське оточення, обстановка, середовище. 3. Коло осіб, об'єднаних суспільними інтересами – економічними, науковими.

Сфера послуг (сфера услуг) – інфраструктура, що охоплює ті галузі народного господарства, які надають в основному послуги споживачам (пасажирський транспорт, зв'язок, побутове обслуговування, освіта, охорона здоров'я, телебачення, пансіонати тощо).

ТГ

Табель (табель) – таблиця, список будь-чого в певному порядку; дошка з жетонами для обліку явки на роботу робітників і службовців.

Таблиці рішень (таблицы решений) – таблиці, що розкривають правила логічних дій у процесі виконання роботи залежно від вихідних умов. Дають змогу враховувати можливість багатоваріантних підприємницьких дій залежно від вихідних параметрів роботи.

Таємниця вкладу (тайна вклада) – одне із основних прав, і що надаються вкладникам статутами банків. Установи банків зберігають у таємниці відомості про вкладників. Такі відомості даються за письмовими запитами нотаріальних, слідчих, судових органів, органів дізнання у встановленому законодавством порядку. За порушення Т.в. працівники банків несуть дисциплінарну або кримінальну відповідальність.

Таємниця підприємницька (тайна предпринимательская) – зберігання в інтересах фірми таємниці від конкурентів винаходів, секретів виробництва, ноу-хау, методів управління фінансами, маркетингом тощо.

Таймінг (тайминг) – біржовий термін, що означає найсприятливіший момент для купівлі або продажу акцій.

Такса (такса) – конкретно визначений органами або недержавними організаціями єдиний рівень цін на товари, оплату праці та послуги.

Тактика маркетингу (тактика маркетинга) – розроблення і реалізація цілей фірми щодо кожного товару на заданий проміжок часу; формується на основі стратегії маркетингу й динаміки реальної поточної ринкової ситуації.

Тантьєма (тантьема) – додаткова винагорода із чистого прибутку, що виплачується членам правління, директорам, керівним службовцям

акціонерних товариств, банків, фінансових компаній та ін. Розмір Т. встановлюється в процентах від чистого прибутку.

Тара (тара) – 1. Місткість для збереження, пакування і транспортування товарів, товарне упакування. 2. Різниця між загальною вагою товару з упаковкою (брутто) і чистою вагою (нетто), тобто вага упаковки товару.

Тариф (тариф) – ставка сплати (тарифна ставка) за працю та різноманітні послуги, що надаються підприємствам і населенню.

Тарифікація (тарификация) – встановлення тарифів на послуги і ставок оплати праці.

Тарифна система (тарифная система) – сукупністю взаємопов'язаних елементів: тарифної сітки, тарифних ставок, схем посадових окладів і тарифно-кваліфікаційних характеристик Т. с. використовується для розподілу робіт і працівників залежно від їх, відповідно, складності та кваліфікації за розрядами тарифної сітки і є основою формування та регулювання (диференціації) заробітної плати. При т.с. діють дві форми оплати праці працівників - відрядна і почасова, які включають ряд систем для різних організаційно-технічних умов виробництва.

Тарифна сітка (тарифная сетка) – сукупність кваліфікаційних тарифних розрядів та відповідних їм тарифних коефіцієнтів, за якими визначається розмір тарифних ставок оплати праці працівників у залежності від складності виконуваних робіт та кваліфікації працівників.

Тарифна ставка (тарифная ставка) – елемент тарифної сітки, який визначає годинний (денний або місячний) розмір оплати праці працівника в залежності від складності виконуваних робіт або його кваліфікації (присвоєного йому тарифного розряду).

Тарифні коефіцієнти (тарифные коэффициенты) – елемент порозрядної диференціації тарифних ставок тарифної сітки, який є відношенням розміру тарифної ставки кожного наступного розряду тарифної сітки до розміру тарифної ставки першого розряду.

Телекомунікація (телекоммуникация) – дистанційний зв'язок.

Телемаркетинг (телемаркетинг) – збут продукції, товарів за допомогою засобів телекомунікацій.

Телешопінг (телешопинг) – 1. Роздрібна торгівля за допомогою засобів телекомунікацій. 2. Замовлення за зразками то телефону з доставкою його додому.

Тенденція ринку (тенденция рынка) – стійка тенденція збереження або зміни (зростання, зниження) цін, товарів, послуг на ринку.

Тендер (тендер) – міжнародні торги, змагальний порядок заключення договорів купівлі-продажу або підяду, при якому покупець або замовник оголошує конкурс для продавців або підрядників, включаючи іноземних, на товар або послугу і підписує контракт з тим з них, хто запропонує вигідніші умови. Претенденти повинні подавати свої пропозиції в тендерні комітети не пізніше встановлених строків. Торги бувають закритими і відкритими. У

відкритих торгах може брати участь будь-яка фізична чи юридична особа. У закритих торгах беруть участь лише запрошені фірми. Для участі в торгах потрібно заплатити реєстраційний внесок тендерному комітету в доларах.

Теорія корисності (теорія полезности) – теоретичний напрям в економічній науці, який ґрунтується на базовому об’єктивному розумінні “корисності”, що сприймалось як задоволення, забезпечення, яке отримувала людина в результаті споживання благ.

Техніка (техника) – 1. Сукупність технічних засобів економіко-виробничої діяльності, що призначені для підвищення продуктивності праці і якості продукції. 2. Сукупність навичок і способів діяльності.

Техніка обліку (техника учета) – сукупність обчислювального обладнання, приладів, реєструючої апаратури в поєднанні з методами і способами здійснення процесів обліку.

Техніко-економічне обґрунтування (технико-экономическое обоснование) – розрахунки на основі аналізу та оцінки економічної доцільності, що виконується для здійснення запропонованого проекту будівництва, спорудження підприємств, модернізації і реконструкції діючих об’єктів тощо.

Техніко-економічний аналіз (технико-экономический анализ) – комплекс дослідження виробничо-господарської діяльності галузей матеріального виробництва, об’єктів підприємницької діяльності, підрозділів та об’єднань, за допомогою якого виявляють вплив на виробничо-комерційну практику розвитку техніки, технології на організації виробництва.

Технічний проект (технический проект) – документ, у якому приведені технічні рішення, технічний образ нового продукту, об’єкта.

Технології безвідходні (технологии безотходные) – сукупність технічних, технологічних способів, методів і прийомів переробки сировини, матеріалів, що забезпечує повне їх використання на даному підприємстві для виробництва кінцевої продукції без будь-яких виходів.

Технологічна дисципліна (технологическая дисциплина) - безумовне дотримання необхідних вимог, які передбачаються технологічною картою (документацією) виготовлення, обробки, виробництва певного виду продукції, виробничих операцій.

Технологія (технология) – 1. Фактор виробництва, наукові методи досягнення практичних цілей. 2. Сукупність способів обробки або переробки сировини, матеріалів та напівфабрикатів. 3. Опис способів обробки (переробки) у вигляді карт, креслень, графіків, конструкцій тощо.

Титульний список (титульный список) – перелік включених у план об’єктів будівництва та їх характеристика: кошторисна вартість і вартість робіт на рік, проектна потужність, місце будівництва, строки початку і закінчення робіт.

Тіньова економіка (теневая экономика) – сукупність необлікованих, нерегламентованих, а також протиправних видів діяльності по виробництву

товарів і наданню послуг. Сектор Т.е. умовно поділяють на два напрямки діяльності. До першого відноситься діяльність, яка здійснюється напівлегально, – у більшості випадків без порушення діючого законодавства, але при недотриманні правил, інструкцій, нормативів, включаючи ухилення від сплати податків, особистих зв'язків при прийнятті планових і управлінських рішень, фіктивна робота в державному та інших секторах народного господарства, що є джерелом нетрудових доходів. Друга частина Т.е. охоплює різні види економічної діяльності з порушенням кримінального законодавства (крадіжки, хабарі, спекуляція тощо).

Товар (товар) – це те, що може задовольнити потребу і пропонується ринку з привертанням уваги, придбання, використання або споживання.

Товари виробничого призначення (товари производственного пользования) – товари, призначені для споживання підприємствами, фірмами (технологічне обладнання, паливно-мастильні матеріали, техніка тощо).

Товари короткочасного користування (товари кратковременного пользования) – споживчі товари, процес споживання яких відбувається протягом короткого часу – до одного року (окремі продовольчі товари, предмети одягу, товари побутового призначення тощо).

Товари особливого попиту (товари особого спроса) – товари з унікальними характеристиками або окремі оригінальні, малотиражні, поодинокі товари.

Товари повсякденного попиту (товари повседневного спроса) – товари, що за своїми споживчими властивостями необхідні для щоденного задоволення особистих потреб людини, сім'ї (продукти харчування, напої тощо).

Товари споживчого призначення (товари потребительского назначения) – товари, що задовольняють особисті і суспільні потреби людей, їх попит.

Товари тривалого користування (товари длительного использования) – товари. споживчі властивості яких забезпечують потребу в них людини тривалий час (телевізори, холодильники, меблі, транспортні засоби тощо).

Товариство (товарищество) – добровільне об'єднання фізичних чи юридичних осіб зі створенням структури (підприємства) для здійснення спільних програм, які використовують об'єднані кошти, реалізують товари (послуги) і досягають спільних інтересів, несучи спільну відповідальність за результат своєї діяльності.

Товарна марка (товарная марка) – знак або символ, або їх поєднання, які ідентифікують продукцію та послуги виробника (продавця). Т.м. може бути виражена словом, буквою, групою слів або букв, символом, малюнком, кольором, персоніфікованою товарною маркою. Т.м., яка захищена юридично, – це вже торговий знак.

Товарна маса (товарная масса) – обсяг пропозиції на ринках різноманітних споживчих товарів.

Товарна політика (товарная политика) – елемент маркетингової діяльності підприємства, спрямований на розвиток асортименту, створення нових товарів, зняття з виробництва товарів, що втратили споживчий попит, поліпшення упаковки, розробку виразного товарного знаку.

Товарна продукція (товарная продукция) – обсяг в грошовому виразі усієї виготовленої і реалізованої підприємством за певний час кінцевої продукції.

Товарний асортимент (товарный ассортимент) – 1. Перелік видів товарів на ринку, торговельній мережі. 2. Група однорідних товарів, що задовольняють певні потреби.

Товарний знак (товарный знак) – спеціальні оригінальні знаки, які містяться на товарі або на упаковці товаровиробника і показують оригінальні відмінності даного товару від товарів інших виробників.

Товарознавство (товарознавство) – наука, що вивчає фізичні, хімічні і споживчі властивості товарів з метою створення безпечних умов їх споживання.

Товарооборот (товарооборот) – 1. Рух товарів у сфері обігу, пов'язаний із їх обміном на гроші і переходом від виробника до споживачів. 2. Обсяг проданих і куплених товарів у грошовому виразі за певний час.

Торги (торги) – конкурентна форма організації торгівлі, за якої продаж товару здійснюється на загальних засадах. Договори купівлі-продажу укладаються після попередньо проведених торгів щодо узгодження цін та умов продажу, передпродажних і післяпродажних послуг.

Торгівля (торговля) – форма обміну товарів, за якої рух їх із сфери виробництва до сфери споживання або зміна одного власника товару іншим відбувається на основі купівлі-продажу.

Торгова марка (торговая марка) – марка. Яку надають товару чи підприємству-товаровиробнику відповідно до чинного законодавства, що є гарантом певної якості товарів, їх відповідності стандартам, технічним умовам. Використання торгової марки іншими підприємствами без дозволу їх власника карається законом.

Торгова націнка (торговая наценка) – надбавка до роздрібних цін на продукцію, що реалізують підприємства громадського харчування різних форм власності.

Торговий знак (торговый знак) – фірмове ім'я, фірмовий знак, товарний образ або їх поєднання, зареєстровані в установленому порядку і в зв'язку з цим захищені законом. Використання без згоди чужих Т.з. забороняється і карається згідно з діючим законодавством.

Торговий кредит (торговый кредит) – придбання в кредит товарів для поступового продажу з виплатою їх вартості і відсотків найближчим часом; поширена форма короткострокових позичок, яка використовується в оптовій і роздрібній торгівлі.

Торговий посередник (торговый посредник) – фізична або юридична особа, яка стає зв'язуючою ланкою між виробником і споживачем, продавцем і покупцем товару яка сприяє розвитку торгівлі.

Транзит (транзит) – перевезення пасажирів і вантажів з одного пункту до іншого через проміжні станції, дільниці тощо. Транзитні перевезення здійснюють в середині країни, а також у міжнародних сполученнях.

Транспортні витрати (транспортные издержки) – витрати на перевезення вантажів, що враховуються як складова у ціні товару.

Трансфер (трансфер) – 1. Перенесення оплати торговельної операції за контрактом з одного рахунку на інший. 2. Передання однією особою (фізичною чи юридичною) іншій права на володіння цінними паперами.

Трансфертні платежі (трансфертные платежи) – виплати з державного бюджету; субсидії (субвенції) підприємцям, виплата процентів по державному боргу населенню на соціальні потреби, пенсії. Мають також назву “переказні платежі”.

Трасат (трассат) – особа (боржник), яка видає зобов'язання сплатити за переказним векселем. Наказ Т. – обов'язковий реквізит тратти.

Трасувати (трассировать) – виставляти переказний вексель (тратту); погашати заборгованість в іноземній валюті.

Тратта (тратта) – переказний вексель, в якому одна особа (векселедавець, трасант) наказує другій особі (боржникові, трасатові) сплатити третій особі (ремітентові) певну суму грошей у певний строк.

Треjder (трейдер) – 1. Торговець. 2. Маклер на фондовій біржі. 3. Особа (юридична чи фізична), що володіє правом здійснювати операції купівлі-продажу на біржі та укладати відповідні угоди.

Трудова діяльність (трудовая деятельность) – реалізація цільової функції, сформованої потребами суспільства, здійснювана у певній організаційно-правовій формі господарювання.

Трудовий колектив (трудовой коллектив) – сукупність працівників підприємства, компанії, організації, об'єднаних загальною метою досягнення певних кінцевих результатів своєї суспільної діяльності.

Трудоємність (трудоемкость) – економічний показник, який характеризує затрати робочого часу на виготовлення одиниці продукції, відображає ефективність затрат живої праці й безпосередньо пов'язаний із собівартістю продукції.

Уу

Угода (соглашение) – правовий акт, що є підставою для виникнення або припинення правовідносин. Залежно від кількості осіб, суб'єктів угоди – вони

можуть бути одно-, дво- або багатосторонніми угодами є дійсною, якщо вона оформлена і підписана (затверджена) відповідно до чинного законодавства.

Уклад економічний (уклад экономический) – тип господарства, пов'язаний з певною формою власності на засоби виробництва і відповідними їх виробничими відносинами; залежить від конкретних історичних умов розвитку кожної країни.

Ультимо (ультимо) – в банківській справі означає останній день місяця, кварталу, року, а в комерційній і біржовій практиці – останній день певного періоду, що встановлений на строк виконання укладеної угоди.

Уміння (умение) – здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок.

Умови платежу (условия платежа) – умови, що визначають обсяг, форму, строки, місце платежу за контрактом.

Умови поставок (условия поставок) – умови, що визначають способи транспортування, форми передання та оплати поставлених товарів, способи страхування, строки поставок, відповідальність за збереження товарів.

Універмаг (универмаг) – велике підприємство роздрібною торгівлі з великим асортиментом непродовольчих, а іноді й продовольчих товарів.

Універсальні банки (универсальные банки) – кредитні установи, що здійснюють усі основні види банківських операцій: депозитні, кредитні, фондів, розрахункові, інвестиційні і надають послуги.

Універсам (универсам) – універсальний магазин широкого профілю, що торгує продовольчими і непродовольчими товарами.

Унітарна держава (унитарное государство) – неподільна держава, що надає мінімальну господарську самостійність регіонам.

Уніфікація (унификация) – приведення продукції і засобів виробництва або їх елементів до єдиної форми, розмірів, структури, складу. Найпоширеніший і найефективніший метод стандартизації.

Унція (унция) – сучасна головна вагова одиниця коштовних металів, насамперед золота, дорівнює 31.1035 г чистого золота.

Упаковка (упаковка) – певний матеріал (папір, картон, тканина, поліетилен тощо), обшивка, тара, у якій упаковують товари.

Управління активами (управление активами) – діяльність фірми щодо прибуткового розміщення власних і залучених коштів. Розрізняють управління поточними активами, оборотним і основним капіталом.

Управління підприємством (управление предприятием) – сукупність методів і прийомів керівництва колективом людей, усіма ланками підприємства для організації і координації їх діяльності в процесі виробництва.

Управління попитом (управление спросом) – використання методів податкової і грошово-кредитної політики для збільшення або зменшення обсягів попиту.

Управління ризиком (управление риском) – діяльність підприємства, фірми, банку, спрямована на скорочення можливих втрат, зумовлених ризиком. Найпоширенішими є вивчення ринку, маркетингові дослідження, страхування ризику.

Управління ринком (управление рынком) – регулювання з боку держави ринку і ринкових відносин, здебільшого через систему оподаткування та обмежень і кредитно-інвестиційну політику.

Управління якістю продукції (управление качеством продукции) – методи і діяльність спрямовані на досягнення такої якості продукції, яка б відповідала вимогам споживачів і була конкурентоспроможною на ринку.

Уречевлена праця (овеществленный труд) – минула праця. Уречевлена в матеріальних благах, засобах виробництва і предметах споживання.

Урядові закупки (правительственные закупки) – закупки товарів і послуг, здійснювані центральними і місцевими органами влади.

Успадкування (унаследование) – перехід майна і коштів померлого до спадкоємців. Спадкоємцями стають або найближчі за законом родичі, або встановлюються за заповітом.

Установа (учреждение) – 1. Організація, що складається певного штату службовців та адміністрації і проводить діяльність у тій чи іншій галузі промисловості, в торгівлі, охороні здоров'я тощо. Вид (форма) державної організації або громадського об'єднання, що створюється з метою певного роду діяльності щодо виконання державних чи громадських функцій. Є юридичними особами і перебувають на державному або місцевому бюджетному фінансуванні.

Установчий договір (учредительный договор) – форма договору, що укладається засновниками товариств, спільних підприємств, банків, страхових компаній тощо. В ньому вказується, для чого і на яких засадах засновується та чи інша господарська структура, перераховуються всі засновники (з зазначенням їх юридичних адрес), частка кожного з них у статутному фонді та загальна сума останнього та ін. У.д. підписується всіма засновниками та завіряється їх печатками (для юридичних осіб). У.д. одночасно зі статутом подається в орган, котрий повинен зареєструвати створювану господарчу систему.

Утилізація (утилизация) – доцільне використання виробництва і споживання; використання ресурсів, що не знаходять свого прямого застосування за призначенням.

Уцінка (уценка) – зниження ціни порівняно з попередньо встановленою продавцем товару, власником.

Учасник (участник) – учасник економічного процесу, бізнес-операції, угоди; особа, яка бере безпосередньо участь у проведенні операції, має істотний вплив на її результати.

Фабрика (фабрика) – промислове підприємство; форма організації виробництва переважно у легкій та харчовій промисловості.

Фабрикат (фабрикат) – продукт, виготовлений для виробничого або особистого споживання.

Фаворит (фаворит) – фірма, що має більші шанси на одержання прибутку, виграшу в конкурентній боротьбі порівняно з іншими фірмами.

Фаза зрілості продукту (фаза зрелості продукта) – одна із стадій життєвого циклу товару, яка характеризується тривалими виробничими періодами відповідно до сталих технологічних процесів.

Факторинг (факторинг) – одна з нетрадиційних послуг, яка з'явилась в банківській практиці в 50-ті роки. Вона являє собою купівлю банком у клієнта права на вимогу боргу (без права зворотної вимоги до клієнта). Як правило, банк купує дебіторські рахунки, пов'язані з постачанням товарів або наданням послуг. Факторингова послуга оформляється укладенням між банком і клієнтом спеціального договору. Клієнт, що продав дебіторський борг, отримує від банку гроші (готівка, переказ, оплата чека тощо) у розмірі 80-90 відсотків суми боргу; залишені 10-20 відсотків суми банк тимчасово стягує у вигляді компенсації ризику до погашення боргу. Після погашення боргу банк повертає стягнену суму клієнту. За факторингову операцію банк стягує з клієнта плату, яка складається: з комісії за послуги по обслуговуванню боргу у розмірі 1 -2 відсотків загальної суми куплених банком рахунків; позичкового відсотка, нарахованого на виданий клієнту аванс.

Фактор попиту (фактор спроса) – підвищення рівня сукупного доходу, зумовлене економічним зростанням.

Фактор часу (фактор времени) – показник, що застосовується для приведення різночасових витрат і результатів виробництва до поточного моменту або поточного розрахункового року.

Фактор виробництва (фактор производства) – ресурси, які необхідно витратити, щоб виготовити продукцію.

Фактура (фактура) – рахунок на товар на ім'я покупця із зазначенням кількості і вартості проданого товару.

Фальсифікат (фальсифікат) – підроблений продукт, товар, документ.

Фальсифікація (фальсификация) – 1. Підробка продуктів, товарів. 2. Умисне викривлення або неправильне тлумачення подій, явищ, фактів.

Фанатизм (фанатизм) – безрозсудна одержимість якимись ідеями, планами, поєднана з нетерпимістю до будь-яких інших думок, альтернативних ідей, планів.

Фас (фас) – різновид комерційних умов поставки та оплати товарів у міжнародній торгівлі. За цих умов продавець несе всі витрати за доставку

товару до борту судна. В ціну реалізації включається ціна товару, транспортні та інші витрати. Покупець несе витрати за фрахтування судна, вантаження товарів на борт, витрати від псування або випадкової втрати товарів.

Фасування (фасовка) – розвантажування і пакування товарів.

Фермерське господарство (фермерское хозяйство) – сільськогосподарське приватне господарство, яке веде фермер, головним чином, з використання найманої праці на власній або орендованій землі.

Фізична особа (физическое лицо) – громадянин, що бере участь в економічній діяльності як повноправний суб'єкт цієї діяльності. Фізична особа діє від свого імені, їм не потрібна реєстрація фірми, підприємства, як це потрібно юридичним особам.

Фіксація (фиксация) – 1. Запис, реєстрація, зосередження уваги на чомусь. 2. Закріплення чогось, встановлення йому певного, визначеного місця.

Фіксовані платежі (фиксированные платежи) – платежі до державного бюджету, що їх встановлюють для підприємств з більш сприятливими природними й транспортними умовами виробництва, що дає змогу їм одержувати диференційний чистий прибуток.

Фіктивний (фиктивный) – той, що є фікцією, недійсний, вигаданий, підроблений, сфабрикований.

Фіктивний капітал (фиктивный капитал) – капітал у вигляді цінних паперів (акцій, облігацій, заставних листів тощо). Дає прибуток у вигляді дивіденду або процента. Ф.к. не дає права безпосередньо розпоряджатися реальним капіталом.

Філіал (филиал) – відгалуження від основного підприємства чи організації, яке здійснює ту саму діяльність, але, як правило, поза межами розташування основного. Не має відособленого майна і не є юридичною особою.

Фінанси (финансы) – система грошових відносин держави, за допомогою яких вона здійснює перерозподіл ВВП і національного доходу для утворення і використання грошових фондів на розширене відтворення і задоволення інших потреб суспільства.

Фінансова блокада (финансовая блокада) – припинення або обмеження фінансових відносин з заблокованою країною для здійснення на неї економічного тиску.

Фінансова група (финансовая группа) – міжгалузевий монополістичний промислово-банківський торговий комплекс. Добровільне об'єднання організацій, фірм, об'єднань з метою концентрації їх фінансових ресурсів для здійснення великих спільних інвестиційних проєктів, закріплення і поширення своїх позицій на ринку. Всі члени групи зберігають свої права юридичної особи, а управління здійснюється колегіально.

Фінансова криза (финансовый кризис) – глибокий розлад державних фінансів. Супроводжується зростанням значення таких методів фінансування

державних витрат, як державні позики та емісія, дефіцитність бюджетів і державна заборгованість, ускладнення на ринку позичкових капіталів, зростанні боргів, в порушенні структури витрат державного бюджету.

Фінансова політика (финансовая политика) – частина економічної політики держави, уряду; курс, що виявляється у використанні державних фінансових ресурсів, регулюванні доходів і видатків, формуванні і використанні державного бюджету, у податковому регулюванні, в управлінні грошовим обігом, регулюванні курсу національної валюти.

Фінансова система (финансовая система) – сукупність законів, правил, норм, що регулюють фінансову діяльність і фінансові відносини держави (грошова система, система фінансових установ).

Фінансовий звіт (финансовый отчет) – обов’язкова форма звіту компанії, фірми, яка передбачена законодавством більшості країн світу. Він містить фінансовий баланс про звітний період, звіт про прибутки і збитки.

Фінансовий контроль (финансовый контроль) – 1. Контроль за веденням фінансової документації, її відповідності встановленим нормам і правилам. 2. Контроль за дотриманням законів і нормативних актів при здійсненні фінансових операцій, угод юридичними і фізичними особами.

Фінансовий план (финансовый план) – програма забезпечення потреб економіки країни, галузі, об’єднання, підприємства у фінансових ресурсах, їхнього формування і розподілу. Розробляється у формі балансу прибутків і витрат.

Фінансовий ринок (финансовый рынок) – соціально-економічні умови формування пропозиції фінансово-грошових ресурсів, а також умови їх реалізації, використання і відтворення.

Фінансовий рік (финансовый год) – період, на який розробляється і протягом якого діє державний бюджет. В Україні співпадає з календарним.

Фінансовий стан (финансовое состояние) – стан економічного суб’єкта (держави, регіону, підприємства, фірми, сім’ї), що характеризується наявністю у нього фінансових ресурсів, забезпеченням грошовими засобами, необхідними для господарської діяльності.

Фінансові показники (финансовые показатели) – показники результативності фінансової діяльності підприємницької структури і, у першу чергу, використання фінансових ресурсів, які характеризують різні напрями діяльності, пов’язані з нагромадженням і використанням грошових фондів.

Фінансові резерви (финансовые резервы) – кошти, зарезервовані державою, підприємствами, фірмами, організаціями для забезпечення непередбачених витрат, спеціальних потреб, усунення, тимчасових фінансових труднощів.

Фінансування (финансирование) – забезпечення фінансовими ресурсами економіки держави, соціальних потреб і програм, виробництва продукції, будівництва і реконструкції підприємств, наукових досліджень, утримання бюджетних організацій.

Фірма (фирма) – об'єднання підприємців, первинний осередок виробничої чи комерційної – підприємницької діяльності.

Фірмовий знак (фирменный знак) – зареєстрована символіка товарів певної форми, підприємства, що відрізняє їх від продукції інших підприємств, фірм.

Фірмовий стиль (фирменный стиль) – сукупність інформативних, ілюстративних, мовнотекстових, музично-звукових, кольорово-освітлювальних та інших засобів впливу на інформаційний простір і споживачів товарів та послуг, які позитивно відрізняють їх від інших подібних. Його складовими є товарний знак, фірмова марка, шрифт, логотип тощо.

Фіск (фиск) – 1. Сукупність фінансових ресурсів держави в умовах централізованих держав. Держава юридично виступає як суб'єкт певних майнових прав та інтересів. 2. Державна казна – сховище грошей, коштовностей та інших матеріальних цінностей царів, королів, ханів, великих та удільних князів, монастирів тощо.

Фіскальна політика (фискальная политика) – політика уряду щодо оподаткування, державних витрат, державного бюджету, спрямована на усунення інфляційних процесів, підвищення зайнятості населення.

ФОБ (ФОБ) – зазначена міжнародним контрактом умова поставки товарів, за якою продавець товару (постачальник) зобов'язується своїм коштом поставити товар на борт судна і сплатити всі інші витрати (митні й страхові збори, відвантажувальні витрати). А покупець своїм коштом має зарахувати судно, забезпечити вивантаження товару і перевезення до місця наступного зберігання і продажу.

Фонд (фонд) – 1. Запаси, ресурси, нагромадження, капітал. 2. Кошти чи матеріальні цінності, нагромаджені з певною метою. 3. Організація чи установа, що розпоряджається грошовими чи матеріальними цінностями.

Фонд державного майна (фонд государственного имущества) – орган управління, створений державою, функції якого полягають у забезпеченні розробки й реалізації програми перетворення державних підприємств в акціонерні товариства й підприємства, заснованих на інших формах власності.

Фонд оплати праці (фонд оплаты труда). До фонду оплати праці включаються нарахування найманим працівникам у грошовій та натуральній формі (оцінені в грошовому вираженні) за відпрацьований та невідпрацьований час, який підлягає оплаті, або за виконану роботу незалежно від джерела фінансування цих виплат. Фонд оплати праці складається з: фонду основної заробітної плати; фонду додаткової заробітної плати; інших заохочувальних та компенсаційних виплат.

Фондові операції (фондовые операции) – операції з цінними паперами (облігаціями та акціями) – кредитування під заставу цінних паперів, купівля цінних паперів банками за власний рахунок (банківські інвестиції). Широко

розповсюджені: купівля облігацій державних позик як форма кредитування держави банками; видача кредитів під цінні папери; розміщення випущених нових паперів; купівля і продаж цінних паперів на ринках за дорученням і за рахунок клієнтів; зберігання цінних паперів клієнтів та управління ними.

Фондовіддача (фондоотдача) – відношення вартості річного обсягу виготовленої продукції до вартості основних виробничих фондів.

Фондоозброність (фондовооруженность) – вартість основних виробничих фондів, що припадає на одного працівника.

ФОР (ФОР) – означає, що продавець за свій рахунок оплачує вартість перевезень товарів залізницею, митні витрати, страхування, ризик загибелі чи псування товару до моменту перетину вантажем лінії стіни (борту) вагону під час завантаження.

Форвардні операції (форвардные операции) – позабіржові строкові валютні угоди, що здійснюються банками і промислово-торговельними корпораціями по телефону або телексу на договірній основі. Практикуються Ф.о. з кредитними інструментами, так звані угоди про майбутню ставку, – міжбанківські строкові угоди про взаємну компенсацію збитків від зміни процентних ставок по депозитах до 1 року.

Форми бухгалтерського обліку (формы бухгалтерского учета) – система використання різних видів облікових реєстрів, що визначає способи, послідовність і техніку бухгалтерських записів.

Форми власності (формы собственности) – встановлені державою види власності. В Україні власність існує в таких формах: приватна, колективна, державна.

Форми заробітної плати (формы заработной платы) – доход осіб, що забезпечують економіку робочою силою.

Форми кредиту (формы кредита) – спосіб надання кредиту, товарна або грошова форма кредитування.

Форми розрахунків (формы расчетов) – форми здійснення безготівкових платежів за товарними і нетоварними операціями.

Формування попиту (формирование спроса) – система заходів з боку виробників товарів, продавців, спрямована на збільшення існуючих чи спонукання до споживання нових товарів потенційними споживачами. Основними засобами формування попиту є реклама товарів і фірм, виставки-продажі, конференції з покупцями і споживачами тощо.

Форс-мажорні обставини (форс мажорные обстоятельства) – 1. Надзвичайні незалежні від договірних сторін обставини (стихійне лихо, військові конфлікти тощо), за якою виконання зобов'язань сторін є повністю або частково неможливими, і тому сторони звільняються від економічних санкцій. 2. Надзвичайні обставини, які змушують сторони угоди діяти інакше, ніж було передбачено раніше.

Форфейтинг (форфейтинг) – кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі купівлі у експортера векселів, акцептованих імпортером. Ф.

припускає перехід усіх ризиків за борговими зобов'язаннями до його покупця (форфейтера), який вимагає гарантій банку країни-імпортера. Ф. є довгостроковим – до 7 років.

Фотографія робочого часу (фотография рабочего времени) – метод вивчення робочого часу спостереженням, який охоплює всі без винятку затрати робочого часу працівника протягом усього періоду спостереження. Дає змогу вивчити фактичний баланс затрат робочого часу; виявити його непродуктивні затрати і розробити конкретні заходи з усунення їх причин; скласти раціональний (нормальний) баланс робочого часу; розробити нормативи часу на підготовчо - завершальні роботи, обслуговування робочого місця, перерви в роботі, норми обслуговування, а також загальну тривалість оперативного часу; нагромадити дані для встановлення норм обслуговування обладнання і нормативів чисельності.

“Франко” (“франко”) – комерційний термін, використання якого у поєднанні з позначкою кінцевого пункту доставки продукції свідчить, що покупець вільний від витрат на транспортування до пункту призначення. Пунктом призначення може бути вагон, склад, борт судна, залізнична станція, державний кордон, населений пункт.

Франко-борт (франко-борт) вид угоди, коли покупець сплачує за перевезення з моменту завантаження товарів на літак або борт морського судна.

Франчайзинг (франчайзинг) – специфічна форма договірних економічних взаємовідносин великих компаній з дрібними виробничо-підприємницькими структурами, за якої малі підприємства (франчайзи) можуть функціонувати під егідою великих організацій (франчайзерів), користуючись їхніми товарними знаками й емблемами. При цьому вони не витрачають адміністративної, фінансової і юридичної самостійності.

Фрахт (фрахт) – плата судновласникам за користування судном за певний час або плата за завантаження, перевезення і розвантаження товарних вантажів.

Фрахтовий ринок (фрахтовый рынок) – специфічний ринок транспортних послуг, морських і повітряних пасажирських і товарних перевезень з наданням відповідних послуг фізичним і юридичним особам – суб'єктам підприємницьких відносин.

Функції маркетингу (функции маркетинга) – основні види діяльності, що здійснюються у процесі маркетингу товарів (послуг). Сучасна концепція маркетингу вирізняє чотири функції: дослідження маркетингу; планування асортименту продукції, збут та розподілення, рекламу та стимулювання збуту.

Функції управління (функции управления) – планування, організація, мотивація, контроль. Планування – це сукупність методів, засобів, дій, що забезпечують спрямованість зусиль всього колективу на досягнення спільної мети. Організація – це процес створення структури підприємства, яка дає

можливість людям ефективно співпрацювати для досягнення спільної мети. Мотивація – це процес спонукання до діяльності заради досягнення спільної мети організації. Менеджер повинен зацікавити кожного виконавця в необхідності і доцільності плідної праці. Контроль – це перевірка відповідності фактичного стану речей визначеній меті. Він полягає у встановленні певних стандартів, вимірюванні фактично досягнутих результатів і коригуванні, якщо результати істотно відрізняються від встановлених стандартів.

Функціональна організація (функциональная организация) – організація служби маркетингу, за якої різні спеціалісти з маркетингу керують різними видами маркетингової діяльності і підпорядковуються менеджеру з маркетингу.

Функціональна структура (функциональная структура) – тип організаційної структури, за якою підрозділи створюються відповідно до виду виконаних ними робіт і підпорядковані функціональним керівникам.

Ф'ючерси (фьючерсы) – вид угод на біржах. Передбачають сплату товарів, цінних паперів чи валюти через певний час після укладення угоди за ціною, зазначеною в контракті. Має на меті отримання різниці в цінах або курсах з моменту укладення угоди до моменту її реалізації.

Ф'ючерсна угода (фьючерсное соглашение) – різновид угоди на товарній або фондовій біржах. Ф.у. припускає виплату грошової суми за товар або за акції через певний строк після укладання угоди щодо ціни, яка обумовлена в контракті. Основна мета Ф.у. – одержати різницю в цінах або курсах акцій до ліквідаційного строку (строку завершення угоди).

Xx

Хабар (взятка) – гроші або матеріальні цінності, що передбачаються посадовій особі як підкуп, чи оплата дій, що карається законом.

Хабарництво (взятничество) – приймання посадовою особою, а також давання їм хабара з метою одержання певних вигод протизаконним порядком. В Україні Кримінальний кодекс карає Х. позбавленням волі. Більша кара застосовується за вимагання хабара.

Хайринг (хайринг) – різновид лізингу. Х. – показник середньострокової оренди машин та обладнання, засіб фінансування інвестицій та активізації збуту за умови збереження права власності на товар за орендодавцем. Застосовується у міжнародній практиці.

Хакер (хакер) – програміст, який розробляє програмну продукцію, що дає змогу одержати несанкціонований доступ до захищених іншим користувачем даних.

Халатність (халатность) – невиконання або неналежне виконання посадовими особами своїх обов'язків внаслідок недбалого чи недобросовісного виконання їх, чим завдають суттєвої шкоди організаціям, підприємствам чи окремим особам. Вважаються посадовими злочинами.

Характер (характер) – сукупність стійких психічних, психологічних та інших властивостей людини, що формуються в процесі її виховання, навчання, праці, громадської діяльності.

Характеристика (характеристика) – визначення якостей конкретної людини або чого-небудь; офіційний документ про діяльність певної людини.

Хеджінг (хеджінг) – 1. Страхування від цінкових ризиків.
2. Ф'ючерсний контракт, який слугує для страхування від цінкових ризиків.

Хеджування (хеджирование) – форма страхування ціни або прибутку при здійсненні ф'ючерсних угод. При Х. учасники таких угод отримують можливість застрахувати себе від збитків, зумовлених зміною цін протягом строку дії угоди.

Хронометраж (хронометраж) – вимірювання кількісних показників виконання певних робіт, операцій за одиницю часу (секунду, хвилину, час, день).

Художні промисли (художественные промыслы) – основні та підсобні промисли з виготовленням художньо оздоблених виробів і сувенірів, що відображають місцеві особливості традиційних художніх напрямів.

Хунта (хунта) – військові союзи і організації, які приходять до влади шляхом військових переворотів і встановлюють, як правило, режим диктатури.

Цц

Цейтнот (цейтнот) – нестача часу для здійснення чогось (ділових справ, операцій) або загроза провалу справи через брак часу.

Централізація (централизация) – зосередження управління, Керівництва, нагромадження чогось в єдиному центрі.

Централізована економіка (централизованная экономика) – економіка, що управляється централізовано державними організаціями на основі директивних планів і програм прямого підпорядкування нижчих органів вищим. Базується на державній власності на засоби виробництва.

Цивільний позов (гражданский иск) – вимога потерпілого від злочину відшкодувати матеріальні збитки, заподіяні внаслідок вчинення злочину, яка розглядається разом з кримінальною справою.

Цикл життєвий (цикл жизненный) – період часу від зародження (ідеї, програми, нового товару) до впровадження в життя, період життя і поступове старіння.

Цинізм (цинизм) – нігілістичне ставлення до надбань людства, загальноприйнятих правил, культури, науки, моралі.

Цифрові гроші (цифровые деньги) – новітні платіжні засоби, які представлені і обертаються в електронному вигляді, обіг котрих гарантується анонімністю сторін, що беруть участь у розрахунках.

Цільове фінансування (целевое финансирование) – виділення фінансових ресурсів цільовим призначенням для досягнення певної мети, вирішення проблеми, реалізації певної програми.

Цільовий маркетинг (целевой маркетинг) – форма маркетингової діяльності, у процесі якої продавець товару розмежує сегменти ринку і для кожного з них розробляє певну тактику, засоби маркетингу.

Ціна (цена) – грошовий вираз вартості товару. Величина Ц. прямо пропорційна вартості товару та обернено пропорційна вартості золота. Ціни в конкретних угодах можуть значно відхилитися від офіційно опублікованих довідкових або прейскурантних, що пояснюється застосуванням системи різних знижок з цін, коли довідкова ціна з багатьох товарів зберігається як вихідна база.

Ціна державна (цена государственная) – ціна, встановлена державою на: 1. Продукцію, товари та послуги, виробництво яких зосереджено в основному на підприємствах, які займають монопольне становище на ринку. 2. На ресурси, які мають визначальний вплив на загальний рівень і динаміку цін. 3. На соціально значущі товари та послуги. При створенні ринкових структур економіки сфера державного регулювання цін буде звужуватися.

Ціна довідкова (цена справочная) – різновид оптових цін у внутрішній і міжнародній торгівлі. Ц.д. за суттю є номінальною і виступає для продавця та покупця як початковий пункт у визначенні ціни, що фіксується в угоді, контракті. Використовується при купівлі-продажу невеликих і середніх партій товару.

Ціна договірна (цена договорная) – ціна на товари, встановлена за домовленістю сторін – покупця та продавця. Ці ціни враховують попит та пропозицію і повинні задовольняти відповідні норми та правила.

Ціна закупівельна (цена закупочная) – ціни, за якими сільськогосподарські підприємства продають державі вироблену ними сільськогосподарську продукцію. Структура Ц.з. близька до структури оптових цін підприємства і включає в себе витрати на виробництво продукції та нормативний прибуток.

Ціна контракту (цена контракта) – ціна, що фіксується в угоді (контракті) про купівлю-продаж товару, в тому числі при зовнішньоторговельних операціях. Контрактні ціни є цінами реальних угод, тому вони дають найвірогіднішу інформацію про ціни. У зв'язку з цим вони, як правило, є

комерційною таємницею. Може бути: твердою; з подальшою фіксацією; із зміною протягом дії контракту.

Ціна ліцензії (цена лицензии) – узагальнюючий показник корисної технології або технологічних знань, які одержує споживач за ліцензією. В основі Ц.л. лежить сума додаткового доходу (прибутку), що може бути одержаний замовником за період використання предмета ліцензії у виробництві. Ц.л. утворюється із щорічних відрахувань від прибутку покупця за час дії угоди. В міжнародній практиці такі відрахування називаються роялті.

Ціна “ноу-хау” (цена “ноу-хау”) – узагальнюючий показник корисності “ноу-хау”. За своєю природою та формами оплати аналогічна ціні ліцензії. Формується за рахунок перерахування продавцеві частини додаткового прибутку, одержуваного покупцем внаслідок використання “ноу-хау” на виробництві.

Ціна оптова (цена оптовая) – ціна, за якою здійснюються розрахунки між підприємствами за реалізовану продукцію. Розрізняють два види Ц.о. – Ц.о. промисловості і Ц.о. підприємства. Ц.о. промисловості більше Ц.о. підприємства на суму витрат і прибутку, а за деякими товарами – на величину податку з обороту.

Ціна роздрібна (цена розничная) – ціна, за якою товари продаються населенню, а також підприємствам і організаціям по купівлі товарів через роздрібну торгову мережу і підприємства громадського харчування. Ц.р. складається з оптової ціни промисловості (сума витрат на виробництво і прибутку виробника, витрат і прибутку збутової мережі і податку з обороту), а також торгової накидки на користь роздрібної торгівлі.

Цінні папери (ценные бумаги) – грошові і товарні документи, володіння якими дає можливість здійснити виражені в них майнові права. До основних Ц.п. належать: акції, облігації, векселі, заставні папери, що випускаються іпотечними банками під заставу земельних ділянок, боргів, нерухомого майна. Як втілення фіктивного капіталу Ц.п. не мають самостійної вартості. Регулярно мають прибуток власники акцій і облігацій.

Цінова дискримінація (ценовая дискриминация) – продаж одночасно різним покупцям за різними цінами, коли різниця у цінах не виправдана різними витратами виробництва цього товару і видатками на реалізацію.

Цінова еластичність (ценовая эластичность) – реагування ціни і її зміна залежно від співвідношення попиту, пропозиції та стану кон’юнктури ринку.

Цінова конкуренція (ценовая конкуренция) – один з видів конкуренції, пов’язаний з використанням цін як засобу досягнення кращих умов збуту, проникнення і завоювання ринку.

Цінові знижки (ценовые скидки) – спосіб виторговування ціни з урахуванням становища на ринку і умов контракту. До найпоширеніших Ц.з. належать: 1. Бонусні знижки. Надаються крупним оптовим покупцям і постійним клієнтам, не за кожную окрему угоду, а за обумовлений обсяг

обороту протягом року. Досягають 7-8 відсотків вартості обороту. 2. Тимчасові знижки. Використовуються здебільшого в торгівлі продукцією масового попиту, яка має сезонний характер. 3. Дилерські знижки. Надаються оптовим та роздрібним торговцям, агентам, посередникам. Величина дилерських знижок залежить від різновиду товарів та обсягу посередницьких послуг і досягає 30 відсотків. 4. Закриті знижки. Надаються на продукцію, що обертається у замкнутих економічних одиницях, наприклад, у внутрішній торгівлі міжнародних замкнутих угруповань; на товари, що постачаються за спеціальними міжурядовими угодами. 5. Кількісні знижки. Розмір їх змінюється залежно від величини або серійності замовлення. За окремими контрактами знижки становлять до 15 відсотків. 6. Знижки “сконто”. Надаються за оплату готівкою або за довгострокове здійснення платежів за контрактом. Можуть становити 3-5 відсотків вартості угоди. 7. Спеціальні знижки. Надаються покупцям, з якими у фірми склалися особливі відносини, у тому числі довгострокові зв'язки. Розміри таких знижок – комерційна таємниця. Існує припущення, що вони становлять 5-8 відсотків.

Ціноутворення (ценообразование) – процес утворення цін на товари і послуги на підставі існуючих методів і способів, єдиних для всіх товарів і послуг.

Чч

Чартер (чартер) – один із різновидів договору морського перевезення, за яким судно фрахтується на певний рейс. Застосовують здебільшого при зовнішньоторговельних перевезеннях масових вантажів (лісу, вугілля, руди, зерна тощо).

Чартерна угода (чартерное соглашение) – двостороння угода, документ, який регламентує правові і майнові відносини між власником транспортного засобу та Клієнтом щодо строків, умов, повноти експлуатації цього засобу, порядку розрахунків, сплати страхових сум, мита тощо.

Чартерні перевезення (чартерные перевозки) - нерегулярні перевезення, що здійснюються за договорами чартеру.

Час виробництва (время производства) – період з моменту надходження предметів і знарядь праці у виробничу сферу до завершення виготовлення і здачі готової продукції в реалізацію.

Час робочий (время рабочее) – період, протягом якого працівник має бути на роботі і виконувати службові обов'язки.

Часткова власність (частичная собственность) – спільна власність кількох осіб, у якій визначено частку, належну кожному співвласнику.

Часткова участь (долевое участие) – міра, частка власних ресурсів, коштів, внесених до загальної справи кожним з її учасників (напр., частка у статутному фонді, тощо).

Чек (чек) – документ, який містить письмове розпорядження власника рахунка кредитній установі, що його обслуговує, оплатити певну суму грошей чекоутримувачу. Строк обороту Ч. обмежений. Розрізняють чеки: пред'явницький, іменний, ордерний. Пред'явницький Ч. виписується на пред'явника. Іменний Ч. виписується на певну особу. Ордерний Ч. виписується певній особі або за її наказом, тобто чекоутримувач має право передавати Ч. новому власникові за допомогою індосаменту. Це найзручніший і найпоширеніший різновид Ч.

Чек банківський (чек банковский) – чек, який використовується при банківських операціях для здійснення платежів за комерційними операціями в основному нетоварного характеру (авансових платежів, гарантійних, страхових сум, тарифів).

Чек грошовий (чек денежный) – чек, оплату якого здійснюють шляхом видачі готівкових грошей його пред'явникові.

Чек дорожний (чек дорожный) – чек, що є платіжною вимогою для одержання валюти туристами – власниками чека, в якому містяться зразки їхніх підписів.

Чек золотий (чек золотой) – цінний папір забезпечений золотим еквівалентом, який гарантує його власникові одержання прибутку в золоті. Приймається до сплати, до обміну на золото, яке депоноване у банку.

Чек іменний (чек именной) – чек виданий на певну особу (юридичну або фізичну).

Чек на пред'явника (чек на пред'явителя) – чек, виписаний на пред'явника, що дає змогу одержувати грошові суми будь-якої особи, яка пред'являє чек.

Чек ордерний (чек ордерный) – чек, виписаний на певну особу з обов'язковим зазначенням про наказ сплатити.

Чек товарний (чек товарный) – документ, що видається продавцем товару покупцеві для підтвердження оплати і проведення операції купівлі-продажу товару та набуття права подальших стосунків з продавцем у разі невідповідності якості товару нормативним вимогам.

Чекова книжка (чековая книжка) – чекові бланки, формуляри, виготовлені у вигляді книжечки, які видаються банком клієнтові-власникові рахунку на право розпорядження своїм рахунком. На кожен банківську операцію заповнюється одна сторінка. Ч.к., в якій зазначається одержана власником чека сума. Дає можливість розраховуватись за придбані товари і послуги.

Чекові бланки (чековые бланки) – виготовлені друкарським способом формуляри чеків. Щоб запобігти підробкам, друкуються на спеціальному папері і забезпечуються послідовною нумерацією.

Черговість платежів (последовательность платежей) – послідовність списання коштів з розрахункових, поточних та інших рахунків (крім позичкових і рахунків по заліку) при наявності декількох строкових та прострочених платежів і відсутності коштів для їх повного погашення. Згідно з чинним законодавством, всі розрахунки підприємств проводяться в календарній черговості надходження розрахункових документів (настання строків платежів). Поза Ч.п. видаються кошти на невідкладні потреби.

Чистий дохід (чистый доход) – дохід, одержаний підприємством за вирахуванням сплачених податків, зборів, становить собою чистий прибуток.

Чистий прибуток (чистая прибыль) – прибуток від виробничої чи іншої підприємницької діяльності, який залишається після вирахувань витрат, сплати боргових зобов'язань, податків і різних обов'язкових відрахувань.

Чистий ризик (чистый риск) – ризик, пов'язаний із небезпекою втрати грошей.

Шш

Шаблон (шаблон) – взірць, еталон, штамп, що його наслідують сліпо, механічно, нетворчо, некритично.

Шанс (шанс) – імовірність успіху, здійснення будь-яких намірів, планів, можлива удача.

Шантаж (шантаж) – різновид здирства, який полягає у вимозі передачі майна (майнових прав) або здійснення будь-яких дій майнового характеру під загрозою розголошення компрометуючої інформації.

Шахова оборотна відомість (шахматная оборотная ведомость) – форма відображення і періодичного узагальнення бухгалтерських записів в розрізі кореспондуючих синтетичних рахунків. Ш.о.в. – це таблиця, горизонтальні рядки якої відведені для записів за дебетовими рахунками, а вертикальні колонки – для запису за кредитовими рахунками. В місцях перехрещення колонок і рядків наводяться суми (обороти) всіх операцій за вказаними кореспондуючими рахунками. Одноразовим записом здійснюється подвійне відображення операцій.

Швидкість обігу грошей (скорость обращения денег) – кількість обертів на рік, яку кожна грошова одиниця із загальної їх маси, що перебуває в обігу, здійснює в процесі придбання товарів. Обчислюється як відношення номінального національного продукту до маси грошей в обігу.

Шеф (шеф) – начальник, керівник підприємства, установи.

Шефство (шефство) – форма благодійництва, громадської діяльності, систематичної допомоги, що надається однією особою (юридичною чи фізичною) іншій.

Шифр рахунків (шифр счетов) – 1. Присвоєний, уніфікований, власний код рахунків бухгалтерського обліку, банківської системи. 2. Номер, що його визначено планом рахунків бухгалтерського обліку для кожного синтетичного рахунку.

Шифр товару (шифр товара) – сукупність умовних літер, знаків, позначок, з допомогою яких дається кодова характеристика товару: належність до певної товарної групи, назва виробника, споживачі і технічні можливості, розміри тощо з метою спрощення товарної класифікації, уніфікації, механізації обліку.

Шкідництво (вредительство) – злочин, спрямований на підрив економіки, грошової системи, а також діяльність державних чи інших організацій з метою ослаблення країни.

Шкода матеріальна (ущерб материальный) – майнові або грошові втрати внаслідок невиконання або неналежного виконання покладених на працівників функцій, порушення господарського договору іншими підприємствами або внаслідок стихійного лиха.

Шокова терапія (шоковая терапия) – комплекс радикальних заходів, спрямованих на оздоровлення економіки, що супроводжується тимчасовими негативними явищами, стрімким зростанням цін, падінням зайнятості населення тощо.

Шоуїнг (шоуинг) – термін рекламного бізнесу, що означає межі охоплення певної місцевості. автотраси засобами реклами, розміщеної на плакатах, щитах, панелях.

Шпигунство промислове (шпионаж промышленный) – таємне збирання інформації викрадення документів, матеріалів, зразків, які становлять виробничу, промислову, технічну, комерційну, службову таємницю, з метою подолати конкурента, завоювати ринок тощо.

Штатний розпис (штатное расписание) – документ, що встановлює для даної установи, організації або підприємства структуру адміністративно-управлінського апарату, штат і посадові оклади.

Штраф (штраф) – грошове стягнення за порушення зобов'язань за договором. У зовнішньоекономічних відносинах Ш. сплачується за порушення строків поставки товару або надання послуг, некомплектність поставки, за поставку товарів низької якості або в упаковці; що не відповідає вимогам, за порушення інших умов, які передбачені відповідним договором. Строк давності позову, для стягнення Ш. – 6 місяців.

Штрафні санкції (штрафные санкции) – передбачені договором, документально зафіксовані види й рівні штрафу, що стягується з осіб, які порушили умови, зобов'язання за контрактом.

Штрихове кодування товару (штриховое кодирование товара) – нанесення штрихових міток на товар, які утворюють штриховий код; по ньому можна встановити вид товару, його належність до певної товарної групи, якісні характеристики, споживчі властивості, технічні параметри тощо.

Юю

Юридична адреса (юридический адрес) – офіційно визначена (zareєстрована) у встановленому порядку адреса організацій, підприємств, установ.

Юридична особа (юридическое лицо) – організація, підприємство, установа, що має статус майнової і юридичної окремішності (незалежності), володіє майном, може від цього імені набувати майнових і особистих немайнових прав та виконувати обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді, має закінчений бухгалтерський баланс, розрахунковий рахунок у банку, власну печатку, пройшла державну реєстрацію і має свій код у державному реєстрі. Може від свого імені здійснювати економічні операції.

Юрисдикція (юрисдикция) – повноваження певної особи, установи давати правову оцінку фактам, діям, розв'язувати правові питання.

Юрисконсульт (юрисконсульт) – особа, що працює на підприємстві, в установі, організації, навчальному закладі, громадській організації тощо консультантом з юридичних питань.

Юстиція (юстиция) – сукупність правових установ, діяльність судових органів щодо здійснення правосуддя, а також судове відомство.

Яя

Якість (качество) – категорія, яка відображає об'єктивну визначеність речей, дій, подій у певній системі зв'язків. Відрізняє одну річ від іншої. Є означальною при визначення ціни на товар і формуванні попиту на ринку.

Якість праці (качество труда) – сукупність специфічних дій, спрямованих на досягнення певної мети, які відрізняють один вид конкретної праці від іншої. Якісну сторону праці характеризують такі показники, як складність, напруженість, результативність затрат розумових зусиль.

Якість продукції (качество продукции) – сукупність споживчих властивостей продукції, її здатність задовольняти певні потреби людини відповідно до свого призначення, що є визначенням її споживчої вартості,

ціни і умовою зростання національного багатства країни. Висока якість товару є запорукою його конкурентоспроможності на ринку і забезпечення прибутку власників.

Ямайська валютна система (Ямайская валютная система) – створена в 1976р. (м.Кінгстан, Ямайка). Я.в.с. передбачає відмову від низки головних принципів Бреттон-Вудса, повну демократизацію золота та остаточний перехід до використання міжнародних розрахункових грошових одиниць як світових грошей – спеціальних прав запозичення – СДР, які є спеціальними записами на рахунках членів МВФ. Все це передбачає: відміну офіційної ціни на золото і золотих паритетів; припинення обміну доларів на золото; дозвіл на продаж і купівлю золота за ринковими цінами; право вибору країнами будь-якого режиму валютного курсу; надання МВФ повноважень щодо нагляду за валютною політикою його країн-членів.

Ярлик (ярлик) – різновид товарного знака у вигляді клейма, спеціальної етикетки, талона (наклеєного, намитого), де зазначаються основні характеристики товару: виробник, основні параметри, товарознавчі характеристики, штриховий код, розмір, вага, гатунок тощо.

Ярмарки (ярмарки) – періодичні торги, що їх проводять у певному місці; сезонний розпродаж товарів одного чи багатьох різновидів. Великі Я. – це центри оптової торгівлі, де угоди укладаються на основі представлених зразків. У Залежності від об'єктів торгівлі ярмарки розрізняються: універсальні, багатогалузеві та спеціалізовані. З огляду на склад учасників та місце проведення Я. бувають регіональні, національні та міжнародні.

Ясак (ясак) – податок, який платили неросійські народи Поволжя (з 15 століття) та Сибіру (з 17 століття), який був важливою статтею доходів бюджету царської Росії.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Станіслав Михайлович ГОНЧАРОВ

Ніна Борисівна КУШНІР

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ЕКОНОМІСТА

Керівник видавничих проєктів – *Б. А. Сладкевич*

Друкується в авторській редакції

Дизайн обкладинки – *Б. В. Борисов*

Підписано до друку 25.07.2008. Формат 60x84 1/16.

Друк офсетний. Гарнітура PetersburgC.

Умовн. друк. арк. 14,85.

Наклад 1000 прим.

Видавництво «Центр учбової літератури»

вул. Електриків, 23

м. Київ, 04176

тел./факс 425-01-34, тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63

8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

e-mail: office@uabook.com

сайт: WWW.CUL.COM.UA

Свідоцтво ДК № 2458 від 30.03.2006